BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
20 C
57
VII. ~~H8.~~ ~~27.~~ 48.
13-23-a-69

LIBERTATIS
ECCLESIASTICAE
ET PVBLICAE NECESSITATIS
CONCORDIA.

Franciſcus Maria Venantius Viſitator Generalis Clericorum Minorum, pro Eminentiſs. D. Cardinali Archiep. &c.

V. Don Antonius Bonuicinus Pœnitentiarius pro eodem Eminentiſsimum.

V. Alexander Simoneta Soc. Ieſu pro Reuerendiſs. Pater Inquiſitore.

Imprimatur

Fr. Caſimirus de Cremona Lector Theolog. & Vicarius Generalis S. Officij Bononiæ.

TRACTATVS
DE LIBERTATE ECCLESIASTICA
Con Publica Reipublicæ neceſsita-te confœderanda.

In quo accuratè tractatur quandonam Eccleſiaſticorum bona grauari poſsint contributionibus vrgente bello, & quando non.

OPVS FLAVII POPEI CIVITATIS SESOE

In Semcolandis Cura, & Studio compoſitum.

Ad Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. D.

ALEXANDRVM ARGOLVM PROTHONOTARIVM APOSTOLICVM, ET GVBERNATOREM TIPHERNI.

Bononiæ Typis H.H. Euangeliſtæ Duciæ. 1651. Sup. permiſsu.

Domus S. M. Magdalenę Urbis

ILLVSTRISSIME, AC REVERENDISSIME

PRAESES.

ERuditiſsimum hoc Eccleſiaſticæ Immunitatis propugnaculum, & Tibi, & nomini tuo debeo Illuſtr. ALEXANDER, vt in Argolorum Fàmilia huic ſudori Patronum nanciſcar, & ALEXANDRVM. Et planè Tibi hic labor, & Generi tuo optimè deuouetur; huic, quod quà ferro per fortiſsimos Duces militaris gloriæ lauras ſibi meſſuit immortales; quà doctrina per ſapientiſsimos Pręſules Eccleſiam propugnauit. Tibi, quod Maiorum tuorum virtutes omnes admirabili nexu, & fœdre copulatas concludis, & auges. Plurium quippè Vr-

bium

bium Moderator Ioannem Gaſparum Argo-
lum optimum illum Anconæ Præſidem, ac
ante Peritiſsimum Summi Pōtificis, Pauli. III.
Auditorem moribus effinxiſti, ita vt nexum
nullum tibi obiecerit impietas, quin Aſtreæ,
gladio alter ALEXANDER diſſolueris.
Romæ, hoc eſt in totius Orbis Theatro, egre-
gijs inuicti animi dotibus per plures annos
prçfulſiſti, parteſque omnes demandatorum
tibi munerū ſumma cum omnium laude glo-
rioſus expleſti. Te Aemilia, Rauenna preci-
puè, quæ ex alluuionibus, quibus grauiſsimè
præmebatur, dum tùm prudentia, quam maxi-
ma eius præſidio aduigilabas, tua ope ſe glo-
riatur ereptam, & perpetuis obſequijs in re-
gendis populis eximia ornatum ſapientia ve-
neratur. Te Ferraria prono laudum obſe-
quio iuſtiſsimum celebrat. Te munerum am-
pliſsimorum fulgore illuſtrem Bononia eru-
dita legum parens, tuarumquę virtutum præ-
clara monumenta ſine lege admiratur. Nec
à Maioribus degener Argoli illius ALE-
XANDRI, cuius nomen, & mores heredi-
tario poſsides iure, qui cætera inter ſuæ virtu-
tis

tis Honoraria Terracinæ Epiſcopum, & Lauretanæ Domus ſe Primum Protectorem eſſe gloriatur vigilantiam præbuiſti, dum Reate anguſtiſsimis Caritatis temporibus, inter arduas Communis Annonæ difficultates, inter inopinos impune debachantium armorum tumultus, ac finitima bellorum incendia à Neapolitanis ſeditionibus excitata quatuor annis in pace, ac vbertate ſeruaſti, quam & Tipherni nunc ſolertiſsimè foues, & alis. Ex me igitur hiſce tuis virtutibus nixo agnoſce tuum hoc munus, quod tuæ ſit in me beneficentiæ argumentum, & mei in te authoramentum obſequij. Vale.

Bononiæ XXIX. Kal. Martijs. MDCLI.

Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. D. T.

Addictiſſ. Seruus
Carolus Manolcſius.

AD LECTORES

DIVTIVS in Italia cum ſim diuerſatus, ibiq; viderim fertiliſſimam, atque omnium pulcherrimam regionem non minus externi hoſtis armis concuti, quàm ciuilibus inter Eccleſiaſticos, & Laicos controuerſijs dilaniari, mecum ipſe perpendere cœpi, an quid præſtare poſſem quo ciuilia hæc bella magnorum malorum cauſa, dirimerentur. Impellebat ad id in homines eius regionis charitas, quibus cum familiariter multis annis ſum conuerſatus, quiq; me humaniſsime ſemper exceperunt; verebar tamen, ne vel Eccleſiaſticorum, vel Laicorum indignatione torquerer, ſi, aut his, aut illis fauiſſe; viſus eſſem. Non cuiuſquam ergo partis defenſionem ſuſcipiendam eſſe duxi, ſed omnium, Iuſtitiæ videlicet, quam omnes; (vt puto) ſummopere amant, & expetunt. Hoc idcirco opus omnium oculis exhibeo, in quo Eccleſiaſticorum, & Laicorum, obligationes, cùm bello ardet Reſp. diligentius intuens, quid cuiq; liceat, quid non liceat, expono: atq; ideo illud libertatis Eccleſiaſticæ, & Publicæ neceſſitatis concordiam nomino. Pacis propterea Eccleſiaſticorum, & Laicorum aduocatum me futurum non deſpero. Nec miretur aliquis me alicubi Mediolanenſis potiſsimum ditionis mentionem facere, non alterius, in qua fortè eadem contingunt, quæ illa; quia cum pluribus menſibus ibi ſim commoratus, ipſis oculis quæ in ea accidunt, vidi; & curioſe à peritiſsimis pleraque perueſtigaui, quod mihi temporis breuitas non conceſſit in alijs Italiæ partibus, in quarum vnaquaque, Roma, ac Neapoli exceptis, perpaucas hebdomadas ſum commordatus. Tu, benigne Lector, tractatum hunc, quem omnium luci committo, fauore proſequere; beneuoloque animo perlege; & ſi in eo aliquid, quod tibi arrideat, inueneris, ſupremo numini gratias mecum age; ſin aliquid, quod diſpliceat, Parce, bonoq; animo me omnia ſcripſiſse Scito. Vale.

TRA

TRACTATVS DE LIBERTATE ECCLESIASTICA

Publicę neceſsitatis tempore conſeruanda.

CAPVT PRIMVM.

An Eccleſiaſtici ſint exempti à legibus Principum ſecularium ob publicum bonum latis.

1 *PRincipis laici legibus eccleſiaſticos eſſe ſubiectos ſentiunt aliqui.*

2 *Quid abſurdi ex dicta ſententia ſequatur: omnis lex ob intereſſe boni communis ferri debet. nec laicis legibus ſubſunt eccleſiaſtici, cùm eæ ſunt contra Pontificias, neque enim Regia poteſtas eſt ſupra Pontificiam.*

3 *Satisfit rationi Aduerſantium exempti ſunt eccleſiaſtici à laicis legibus.*

4 *In res temporales Eccleſiæ non habet Princeps laicus poteſtatem, & probatur varijs iuribus.*

5 *Princeps laicus non poteſt ligare ſuis legibus eccleſiaſticos, nec bona Eccleſiæ. quinam ciues illis obtemperare debeant.*

6 *Etſi aliquibus legibus Principis demus ligari eccle-*

ſiaſticos, non tamen illis onerum, & tributorum.

7 *Cùm leges non ſunt contra libertatem eccleſiaſticam, & contra Pontificia decreta admittuntur eccleſiaſticos ligare, quoad vim directiuam, ſeu declaratiuam obligationis naturalis; non quoad vim coactiuam*

8 *Non læditur vniformitas in Republica ob exemptionem eccleſiaſticorum.*

9 *Leges Iuſtiniani non ſunt alicuius ponderis, cùm ſunt contra immunitatem eccleſiaſticam.*

REm à pluribus tractatam breuiſſimè attingam, vt totius iſtius tractatus de immunitate eccleſiaſtica fundamẽtum iaciam, quo iacto quid hac in re ſentiendum ſit, apertè quiuis colliget.

1 Aliqui Theologi, vt Soto, Molina, Victoria, Enriquez, Driedo, Belarminus, & quod caput eſt D. Thomas *a* in ea videntur eſſe ſententia, vt eccleſiaſtici legibus Principum ſecularium ſint ſubiecti, vt etiam Nauarrus cum non nullis alijs Saliceto, Ripa, Bartolo, qui videri poſſunt apud Surdum *b*. Quorum ea videtur eſſe ratio; quia Principi datum eſt à Deo, vt Remp. tueatur, & gubernet, cumq; id præſtare non poſſit, niſi à ciuibus obedientia pręſtetur ipſius ordinationibus, ſintq; eccleſiaſtici, ciues, & pars Reipublicæ, ſequitur profectò, vt debeant eius legibus obtemperare, quæ ob publicum bonum ſunt latæ. Sic ad formam ſyllogiſticam ratio iſta reducetur. Omnes ciues obtemperare debent legibus ob publicum bonum latis à Principe Remp. gubernante, ſed eccleſiaſtici ſunt ciues. Ergo obtemperare debent legibus ob publicum bonum latis à Principe Rempub. gubernante.

a Soto 4. Sẽt. d. 25 q. 2. a. 2. Mol. de iuſt. d. 31. Vict. de pot. Eccl. relect. 1. ſect. 7. Henriq. l. 10. c. 15. Bellarm. de l. 3. c. 6. Driedo de lib. Chriſt. l. 2 c. 1. prop. 4. D. Th. de regim. Princ. l. 1 Nau. in man. c. 23. n. 88.

b Surd. conſ. 301.

2 Verùm niſi huiuſmodi ſententia melius explicetur, illud abſurdum continet, quòd legibus omnibus

Prin-

Principum ſubiecit eccleſiaſticos, cum quæcunq; lex, ſi iuſta eſt, boni communis intuitu ferenda ſit, teſtibus D. Thoma, Suarez, Papiniano, & alijs *a*, alioquin lex non erit, nec ciues obligabit, & habetur etiam ex Cap. erit autem lex, diſt. 4. & ex l. 1. & 2. de legib. Quod quidem ſine errore affirmari non poteſt, cum eccleſiaſtici ciuilibus legibus non ſubiaceant, ſaltem cum eæ ſunt contra ſacros Canones, ac leges Pontificias. Etenim ſecularium Principum poteſtas non eſt ſupra ſacrum Pontificem, vt eſt non ſolum apud Theologos, ſed & quoſcunque verè Catholicos in confeſſo, atque adeo minor poteſtas, non poteſt maioris poteſtatis, qualis eſt Pontificia, leges, ſuis legibus abrogare. Quare meritò pronuntiauit S. Damaſcenus, non eſt Piorum Regum eccleſiaſtica ſtatuta cōuellere. & alibi, Regum partes non ſunt, vt eccleſiæ leges pręſcribant *b*.

a D. Th. 1. 2. q. 90. a. 2. Suar. de leg. l. 1. c. 6. Papin. in l. lex eſt ff. de leg. apud Caſtrū Palaum. de leg. d. 1. p. 1. tr. 3. t. 1.

b Damaſc. or. 1. & 2. de imag.

3 Quare, vt rationi in contrarium allatæ ſatisfaciamus. eſt commiſſa quidem Principi ſeculari cura Reip. tuendæ, at non ita, vt poteſtatem ſuam exercere poſſit in non ſubditos, aut etiam contra Eccleſiæ ſanctiones. Porrò eccleſiaſtici, licet ciues ſint, non ſunt tamen ſubditi Principis eam gubernantis, cum iure eccleſiaſtico, & etiam Diuino iuxta multos Doctores, *c* ſint ab eius iuriſdictione exempti, & ideo non poſſunt eius legibus ligari. quod ſatis apertè teſtantur ſacri Canones, vt caput Eccleſia Sanctæ Mariæ, de Conſt. in quo Innoc. Tertius ea habet verba. Nos attendentes, quòd laicis ſuper Eccleſijs, & perſonis eccleſiaſticis nulla ſit attributa facultas, quos obſequendi manet neceſſitas. vbi aduerte particulam illam, nulla, quę eſt particula excludens omnem poteſtatem, eſt enim vniuerſalis negatiua omnia excludens, vt multis citatis probat Barboſa. *d*

c Vide Caſtrum Palaū tr. 12. de reuer. debita Eccl. perſ. d. vn. p. 1. n. 3. t. 2. Dian. 1. p. tr. 1. reſol. 1.

4 Nec valet effugium, quòd Canon neget tantùm eſſe vllam poteſtatem Principis ſecularis in perſonas

d Barb. de dict. vſufreq. dict. 229. vbi citat Panorm. Corn.

Gozad. Bart. Gemin. Soc. Rom. Puſch. Tiraq.

eccleſiaſticas,& in res eccleſiaſticas ſpirituales non verò in temporales. Non valet, inquam, hoc effugium, quia Papa in eo Canone loquitur de rebus eccleſiaſticis temporalibus, nam annullat Conſtitutionem Baſilij Imperatoris de non alienandis Eccleſiæ Prædijs, & idcircò eam abrogat, quia miſerat Imperator falcem in meſſem alienam, ſine auctoritate Summi Pontificis. Idem Pontifex id repetit in cap. cùm laicis de reb.eccl. non alien. Cum laicis, inquiens, diſponendi de rebus eccleſiæ nulla ſit attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi.

Idem decernitur cap. benè quidem diſt.96. ibi enim Concilium conſtanter ait, laicis nullam de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi eſſe attributam facultatem, quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſſa docetur.

Similia dicunt cap. non placuit; ſup. laicis; cap. ſi quis. 16.q.7. cap. ſeculares de foro comp. in 6.

5 Cum ergo Princeps ſecularis nihil in perſonas eccleſiaſticas, nihil in res item eccleſiaſticas etiam temporales decernere poſſit, quomodo ferre poterit leges, quæ vel perſonas, vel res eccleſiaſticas, ſiue ſpirituales, ſiue temporales aliquo modo ligent? Caret iuriſdictione reſpectu perſonarum, & rerum eccleſiaſticarum ex iuribus citatis,& cap. ſi Imperator 96. diſt.& l. decernimus C. de ſacr. Epiſc. ergo leges ferre non poteſt, quę eas obligent, quamuis in commune bonum,& ob cauſam maximè piam eas ferat, nam commune bonum, & cauſa quantumuis pia non tribuunt iuriſdictionem alicui in non ſubditum, & contra Eccleſiæ priuilegia, vt quamplurimi Iuris periti, Canonũ Doctores, ac Theologiæ Magiſtri concedunt. *a* Veriſſimũ eſt enim illud ſacrorum Canonum pronuntiatum, Sãctam ſcilicet Dei Eccleſiam mundanis nunquam conſtringi legibus l. Inter

a Surd. conſ. 301. & 302. Mantic. in cap. Eccle-

ter hæc 33.q.2. C. Nouerit de ſent. excom. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 20. & cap. lege imperatorum d. 10. vbi dicitur Imperiali iudicio non poſſunt iura Eccleſiaſtica diſſolui; quibus addi poteſt lex Caſſa. C. de Sacr. Eccl.

Maneat ergo, non omnibus legibus ob bonum publicum latis à Principe ſeculari eccleſiaſticos ligari. Illaq; maior contrarij argumenti. omnes ciues obtemperare debent legibus ob publicum bonum latis à Principe Rempub. gubernante, diſtinguenda eſt: de ciuibus ſubditis, & nulla alia lege ob animarum bonum lata à ſuperiore eccleſiaſtico ligatis, Concedo eos obtemperare debere: de ciuibus non ſubditis, & lege, ob animæ bonum lata à Superiore eccleſiaſtico ligatis, nego obtemperare debere legibus à Principe latis. Ad minorem verò reſpondeo, Clericos eſſe ciues non ſubditos, & Pontificijs legibus obſtrictos, & ideo negatur conſequentia.

fia S. Mariæ, Dec. ibid. n. 233. Grat. in leg. filius fam. §. dicti n. 80. ff. de leg. 1 Nau l. 1. coſ. 4. Sanchez l. 1 de matr. d. 6. & in decal. l. 7. c. 3. nu. 20. & c. 9. n. 4. & ſeqq. Suar. de leg. l. 3. c. 34. nu. 13 Leſ. de Iuſt. l. 2. c. c. 4. dub. 10. nu. 82. Mol. de iuſt. d. 141 Azor. t. 1. l. 12. c. 6. q. 4.

6 An verò eccleſiaſtici aliquibus legibus à Principe laico ſancitis obſtringantur, alia quæſtio eſt, & ad noſtrã causã parum conducens. Licet. n. demus aliquibus ligari, non ideo ex hoc rectè concludetur eos teneri legibus onerum, & tributorum pro Reip. commodo impoſitorum, cum à particulari non valeat concluſio, vt ſi quis argueret, aliquis homo eſt albus, ergo Petrus eſt albus, malè concluderet, vt ex logicis principijs eſt manifeſtum. Sic etiam ſi arguere velimus. Aliqua lege Principis ſecularis tenentur eccleſiaſtici, ergo obligantur illa tributorum, & onerum alijs communium, negari ſine reprehenſione poterit concluſio, nam ex vi antecedentis ea non ſequitur.

7 Si ergo leges non lædant libertatem eccleſiaſticam, nec ſint contra Pontificia decreta, cõcedo lubens, ijs à ſeculari Principe latis eccleſiaſticos ligari, licet multi contradicant, ſiue hæc obligatio naſcatur ex con-

for-

formitate, qua pars debet toti conformari, vt volunt Vaſquez, Azor, & alij; *a* ſiue ex approbatione tacita Summi Pontif. vt vult Suarez, *b* cum alijs, ſiue per ſe, & directè, quia pars ſunt Reip. eccleſiaſtici, cuius Gubernator eſt Princeps ſecularis, cui in gubernatione politica ſunt ſubiecti, cum iubet quæ ſeruari poſſunt ſine vllo detrimento, & indecentia ſtatus eccleſiaſtici, vt volunt Salas, Caſtrus Pal. & alij, *c* ſuntq; cum laicis communes, & rectæ gubernationi conuenientes.

Modo hanc ſubiectionem intelligamus quoad vim directiuam, ſeù potius declaratiuam obligationis naturalis, eſt enim ea lex potius ſententia quædam oſtendens obligationem naturalem, quàm vis directiua, hæc enim effectiue habet vim præcepti obligantis in conſcientia; quæ à laicis cadere non videtur poſſe in eccleſiaſticos, cum illi his præcipere non poſſint, vt eſt probabilior opinio. *d* Verùm vocetur vis directiua, dicanturq; eccleſiaſtici ſubiecti legibus laici Principis quoad vim directiuam, modo à vi eius coactiua intelligantur exempti ex priuilegio. Nam vis coactiua eſt vis cogendi per pœnam, ſiue imponendo reatum eius, ſeu debitum tranſgreſſoribus legis, ſiue cogendo ad eam pœnam ſubeundam per executionem hominum, vel imponēdo Iudici vt eam exequatur. Eſſe porro exemptos eccleſiaſticos à vi coactiua laici Principis teſtantur citati Doctores, & hoc priuilegium in ſacris Canonibus continetur, *e* qui à Doctoribus intelliguntur tùm de punitione, quæ cauſæ cognitionem requirit, tùm de ea quæ ipſi delicto annexa eſt in lege, cum ea ſit virtualis quædam ſententia lata in delinquentem, & ideo iuriſdictionem inuoluat, à qua eccleſiaſticos eximunt ſacri Canones, vt optimè probat Caſtrus Palaus. *f*

8 Neq; id eſt contra vniformitatem debitam à partibus toti Reip. cum hæc vniformitas non ſit ſemper ne-

a Vaſq. d. 167 c. 4. Azor t. 1. l. 1. cap. 12 q. 65. & t. 2. l. 9. c. 7. q. 8. & 9. vide Caſtr. Pal. t. 1. tr. 3. d. 1. p. 24. §. 6. n. 3.

b Suar. de leg. l. 3. c. 3. & 34.

c Salas de leg d. 14. ſect. 8. n. 94. & ſeqq. Caſtr. Pal. t. 1. tr. 3. d. 1. p. 24. §. 6. n. 6.

d Vide Suar. cōtra Regem Angliæ l. 4. c. 7. nu. 8. & c. 16. nu. 3.

e Cap. At ſi clerici, Cap. Clerici, Cap. Qualiter de iudic. Cap. Eccleſia S. Mar. de Cōſt. Cap. decernimus de re iudic. Cap. ſæculares de foro cōpet.

f Caſtr. Pal. t. 1. tr. 3. d. 1. p. 24. §. 6. n. 7.

neceſſaria, nec ſeruetur cum omnibus, nam aliqui per priuilegium eximuntur ab obſeruatione legis, & tamen Reſp. non læditur, quia illi non ſunt conformes toti corpori. Imò varietas in Rep. ad illius conſeruationem confert, vnde eadem onera non ſubeunt nobiles, quæ ſubeunt ignobiliores, aut ruſtici, ſine vllo Reip. detrimento, imo cum magno eius bono. Quare poteſt etiam eſſe diuerſitas inter eccleſiaſticos, & laicos quoad pœnas, iudicia, & onera ſine læſione vniformitatis debitæ Reipublicæ.

9 Nec Iuſtiniani legibus nitantur laici multa decernentis de eccleſiæ rebus, nam licet maiori vitæ ſpatio optimæ mentis fuerit; tamen litterarum expers erat, & Tribonianus, quo in condendis legibus vtebatur, Paganus erat, & falſorum Numinum cultor; fortè etiam leges illas impij Epiſcopi Epiphanij, & Mennas ediderunt, ſed Iuſtiniani nomine illas euulgarunt, quò per varias mundi partes publicarentur, ac maiori ſtabilitate firmarentur teſte Baronio. *a* Dato autem quod à Iuſtiniano ſint editæ, negandum non eſt multa contra fas ſibi vſurpaſſe, vt idem Baronius, & Diana obſeruant. *b* Cæterum in Concilio Chalcedonenſi œcumenico ſtatutum eſt, vt quæcunque Imperatorum pragmatica quæ in detrimentum Canonum facta eſſet in quibuſcunque Prouincijs nulla eſſet. *c* Quare ſapientiſsimum illud eſt monitum Baſilij Imper. monentis Princeps, & omnes Chriſtianos Orthodoxos in dignitate conſtitutos vt ſui ordinis ſint memores, deſinantq; ſe negotijs eccleſiaſticis interponere, & non Paſtores, ſed oues ſe eſſe cogitent, atq; adeo quod Paſtorum eſt non vſurpent. Idemq; monuerat iam ante Hoſius vir doctiſſimus æque, ac ſanctiſſimus, ſic enim Imperatorem alloquens ait, Ne te miſceas Imperator, rebus eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed

a Baron. an. 529.

b Baron. an. 528. & 549. Dian. 1. p. tr. 1. reſol. 105.

c Baron. an. 451.

ſed potius à nobis diſce, Tibi Deus Imperium commiſit, nobis ea, quæ ſunt Eccleſiæ concredidit *a* Grauat ſe Princeps ille, qui putat ſe in ea, quæ diuina ſunt imperiale aliquod ius habere, vt deſumitur ex Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo in epiſtola trigeſima tertia; & Athanaſio in epiſtola ad ſolitariam vitam agentem.

a Cochiel. in theſ. pol. l. 1. c. 5 §. vt fine ex syn. 8. Generali Act. 10. fin.

CAPVT SECVNDVM.

An Eccleſiaſtici ſint exempti à legibus Tributorum pro neceſsitate Reip. latis à Principe ſeculari.

§. Primus.

Aſſeruntur iura, & rationes partis negatiuæ.

1 *CVr aliqui exiſtiment eccleſiaſticos eſſe obligatos ad onera communia, iure ciuili probatur.*

2 *Iure canonico idem probatur.*

3 *Prima ratio ducta à conſuetudine.*

4 *Secunda ratio ducta à libro cenſus.*

5 *Tertia ratio ducta à pacto Eccleſiæ cum laicis, in contractibus.*

6 *Quarta ratio ducta à decreto Senatus.*

7 *Quinta ratio, quia bona tranſeunt cum onere, vt habent varia iura.*

8 *Sexta ratio ducta à beneficijs laicorũ in eccleſiaſticos collatis: & qui ſentit cõmodum, ſentire debet, & onus.*

CApite ſuperiori in re ſatis controuerſa pro ſæcularibus ſententiam tulimus, conceſſimus nempe eccleſiaſticos quoad vim directiuam obligari legibus vniuerſaliter, & pro omnibus in communi latis à Principe ſeculari, modo ſtatum eccle-

Eccleſiaſticum non dedeceant, nec ſint contra leges Eccleſiaſticas, nam quæ ſunt contra has nullæ ſunt, tùm quia nullæ declarantur à Sacro Concilio Chalcedonenſi, & alijs iuribus, tùm quia Princeps Laicus non eſt ſupra Pontificem, atq; ideo eius leges irritare non poteſt. Examinandum nunc eſt, an inter leges obligantes quoad vim directiuam Eccleſiaſticos illæ ſint annumerandæ, quæ tributa, & onera ſoluenda præcipiunt pro neceſſitate Reip.

1 Non deeſt qui id aſſerat. Quia æquitas naturalis expoſcere videtur, vt Eccleſiaſtici concurrant ad onera communia, ne Laici nimis onerati ſuccumbant in communi neceſſitate, in qua de commodo non ſolum Laicorum agitur, ſed & Eccleſiaſticorum, cum de horum etiam poſſeſſionibus, & facultatibus conſeruandis agatur. Quare iura Ciuilia ſtatuerunt, vt Eccleſiaſtici concurrant ad ſumptus pro inſtructione viarum, & Pontium, l. ad inſtructiones, C. de Sacroſ. Eccl., & ad eos, qui ob repentinam neceſſitatem iubentur, ſeu quæ ad communem neceſſitatem ſubleuandam imperantur, l. Placet C. de Sacroſ. Eccl., & ad ſuppeditanda plauſtra, & Angarias, Perangarias, aliaq; munera in Principis aduentu exhiberi iuſſa, l. Neminem C. eod. ac demum apertè negatur exemptio Eccleſiæ contra ius, vel vtilitatem publicam, l. Iubemus 1. Cod. eod. de Sacroſ. Eccl. l. cum ad feliciſſimum Cod. de quibus muneribus, & præſt., l. ad portas C. de operibus publ. l. hac prouidentiſſima Cod. de quibus muneribus, vel præſt.

2 Et ne ſolo iure ciuili putemus id ſtatutum, ius etiam Canonicum Eccleſiaſticos obligat ad tributa Principibus danda. Cap tributum. 23. q. 8. vbi dicitur Eccleſia de exterioribus ſuis tributum reddere Imperatoribus.

2 Cap. Conuenior. eod. vbi D. Ambroſius negat templum Imperatori petenti pro Hæreticis, dicitq; ſe non refragaturum ſi peteret Imperator aurum, argentum, fundum.

Cap. ſi tributum 11. q. 1. vbi idem Sanctus ait, ſi tributum petit Imperator; non ei negamus, Agri Eccleſiæ ſoluant tributum.

Cap. Magnum eod. ait idem Ambroſius. Si cenſum filius Dei ſoluit, quis tu tantus es qui putas eſſe non ſoluendum!

Cap. cum non ſit, de Decimis, vbi dicitur tributa, & cenſus eſſe ſoluenda poſt ſolutionem Decimarum.

Cap. Sancitum de cenſ. & 23. q. 8. vbi Concilium Guarmarienſe ait Principibus deberi conſueta obſequia, & annua tributa ab Eccleſia de bonis emptis, vel per donationem inter viuos acquiſitis.

Cap. Peruenit. 2. de Immunit. Eccleſiæ vbi aſſerit Gregorius Primus nullum excuſari debere à murorum vigilijs, & ad eas vnumquemq; eſſe compellendum.

Iure ergo tùm ciuili, tùm Canonico Eccleſiaſtici obligati ſunt ſoluere onera, à Principe Sæculari pro Communi vtilitate, ac neceſſitate omnibus impoſita.

3 Nec deſunt rationes. Prima quia iam conſuetudine longa multorum annorum in aliquibus regionibus, Mediolanenſi præſertim, id eſt introductum. Huic reſpondetur capite decimo tertio.

4 Secunda, quia dicta onera exiguntur pro bonis quæ in libro æſtimi non ſunt ſub nomine Eccleſiæ, ſed alicuius Laici deſcripta: quare Eccleſiæ non fit vlla iniuria, cum ipſi non ſint aſcripta ea bona, & exactio cadit in Laicum, cuius nomen eſt deſcriptum in cataſtro, & pro eo, non pro ſe ſoluit Eccleſia.

Princeps

Princeps autem iubet ſolui onera pro bonis in libro æſtimi deſcriptis. Huic reſpondetur cap. 14.

5 Tertia, quia in contractibus emptionis, permutationis, & alijs huiuſmodi quos Eccleſia cum Laicis facit; ponitur pactum, vt Laicus vendens, permutans &c. bona, non teneatur ad onera pro ijs, & vt Eccleſia ſeruet eum indemnem, idq; promittit Eccleſiaſticus, quare ſe loco Laici obligat ad ea onera. Atq; ideo ex pacto cum Laico facto, obligatur Eccleſiaſticus ſoluere ea onera, & ſic Princeps poterit obligare ad illud pactum ſeruandum. Huic reſpondetur cap. 15.

6 Quarta, quia ex decreto Senatus in aliquibus regionibus, Mediolanenſi præſertim, bona acquiſita ab Eccleſia ſunt obligata ad omnia onera etiam extraordinaria, atq; adeo habent tacitam hypothecam pro ſolutione eorum, idq; reſpectu bonorum acquiſitorum ab anno 1600. & deinceps, vt puto. Potuiſſe autem Senatum id decernere, illud ſuadet, quia priuatus aliquid Eccleſiæ dans poteſt illam obligare ad ſoluenda quæcunq; onera, ergo eandem obligationem poteſt Princeps imponere per legem, ſeu edictum Senatus autem Principis vices ſuſtinet. Huic reſpondetur cap. 16.

7 Quinta, quia bona tranſeunt cum ſuo onere ad quemlibet poſſidentem cap. ex litteris, de Pign. Cap. cum non ſit de Decim., Cap. Paſtoralis eod. & l. 1. 2. & 3. ff. de pignorat. act. §. ſi fundus, l. ſi debitor Cod. de diſtrib. pign. l. Alienatio ff. de contrah. empt. l. inter debitorem ff. de pact. l. 2. & 3. Cod qui modo pign. l. ſi Diuina Cod. de exact. trib. Huic reſpondetur cap. 15.

8 Sexta, quia huiuſmodi onera non imperantur Eccleſiaſticis in ſignum ſubiectionis eorum Principi

Sæculati, aut in ſignum poteſtatis eius, & Superioritatis in Eccleſiaſticos, ſed pro beneficijs ab ipſo, ſeu Rep. acceptis cum eadem vtilitate, qua Laici, fruantur, & ab ipſo eorum bona defendantur; quare iuſtitia diſtributiua exigit, vt qui ſentit commodum, ſentiat & onus l. Qui ſentit. de reg. iur. in 6. & l. ſecundum naturam de reg. iuris. Huic reſpondetur cap. 15. Tenent hanc ſententiam Ancharanus, & alij. *a*

a Anchar. conſ. 96. & in cap. de Immun. Eccl. l. 6. v. Sed vberius circa hoc Turrecr. in c. Placet 16. q. 1. Lucas de Penna in l. fin. C. de exact. trib. Menoch. cōſ. 800. & alij apud Iragoſ. p. 1. l. 2. d. 4. n. 909. §. 3.

§. 2. *Reſoluitur quæſtio.*

1 Falſum eſt Eccleſiaſticos ad onera obligari lege ciuili, & iniqua eſſet huiuſmodi lex, eſſet enim contra Sacros Canones.

2 Iure ciuili id probatur l. Caſſa Cap. de Sacroſ. Eccl., l. Nulla Communitas, l. iuxta Sanctionem de Epiſc. & Cleric., l. Priuilegia Cod. de Sacroſ. Eccl. Valentiniani Tertij legem contra dictas leges Concilium Andegauenſe nihili fecit. Ludouicus Primus teſte Cōcilio Pariſienſi exemit Eccleſiaſticos à tributis.

3 Imperatores ferentes leges dictas cur non ſint repræhendendi cum nihil potuerint contra Eccleſiam, & eius bona: Vide infra.

4. Iure Canonico probatur eadem exemptio, cap. non minus, c. aduerſus de Immunit. Eccl. cap. Eccleſia de Conſt. in eo Particula generalis excludit quoſcunq; alios, & particula (nulla) excludit omnem poteſtatem, & eſt intelligenda in omni caſu, & vniuerſaliter, c. cum Laicis, de reb. Eccl. non alien. c. benè quidem d. 96. nec vtilia poſſunt Laici ſancire pro Eccleſiæ rebus temporalibus, multò minus noxia. C. nouerit. de ſententia excom. c. ſecundum Canonicum 23. q. 8. c. non placuit, c. Laicis; c. ſi quis 16. q. 5. vbi Sacrilegus

dicitur

dicitur qui diſpoſitionem, ſeu dominationem rerum ſeu poſſeſſionum Eccleſiaſticarũ ſibi vendicauerit, c. denique d. 96. c. quamquam de Cenſ. in 6. Cleric. præſenti de Cenſ. c. 1. de imm. Eccl. in 6. vbi bona acquiſita, & acquirenda eximuntur cap. Clericis eod. quod à Benedicto XI. eſt reſtrictum, & à Clem. V. Clem. vn. reuocatum, ſed renouatum fuit à Leone X. Bulla cænę clauſ. 17. & 18.

5 An hæc immunitas ſit de Iure Diuino non examinatum multi aſſerunt.

6 Summus Pontifex eam conceſſit ex vi præcepti, & poteſtatis à Chriſto acceptę, & ſui muneris ratione, quòd rectè ſine ea exemptione exerceri non poteſt, & ideo prouenit à iure Diuino.

7 Non poteſt dubitari huiuſmodi exemptionem poſſe concedi tùm à Deo, tùm à Papa, tùm à Principibus modo explicito num. 3. nec poteſt tolli humana poteſtate.

Dictis non obſtantibus.

1 Præfatam ſententiam falſam omnino arbitror, cum Seſſio, & alijs, *a* & iniquam futuram legem Principis Sæcularis quæ Eccleſiaſticos vellet tributa ſoluere, vt ſoluunt Laici. Probatur primò, quia tùm ciuili, tùm Eccleſiaſtico iure Eccleſiaſtici ſunt exempti ab huiuſmodi oneribus, ergo ad ea non poſſunt vlla lege ciuili obligari, vt dictum eſt capite Superiori, cum lex ciuilis vtpotè inferior non poſſit Pontificiam vtpotè Superiorem obligare, & ideo ea cum ſit contra Sacros Canones non poteſt obligare, nam Imperiali iudicio non poſſunt iura Eccleſiaſtica diſſolui cap. lege imperatorum d. 10.

a Leſ. l. 2. de Iuſt. c. 33. vide Bellarm. t. 2. controu. l. 1. de Cler. c. vlt., & d. ſpeciali de hac re Azor. t. 1. c. 12. l. 1. Caſtr. Pal. t. 2. tr. 12. d. 1. p. 1. Suar. l. 4. contra Reg. Ang. c. 8. Duard. in can. 15. Bullæ Cænæ q. 18.

2 Quod autem iure Ciuili ſint Eccleſiaſtici exempti à

ti à tributis, collectis, & alijs huiuſmodi patet ex l. Caſſa C. de Sacroſ. Eccl. vbi omnia ſtatuta, & conſuetudines contra Eccleſiæ libertatem, eiuſq; Perſonas inducta aduerſus Canonicas, & Imperiales Sanctiones irrita pronuntiantur, & iubentur deleri de capitularibus libris, decerniturq; ſimilia in futurum ſi attententur; ipſo iure eſſe nulla. Quæ conſtitutio eſt Friderici II. Imp. qui anno Domini 1155. creatus eſt Imperator ex Baronij Annalibus.

L. Item nulla Communitas C. de Epiſc. & Cler. vbi idem Imperator vetat imponi collectas, vel exactiones, Angarias, Perangarias Eccleſijs, vel Eccleſiaſticis perſonis.

L. Iuxta Sanctionem eod. vbi non Conſtantius cui aſcribitur, ſed Conſtantinus Imperator Clericos eximit ab omnibus nouis collectionibus, & ab hoſpitij coactione.

L. Priuilegia C. de Sacroſ. Eccl. vbi confirmantur omnia priuilegia Eccleſijs ante conceſſa, & annullantur Sanctiones contra Canones Eccleſiaſticos. Lata videtur hæc lex à Valentiniano III. qui anno 425. factus eſt Imperator, & à Martiano qui Imperij dignitatem eſt aſſecutus anno 450. quo adhuc regnabat dictus Valentinianus, qui imperium protulit vſq; ad annum 455. & in hoc forte hic ſecutus eſt exemplum alterius Valentiniani I. qui Sacras Virgines exemit à cenſu plebis anno 370. conatus tamen poſtea eſt Valentinianus III. omnia priuilegia Clericis conceſſa reuocare, ſed fruſtra, cum Concilium Andegauenſe nihili eam reuocationem fecerit teſte Suario lib. 4. contra Reg. Angl. c. 13. num. 17. vide Baronium anno 370. 425. 450. 455.

Lata etiam fuit à Ludouico primo Imp. qui Imperium

rium obtinuit anno 813. ex Baronio, Sanctio eximens Eccleſiaſticos à tributis, quæ non extat, ſed de ea teſtatur Canon. Secundum Canonicam 23. q. 8. qui eſt Concilij Pariſienſis, & Meldenſis celebrati circa annum 846.

3. Licet autem ius ciuile non videatur aliquid poſſe ſtatuere, quod ad Eccleſiam, & Eccleſiaſtica bona pertineat, vt vidimus capite Superiori, ex capite Eccleſia S. Mariæ de Conſt. & alijs iuribus. Tamen Imperatores ferentes dictas leges, non ſunt repræhenſione digni, quia iis vel approbarunt exemptionem Eccleſiæ, à Tributis, & ius ſiue Diuinum, ſiue Canonicum, ſiue vtrumq; circa eam ſeruandum declararunt, vel cum neſcirent eam exemptionem fuiſſe iam à Superiori poteſtate conceſſam, voluerunt ipſi eam concedere, quantùm in ipſis erat, & vt ex parte ſua opus erat, vel fortè præcipere voluerunt Iudicibus Laicis, vt eam ſeruarent, vt docet Suarez contra Reg. Angl. lib. 4. c. 9. nu. 1. Quòd ſi verba priuilegij, ſeu legis indicant Principem Laicum eſſe auctorem illius, id accidit, vel ob ignorantiam arbitrantium à ſe eſſe, vel vt oſtenderetur omnimoda renuntiatio iuris ſui, ſi quod erat circa hanc materiam, & vt indicarent Principem quantum eſſet ex ſe ita donare Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis perſonis exemptionem, ac ſi ab eius ſola voluntate, & poteſtate penderet, ex Suarez contra Regem Angl. lib. 4. c. 11. num. 17. qui citat nu. 1. Palacium, Medinam, Hoſtien. tenentes à Principe Laico eſſe conceſſam dictam exemptionem quos optimè refutat, adducitq; pro ſe Soto, Innocentium, Molinam, Henriquez, & alios, vide illum. non enim id eſt noſtri inſtituti. Certe Greg. 9. in epiſtola ad Ludouicum Imp. ſcripta aſſerit à ſucceſſoribus

Caroli.

Caroli Magni Imp. Eccleſiam immenſis donatā libertatibus, ſeu potius eam ab ipſis in libertate debita ſeruatam. vbi indicat priuilegia ab Imperatoribus Eccleſiæ conceſsa non tam eſse priuilegia, quam conſeruationem libertatis ei debitæ alio iure, quàm Imperatorio. a

a Apud Raynaldum in annal. a. 1. 1236.

4 Ius verò Canonicum eandem exemptionem ſtabiliens primo eſt cap. non minus de immun. Eccl. vbi Concilium Lateranenſe cum Alexandro III. qui illud promulgauit anno 1180. deplorat ob angarias, & onera à Laicis impoſita Eccleſiaſticis, dici poſſe de Eccleſia quod Hieremias Propheta in Thren. 1. deplorans ait. Princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo, & peioris conditionis factum eſſe Sacerdotium ſub Magiſtratibus Catholicis, quam ſub Pharaone idolorum cultore, cum hic à tributis exemerit poſſeſſiones Sacerdotum in Sacra Geneſi c. 47. nu. 21. & 22. Chriſtiani verò Magiſtratus eas aggrauent, & auctoritatem in res, atq; bona Eccleſiaſtica vſurpent. Tum excommunicatione eos percellit qui id in poſterum auſi fuerint, nec commoniti deſtiterint, & eorum fautores, nec vult abſolui, niſi ſatisfecerint. Monet tamen quod ſi Epiſcopus, & Clerus viderint tantam eſſe neceſſitatem communem, vt Laicorum facultates non ſufficiant ad eam ſubleuandam poſſint, ſine exactione tamen, ſubſidia conferre. quod idem repetit cap. aduerſus. eod. quod eſt alterius Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III. anno 1215. & additur vt Epiſcopus, & Clerus, cum exiſtimauerint aliquod ſubſidium eſse conferendum pro communi vtilitate, conſulatur Ro. Pontifex an debeat conferri. Præterea irritantur omnes Conſtitutiones, quæ fient ad grauandam Eccleſiam, talleis, ſeu collectis, &

exactio-

exactionibus alijs. Vltimò decernit ut excommunicatio incurri non ſolum ab ijs qui ea ſtatuta fecerint, ſe,& à ſucceſsoribus eorum, niſi intra annum ſatisfecerint. vbi animaduertere quilibet poteſt hos textus loqui de oneribus pro communi neceſſitate, & vtilitate, tam Clericorum, quam Laicorum impoſitis, cum loquantur abſolutè de foſsatis, quæ fiunt ad munitionem Ciuitatum, vel prædiorum, & ea verba adſint. Ad releuandas communes vtilitates, vel neceſſitates.

2 Cap. Eccleſiam S. Mariæ de Conſt. vbi Innocentius III. dicit nullam eſse poteſtatem Laicorum in perſonas, & bona Eccleſiaſtica, & ideo nullius eſse roboris quidquid ſtatuerint quod ad Eccleſias ſpectet, etiam ſi fuerit in earum commodum, & vtilitatem. Nam ſolis Sacerdotibus diſpoſitio huiuſmodi commiſsa eſt à Deo. Notanda eſt hic ea particula, Solis, quæ excludit quaſcunq; alias, vt pluribus probat Barboſ. de dict. vſufreq dict 380. citatq; Decium, Seraphinum deciſ. 820. Rotam Ro. deciſ. 445. & l. 2. ff. de vſu, & habit. l. 1 ff. de cond. furt. l. 3. Cod. ſi aduerſus rem Iud., l. 1. Cod. vbi, & apud quem; l. his ſolis Cod. de reuoc. donat. l. vlt. Cod. de leg. & ibi Caſtren. & in cap. 51. ſolus Chriſtus 5. d. & cap. in omnibus 81. d. & cap. quod ſicut de verb. ſignif. & ibi Decius. Notanda eſt etiam in verbis eius textus particula, nulla, quæ excludit omnem poteſtatem, & in omni caſu, & vniuerſaliter eſt intelligenda cap. ſolitæ §. fin. de maior. & obed. l. depretio ff. de public. in rem act. eſt enim negatio malignantis naturæ, quæ quidquid poſt ſe inuenit, deſtruit, & eius oppoſitum ponit, vt ait Sanchez lib. 1. de Matr. d. 24. n. 7. & lib. 5. in Decal. c. 4. nu. 19. idem repetit Innocentius

tius cap. cum Laicis de reb. Eccl. non alien. cum Laicis, inquiens, diſponendi de rebus Eccleſiæ nulla ſit attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi. Idem aſtruit Concilium cui interfuit Symmachus Papa, vt habetur cap. Bene quidem d 96. vbi conſtanter dictum eſt Laicis nullam de Eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi eſſe attributam facultatem, quarum ſolis Sacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſsa docetur.

Si ergo neq; quæ vtilia ſunt Eccleſiæ poſsunt Laici lege ſancire, multò minus poterunt noxia, cuiuſmodi ſunt onera, & tributa. Quòd ſi dicantur hæc ſtatui pro commodo, & defenſione Eccleſiæ, patet ex Sacris Textibus id à Papa, & concilijs vetari, ſine ipſius Papę conſenſu, & approbatione, cum irritent decreta Laicorum ad vtilitatem Eccleſiarum, & earum bonorum ſpectantia. Loquuntur autem textus, non de rebus Eccleſiaſticis ſpiritualibus tantùm, ſed & de temporalibus, cum annulletur Conſtitutio Baſilij 4. de non alienandis prędijs Eccleſiæ, quia ſine auctoritate Romani Pontificis id ſtatuerat, & ex textu ſatis patet de rebus Eccleſię temporalibus ſermonem eſse.

3 Caput nouerit, de ſent. excom. vbi Honorius III. excommunicat eos qui ſeruari fecerint ſtatuta, & conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem, & eos qui talia ſtatuta ediderint, & eorum ſtatutorum ſcriptores, & Magiſtratus locorum in quibus talia ſtatuta, vel conſuetudines editæ fuerint, vel ſeruatæ, & eos qui ſecundum eas iudicauerint.

4 Caput ſecundum Canonicam 23. q. 8. vbi Concilium Pariſienſe vetat cogi Eccleſiaſticos ad ſoluendum cenſum, pro agro Eccleſiaſtico, excommunicatq;

nicatq; omnes cuiuſcunq ſint dignitatis, & ordinis, ſi quid exigant temporale, & id ait eſſe ſecundum Canonicam auctoritatem, & Conſtitutionem Ludouici Imp. quod eſt dicere eſſe iure Canonico, & ciuili ſtatutum.

5 Cap. non placuit, & cap. Laicis, & cap. ſi quis 16. q. 7. vbi Calixtus Papa ait. Si quis Principum, vel aliorum Laicorum diſpoſitionem, ſeu dominationem rerum, ſiue poſſeſſionum Eccleſiaſticarum ſibi vendicauerit, vt Sacrilegus iudicetur. Aduerte ea verba Rerum, ſiue Poſſeſſionum, ex quibus patet eum loqui de diſpoſitione bonorum temporalium Eccleſiæ.

6 Caput deniq; d. 96. vbi Nicolaus Papa ait. Eos quibus humanis tantùm non diuinis rebus præeſſe permiſſum eſt, de his, per quæ Diuina miniſtrantur, non iudicare debere. Et quidem meritò id ſtatutum eſt, nam cum Laici Eccleſiaſtica negotia tractare non debeant, cap. decernimus de Iudic., quod eſt Concilij, cui intererat Eugenius Papa, id enim ſpectat ad Eccleſiarum Prælatos, nec iudicare debent de iis per quæ Diuina miniſtrantur, de rebus ſcilicet Eccleſiaſticis licet temporalibus.

7 Cap. quamquam de cenſ. in 6 vbi excommunicantur exigentes ab Eccleſiaſticis pedagia, & conſuetudinem contraria m vocat corruptelam, Communitates autem ſubijcit interdicto.

8 Clem. præſenti de cenſ. vbi iubentur Epiſcopi publicare cenſuras latas contra eos, qui ab Eccleſiaſticis pedagia, & guidagia exigunt.

9 Cap. de Immun. Eccleſiæ in 6. vbi cum eadem controuerſia vigeret, quæ nunc viget in ditionibus Mediolanenſi, & alijs, quoad bona de nouo acquiſita

ab Eccleſijs, prætenderentq; aliqui hæc non eſſe exempta. Alexander IV. Papa vocat eos iſtud prætendentes inuidos honoris, & priuilegij Eccleſiarum, malignos, & inſolentes, eorumq; eſſe deteſtabilem audaciam, & nefariam temeritatem, ſtatuitq; bonis Eccleſiarum non iam acquiſitis tantummodo, ſed etiam in poſterum acquirendis non eſſe imponendas talleas, collectas, ſeu exactiones quaſcunque, nec exigendas.

10. Cap. Clericis de immun. Eccl. in 6. vbi Bonifacius Octauus dicit Laicis, qui oppido ſunt Clericis infeſti (quod etiam dicitur cap. Laicos, & c. Laici 2. q.7.) in Eccleſiaſticas perſonas, & bona eſſe interdictam poteſtatem. excommunicatq; tùm Eccleſiaſticas perſonas ſoluentes, vel ſoluere promittentes, aut conſentientes, talleas, collectas, & alia onera Laicis, etiam doni nomine, ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ: Tum quoſcunq; Laicos, cuiuſcunq; ſint præeminentiæ, ſtatus, & conditionis, etiam Imperatores, & Reges, qui onera impoſuerint, exegerint, vel receperint; Communitates verò ſupponit interdicto.

Pœnam dicto textu impoſitam reſtrinxit Benedictus XI. in extrauag. Quod olim de immun. ad exigentes tantummodo, & addantes ipſis conſilium, vel fauorem, iuſſitq; ſeruari decreta Concilij Lateranenſis in capitibus; non minus, & Aduerſus, citatis.

At Clem. V Clem. vn. Quoniam de immunit. reuocauit dictum caput Clericis, & reſtrictionem Benedicti XI. iuſſitq; etiam ipſe ſeruari dicta Capitula, non minus, & Aduerſus.

Sed Leo X. in alio Concilio Lateranenſi ſeſſ. 9. extrauag. ſupernæ: renouauit decreta à Bonifacio Octauo in dicto cap. Clericis, vetans fructus Eccleſiaſticos

eos ſequeſtrari, occupari, aut aliquo modo detineri per Seculares Principes etiam Imperatores, aut eorum officiales, vel quaſcunq; alias perſonas publicas, vel priuatas de eorum mandato; & ſi aliter fiat, iubet reſtitui ſub pœna excommunicationis perſonarum, & interdicti locorum eorum Principum, qui ea fieri mandauerint, renouatq; pœnas omnes contra violatores libertatis Eccleſiaſticæ, eiuſq; oppreſſores impoſitas per extrauagantes alias, & Conſtitutiones etiam incognitas, & forſan in vſu non exiſtentes. Prohibet etiam ne collectas, decimas, aut alia huiuſmodi onera Eccleſiaſticis imponant; neq; exigant, neq; recipiant, etiam à ſponte dantibus, ſub pœna excommunicationis, quam fert ipſo facto in dantes ipſis, ſiue palam, ſiue occultè, auxilium, fauorem, conſilium. Communitates autem, Reſp. Vniuerſitates delinquentes ſubijcit interdicto. Prælatos autem vltrò ſine licentia Papæ conſentientes excommunicat.

11 Bullæ cænæ clauſula 17. imponentes, exigenteſq; ab Eccleſiaſticis tributum, aut illis auxilium ad id præſtantes, excommunicat, & clauſula 18. vetantur imponi onera bonis Eccleſiaſticorum.

Supradicta adduxi, vt oſtenderem exemptionem ab oneribus fuiſſe tùm à Pontificibus, & concilijs, tùm à Principibus Secularibus conceſſam.

5 Nec examinandum nunc puto, an etiam ſit de iure Diuino, vt innuunt Bonifacius Octauus cap. Quamquam de cenſ. in 6. Calixtus Papa cap. ſi quis 16.q.7 & cap. non placuit eod. Concilia Colonienſe p.9.c. 20. Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 9. extrauag; ſupernæ; Tridentinum ſeſſ. 25.c.20. rem inquam hanc non puto nunc examinandam, quia ſatis mihi eſt di-

ctam

ctam exemptionem eſſe de iure tùm ciuili, tùm Canonico ſtabilitam. Et qui id videre optat diſcuſſum; videat Bellarminum, Suarez, & alios Theologos [a] locis ſupra citatis; qui multos adducunt tùm Theologiæ, tùm iuris vtriuſq; Doctores, aſſerentes eſſe de iure Diuino.

[a] Azor. p. 1. l. 5. cap. 12 q. 1. & 2. & t. 3. l. 5. cap. 19. q. 1. Rota Ro. in vna Barchin. exempt. & in vna Albenſis Gab. 11a apud Dian. 7. p. tr. 1. reſ. 19.

6 Sed ſatis nobis eſt à Summo Pontifice eſſe conceſſam, qui eam conceſſit vi poteſtatis acceptæ à Chriſto Domino gubernandi Eccleſiam, ad cuius rectam gubernationem, & Clericalis ſtatus dignitatem, ac diuini cultus, eiuſq; reuerentiæ conſeruationem ſpectat ea exemptio à foro Laicali, & tributis per poteſtatem Laicam impoſitis. Quare ex ratione ſui muneris quod rectè ſine tali exemptione exerceri non poteſt, eam Papa conceſſit facultate à Chriſto Domino accepta, iure, & præcepto, vt colligitur ex Tridentino ſeſſ. 25. c. 20. dicente immunitatem Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum Dei ordinatione eſſe conſtitutam. Quare videtur Chriſtus Dominus ordinaſse vt immunitas concederetur, modum vero conceſſionis quoad perſonas, & materias reliquit Papæ diſpoſitioni, qui eam ſtatuit, quoad forum, & tributa. decreuit ſcilicet Eccleſiaſticos eſſe immunes à foro Laico, nec poſſe in eo iudicari, & à ſolutione tributorum, & onerum à Laicis impoſitorum perſonis, ac bonis eorum. Vnde exemptio à tributis ſi iure Diuino non eſt conceſsa, ab eo tamen prouenit, & eſt in eo fundata, & à Chriſto Domino præcepta.

7 Poſse verò huiuſmodi exemptionem eſse tùm à Deo, tùm à Papa, tùm etiam à Principibus modò ſupra explicato, non puto dubitari ab Aduerſarijs Catholicis. Si dubitant aut eos poſſe, aut eſse talem exemptionem conceſsam, allatos textus ponderent,

&

& Suarez contra Regem Angliæ lib. 4. c. 3. & Bellarminum in reſponſione ad Paulum ſeruitam legant, inuenient enim ab eis, fuſius probari hæreticos circa hoc inſanire, nec dubitari poſse Supremum Dominum id potuiſse, & Papam poteſtate à Chriſto Domino accepta, & Reges, alioſq; Principes Laicos, ſi poteſtatem in Eccleſiaſticos, & eorum bona aliquando habuerunt, potuiſse eam Papæ elargiri, immo elargitos eſse pro Reip bono.

Hinc optimè colligunt Couaruuias, & alij *a* nulla humana poteſtate hac exemptione priuari poſse Eccleſiaſticos, quia nulla humana poteſtas eſt ſuperior poteſtate ſupernaturali à Chriſto Papæ conceſsa, vi cuius ipſe Papa eam exemptionem dedit.

Quòd ſi aliqui Iuris Doctores dicunt à Principe Seculari eam exemptionem eſſe conceſſam, & ideo etiam ab eo poſſe tolli; errant, mittuntq; falcem in meſſem alienam, nec benè ponderant verba Sacrorum Canonum, & præcipuè Tridentini. Sed hoc capite ſequenti diſtrictius examinare oportet. Cum ergo Eccleſiaſticis legibus immunitas Eccleſiaſtica à tributis ſit ſtabilita, imminui, aut infringi à Seculari poteſtate non poteſt, immo à Principibus eſt maxime conſeruanda: Si enim leges ciuiles, inquit Iuſtinianus in Nouella 137. per omnia firmas, ac ſtabiles conſeruare ad ſubditorum ſecuritatem ſtudemus, quanto plus ſtudij debemus circa ſacrarum regularum, & diuinarum legum obſeruationem ponere, quæ pro ſalute animarum noſtrarum definitæ, & conſtitutæ ſunt? Addit Caſſiodorus l. 8. Var. Tyrannicæ feritatis indicium eſſe audire nolle conſtituta veterum ſanctionum; ſubiungitque Theodorus Studita *b* perfectum non eſſe Orthodoxum, ſed dimidiatum, qui fidem

a Couar. pract q. [illegible]. c. 3[illegible]. num. 3. & ſeqq. Farin. de inquiſ. l. 1. q. 8. n. 4. Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 30. Iugo de iuſt. & iur. t. 2. d. 36. ſect. 7. n. 101.

b Epiſt. ad Patriarch. Conſtantinopol. vide

Baron. an. 808. citatem Concilium Toletanum 3. 4. 8. 18.

fidem quidem rectam habere videatur, diuinis vero canonibus non regatur.

CAPVT TERTIVM.

An Princeps Laicus poſsit exemptionem à tributo, & alijs oneribus auferre ab Eccleſiaſticis, vel eam in aliquo caſu imminuere.

1 *Princeps Laicus non poteſt exemptionem Eccleſiaſticorum auferre, aut diminuere. Primo, quia eſt Papa inferior. Secundo, quia eſt donatio ob remunerationem beneficiorum. Tertio, quia aliæ donationes agrorum &c. factæ Eccleſiæ reuocari non poſſunt. Quarto, quia cum conſenſu data eſt. Quinto, quia tenetur Princeps eam concedere, & pro temporalibus dant Eccleſiaſtici ſpiritualia.*

2 *Papa indirectè ſe immiſcere poteſt gubernationi politica, & quomodo ſalus animarum melius tractatur data exemptione, & Dei honor eam exigit, ne Dei cultus vileſcat, & ne eius miniſtri diſtrahantur.*

3 *Reſpondetur iuribus contrarijs. Principes Laici olim ſibi multa vſurparunt contra ius, cùm Eccleſia non erat tantopere illuminata, vt nunc eſt, & Summi Pontifices tunc ob periculum maioris mali diſſimulabant priora iura contra Eccleſiaſticam immunitatem, ſuntq; poſteriora reuocata.*

4 *Principes non ſubditi Imperio quomodo obligentur ad ſeruandam exemptionem Eccleſiaſticorum, & præſertim regiones tunc ſubditæ illi, vt erat ditio Mediolanenſis.*

5 *Priuilegium non ſubdito conceſſum non poteſt reuocari ab eo qui conceſſit.*

ID poſſe Principem aſſerunt aliqui, ob iura capite præcedēti allata in quibus de facto aufertur ab Imperatoribus, ſi non totaliter, ſaltem quoad aliqua, vnde potius diminuitur, quam aufertur.

1 Dicendum tamen eſt Principem Laicum non poſſe talem exemptionem ſiue auferre, ſiue diminuere. Plures auctores huius ſententiæ adducit Suarez lib. 4. contra Regem Angl. c. 50. vbi etiam probat nec Papam poſſe Eccleſiaſticam immunitatem auferre. Sed id ad hunc locum non ſpectat. Probatur ergo concluſio, quia vel Princeps Laicus eam immunitatem conceſſit, vt volunt aliqui iuriſtæ, vel Papa. Si Papa, Laicus Princeps ei non poteſt in aliquo derogare, quia eadem, vel Superior poteſtas exigitur in diſſoluendo actu, quæ in eo conſtituendo, l. ſicut proponis. Cod. de nupt. ſed principis Laici poteſtas nec eadem eſt cum illa Papæ, nec Superior, ergo non poteſt immunitatem Eccleſiaſticam diſſoluere, cùm eam non conſtituerit. Præterea inferior non poteſt priuilegium à Superiore conceſſum auferre, limitare, aut diminuere, ergo Princeps Laicus qui eſt Papa inferior, non poteſt priuilegium immunitatis Eccleſiaſticæ à Papa conceſſum auferre, limitare, aut diminuere. a

Si verò dicatur Princeps Secularis eam immunitatem conceſſiſſe, non poſſe tamen eam auferre, aut diminuere. Probo primo, quia Papa eam propria auctoritate à Chriſto accepta confirmauit, & ideo non eſt amplius conceſſio Principis Laici, ſed Pontificij, nam

a Surd. conſ. 419. poſt nu. 45. Manlius tr. de Homag. tit. 9. nu. 113. apud Dian. p. 1. tr. 1. reſ. 8. n. 4.

nam ea noſtra fiunt, quibus noſtram impertimus au-ctoritatem l. 1. §. omnia c. de vet. iur. Enucl. vnde hic eam auferre, aut diminuere non poteſt, vt dictum eſt. Secundo, quia donatio facta abſolutè, & in perpetuum, & ob renumerationem meritorum, ac beneficiorum reuocari non poteſt, dicta exemptio eſt donatio facta Eccleſiæ abſolute, in perpetuum, & ob beneficia ab ea collata in Principes, & populos, ergo reuocari non poteſt; maior, & minor admittitur communiter; a Tertio, donatio agrorum, aut oppidorum facta Eccleſiæ reuocari non poteſt ſine ſacrilegio ab ijs qui donarunt, etiam Principibus, ergo nec donatio exemptionis, cum nulla ſit minor ratio in hac, & in illa. Quarto, conſenſu Principum, & populorum per multa ſecula conualuit dicta exemptio, non ergo reuocari poteſt, cum repeti non poſſit quod ſemel alienatum eſt conſenſu regnorum, & populorum. Quinto, Principes Laici tenentur eam exemptionem concedere, & conceſſam ratam habere, quia ius naturale diuinum id dictat, cum enim Eccleſiaſtici ſint Deo conſecrati, non debent tractari vt quid prophanum neq; vt ſubditi, nam ſunt Patres Spirituales Laicorum. Adde quod Eccleſiaſtici dant Spiritualia Laicis, æquum ergo eſt vt temporalia ab his recipiant, & quidem exempta ab oneribus ne ſint ſubiecta ipſis bona Patrum Spiritualium, & Iudicum à Deo conſtitutorum in rebus ad ſalutem æternam ſpectantibus, & ideo ob reuerentiã eis, ac rebus Deo dicatis debitam, & ob gratiarum ſignificationem tenentur Principes eximere illos, illorumq; bona ab oneribus debitis à ſubditis. Vide Leſſium de iuſt. lib. 2. c. 33. nu. 30. 35. Dianam 7. p. tr. 1. reſ. 8.

a Salas de leg. tr. 14. q. 96. d. 14. ſect. 11. verſ. 2. Pa. s Leſ. de iuſt. l. 2. c. 18. dub. 14. n. 105. vbi citat Clarum Bonac. de contr. d. 3. q. 12. p. vlt. n. 4. & 9. vbi alios citat. Azor. t. 3. l. 11. cap. 8. Bauni de controuerſ. l. 2. tr. 4. q. 3. Salo 1 2. 2. q. 67. art. 1. contr. 1. concl. 5. multos alios citat Diana 7. p. tr. 1. reſ. 8. vt Tiraq. Rolãd. à Valle, Acuciam, Sanchez, Caſtrũ Palaum.

Contractus reuocari non poteſt, ſine partium con-

ſenſu

ſenſu mutuo, nam res per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur cap. 1. de reg. iur. l. 1. C. quando ſi ab empt. diſc. l. nihil tam naturale ff de reg. iur. l. ſicut initio C. de act. & oblig. Auth. contra ſi filij C. de repud. & ibi Bart. ex quo habetur quod cuius conſenſus in contrahendo requiritur, eiuſdem etiam in diſſoluendo interuenire debet. Contractus autem natus eſt per mutuum conſenſum, ergo per mutuum diſſenſum debet reuocari. Sed priuilegium exemptionis à Principe Laico datum Eccleſiæ eſt quidam contractus, cum ſit acceptatum, atq; adeo tranſierit in naturam contractus, & in ius priuilegiati, quod inuito ipſo auferri non poteſt, vt teſtantur Doctores, *a* militat enim ea regula iuris: Id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, ideſt à nobis auferri. Confirmatur quia huiuſmodi priuilegium eſt quædam donatio acceptata ab Eccleſia, & ideo tranſijt in ius Eccleſiæ, quare ſolo conſenſu donantis auferri non poteſt. Similiter cum illud priuilegium ſit donatio in remunerationem meritorum Eccleſiæ tranſit in vim contractus, *b* qui reuocari non poteſt etiam ex graui cauſa ad publicum bonum ſpectante niſi à reuocante fiat compenſatio iuris ablati. *c* At quænam compenſatio fit à Laicis dum ab Eccleſiaſticis auferunt ius exemptionis, vel illud diminuunt? Præterea priuilegium non ſubdito conceſſum tranſit in contractum, & eſt irreuocabile l. ſicut ab initio C. de pact. & oblig. & Doctores apud Dian. p. 7. tr. 1. reſ. 8. nu. 4. At Eccleſiaſtici non ſunt ſubditi Laico Principi, ergo priuilegium ijs conceſſum ab eo tranſijt in contractum, & eſt irreuocabile.

2 Dices non Papam, ſed Principem Laicum in ſuo principatu eſſe in gubernatione ciuili Superiorem

a Gloſ. in reg. 16. in ſen. Innoc. in c. Nouit. de Iudic. Abbas ibid. & in c. ſuggeſtum de Dec. fin. & in c. inter alia n. 19. de immun. Eccl.

b Sur d. conſ. 140. num. 38. A ponte conſ. 60. n. 22. Rol. à Val. vol. 3. conſ. 13. n. 30. Oſac. deciſ. 39. num. 28. & alij apud Dian. p. 4. tr. 1. reſ. 82.

c Doct. in c. Eccleſiarum de Conſt. Nau. in cap. Quando de reuoc. except. 20. n. 3.

omnibus; nec Papam in gubernatione politica poſſe ſe immiſcere, cum ad ipſum non ſpectet, ſed ad Principem politicè gubernare Remp. ergo ſaltem cum Reip. Princeps iudicat expediens in aliquo caſu ea exemptione Eccleſiaſticos non frui; poterit eam pro eo caſu auferre, aut ſaltem imminuere, non quidem poteſtate iuriſdictionis, ſed quaſi oeconomica, & iure defenſionis Reip.

Reſpondeo Papam non ſe immiſcere poſſe directè gubernationi politicæ, ſed indirectè, *a* quatenus ex poteſtate à Christo Domino accepta ſubtrahit materiam à poteſtate iuriſdictionis Principis Laici, ob finem ſupernaturalem, videlicet ob Dei cultum, ac venerationem, & conſequenter ob bonum animarum; nam valde expedit ob reuerentiam Deo debitam, vt eius miniſtri ſupra Laicos priuilegijs gaudeant; quæ ideo conceduntur, facit enim hoc, vt cum maiori animarum fructu tractentur Diuina, & vt miniſtri tamquam res Sacræ, & Deo dicatæ habeantur, quæ res non parum confert ad Chriſtianorum ſalutẽ.

a Suar. l. 4. contra Reg. Angl. cap. 11. Dian. 1. p. tr. 1. reſ. 121. & 122. & alij communiter.

Præterea Papa Principum Chriſtianorum eſt Pater, atq; adeo eorum Superior. Superior autem poteſt ex iuſta cauſa eximere à iuriſdictione ſui inferioris, cum præſertim recta gubernatio, & Dei honor id exigit, vt ait Leſſius. *b* Cum ergo Papa Eccleſiaſticos exemerit à iuriſdictione, & foro Principis Secularis; & ab eadem exemerit etiam bona eorum ob Dei honorem, & animarum bonum, non poteſt Princeps Laicus hanc exemptionem auferre, aut diminuere, cum non ſit Papa Superior, & Remp. gubernet poteſtate à Deo accepta in ordine naturali, Papa verò procedat ex poteſtate ab eodem Deo accepta in ordine ſupernaturali.

b Leſ. l. 2. de iuſt. c. 33. nu. 36.

Quòd

Quòd ſi potuit Papa eximere Eccleſiaſticos à foro ſeculari, primò, ne ſtatus Eccleſiaſticus vileſceret. Secundò, ne à rebus Diuinis ipſi diſtraherentur vt facilè poterant, cùm facilè poſſent à Laicis vexari. Tertiò, ne periret libertas repræhendendi, & docendi, vt facile periiſſet ſi ad fuiſſet timor Iudicum Laicorum, qui correpti facilè indignantur, nec facilè parcunt cum punire poſſunt. Quartò, ne res Diuinæ inſtar rerum Laicarum ad Secularia tribunalia traherentur. Cur non potuit, etiam eximere eoſdem ab oneribus Principi Laico debitis à ſubditis ob eaſdem cauſas, & ne Eccleſiaſtici eſſent ſubditi Laicis contra reuerentiam Deo, & Eccleſiæ debitam? Nam tributa præſtantur à ſubditis teſte Apoſtolo in Epiſtola ad Rom. c. 13. n. 6. a

a Leſ. de iuſt. li. 2. c. 33. n. 36.

Ad id quod dicitur poſſe Principem poteſtate quaſi oeconomica, & iure defenſionis Reip. talem exemptionem auferre, aut imminuere in aliquo caſu. Reſpondebo cap. 4. & 5. cum quæram an Princeps in neceſſitate Reip. poſſit imperare tributa Eccleſiaſticis, ſeu an hi ſint obligati obedire Principi Laico imperanti tributa, & collectas.

3 Ad iura quibus Imperatores aliqui ſtatuerunt vt Clerici contribuerent in aliqua neceſſitate Reip. Reſpondeo primò, in multis non fieri mentionem Clericorum; vt l. comparationi C. de quib. mun. vel præſt. & l. hac prouidentiſſima. cod. Reſpondeo ſecundò, Imperatores illos ita ſtatuiſse, quia res Eccleſiæ non ita erant ordinatæ, vt nunc ſunt, & ideo multa ſibi vſurpabant, quæ non debuiſſent vſurpare; procedente verò tempore Sanctam Eccleſiam fuiſſe magis illuſtratam à Spiritu Santo, & quæ Eccleſiaſtici iuris erant Imperatoribus non reliquiſſe.

Reſp. tertiò, in ea temporũ perturbatione Summos Pontifices aliqua diſsimulaſse, quæ Imperatores contra Eccleſiæ iura agebant, & ideo Imperatores, vel ex tacito Papæ conſenſu, vel aliquando etiam ex expreſso, leges aliquas tuliſse, quæ iuribus Eccleſiæ officiebant. Pontifices autem tunc ſatis habebant ſacra dogmata, & Dei cultum ſtabilire, bonaq; Eccleſiaſtica conſeruare, & ideo permittebant ſolui tributa ab Eccleſijs ne Imperatores fidei, & religionis progreſsum impedirent, turbantibus omnia Paganis, & Hæreticis.

Reſp. quartò, eas leges per poſteriores Imperatores fuiſse reuocatas, nam latæ fuerunt intra quintum ſeculum à Chriſto nato, at à Friderico II. Imp. duodecimo ſeculo ſunt reuocatæ, Honorio III. Summo Pontif. vel ſuadente, vel approbante, vel ſubſcribente, idq; factum eſt l. Caſſa. C. de Sacroſ. Eccl. & l. item nulla C. de Epiſc. & Clericis, quas capite Superiori adduximus. Ante quod tempus fuerunt etiam aliæ latæ leges pro immunitate Eccleſiaſtica à Conſtantino, Valentin. & Martiano Impp. à Ludouico Pioq; ii nono ſeculo imperauit teſte concilio Pariſienſi, ſeu Meldenſi, Carolo Magno, & alijs, vt habetur in Capitularibus lib. 1. c. 9. & l. 6. c. 107. & c. 116. quas alij qui alij reuocare conati ſunt vel odio in Eccleſiam, vel ignorantia iurium Eccleſiæ, vel ſuperbia, & ambitione dominandi etiam Eccleſiaſticis. Quare licet eorum poteſtas ad hoc non extenderetur: tamen vt id manifeſtius eſset, neceſse fuit à Summis Pontificibus odium in Eccleſiam coerceri, ignorantiam auferri, ſuperbiam, & ambitionem comprimi per Eccleſiaſticas leges, ſuis ergo legibus, ne error magis, ac magis inualeſceret ſtatuerunt, ſeu iam ſtatutam confirmarunt.

runt, ac de nouo quantum opus erat decreuerunt, Eccleſiaſticarum perſonarum, ac bonorum exemptionem à foro, & oneribus.

Idcircò licet Imperialibus legibus prohibentibus grauari Eccleſias, & Eccleſiaſticos oneribus, dari aliqua reſponſio poſſit. nempè prohibuiſse quidem Communitatibus, ac perſonis particularibus, non tamen potuiſse ſucceſsoribus id vetare, cùm paris in parem nulla ſit poteſtas, cap. innotuit de elect. l. ille à quo §. intempeſtiuum ff. ad Trebellian. tamen poſt Summorum Pontificum leges, & approbationes, nulla ciuili lege aliter ſtatui poteſt. Præcipuum enim fundamentum exemptionis immutabilis rerum, & perſonarum Eccleſiaſticarũ, non iure ciuili nititur, ſed Canonicò fundato in diuina ordinatione, vt ex Concilio Tridentino, & alijs paulò ante diximus.

4 Quæ ratio ſoluit etiam illud quod obijci poſſet, nempe Friderici II. tempore fuiſse alios Principes Chriſtianos ei non ſubiectos, quos illa lex Caſsa, nec aliæ ligare potuerunt. Reſpondetur enim hos non aſtringi Imperatoria lege, ſed Pontificia. Dici tamen etiam poteſt Fridericum non dediſse priuilegium Eccleſiæ, nec Eccleſiaſticis, ſed innouaſse antiqua ab alijs Imperatoribus conceſsa, quæ iam erant ab alijs regnis acceptata exiſtentibus ſub Ro. Imp. vt ait Suarez. *a* Præterea ijs regionibus non prodeſt adducta ratio, quia ſuberant tunc temporis Imperatori vt erat ditio Mediolanenſis, & ideo ea lege Friderici aſtringuntur.

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 30. n. 17.

Dico ergo immunitatem Eccleſiaſticam ſatis eſse conſtitutam à Summis Pontificibus, qui ſuis legibus contrarias leges ciuiles factas abrogarunt, & faciendas abrogant, & hoc ſatis eſt, etiam ſi nullæ

ſint

ſint leges ciuiles eam exemptionem ſtatuentes

5 Nec eſt contemnenda ea ratio, dato quod Imperatores, ac Principes Laici dictam immunitatem primi dediſsent, nempè hanc ſemel datam non poſse auferri, vel à concedente, vel à ſucceſsore, quia priuilegium non ſubdito conceſsum, & ab eo acceptatum non poteſt reuocari ſiue ab ipſo qui conceſſit, ſiue ab eius ſucceſsore, *a* ſi præſertim is, cui conceſſum eſt ſit in longa eius poſſeſſione quia neuter eorum habet poteſtatem ſiue in perſonam, cum ei non ſit ſubdita, ſiue in bona, cum hæc ſint in alterius dominio, quibus non poteſt priuari, niſi forte in pœnam delicti, aut ob aliquam grauiſſimam neceſſitatem, *b* qua exiſtente non via iuris, ſed via facti ad ſubueniendum tantę neceſſitati auferuntur De qua re infra.

a Bonac. de leg.d.1.q.3.p.8.n.4. Sanch. l. 8. de matr. d.29. Suar.de leg.l. 8.c.37. n 2.&9 Salas de leg. d. 20. Pont.de matr l.8.c. 29. 82. n.12. Dian.4. part.tr.1.reſ. 82.

b Suar.de leg. l.8.c.37. Sanch.de matr. l. 8.d. 33. Bonac. de leg.d. 1.q.3.p.8.63. num.5.& alij apud Caſtr. Pal.de priuil. tr.3.§.1.n.2. & ſeq.d.4.p. 21.

CAPVT QVARTVM

An per leges Canonicas concedatur Laicis Principibus, vt onera Eccleſiaſticis bonis imponant in neceſsitate.

§.Primus explicantur Capita, ſi Tributum, & Conuenior, & Magnum.

1 *Priora iura intelligenda ſunt loqui in caſu neceſſitatis, ſicut poſteriora, vt iurium correctio vitetur.*

2 *Explicantur iura qua videntur contraria C. ſi Tributum* 11.*q*.1.

3 *Explicatur cap. Conuenior.* 11.*q*.1.

4 *Ex-*

4 *Explicatur cap. Magnum 11. q. 1. & loci Scripturæ Sacræ ad Rom. 13. 1. & prima Petri 2. 13.*

5 *Explicatur locus Mat. 17. 26. de cenſu à Chriſto ſoluto; cur in eo ſoluendo patrarit Chriſtus miraculum. Si tributum ab Eccleſiaſticis ſoluendum eſt, ſponte ſoluendum eſt, non Laicorum vi, & Imperio.*

1 EXtra neceſſitatem certum videtur onera Eccleſiaſticis bonis non poſse imponi, cum Sacri Canones c. 2. ſup. allati id ſaltem velint, nec adducta. eod. cap. ad probandum poſse onera imponi, vim aliquam habent ad ſuadendum extra neceſſitatem eſse ſoluenda ab Eccleſiaſticis onera à Principe Laico impoſita, cum enim alia iura de neceſſitate loquantur, eodem modo illa priora ſunt intelligenda, vt iurium correctio quoad fieri poteſt, vitetur l. præcipimus C. de appellat. im nō licet priores leges abſolutè loquerentur, cum per poſteriores ſint correctæ, nullam vim nunc habent. Verùm ſingulos Canones, qui Laicis fauere videntur, inſpiciamus, vt hinc appareat à Sacris Canonibus numquam eſſe conceſſam poteſtatem grauandi Eccleſiaſticos Laicis.

2 Primo affertur cap. ſi tributum 11. q. 1. quod non eſt Summi Pont. aut Concilij generalis, ſed D. Ambroſij, vt etiam cap. Magnum eod. & cap. Conuenior 23. q. 8. quare eadem reſponſio omnibus datur. Ab Ambroſio petebat Imperator baſilicam pro Arianis in Mediolanenſi Ciuitate. Se acriter oppoſuit Sanctiſſimus Vir Catholicæ fidei amantiſſimus, magnoq; animo illam negauit, eaq; adduxit, ſi tributum petit Imperator, non negamus. Agri Eccleſiæ ſoluunt tributum. ſi agros deſiderat Imperator, poteſtatem

habet vendicandorum. Tollat eos ſi libitum eſt, Imperatori non dono, ſed non nego.

Quorum verborum ſenſus ille eſt. Tantam arbitror eſſe impietatem templum ad exercitia hæreticæ prauitatis concedere, vt minus malum exiſtimem non ſolum tributum ex Eccleſiæ agris ſoluere Imperatori, ſed & omnes illos, vt ſibi vſurpet ei permittere. Nam verè minus malum eſt temporalia Eccleſiæ amitti, quam impietatis exercitia concedere in templo ſupremo numini ritè conſecrato, cum magno animarum periculo. Secundo D. Ambroſius non dicit eſſe dandum tributnm Imperatori, ſed ſe ei non negaturum ſi petat, nec ſe corporaliter oppoſiturum, vt explicat ibi Gloſſa verbum, non nego. Quare hinc colligi non poteſt prædia Eccleſiæ fuiſſe tributaria Imperatori, ſed Imperatorem vt tributum conſequeretur, debuiſſe illud ab Epiſcopo petere; vt innuunt ea verba, ſi tributum petit Imperator, ſi agros deſiderat. Et ideo hic textus afferri non poteſt ad probandum poſſe à Principe ſeculari obligari Eccleſiaſticos ad tributum, cum ad Epiſcopum pro eo recurrere, ab eoq; petere deberet Imperator. Tertio, Diuus Ambroſius non donare ſe dicit Imperatori agros Eccleſiæ, ſi eos optabat, ſed non negare. Permittere ſcilicet eorum vſurpationem, nec ſe opponere, vt ſe opponebat, & contradicebat petenti templum pro Arianis. Non negat tributum, immo nec agros ipſos ille qui acriter pugnabat cum templum auferre volebat Imperator à Catholicis, & hæreticis concedere. Permiſſio autem non indicat conſenſum permittentis, aut eſſe licitum id, quod permittitur, cum peccata permittantur à Deo, quibus non conſentit, & quæ non ſunt licita. Quare ex hoc textu non poteſt probari licitum eſſe

tributum

tributum imponere, aut accipere ab Eccleſiaſticis. Non ſe opponebat autem D. Ambroſius, quia cum non eſſet licitum Epiſcopo pugnare cum Principe Laico, niſi cenſuris, & Imperator Valentinianus, quo cum res erat, puer eſſet, nec adhuc baptizatus, gubernaretq; Imperium mater ipſius Iuſtina Hæretica, & Hæreticorum cum filio fautrix, oleum, & operam erat perdere cenſuris cum ijs agere, cum Imperator non baptizatus non eſſet ſub poteſtate Eccleſiæ, ac Iuriſd., etſi baptizatus fuiſſet, fortè cenſuras contempſiſſet, vt veram fidem cum Iuſtina matre contemnebat.

Præterea nolebat D Ambroſius tunc temporis quoad hoc reſiſtere voluntati Imperatoris, nam expedientius, erat cedere tempori, & iniquo principi, ob maius bonum: ſicq; euangelicam modeſtiam ſeruare, iubentem auferenti pallium dari etiam tunicam, vt innuit Baronius anno 387.

Vltimò D. Ambroſius id quod de facto fiebat ab Imperatore hæreticorum fautore, non autem id quod de iure, exponit, vt docet Gloſſa in c. ſi Tributum verbo. Poteſtatem. Quid mirum autem eum Imperatorem tributum ab Eccleſiaſticis Catholicis voluiſſe, & redditũum partem abſtuliſſe, qui totam fidem Catholicam impellente matre Iuſtina, auferre à terrarum orbe moliebatur?

3 In cap. Conuenior loquitur D. Ambroſius de proprio patrimonio, & ait ſe non refragaturum ſi petatur, vt nec argentum, nec aurum. Subdens, quamquam omnia, quæ mea ſunt, ſint pauperum, quia videlicet in vſus pauperum ea liberaliter impendebat, & ideo non tam ſua, quam pauperum ea eſſe arbitrabatur, vt ibi notat gloſ. verb. Diuina, & verb. refragatu

tibus ſublimioribus ſubdita ſit, *a* & à D. Petro ſubiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi, ſiue Ducibus &c. *b* Quibus verbis volunt vnumquemq; debere eſse ſubiectum ſuo Superiori, non autem volunt Laicis Principibus Eccleſiaſticos ſubditos eſse, non enim illi reſpectu horum ſunt poteſtas ſublimior, ſed inferior, cum Sacerdotium, & Pontificatus quid ſublimius ſint principatu Laico. N c D. Petrus aliter docet, cum loquatur ad ſeculares fidei Chriſtianæ principijs inbutos, alioqui ſi omnes compræhenderet, etiam Summi Pontifices, & Apoſtoli non eſsent à ſubiectione Principum ſecularium eximendi. Quòd ſi dicas Sacerdotium, & Pontificatum eſse quidem ſublimius quid poteſtate Laica quoad ſupernaturalia, non verò quoad politicam adminiſtrationem, quæ tota Principi Laico commiſſa eſt. Reſpondeo ex ijs Apoſtoli verbis id non colligi, cum non explicet Paulus quænam ſint poteſtates ſublimiores, & ſenſus verborum ipſius non patiatur eam diſtinctionem, immo ex eo quod Sacerdotium, & Pontificatus in ordine ſupernaturali ſunt ſublimiora Regia poteſtate, ſatis arguitur huic illa non debere ſubeſse in ciuilibus, cum ſint quid ſimpliciter ſublimius, & ad Diuinum ordinem ſpectans. An verò ſit commiſsa tota politica adminiſtratio Principi Laico etiam reſpectu Eccleſiaſticorum extra neceſſitatem Reip. infra examinabimus.

a Paul. ad Ro. 13. 1.

b 1. Petr. 2. 13.

Argumentum verò quod dicto Capite Magnum adducitur. Si cenſum filius Dei ſoluit, *c* quis tu tantus es, qui putas eſſe non ſoluendum? non fauet Laicis contra Eccleſiaſticos, qui eo non compræhenduntur ſubditur enim. Tu qui ſeculi ſequeris lucrum, cur ſeculi obſequium non recognoſcas? Cur te ſu-

c Matt. 17. 25

pra

pra ſeculum quadam animi arrogantia feras, cum ſeculo ſis miſera cupiditate ſubiectus? ex quibus apparet D. Ambroſium loqui de incumbentibus in ſeculi negotia, in quæ non incumbere Eccleſiaſtici debent. Quod ſi adhuc quis velit Eccleſiaſticos ijs verbis comprahendi, ſenſus eorum erit non debere denegare tributum ſua auctoritate, & quaſi propria præſumptione, ſed iuxta Summorum Pontificum, & Epiſcoporum conceſſiones; & decreta. a

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 24. nu. 10.

5 Locus ergo Euãgelij allatus de ſolutione tributi à Chriſto Domino facta probat tantummodo non eſſe denegandum tributum, cum ad euitandum ſcandalum eſt neceſſe, vt Dominus fecit: aut cum ratione ſubiectionis Principi debetur.

In eo autem Chriſti Domini facto ea ſunt aduertenda. Primum ſemel tantùm totiùs vitę decurſu legi eum tributum illud ſoluiſſe, vt hinc colligamus ab hominibus Deo dicatis non eſſe ſoluenda onera Laico Principi niſi rariſſimè, non autem ſingulis annis, vt hoc tempore prętendunt Laici. Secundum eſt, quòd notat S. Thomas cum D. Hieronymo, b vt illud tributum ſolueret Chriſtus Dominus, patraſſe miraculum, nec voluiſſe accipere nummos ex eleemoſina acceptos; quo indicabat primò rariſſimam eſſe debere ſolutionem onerum, ſicut rariſſima fiunt miracula, per Eccleſiaſticos factam. Secundo, indicabat res Deo Sacras eiuſq; miniſtrorum, & pauperum vſibus deſtinatas, non eſſe tributis obnoxias, & ideo cum nummi ſibi dati ex eleemoſina, iam eſſent pauperum, ſuorum ſcilicet diſcipulorum, vſibus, & alimentis deſtinati, ad prophanos vſus aliquam eorum partem conuertere noluit.

b S. Th. 2. 2. q. 188. art. 7.

Addunt Chryſoſtomus, & Euthymius c Chriſtum

c Chryſoſt. & Euthym. apud Maldonatum in c. 17. Matt. n. 27.

patraſſe

patraſse miraculum, ne ſuum priuilegium non ſoluendi tributum perderet, ſi ex eo quod in bonis habebat eleemoſinę nomine acceptum, ſoluiſset, quare ex ſtatere miraculosè inuento, tamquam ex re prophana ſoluere voluit, & nondum pauperum vſibus applicata. Tertium aduertendum illud eſt, quod Chriſtus Dominus pro ſe, & Petro tantum ſoluit, non pro aliis diſcipulis, quod feciſse videtur, ne Principes Chriſtiani putarent ſubiectos eſse tributis ab ipſis impoſitis Eccleſiaſticos, qui per diſcipulos ſignificabantur. De ipſo enim, & ſuo Vicario Petro non eſt dubia exemptio, cum nemo Chriſti fidelis ſit adeo impius, vt ſuæ legi tributorum Chriſtum, & eius Vicarium Summum Pontificem ſubijciat. Addi poteſt tale tributum non fuiſse impoſitum à Principibus ſeculi, ſed à Deo in vſum Tabernaculi, vt notat Baronius, *a* à quo ſe immunem dicit Dominus, quia filius erat eius, à quo tributum erat impoſitum, ſicut à filijs Reges terrę tributum non exigunt. Quare tale Chriſti Domini exemplum pro ſoluendo tributo Principibus Laicis ab Eccleſiaſtica perſona adduci non poteſt, cum præſertim ille ſoluerit ad vitandum ſcandalum, ne ſcilicet impediretur à docenda Dei lege, & ne Iudæis occaſionem criminandi daret, nec inter Catholicos nunc ſcandalum vllum ſit, ſi Eccleſiaſtici non ſoluunt onera, cum ſciant id facere ex priuilegio, nec periculum ſit impedimenti ab Euangelica prædicatione. Præterea tributum illud erat perſonale, & non reale. Noſtra autem quæſtio cum Laicis eſt de onere reali. Demùm Chriſtus Dominus ſponte ſoluit illud tributum, & prius ſe, ſuoſq; eſse exemptos ab eo declarauit ijs verbis. Ergo liberi ſunt filij, in noſtro autem caſu nolunt Laici Eccleſiaſticos eſse

a Baron. an. 33.

exemptos,

exemptos, nec ſponte Eccleſiaſtici ſoluunt, ſed varijs modis coguntur ad ſolutionem.

Immo potius cum non legatur Chriſtus Dominus ſoluiſſe vmquam tributum Cæſari, nec eius diſcipuli, colligi iure, ac merito poteſt dediſſe exemplum Eccleſiaſticis vt illud non ſoluerent Laicis Principibus. Nec enim interrogatus, an cenſus eſſet dandus Cæſari, reſpondit, reddamus, ſed reddite, *a* quæ cum dixit, non cum diſcipulis ſe ſequentibus locutus eſt, ſed cum Laicis. Nam phariſæi fuerunt qui miſerunt diſcipulos ſuos cum Herodianis.

a Matt. 22. 21.

Ex quibus habemus Chriſti factum illud non fauere Laicis, atq; adeo nec textum adductum, ſed potius noſtram ſententiam, confirmare.

Quamuis autem diceremus cum aliquibus contra D. Hilarium, & Theophylactum *b* tributũ illud ſolutum à Chriſto ſingulis annis, & illud Imperatori datum, licet eſſet eius origo pro vſu tabernaculi, & templi, *c* à Principibus tamen fuiſſe conuerſum in alium vſum, nihilominus concludendum adhuc eſſet Chriſtum ſoluiſſe tributum quia voluit, non quia debuit, cum ſe exemptum declararit antequam ſolueret, & ſoluiſſe ad euitandum ſcandalum, & ideo ad noſtrum caſum non facere eum textum, & ex eo haberi Eccleſiaſticos non debere tributum, quia Chriſtus, nec eius diſcipuli illud debuerunt: ſed ſi ſoluendum eſt, voluntate Eccleſiaſticorum eſſe ſoluendum, ipſis ſcilicet conſentientibus, ob neceſſitates Reip. non autem Laicorum vi, & Imperio. Quare D. Hieronymus ait: Ille pro nobis crucem ſuſtinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filij Regis à vectigalibus immunes ſumus. *d*

b Hilar. & Theophyl. apud Maldon. in c. 17. Matt. n. 24 25.

c Exod. 30. 13.

d Hier. in c. 17. Math.

En quid dicat D. Hieronymus nonne ſatis indicat

ſuo

ſuo tempore Eccleſiaſticos fuiſſe immunes à tributis? & tamen D. Ambroſij æuo vixit, & alij Epiſcopi tunc temporis recuſarunt tributa ſoluere, vt conqueruntur Valentinianus, & Valens apud Theodoretum. [a] Si ergo D. Ambroſius tributum non negauit fuit, vel ad vitanda maiora mala contra Catholicam fidem, atq; adeo ad vitandum ſcandalum; vel fuit permiſſio ob eandem cauſam vitandi ſcandali, non autem poſitiua conceſſio, cum non adeſſet neceſſitas.

[a] Theod. l.4. hiſt.c.7.

§. 2. *Explicantur alia iura.*

1 D. Baſilius non fauet aduerſarijs cum ait Fiſcalia eſſe ſoluenda.
2 Explicatur cap. cum non ſit de Decim.
3 Explicatur cap. Sancitum de Cenſ.
4 Quid ſit Manſus.
5 Explicatur cap. peruenit. 2. de immun.
6 Explicatur cap. Tributum 23. q. 8.
7 Per poſteriores leges ſunt priores abrogatæ; leges pro libertate Eccleſiaſtica ſunt poſteriores.
8 Nulla lege ſiue ciuili, ſiue Canonica obligatur Eccleſia ſoluere tributum Laicis.

Nec D. Baſilius fauet oppoſitæ ſententiæ cum cap. 9. de Inſtit. Monach. ait Fiſcalia eſſe ſoluenda ab eo qui inter fratres recipitur, non enim loquitur de fratribus iam receptis in monaſterium, ſed de eo qui recipitur, quem vult ante receptionem ſoluere debita Fiſcalia iam contracta.

2 Adducitur caput Cum non ſit de Decim. quod eſt Innocentij Tertij, ſed non fauet Laicis; Vult enim ſolum Decimas eſſe ſoluendas ante tributa, & ſi tributa ſint ſoluta ante Decimas, iubet ex ijs tributis decimas

mas extrahi. Quare cum non loquatur de Eccleſiaſticis in ſpecie, de Laicis loqui dicendus eſt, qui fraudabant Decimas, & tributa prius ſoluebant, vt deinde minorem ſummam pro Decima Eccleſiæ darent. Quod vetat Pontifex fieri, nec eſt probabile Innocentium ſtatuiſſe ſolutionem tributorum, qui eam vetuit Cap. non minus, & Cap. aduerſus de immun.

3 Adducitur cap. Sancitum de cenſ quod eſt Concilij Guarmacienſis, ſed nec iſtud fauet Laicis. Nam ait tributa, & onera non eſſe ſoluenda ab Eccleſiaſticis, niſi ea, quæ ſunt antiquitùs debita priuatis perſonis, has enim intelligi ſeniorum nomine ibi poſito, docent Gloſſa, Io. Andr. Suarez contra Reg. Angl. lib. 4. c. 21. nu. 15. ideſt antiquiores Dominos. Quin etiam iubet manſum Eccleſiæ eſſe exemptum ab omni onere vt etiam Decimas, oblationes fidelium, Domus, Areas, & Hortos iuxta Eccleſiam.

4 Quid autem ſit manſus, variè explicatur. Gloſſa præſentis capitis ait eſse quantitatem terræ, quæ vno anno aratur à duobus bobus. Alij dixere eſse eum agrum, & vineam, ex quibus frumentum, & vinum ad Euchariſtiam conficiendam percipitur ex Gloſsa cap. ſecundum Canonicam 23. q. 8. quæ tamen etiam dicit manſum appellari dotem Eccleſiæ, nam dos talis eſse debet, vt Eccleſia poſſit inde ſuſtentari iuxta C. nemo de conſecr. d. 1. ſubdit Manſum iuxta vulgarem acceptionem eſſe vnde vnus ruſticus cum ſua familia ſuſtentari poteſt, & ideo Manſus videtur eſse integra poſseſſio, ſeu vt vulgò dicitur, maſsaria, quæ datur Eccleſiæ pro eius ſuſtentatione, atq; adeo eius etiam miniſtrorum, ſine quibus ea decenter ſuſtentari, ſeu manuteneri non poteſt. Rectè autem colligit eadem Gloſsa, ex textu patere de dote ſua Eccleſiam non

poſse,

poſse,nec debere tributa dare,quia non debet dotem accipere niſi libera ſit, nec debet ei dari poſseſſio oneroſa. De alijs verò bonis, ſeu prædijs tributo iam ſubiectis, concedit eſse ſoluendum tributum, quod & nos non negamus, & infra explicabitur.

Manſum porrò eſse omninò exemptum habetur etiam Can. Sancitum eſt 23. q. 8. & Can. cit ſecundum Canonicam eod. qui teſtatur tùm eum, tùm Eccleſiaſticum agrum eſse exemptum autoritate Canonica, & conſtitutione Ludouici Imperatoris.

5 Quarto adducitur cap. peruenit. 2. de immun. quod eſt Gregorij I. ſed hoc non loquitur de ſolutione tributorum, & onerum, verùm de cuſtodia murorum facienda contra Saracenos, & quidem per ſeruos Eccleſiæ, vt vult Beroïus *a* ſcribit autem non ad Magiſtratum Laicum, ſed ad Epiſcopum eius Ciuitatis, quæ à Sarracenis vexabatur. Quod indicat ad Epiſcopum, non ad Laicos pertinere indicere Eccleſiaſticis eam cuſtodiam, neceſse enim exiſtimabatur ab ijs cuſtodiri tunc temporis mœnia, aut ſaltem eius conſenſum requiri ad eam indicendam. Quod ſi hoc ſenſit D. Gregorius, cum agebatur de periculo non ſolum corporum, & fortunarum, ſed etiam animarum, & fidei Catolicæ, quarum ſubuerſio à Sarracenis timenda erat, multo magis id faciendum eſſe ſentit, cum tale periculum animarum non videtur adeſſe, nec fidei Catholicæ. Quare hic textus non fauet laicis.

a Berôius cons. 31 vol. 1.

6 Quintò. Adducitur Can. Tributum 23. q. 8. qui videtur eſſe Papæ Vrbani I. ex Suarez. *b* aitq. De exterioribus ſuis, quæ palam cunctis apparent, Eccleſia tributum reddit, & de exterioribus Eccleſiæ quod conſtitutum antiquitus eſt, pro pace, & quiete,

b Suar. contra Regem Angl. l. 4. c. 21. n. 14.

qua nos defenſare debent, Imperatoribus perſoluendum eſt.

Verùm neq. hic textus fauet laicis, nam non loquitur de omnibus rebus Eccleſiæ, ſed de ijs, quæ cum hoc onere in Eccleſiam translata ſunt, vt explicat ibi gloſſ. & licet non eſſet hoc modo intelligendus, ex ijs verbis, non colligitur fuiſse tributa Principi laico ab Eccleſia ſoluta ſine cleri conſenſu, aut Imperatores ipſos coegiſse ad ea ſoluenda. Prȩterea Imperatores ipſi tunc temporis erant Pagani, & Eccleſia non poterat iure exemptionis vti cũ illi Eccleſiã non agnoſcerent, & denegare eis tributa, erat ſuſq. deq; vertere Catholicæ Religionis progreſſus, & incrementa. Quare à Catholicis Principibus, & Magiſtratibus non ſunt pro ſua contra Eccleſiam prȩtenſione adducenda ea verba, cum Paganorum non debeant ſequi veſtigia, & iniqua exempla.

7. Quòd ſi ea verba non ſunt Vrbani I. ſed alterius, neſcimus quis is fuerit, ſed Summus Pontifex fuit, & ideo eius verba ſunt, vt explicat Gloſs intelligenda, nempe non de rebus Eccleſiȩ ipſam ſoluere tributum, ſed de alijs, quæ ad alios vſus obtinet, quam ad Dei cultum, & pauperum ſuſtentationem; quȩq; cum hoc onere ſoluendi tributum ad eam peruenerunt, quȩ exteriora idcirco dicuntur. Alia autem data Eccleſiæ Sanctum Sanctorum ſunt Domino, vt Can. nulli 12. q. 2. ſic Gloſs. Adde quod conſentiente Papa ſoluebatur tributum. Nunc autem illud exigitur ſine eius conſenſu. Et forte tunc iniquitati Principum non poterat obſiſtere Eccleſia, & contra illos ſua iura tueri, ſine periculo fidei, ac Religionis: nunc autem in Regionibus in quibus diſputamus, optimos habemus Principes, & à moribus Principum

Hæreti-

Hæreticorum, & Paganorum alienos; & ideo his temporibus non ſunt adducendi allati textus. Qui ſi aliquid antea concludebant cõtra Eccleſiaſticã immunitatem, his temporibus nihil concludunt, cum per poſteriores leges Pontificias ſint abrogati, quæ eam immunitatem ſtabiliuerunt. Poſterior autem lex contraria priori hanc annullat. c. 1. de cogn. ſpirit. Citati autem Canones, dato quòd laicis faueant, (licet aliqui non faciant ad rem, vt vidimus, alij ſint Concilij particularis aut vnius Epiſcopi, D. videlicet Ambroſij, qui ad maiora mala vitanda non iubebat ſolui laico Principi tributa, ſed permittebat) annum nongenteſimum Salutis noſtræ non attingunt. At Canones, quibus Eccleſiaſtica libertas ſtatuitur ſunt à Summis Põtiff & à Cõcilijs generalibus editi multò poſt. Nam C. non minus, Et C. aduerſus, & C. Eccleſia Sanctæ Mariæ de immun. ab Innocentio III. facti ſunt, qui anno 1198. fuit Pontifex: C. nouerit de ſent. excom. ab Honorio III. qui anno 1216. creatus eſt. Cap. 1. de immun. Eccl. in 6. Ab Alexandro IIII. qui circa annum 1255. pontificatum geſſit. Cap. Clericis eodem à Bonifacio VIII. qui anno 1294. in Petri Cathedra ſedit. Qui Canones ſi non eſſent editi, ſatis ſuperq; eſſet Bulla Cenæ ſingulis annis legi, & promulgari ſolita abolens quoſcunq; Canones nedum leges ciuiles, tributa Eccleſiaſticis imponi poſſe à laicis concedentes.

8. Non puto ergo aſſerendum abſolutè vi alicuius legis poſitiuæ, ſiue Ciuilis, ſiue Canonicę eſse Eccleſiam, & Eccleſiaſticos obligatos ad tributa in neceſſitate, ſed ſi erit obligata, ex ſola charitate erit obligata, quam debet Patriæ, Reip. & Populis.

Quòd ſi vrgeant in neceſſitate concedi tributa, &

onera in poſterioribus legibus canonicis, vt C. non minus, &c. Aduerſus de immun. non abnuam, ſed ſi illis vti volunt laici, non ęgre ferant eadem Eccleſiaſticos ſeruare, & ſeruent etiam ipſi, omnis enim controuerſia inter ipſos, & illos erit dirempta, nam præſcribunt modum, quo ſoluenda ſint onera ab Eccleſiaſticis cum neceſſitas vrget. Vt hunc modum melius inſpiciamus, ſit.

CAPVT QVINTVM

Quid ſeruandum ſit, cum ob neceſſitatem Reip. tenentur Eccleſiaſtici contribuere pro ea ſubleuanda

§. Primus.
Explicantur Capita. Non minus. & Aduerſus de immun.

1 *CAp. non minus, & Cap. Aduerſus de immun. vetant impoſitionem onerum Eccleſiaſticis, niſi Epiſcopus, & Clerus in neceſſitate Communi, cum laicorum facultates non ſuppetunt, duxerint ſubſidium eſſe conferendum. Conſulendus eſt tamen prius ſummus Pontifex: laici quod dabitur, humiliter, & cum gratiarum actione recipere debent, & ſine exactione.*

Conſtitutiones contra immunitatem Eccleſię ſunt irrita. Grauantes Eccleſias oneribus ſunt excommunicati donec ſatisfecerint, eorum etiam ſucceſſores, niſi intra menſem ſatisfecerint.

2 Qua-

2. *Quatuor requiruntur vt Eccleſia teneatur contribuere: primùm vera neceſſitas, vel vtilitas Communis. Secundum, vt laicorum facultates non ſufficiant. Tertium Epiſcopus, & Clerus de duobus prioribus iudicare debent. Quartum, cum id iudicauerint, conſulant Ro. Pontificem. Quæ dabunt Eccleſiaſtici accipere debent laici vt eleemoſinam.*

3. *Summi Pontifices dicta iura ſeruauerunt, vt Clemens VIII. & Gregorius XV.*

4. *Iniquitas magna eſt dictę deciſioni non obedire. Principis laici, & Magiſtratus non eſt iudicare an laicorum facultates ſufficiant, nec ne; & ſi onera Eccleſiaſticis imponant, erunt excommunicati, & ad reſtitutionem tenebuntur, & etiam eorum Succeſſores, qui intra menſem reſtituere debent, vt excommunicationem effugiant.*

5. *Bona Eccleſię non ſunt ſub Dominio laicorum, vnde non poſſunt ab ijs grauari, vt nec bona populorum vicinorum, non ſubditorum tamen Principi alicui, ab hoc grauari poſſunt.*

SAtis id deciſum eſt duobus iuribus, nempe C. non minus, & cap. Aduerſus de immun. In quorum primo ſtatuitur ſub anathematis diſtrictione, ne Conſules, ac Rectores Ciuitatum, & alij poteſtatem habentes, onera Eccleſiaſticis imponant, niſi Epiſcopus, & Clerus viderint tantam eſſe neceſſitatem, vel vtilitatem communem, vt ad eam ſubleuandam, vbi non ſuppetunt laicorum facultates, ſubſidia conferenda eſſe exiſtiment, ſine exactione tamen. In ſecundo autem idem quod in primo ſtatutum erat, renouatur. Deinde additur vt prius Ro. Pontifex

conſu-

conſulatur, cuius intereſt comunibus neceſſitatibus prouidere, idq; ob imprudentiam quorundam, qui exiſtimabant eſſe conferenda talia ſubſidia, quamuis laicorum faculates ſatis eſſent ad ſubleuandas Reipublicę neceſſitates. Tertiò additur quòd ſi Epiſcopus, & Clerici exiſtimabunt aliquid ſubſidij conferendum eſſe; laici humiliter, & deuotè id recipiant cum gratiarum actione. Quartò decernitur, vt conſtitutiones, & ſententiæ quæ à Superioribus Ciuitatum, & alijs huiuſmodi, vel de mandato ipſorum fuerint promulgatæ contra Eccleſiaſticam immunitatem, inanes, & irritæ habeantur, nullo vnquam tempore valituræ. Quintò, Decernitur, vt prædicti Conſules, Rectores Ciuitatum, vel alij potestatem habentes, Eccleſias oneribus grauantes ſint excommunicati donec ſatisfecerint, & ſi durante officij tempore non ſatisfecerint, eamdem excommunicationem incurrant eorum ſucceſſores, niſi intra menſem ſatisfecerint. Hæc Innocentius III. & Concilium Lateranenſe.

2 Ex quibus patet quattuor requiri, vt contribuere teneantur Eccleſiaſtici.

1 Vt adſit vera neceſſitas, vel vtilitas communis.

2 Vt laicorum facultates non ſint ſufficientes ad eam neceſſitatem publicam ſubleuandam.

3 Vt eam neceſſitatem adeſſe, & laicorum facultates ad eam ſubleuandam non ſatis eſſe, non laici iudicent, ſed Epiſcopus, & Clerus.

4 Vt ſi Epiſcopus, & Clerus iudicauerint adeſſe dictam neceſſitatem, & laicorum facultates ei auferendæ, non ſufficere, atq; adeò ab Eccleſiaſticis eſſe pro ea contribuendum, conſulatur Ro. Pontifex, an ea contributio ſit facienda cuius munus eſt communibus vtilitatibus ſubuenire. De-

Demùm, vt ſi prędicta omnia ſeruata ſint, & tùm Epiſcopus, & Clerus, tùm Ro. Pontifex ſenſerint eſſe aliquid dandum ab Eccleſiaſticis, ob neceſſitatem communem, laici ea onera non exigant cum coactione, ſed cum gratiarum actione, humiliter, ac deuotè, quaſi eleemoſinam videlicet ab Eccleſiaſticis indigenti collatam, recipiant.

Quam ſacrorum Canonum determinationem in Eccleſia Catholica, cum controuerſia orta eſt inter Eccleſiaſticos, & laicos, Summi Pontifices ſeruauerunt, eiq; adhæſerunt. Vnde Clemens VIII. anno 1600. Nuntio ſuo in Hetruria commiſit, vt laicorum Piſanorum facultates excuteret, an ſufficerent ad munimen aggerum Arni fluminis conſtituendum. Quarum inſufficientia cum ſatis notoria apparuiſſet, coactus eſt Clerus ab eodem nuntio contribuere. Simile decretum emanauit à Gregorio XV. anno 1622. in Hetruria teſte Marchino de bel. diu. p. 4. c. 4. num. 30. 31.

4 Cum ergo prædicta ſint ſtatuta à Papa, & à Concilio generali totius Eccleſiæ, magna erit inobedientia, & iniquitas ei diciſioni non obedire, & ideo non poteſt Princeps laicus ſuo arbitratu decernere in his, vel illis temporis circumſtantijs, neceſſitati Reip. non poſſe ſubuenire laicorum facultates, cum id ad grauandos Eccleſiaſticos Epiſcopi, & Cleri iudicio ſit commiſſum, quod ſi tale iudicium non ad ſit, onera bonis Eccleſiaſticis impoſita à laicis, erunt iniqua, & iniuſta, vt pote alienis bonis impoſita ſine dominorum non ſubiectorum ijs laicis conſenſu. & ſi exigãtur; præter excommunicationem maiorem, ſubibit Princeps, vel magiſtratus ipſe obligationem reſtituẽdi, quæ exegerit, & donec reſtituat non poterit ab

ea excommunicatione abſolui; Imò ſi moriatur nō reſtitutis ijs exactis; ipſius ſucceſsor cum eodem onere, & obligatione ſatisfaciendi ſuccedit, atq; adeo niſi intra menſem ſatisfecerit, etiam ipſe excommunicatione maiori ligabitur.

5 Et quidem meritò prædicta ſunt ſtatuta à Summo Pontifice, & ſacro Concilio, quia bona Eccleſiaſtica non ſunt ſub poteſtate, ac Dominio laicorum Principum, ac magiſtratuum, ſed Summi Pontificis, & Eccleſiaſticorum; quare non æquum eſt laicos ea velle pro ſuo arbitriò grauare, vt non eſt æquum in neceſſitate publica grauare perſonarum non ſubditarum bona, ſuæ iuriſdictioni non ſubiecta, Heluetiorum, u. g. à Principe mediolanenſi, etiam ſi forte agatur de eorum commodo, vt ſi irrumpente hoſte in ditionem mediolanenſem periculo eidem ſubiaceant Principes contermini. Nec video circa hoc disparitatem, niſi quòd timor armorum temporalium, ab Heluetijs, aut alio Principe inferendorum, qui ſub noſtra non ſunt poteſtate, maiorem habet vim quam timor armorum ſpiritualium, quibus Sancta Eccleſia vtitur quæ non ſe tuetur more caſtrorum gladio corporali, ſed ſpirituali tantùm, grauiſſima videlicet cenſurarum pœna, quæ parui à multis ęſtimatur in hac æui mortalis ignorantia, & peruerſitate. Quòd ſi etiam ipſa armis corpus petentibus ſe tueretur, non ita facilè à ſeculi poteſtatibus, vis eius bonis inferretur.

Non ergo ſunt obligati Eccleſiaſtici ſubuenire reip. extra extremam neceſſitatem, niſi cum ab Epiſcopo de conſenſu Papæ compelluntur, vt etiam docent Thuſcus cùm alijs, *a* & cùm deficiunt facultates laicorum ad neceſſitatem ſubleuandam.

a Thuſc. u. Onera concl. 126. n. 31. cū ſeqq. Zabar. in Clem. 1. de vita, & honeſt. Cleric.

§. 2.

§. 2. *Eccleſiaſtici à laico Principe compelli non poſſunt, & quando nam ſint obligati ſubſidium conferre Reipublicæ.*

fin. in q. 19. Holl. in c. 1 & 2. de pecul. cleric. fragos. 1. p. l. 2. §. 3. n. 310. vbi citat. Guttier. Gre. lopez, Auil. Azebed.

1 Eccleſiaſtici quoad vim coactiuam non ſunt ſubditi laicis. Cum tamen neceſſitas vrget, & periculum eſt in mora, aliqua executio fieri poteſt; iuxta Leſſium.

2. Ad reparationem Pontium, viarum, murorum &c. non tenentur Eccleſiaſtici, iuxta eundem leſſium.

3. Effugium laicorum, quòd non compelluntur Eccleſiaſtici ad onera, vi iuriſdictionis, ſed ratione politica, ac oeconomica, & quia eſt iuſta Reip. defenſio, nec cenſetur contra dignitatem Eccleſiaſticorum.

4. Refellitur dictum effugium, quia extra neceſſitatem extremam, non licet à non ſubdito auferri bona. Nec ęquitas naturalis id ſuadet, alioqui poſſet laicus Magiſtratus auferre Priuilegia Eccleſiæ, & ipſius eſſet commiſsum iudicio grauare Eccleſiaſticos; cum vellet.

5. Idem confirmatur ex eo, quòd Ro. Pontifex eſt conſulendus, cum danda eſt aliqua ſubuentio ab Eccleſiaſticis pro neceſſitate publica; quod ſi id non eſſet licitum, foueretur peccatum.

6. Eſt contra ſtatus Eccleſiaſtici dignitatem contribuere, niſi ſeruentur præſcripta à ſuis Canonibus.

7. Non eſt inconueniens laicos pro Eccleſiaſticis obligari ad onera.

Demus tamen Eccleſiaſticos eſſe obligatos ſubuenire neceſſitati communi, etiam ſi laicorum facultates ſuppetant, adhuc à Principe, & magiſtratu laico

non poſsunt compelli, vt ſubueniant ſi forte volunt ſubuenire; quia quoad vim coactiuam, non ſunt ſubditi laicis; cum habeant fori immunitatem, nec poſſint ad ſeculare iudicium trahi, vt pluribus iuribus ſtatutum eſt, quæ infrà adducemus Cap. 6. & videri poſsunt in Suario contra Reg. Angl. lib. 4. c. et Thuſco loco citato in margine n. 33. vbi citat Bellar. conſ. 45. 46. 47; & ait Rotam ita decidiſse ex ordine Papæ. Neq; quoad hoc puto eſse dubium, cùm praxis doceat diuerſa eſse Tribunalia, & diuerſos Iudices Eccleſiaſticorum, & laicorum, grauiſſimamq; quotannis pœnam excomunicationis reſeruatæ ferri in trahentes perſonas Eccleſiaſticas ad laica Tribunalia, in bulla cænæ. Nec leſſius eſt in contraria ſententia, licet pro ea citetur l. 2. de Iuſt. & iur. c. 33. n. 24. qui concedit quidem obligationem Eccleſiaſticorum, cum primariò facienda eſt contributio in vtilitatem eorum, & laicorum, ſed negat poſse compelli à poteſtate laica, docetq; ab Eccleſiaſtica eſse compellendos; In caſu autem, quo hæc non poſſit commode compellere illos, non omninò reijcit quòd fieri poſſit executio ab illa, cum videri poſſit adeſse tacita Papæ licentia. Non concedit ergo Leſſius Principem laicum poſse de facto procedere cõtra Eccleſiaſticos, ſed cum Eccleſiaſticus ſuperior nõ poteſt adiri, vel ipſe non poteſt commodè prouidere, & neceſſitas vrget. Vt ſi ſint reparandi aggeres, ne flumen vicinos agros Clericorum, & laicorum inundet, in quo caſu periculum eſt in mora, ſi adeatur Summus Pontifex, & expectetur reſponſum. Quidquid ſit, hoc belli tempore ſeruari commodè poſſunt quæ ſacri Canones preſcribunt circa hanc materiam contributionis ab Eccleſiaſticis faciendæ.

2. Idem

2. Idem leſſius ait: Eccleſiaſticos non teneri ad reparationem Pontium, Viarum Murorum Vrbis, & ſimilium, quia iſta non tangunt ipſos principaliter, ſed ſecundariò, vt ſunt membra Communitatis.

3. Dicent pro ſe laici, non compelli à ſe Eccleſiaſticos ad ſoluenda onera vi iuriſdictionis, nec vt poena inferatur pro obligatione non adimpleta, ſed ratione politica, & oeconomica, quatenus dictamen æquitatis naturalis expoſcit, vt Princeps ſuam Reimp. tueatur, & lex charitatis erga Populos ſibi commiſſos, requirit, vt eos quantum fieri poſſit, ſubleuet, & compellat obligatos ſubuenire, ad id præſtandum cum præſertim agitur ex æquo de eorum, & aliorum, bono. Vnde dicta coactio non eſt cenſenda coactio, ſed iuſta Reip. defenſio, per quam ab eius omnibus partibus, & ciuibus accipitur quod ab eis debetur, Atq; ideo tale tributum non datur Principi vt Domino, nec vt illud arguit ſubiectionem, ſed datur, vt eſt quædā diſtributio inter ciues, ad proprios ciuium vſus. Aequum autem eſt vt Eccleſiaſtici ad illud concurrant, cum fruantur communibus commodis, & defenſione ab hoſtibus, ob quæ onus illud, ſeu tributum, de quo agimus, eſt impoſitum. Neque id eſt contra dignitatem ſtatus Eccleſiaſtici, ſed quid ad pietatem pertinens. Quare l. ad inſtitutiones C. de Sacroſ. Eccl. dicitur. Venerabiles Eccleſias tam laudabili titulo libenter aſcribimus, quia non eſt inter ſordida munera numeratum. Nec æquitas poſtulat, vt deficientibus bonis communibus Reip. particulares ciues laici ex proprjs ſoluant pro Clericis.

4. Præclara ſane defenſio, ac diſtinctio, per quam Eccleſiaſtica Priuilegia auferuntur, & Principi ſubijciuntur, qui non erant ſubiecti. In extrema neceſ-

ſitate

ſitate, cum alia via, ea auferri non poteſt, non nego iure defenſionis Reip. poſse Principem à quocumque auferre, etiam à non ſubdito, eſt enim velut extremè egens, in quo caſu omnia cenſentur bona communia. At extra eam neceſſitatem. Nego poſse à non ſubdito auferri, quæ ad eam ſubleuandam opus ſunt. Non enim tenetur; qui non eſt ſubditus ſubuenire Principi non exiſtenti in extrema neceſſitate. Nec verum eſt æquitatem naturalem dictare, vt ſubueniatur Reip. ac populis ei commiſſis, grauando non ſubditos, & eos vi compellendo ad contribuendum; Sic enim ſequeretur ęquitatem naturalem dictare, vt priuilegia Eccleſiaſticorum, quæ vna via auferri non poſsunt, nempe iuriſdictionis, poſsent alia via auferri, nempe Defenſionis, & ob vtilitatem, ſeu neceſſitatem communem: Sequeretur etiam Principis, ac magiſtratuum iudicio eſſe commiſsum, vt Eccleſiaſticos grauarent in qualibet graui neceſſitate Reip. aut cum eſt ipſis valde vtile, quod aſserere, eſt Summis Pontificibus, & ſacris Concilijs obſiſtere, volentibus nullas exactiones poſse per laicos exigi ab Eccleſiaſticis, aut ab his dari ſubuentiones, & neceſſitatem prætenſam eſſe non a laicis, ſed ab Epiſcopo, & Clero examinandam. Et ſi iudicent eam adeſſe, non ei ſubueniendum eſſe ſine conſenſu Ro. Pontificis. Quare Clem. vnica, & c. Non. minus de immun. Eccl. prohibentur contributiones Eccleſiaſticorum, ſi foſſata, & expeditiones, aut alia quælibet ſint facienda. Cum tamen foſſata ad cuſtodiam Ciuitatis pertineant, in qua eſt vtilitas communis, vt etiam in expeditionibus. Ea autem particula, Alia quælibet, compræhendit ad minimum omnia ſimilia, vt aduertit Suarez, contra Reg. Angl. lib. 4. c. 26. n. 17. & ab

Anga-

Angarijs, & Perangarijs ſupra diximus fuiſse exemptos Eccleſiaſticos in Auth. item nulla.

5. Non ergo charitas, aut æquitas naturalis obligat ſtatim ac creditur adeſſe magna neceſſitas Eccleſiaſticos ad ei ſubueniendum, ſed poſt conſenſum Ro. Pontificis, ſi ſine incommodo poſſit adiri, cum ab Apoſtolica Sede in ſacris Canonibus, in quibus nullus error eſſe poteſt, ſit decretum, vt differatur ſubuentio donec Ro. Pont. conſulatur. Non enim hoc decreuiſſet Apoſtolica ſedes, ſi ſtatim vrgeret obligatio, nam foueret peccatum, impediret enim ſuæ obligationi ſatisfacere, differendo ſolutionem, quæ ſtatim deberet fieri.

6. Ad id quod dicitur non eſse contra dignitatem Eccleſiaſtici ſtatus ad onera concurrere, quia ex l. ad Inſtructiones, non eſt ſordidum munus. Reſpondeo neq; bellare, ac militem eſſe, inter ſordida munera eſſe numerandum, ſicut neq; alia multa ſunt inter ſordida munera recenſenda, vt eſse cauſidicum in laico Tribunali, aut Aduocatum diuitum in eo, & tamen non eſt conueniens ab Eccleſiaſticis ea exerceri. Sicut ergo non valet. Militem eſse non eſt munus indecorum, ergo Eccleſiaſticus ad militiam eſt adigendus à laico Principe, vi, non iuriſdictionis, ſed oeconomica. Ita nec rectè concluditur. Contribuere pro Reip. neceſsitate eſt honeſtum munus, ergo Eccleſiaſtici id debent facere, & ſi non faciant, ſunt compellendi à Principe, & magiſtrato laico, non vi Iuriſdictionis, ſed vi oeconomica Imò aſsero eſse contra ſtatus Eccleſiaſtici dignitatem contribuere, niſi ſeruentur ea, quæ Summus Pontifex iubet ſeruari cum contributionem temporum calamitas expoſcit; quia indecens eſt, & contra ſtatus Eccleſiaſtici dignitatem

gnitatem ſubijci laicis, & ab eis compelli, ſiue ratione iuriſdictionis, ſiue ratione oeconomica gubernationis, quam non dari probabo inferius c.7. & contra dignitatem Eccleſiaſticorum eſt ſuis priuilegijs exemptionis non poſſe vti.

7. Ad illud autem quod dicitur non eſſe æquum vt laici ſoluant ex proprijs pro Clericis, cum de vtriusq; bono agitur. Reſpondeo, non eſſe inconueniens laicos pro Clericis obligari, ad publica onera vtilia; & neceſſaria omnibus tùm Clericis, tùm laicis, quia bona Eccleſiaſticorum ſunt pro eorum alimentis data, & ad altiſſimos fines deſtinata, nempe ad Dei cultum conſeruandum, & augendum, & ad pauperum ſuſtentationem, quæ in vtilitatem laicorum redundant, cum templa, & ſumptus in illis pro Dei cultu, & pauperum ſubuentio, ſint laicis, & toti Reip. valde vtilia, eorumq; vſibus, & commodis valdè inſeruiant. *a* Et cum Eccleſiaſtici in laicorum vtilitatibus, tùm ſpiritualibus, tùm ſæpe etiam temporalibus ſint occupati, æquum eſt, vt vtilitatibus Communibus temporalibus Reip. & laicorum fruantur etiam ſi temporaliter ad eas non concurrant, & ſoli laici grauentur.

a Suar. contra Reg. Angl. l. 1. c. 26. n. 12. 43

§. 3. Conſenſus Eccleſiaſticorum requiritur ad onera eis imponenda, etiam cùm adeſt priuata eorum neceſſitas & an cogi poſſint à laico Principe.

1. Datò quòd Pontifex conceſſiſſet, vt laici grauarent Eccleſiaſticos, cum adeſt horum priuata vtilitas, horum conſenſus requireretur, nam quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet; & ad Pontificem,

ficem, & Epiſcopos ſpectat Eccleſiaſticorum cura in temporalibus.

2. Ob ſolam deliberationem Laicorum non obligantur Eccleſiaſtici ad onera Laicorum in Principem. Eccleſiaſticorum in Summum Pontificem tranſlata eſt autoritas.

3. Si Laici poſſent imponere onera Eccleſiaſticis, non tamen poſſent ea exigere, etiam vi poteſtatis œconomicæ. Princeps Laicus corrigere non poteſt Eccleſiaſticos; eorum enim cura ipſi commiſſa non eſt.

4. Cum adeſt vrgentiſſima neceſſitas Reip. neque poteſt adiri Eccleſiaſticus Superior, aut hic non vult, aut iniuſtè differt ſubſidium afferre, poſſunt Eccleſiaſtici cogi à Laica poteſtate ad contributionem, ſi Laicorum facultates non ſufficiant. Reſarcire tamen debent ablata, cum neceſſitas ceſſabit.

5. Cum Epiſcopus, & Clerus iudicant adeſſe neceſſitatem ſubueniendi Reip. tenentur approbare cōtributionem, ex Charitate, Iuſtitia legali, & pietate in patriam.

6. Textus Canonici vetantes impoſitionem onerum Eccleſiaſticis, comprehendunt etiam Imperatores, & Reges.

Inquiunt aliqui Pontificem ſupradicta decidiſse, cum adeſt ſola neceſſitas publica, non autem cum etiam adeſt priuata; Demus ita eſſe, licet abſolutè negandum ſit. At non ideo datur abſolute autoritas Principi Laico grauandi Eccleſiaſticos, aut eorum bona: ſed tunc ſolùm ſi conſenſerint ipſi Eccleſiaſtici, Epiſcopus videlicet, & Clerus, eſt enim æquum vt cum tota Ciuitas, ſeu Reſp. conſtet ex Eccleſiaſticis, & Secularibus tamquam ex partibus, ſiue vt ita loqui velimus ex partialibus rebus publicis, cum

ordine, & coniunctione vnius ad alteram, ſitq; Laicus Princeps caput partis vnius, Pontifex, ſeu Epiſcopus, alterius, vna pars aliam non grauet ſine eius conſenſu; quod enim omnes tangit, ab omnibus debet approbari. Clem. pri. de cens. *a* quando igitur de populi, & Cleri vtilitate agitur, vtriuſq; deliberatio requiritur. Nec æquum eſt vt pars Laica grauare poſſit Eccleſiaſticam, non autem hæc, illam, id enim eſſet Eccleſiaſticam ſubijcere Laicæ, & ab ea gubernari. At ſi Epiſcopus, aut Papa iuberet Seculares in aliqua neceſſitate Reip. aliquid contribuere, non id toleraret Princeps, nec Magiſtratus, & multò minus, ſi per vim exigeret contributionem à ſe impoſitam, dicerentq. ad Papam, ſeu Epiſcopum non ſpectare tributa, aut alia onera imponere Laicis, aut impoſita vi exigere ab ijs, quorum non eſt ijs commiſsa cura in rebus temporalibus. Eodem modo Papa, & alij Eccleſiaſtici reſpondent, cum Laica poteſtas vult Eccleſiaſticos grauare, aut onera impoſita vi exigere ſine eorum conſenſu, Ad eam non ſpectare Eccleſiaſticorum in temporalibus curam gerere, ſed ad Pontificem, ſeu Epiſcopum, & ideo ad eos eſſe recurrendum, extra extremam neceſſitatem, cum periculum non eſt in mora.

a Abbas in C. Non minus n. 20. apud Surd. conſ. 301. vol. 3. §. itanc[illegible] us prædictis. & in C. fin. de Fer. & in C. 1. de Cenſ.

2. Ob ſolam ergo deliberationem Laicorum non obligantur Eccleſiaſtici ad onera à Laicis impoſita, ſed vtrorumq. conſenſus requiritur; cum ab omnibus ſit approbandum, quod omnes tangit. Poteſt Laicus Princeps grauare Laicos, quia in eum ſuam autoritatem tranſtulerunt, at non Eccleſiaſticos, quia horum autoritas in Summum Pontificem, & ſuperiores Eccleſiaſticos eſt translata, non in Laicum Principem.

3. Sed

3. Sed ſi daremus à laicis poſſe imponi onera Eccleſiaſticis, & ſuper eorum bona tempore grauis neceſſitatis (quod tamen huc vſq; negauimus, & ſemper negabimus, dum Sacrorum Canonum autoritas vigebit) etiam ſine conſenſu Epiſcopi, & Cleri, vi poteſtatis oeconomicæ, & æquitatis naturalis: At exactio ad Laicos non pertineret, ſed ad Eccleſiaſticos Principes, Papam videlicet, & Epiſcopos, nam poteſtas oeconomica non eſt niſi ad dictandũ Eccleſiaſticis obligationem ſubueniendi Reip. in tali neceſſitate, nõ autem ad auferendũ ab ijs inuitis eorum, & Dei bona, cum hæc ablatio ſit ad correctionem inobedientium, At Princeps Laicus corrigere non poteſt Eccleſiaſticos ſiue in Perſona, ſiue in bonis, niſi forte cùm adeſt extrema neceſſitas defendendi Remp. in quo caſu ea potius eſſet defenſio iuſta, quam Correctio; Ratio autem cur Eccleſiaſticos corrigere non poſſit, eſt quia non eſt ipſi commiſſa cura Perſonarum, & bonorum Eccleſiaſticorum, nec decet ab ouibus Paſtores corrigi, & emendari. Peccant quidem Eccleſiaſtici nolentes ſubuenire Reip. in graui neceſſitate conſtitutæ, in qua præſertim de eorum etiam commodo agatur, at emendare illos, aut punire pro tali peccato non ad laicum oeconomum, & adminiſtratorem pertinet, ſed ad Eccleſiaſticum. Quare neq; in vim oeconomicæ poteſtatis, & æquitatis naturalis poſſunt licitè grauari bona Eccleſiaſtica, & multò minus auferri inuitis Eccleſiaſticis, qui ad Remp. Laicam non pertinent, ſed ad Eccleſiaſticam, cuius adminiſtrator, & Caput eſt Papa, & in qualibet Diœceſi Epiſcopus. Vnde Oldradus conſ. 83. late probat in Ciuitate duos eſſe populos, duas vniuerſitates, duas Iuriſdictiones, duo militum genera, Clerico-

rum ſilicet, & Laicorum ex cap. Duo ſunt 22. q. 1.

4. Illud Laicis cum Fragoſa *a* concedam, tunc cogi poſſe Eccleſiaſticos per Laicam poteſtatem ad contributionem cum laicis faciendam, cùm adeſt vrgentiſſima neceſſitas Reip communis, nec ſatis ſunt Laicorum facultates, & ſuperior Eccleſiaſticus non vult, aut iniuſte differt cogere ad illud ſubſidium; periculumq; eſt in mora; Concedo, inquam, in hoc caſu poſſe appræhendi bona Eccleſiaſticorum pro rata eorum onerum, ad quæ tenentur contribuere, quia neceſſitas vrgentiſſima non habet legem, *b* nec cenſetur id fieri per Laicos, ſed Lege neceſſitatis, ne Reſp. omnino intereat. Quod etiam Cynus concedit, *c* cum ait poſse Regem in vrgentiſſima belli occaſione, & repentini, etiam inconſulto Papa, calices, cruces, & alia bona Eccleſiæ appræhendere pro ſubſidio, modo ceſsante bello ea reſtituat. Idem concedunt Chaſſaneus, & Afflict. *d* A quibus non diſſentio, modò adſint eæ limitationes, quas ipſi apponunt. Prima, bellum ſit vrgentiſſimum, & repentinum. Secunda, Principes reſarciant, quæ ab Eccleſiijs abſtulerunt eius belli neceſſitate, cum pax erit reuocata. Tertia, periculum ſit in mora, ſi ad Papam fiat recurſus: Alioqui Eccleſiaſticos cogi poſſe nego à Laico Principe, aut Magiſtratu, & hanc eſſe communem ſententiam aſſerit Fragoſa, cum Guttierez, *e* quia id expreſse prohibetur in cap. Non minus de immun. Eccle. & cap. Clericis, & cap. Decernimus, de Iudic. Non deſunt tamen aſſerentes etiam vrgente neceſſitate eſſe ſeruandum Caput, Non minus, nam Laicus non poteſt negligentiam Eccleſiaſticorum compeſcere, cum non ſit eorum ſuperior: Cap. qualiter de Iudic. hi ſunt Speculator, Gigas, Olanus, Remigius,

Guer-

a Fragos. in regim. reip. 1. p. l. 2. d. 4. §. 4. n. 333.

b Cap. Quod nõn eſt licitũ de reg. iur. Et l. Nemine ff. de relig. ſumpt. fun.

c Cynus in l. Neminem C. de Sacros. Eccl.

d Chaſsan. in conſuet. Burg. rubr. 1. §. 5. n. 15. Afflict. deciſ. 24. & 85.

e Frag. de regim. reip. 1. p. l. 2. d. 4. § 4. n. 332. Guttier. in pract. l. 1. q. 3. n. 10. & ii qq

Guerrera, Germonius apud Fragoſam loco citato.

5. Concludendum ergo eſt prim. Eccleſiaſticos non teneri ad ſubleuandam neceſſitatem Communem, donec Epiſcopus, & Clerus iudicarint eam adeſſe. Secundò cum hi iudicant adeſſe dictam neceſſitatem, debere comprobare contributionem, quam ſi non comprobent, peccare, quia textus id committunt eorum exiſtimationi, ideſt prudenti iudicio. Quare cum prudenter iudicant adeſſe eam neceſſitatem, vel vtilitatem Cõmunem, nec Laicorũ facultates ſufficere, tenentur declarare ita eſſe, & approbare contributionem. Ita Gregorius Lopez, Guttierez, Suarez, Guerrera. *a* Hanc obligationem eſſe ſolum ex honeſtate, & conſilio tenet Panormitanus, ſed puto eſſe ex charitate, iuſtitia legali, & pietate in Patriam, dequo aliàs.

6. Non erit autem ſatis per edictum, aut legem proponi à Principe neceſſitatem, vel vtilitatem communem adeſſe, & ob eas, moderatam contributionem à quolibet etiam Clerico dandam, quaſi Iura Canonica non extendantur ad huiuſmodi tributa, cum autoritate Supremi Principis imponuntur, vt non extendi ſentit Lucas de Penna, cum Hoſtienſi, ac Rebuffo. *b* Quorum fundamentum eſt quia textus nominat Conſules, Rectores Ciuitatum, & alios huiuſmodi, non Imperatores, Reges, aut Principes ſupremos, qui ſpeciali nota videntur inſigniendi.

Verùm debile eſt fundamentum: primò quia in textu nominantur Conſules, & Rectores, quia illi Eccleſiam tunc grauabant. Additur autem, nec non & alij, qui poteſtatem habere videntur, quæ locutio eſt vniuerſalis, & quoſcumq; cum poteſtate exiſtentes compræhendit, ſecundò, quia Capite Cle-

a Greg. Lopez in l. 54. tit. 6. part. 1. glos. 2. Guttier. in pract. qq. l. 1. c. 3. n. 8. Guerrer. in theſ. Chriſt. relig. c. 36. n. 32. Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 26. n. 5.

b Luc. de Pen. in l. cum ad feliciſſimam C. quibus muner. Hoſt. in C. Non minus de Immun. & in ſum. Tit. de Immun. §. 4. Rebuf. in coment. ad conſt. Gal. t. 1. tr. de ſent. prin. 3. gloſ. 5.

cis de immunit. Eccl. nominantur Reges, & Imperatores; & Clem. vnic. eod. generalia verba habentur contra quoſcumq; Laicos, & cap. quamquam de Cenſ nec aliqua ſingularis Perſona cuiuſcunq. dignitatis exiſtat, & in Bulla Cænę, cuiuſuis pręeminentiæ, & dignitatis etiam Imperialis, & Regalis; vnde ſpecialiter nominantur Principes Supremi, & cum non nominantur, tęxtus ita loquitur, vt oſtendat ſe eos comprędere. Sed quæ hic innuimus melius examinemus.

CAPVT SEXTVM

An licitum ſit ob Reip. neceſſitatem tributa Eccleſiaſticis imponi à Laico Principe vt Iuriſdictionem habente.

§. Primus An in bona Eccleſiaſtica habeat Princeps Laicus Iuriſdictionem tempore neceſſitatis Reipublicæ.

1. *PRinceps dupliciter conſideratur.*
2. *Vt Iuriſdictionem habens in Rep. Princeps, non poteſt Eccleſiaſticis onera imponere. Neceſſitas Reip. non facit ſubditos alicui eos, qui non erant ante ſubditi ipſi, nec dat iuriſdictionem.*
3. *Nulla eſt iuriſdictio Principis Laici in bona Eccleſiaſticorum. Nec eorum eſt iudex competens, eſſe extra territorium, & eſſe exemptum in territorio parificantur.*
4. *Eccleſiaſtici ſunt pars Reip. ſed exempta ſub diuerſo Superiore*

periore à Principe Laico, ſuis legibus, aut non niſi approbatis à ſuo Superiore, viuens, & ſublimior alia parte, qua ab ea pendet vt lumẽ lunę à lumine Solis. Dij ſunt vocati Eccleſiaſtici; ſunt veluti anima Reip. Principi Laico Laicorum Cura eſt commiſſa, nec leges condere poteſt pro Eccleſiaſticis, qui ſunt pars deſtincta à Laica parte, non ei ſubdita.

5. *Cùm bona Eccleſiaſtica ſint ſub Dominio Chriſti nullus eo inferior, et qui non ſit ab eo Adminiſtrator conſtitutus, de ijs poteſt diſponere.*

6. *Clerici ſunt de populo in fauorabilibus tantùm, nec de territorio.*

NVllam eſſe legem poſitiuam, ſiue ciuilem, ſiue Canonicam, vi cuius obligentur Eccleſiaſtici tributa ſoluere, & onera: niſi ſub certo modo, & forma, dictum eſt capitibus ſuperioribus. At cum neceſſitas non habeat legem, non videntur hucusque dicta tollere, quin eius tempore non poſſint Principes laici grauare bona Eccleſiaſtica, vt Reip periclitanti ſubueniant.

1. Ipſum porro Principẽ dupliciter conſiderari poſſe aſſerunt aliqui primò vt eum qui poteſtatem, & Iuriſdictionem habet in Rep. ſecundo vt eum qui Remp. tamquam oeconomus gubernat.

2. Et primò modo conſideratus vt habens iuriſdictionem facilè admittent Laicorum Aduocati nõ poſſe onera, & tributa Eccleſiaſticis imponere tempore neceſſitatis Reip. quia cum ij non ſint eius Iuriſdictioni ſubiecti; non poteſt eos ſuis legibus ligare, cùm neceſſitas non det aliquam Iurisdictionem in non ſubditos; Præterea tributum eſt ſignum ſubiectionis

Cap.

Cap. 2. de cenſ. At Eccleſiaſtici, & eorum bona non ſunt ſubiecta Principum Laicorum iuriſdictioni, ergo nec tributis à Iuriſdictione Laica impoſitis, grauari poſſunt. Cum autem exemptio à iuriſdictione ſit abſoluta, neceſſitas non poteſt eam auferre. Ea enim neceſſitas non dat aliquam Iuriſdictionem Principi Laico, in eos, in quos ante illam neceſſitatem non habebat; cum nullo iure, aut ratione probetur tanta vis neceſſitatis, vt faciat ſubditos eos, qui non erant; Alioquì cur non dat hoc tempore hanc iuriſdictionem Regi Hiſpano v. g. in Pedemontanos, aut Venetos, vel alios populos, & dat eam tantùm in Eccleſiaſticos?

3. Si dicas ſartam, tectamq; remanere exemptionem in Perſonas Eccleſiaſticas, non verò in bona eorum. Dicam ego, cur non idem aſſeris reſpectu populorum non ſubditorum, vt Bergomatum, Placentinorum &c. Perſonas ſcilicet non fieri ſubditas in neceſſitate Reip. Verbi gratia, Mediolanenſis, fieri verò eorum bona?

Reſponſio in promptu eſt, Inquies. Bona eorum populorum non ſunt in ditione Principis Mediolanenſis, ſunt verò bona Eccleſiaſticorum, & præterea populi illi non ſunt ciues, & pars Reip. Mediolanenſis, ſunt verò Eccleſiaſtici poſsidentes bona in ea ditione.

Sit ita. Sunt equidem bona Eccleſiaſtica in ditione eius Principis Laici, non tamen ſub ditione eiuſdem: cum de controuerſijs circa ea occurrentibus non ſit Princeps Laicus competens Iudex, atq; adeo ab eius iuriſdictione ſunt exempta. Purificantur autē hæc duo eſſe extra territorium, & eſſe exemptum in territorio. cap. cum Epiſcopus de offi. ord. vt notant Io. Andrea, Decius, Dominicus.

4. Eſſe

4. Eſſe Eccleſiaſticos partem Reip. Concedendum eſt. At ſunt pars à Principis laici iuriſdictione exempta omninò. At ſunt pars ſuam conſtituens partialem Remp. ſub Superiore diuerſo à Principe Laico, At ſunt pars quæ ſuis regulis Eccleſiaſticis regitur, & aliquibus etiam Laicis, ſed ſi ſint approbatæ a Summo Pontifice, At ſunt pars quæ à Principe Laico iuridicè compelli non poteſt ad aliquid, & ideo eſt omninò exempta ab ipſius iudicijs, & foro. At ſunt pars ſublimior, à qua alia pars pendet, vt lumen Lunæ a lumine ſolis, vt habet canon Solitæ de maior. & obed. & ideo Conſtantinus Imperator, vt eſt in c. futurum 12. q. 1. dixit Eccleſiaſticis in Concilio Collectis. Dij vocati eſtis, & idcirco non poteſtis ab hominibus iudicari, ideſt a Laicis, ſed nos à vobis iuſtè iudicamur. Et D. Nazianzenus *a* comparans Eccleſiaſticos cum Secularibus, dicit eos in Rep. eſse Rationem, ſeu Animam, hos corpus, quia poteſtas Eccleſiaſtica eſt ſublimior ac dirigit Laicã, quod veriſſimum eſt, quia Principes Laici, & Magiſtratus debent ita regere temporalia, vt religioni ſubſeruiant. Sunt ergo hæ duæ partes Reip. quæ vnum corpus ciuile conſtituunt, & Eccleſiaſtica eſt veluti anima, atq; adeo dignior pars: Et quemadmodum Corpus non regit animam, ita nec partis Laicorum eſt regere ſuo imperio, aut ſuis legibus Eccleſiaſticam: Quare poteſtas condendi leges pro tota Rep. non eſt conceſſa tantum Principi Laico, ſicut ei totius Reip. cura, ac Regimen non eſt commiſſa, ſed ipſi reſpectu Laicorum. Eccleſiaſtico autem Superiori reſpectu Eccleſiaſticorum. Vnde cum Princeps Laicus vult conſulere Reip. tùm quoad Perſonas Laicorum, tùm quoad Eccleſiaſticas, debet reſpectu harum ad

a Naz. or. ad pop.

Eccleſiaſticum Superiorem confugere, ſicut Superior Eccleſiaſticus pro Laicorum, & Eccleſiaſticorum vtilitate ſtatuere aliquid volens, quod ad animas non pertineat, debet ad Laicum Principem, aut Magiſtratum pro Laicis reccurrere, teſte Duardo *a* vt vtraq; Reip. pars benè conueniat, ne duobus veluti corporibus ſeparatis, & in ſe pugnantibus conſtet. Vide Oldradū citatū cap. antecedenti §. 3. n. 3. qui conſ. 83. probat. i i ciuitate Duos eſse populos, duas vniuerſitates, duas Iurisdict. Duo militū genera, Clericos ſcilicet, & laicos.

a Duard. in can. 15. Bul. Cæn. q. 19. n. 124.

Adde quod Eccleſiaſtici ſunt pars quidem Reip. non tamen ſubdita alteri parti Laicæ, ſed omninò diſtincta, vnde honorum ipſius non eſt particeps, nec officia, dignitates, aut aliàs adminiſtrationes, & curas recipit, quæ Laicis dantur: ſicut nec Laici, quæ Eccleſiaſtica ſunt, conſequuntur, vt beneficia &c. Cur ergo ſi honorum laicorum nō ſunt participes Eccleſiaſtici, debent eſſe onerum, lege laicorū ita præcipiēte?

5. Sunt Eccleſiaſtica bona ſub Chriſti Domini noſtri dominio, & pauperum, ac miniſtrorum ipſius ſuſtentationi deſtinata, & diuini cultus conſeruationi, & augumento; Non ergo aliquis Chriſto Domino inferior, aut qui non ſit ab eo ſuorum bonorum adminiſtrator conſtitutus, poteſt de ijs quicquam diſponere, vel ea grauare, cum inferior, qui non eſt Adminiſtrator a Superiore conſtitutus, quicquam in Superioris bona, ipſius honori, ac Venerationi, & ipſius familiæ ſuſtentationi deſtinata, poſſit.

6. Atq; in hoc forte ſenſu dixit Caſtro *b* Clericos eſſe de populo tantùm in ijs quæ fauorem reſpiciunt eorum, in alijs verò non eſſe de populo, nec de territorio, ſic etiam Eccleſia exempta eſt intra Dioeceſim, at non de Dioeceſi, & eſt in territorio, at non de territorio, quod etiam docet Thuſcus. *c*

b Caſtro cōſ. 187. l. 2. n. 5.

c Thuſc. n. Eccleſia, concl. 5. n. 9 10.

§. 2.

§. 2. *Idem argumentum tractatur.*

1. Exemptio ab oneribus data Eccleſiaſticis, eſt Donatio facta non ſubditis, & confirmata à Papa, in quam Principes, & Populi conſenſerunt, ideo auferri, aut diminui non poteſt à laicis.
2. Eſt conceſſa ex cauſa onerosa, etiam tempore neceſſitatis ſeruant pacta Eccleſiaſtici, ſub quibus ea eſt conceſſa, ideò auferri non poteſt eo tempore à Principe Laico.
3. Non ſunt Eccleſiaſtici ſubditi Principi Laico, ideo ab eo grauari non poſſunt oneribus; hæc enim ſunt ſigna ſubiectionis.
4. Bona Eccleſiaſtica ſunt Deo dicata, & ideo non ſunt ſub Laici Principis poteſtate.
5. Sunt exemptæ Perſonæ Eccleſiaſticæ à iuriſdictione Principis Laici, & ideo etiam bona ijs acceſſoria. Grauans bona, grauat etiam Perſonam; & cur.
6. Autores tùm affirmantes, tùm negantes adducuntur, & iura ſtatuentia Perſonas Eccleſiaſticas eſſe exemptas.
7. Contra ea ſentire temerarium eſt.

1. Concludamus ex dictis, laicum Principem non poſſe vi iuriſdictionis tributa, & onera Eccleſiaſticis imponere, cùm in eos non habeat iuriſdictionem. Confirmatur tùm quia Priuilegium à Papa Conceſſum, & confirmatum, reuocare, aut diminuere non poteſt, cùm ipſo ſit inferior, Vnum autem ex Priuilegijs eſt exemptio à Tributis, & oneribus per Laicos impoſitis; Tum quia idem Priuilegium, ſeu beneficium eſt etiam Conceſſum ab ipſis Principi-

bus Laicis, ſeu ſaltem in illud conſenſerunt, atq; adeo ſuo iuri, ſi quod forte habuiſſe aſſeramus circa hoc, renuntiauerunt. Cùm autem ea Conceſſio ſit donatio quædam facta non ſubdito, & ſit acceptata ab Eccleſia, quæ eſt Donataria, trāſijt in ius ipſius Eccleſiæ, *a* nec reuocari poteſt, cùm Donatarius non ſubditus Donantis non teneatur parere determinationi illius, qui non eſt ſuus Superior.

a. Dian. 1. p. tr. 1. reſ. 60

2. Alias etiam rationes addere poſſumus. Prima ſit; quia priuilegium Eccleſiaſticæ exemptionis à tributis, vt etiam bona Eccleſiaſticis donata, ſunt conceſſa cum pacto, vel tacito, vel expreſſo, vt Eccleſiaſtici aelantur; quò melius Spiritualia Populo ſubminiſtrare poſſint, & Deo inſeruire. Quare cùm ex cauſa onerola ſit conceſſa dicta immunitas, ſeu exemptio, non poteſt Princeps Laicus ſua abſoluta autoritate tali priuilegio derogare, aut illud minuere, niſi aſſentientibus Eccleſiaſticis, etiam in neceſſitate, cum non minus in hac, quam extra eam, debeant Eccleſiaſtici ex parte ſua adimplere obligationem in ſpiritualibus ſubminiſtrandis, & Dei cultu promouendo. Si ergo pactum ſeruant Eccleſiaſtici, quid prætendunt Laici plura ipſos perſoluere quàm pacti ſint? aut quæ æquitas eſt eos pro eadem re grauata onere ſpirituali, alio grauare, nempe temporali? Supponamus poſſeſſionem eſſe re'ictam alicui pro Miſſa quotidiana, pro qua fructus eius poſſeſſionis ſufficiant, ſatisfacit ille ſuę obligationi, miſſas quotidie celebrando; Num eam poſſeſſionem grauare volunt Laici? non puto, quia ſatis eſt grauata miſſarum obligatione. At eadem eſt ratio, ſi non miſſarum, ſed aliarum rerum præſtandarum ſit obligatio, ſub qua aliquid Eccleſię donetur. Quid. n. refert quod obliga-

tio

ſio ſit ad miſſas, aut ad alia præſtanda? At bona omnia Eccleſiæ relicta habent obligationem annexam orandi, Dei cultui inſeruiendi, ſpiritualia miniſtrandi Laicis. ergo non eſt æquum ea grauari talleis & collectis, cùm alijs obligationibus ſatis ſint grauata, quibus Eccleſiaſtici non tenebuntur ſatisfacere, ſi ſufficientes fructus non habeant ex poſſeſſionibus, cum illis oneribus ſibi donatis, aut relictis, vt nec tenebuntur miſſas celebrare, ſi ex poſſeſſione ob eas celebrandas relicta non colligant fructus ſufficientes pro earum ſtipendio, & par in vtroq; caſu eſt ratio, cum vtrobiq; bona relinquantur pro alimentis Miniſtrorum, cum onere vel miſſarum, vel aliarum rerum Spiritualium.

3. Secunda ratio ſit, quia ſoluere onera impoſita eſt ſignũ ſubiectionis & impoſitio onerũ eſt ſignũ Superioritatis, & iuriſdictionis, vt admittunt Doctores. *a* At Eccleſiaſtici non ſunt ſubiecti Principi Laico, neq; hic habet in eos iuriſdictionem, ergo non tenentur illi onera ſoluere, neq; hic poteſt ea illis imponere.

a Alex. cons. 18, Pariſ. cõs. 25. vol. 1. Salic. in l. Neminem C. de Sacros. Eccl.

4. Tertia Quia bona Eccleſiaſtica ſunt Deo dicata, vt paulò ante dictum eſt, cùm ſint eius religionis, & cultus vſibus, eiuſq; miniſtrorum, & pauperum alimentis deſtinata & ideo dicuntur eſſe ſub dominio Dei immediato. Quare de ijs ipſe tantùm, vel eorum adminiſtrator ab ipſo conſtitutus diſponere poteſt *a* nam inter res ſacras computantur, iuxta D. Thomam *b* & infra capite nono §. 4. n. 2. fuſius probabimus.

Laicæ ergo leges circa ea nullæ ſunt vt pote latæ de re extra obiectum iuriſdictionis temporalis, & de re ſacra, nec exiſtente in bonis Principis Laici, & ordinata ad finem ſupernaturalem.

a Suar. contra Reg. Ang. l. 4. c. 16. n. 11

b D. Th. 2. 2. q. 95. ar. 4. ad 2. q. 185. a. 7.

5. Quar-

5. Quarta ſit quia Perſonæ Eccleſiaſticæ ſunt exemptæ à Iuriſdictione Principis, & Magiſtratus Laici, ergo etiam eorum bona, nam bona ſortiuntur qualitatem, & priuilegium Perſonæ cuius ſunt, cùm acceſſorium ſequatur naturam principalis. Reg. Acceſſorium, de Reg. Iur. in 6. & l. 1. C. de imp. lucrat. deſcript. Quare mutatione perſonæ mutatur priuilegium inhærens rei, ratione Perſonæ. l. Paulus per procuratorem ff. de acquir. hæred. & ibi Bart. & l. licitatio, eodem, §. fin. ſicut ergo Perſona Eccleſiaſtica grauari non poteſt, & compelli ad onera Perſonis imponi ſolita à Laico Principe, & Magiſtratu, ita nec eius bona, nam grauans bona, grauat Perſonam, compellit ſcilicet eam ſoluere, quæ non debet Quod patet quia exactores non exigunt res productas ab agris, & vineis, alijsq; poſſeſſionibus Eccleſiaſticorum, ſed pecuniam. Non ergo Tributum exigitur à Re, ſed à Perſona, cum res non producat pecuniam, ex l. Reſcripto. ff. de mun. & hon. & Bart. ibi, & C. 1. de immun. Eccl. in 6. & Clem. vn. eod. Non ergo onus imponitur rei, ſed perſonæ pro re; cùm autem Perſona ſit exempta, non poteſt ei imponi tale onus. In quo caſu Laici non ſubditi ad talia onera non tenerentur.

Nec in antecedenti argumenti, nempe Perſonæ Eccleſiaſticæ ſunt exemptæ à Iuriſdictione Principis, & Magiſtratus Laici, puto eſſe difficultatem, cum id nolint ij qui bona non eximunt, nec licitum exiſtimant contra Perſonas Eccleſiaſticas ſua auctoritate procedere, eiſq; manus violentas inijcere.

6. Quòd ſi quis velit laicum Principem poſſe cogere Eccleſiaſticos ad ſubueniendum Reip. extra extremam neceſſitatem, & pro ſui Principis poteſtate in

Eccle-

Eccleſiaſticos, adducat Io: de Heuia, Bobadillam, Salgado, Mexiam, Laſſarte, & quoſdam alios apud Dianam. *a* Adduco ego cum eodem alios qui oppoſitum ſentiunt Suarez, Duardum, Barboſam, Salas, Leſſium, & præterea Bellameram Cons. 45. 46. Caſtrenſem Cons. 423. vbi multos citat, Albericum, qui dicit eſſe communem opinionem apud Tuſchum verb. Eccleſia concl. 13. n. 36. 44. 63. & quod magis vrget, ac rem decidit, Adduco ſacros Canones, nẽpe Caput Qualiter, & quando de iudic. quod antiquiora Iura correxit, videlicet Caput Filijs, vel Nepotibus 16. q. 6. & caput ſi quis cum Clerico 11. q. 1. vt etiam illa correxere tota diſtinctio nonageſima ſexta, & cauſa 11. q. 1. & varia capitula de immunitate Eccl. & Concilium Tridentinum ſeſs. 23. c. 20. de reform. quibus in locis Clerici eximuntur a Iuriſdictione ſecularium tam in ciuilibus, quam in criminalibus, vt etiam in Authen. Vt Clerici collat. 6. Et certè cum Cap. Decernimus de iudic. Synodus, cui interfuit Eugenius Papa, ait Laicos non debere Eccleſiaſtica neg otia tractare, id enim ſpectat ad Eccleſiarum Prælatos, nec iudicare de ijs, per quæ Diuina miniſtrantur, non aliud voluit, quàm auctoritatem auferre à Laico iudicandi de rebus, & perſonis Eccleſiaſticis. Addamus Carolum Magnum Imp. qui in ſuo Capitulari lib. ſexto cap. 109. aſſerit, fas non eſt, vt Diuini muneris Miniſtri temporalium poteſtatum ſubdantur arbitrio. *a*

a Dian. 1. p. tr. 1. res. 7. 80. 41. 80.

Adeſt ergo certa exemptio Eccleſiaſticarum perſonarum à Iudice Laico, cui illæ non poſſunt renuntiare, vt patet ex cap. Inolita 11. q. 1. & cap. Placuit. ead. & cap. Si diligenti de foro compet. apud Leſs. de Iuſt. l. 2. c. 29. d. 6. n. 51. 52.

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 8. & c. 9. l. 10.

7. Cùm autem adducta Iura Iuriſperitorum, & aliorum ſint autoritate potiora, temerarium videtur contra ea ſentire, vt Doctorum huiuſmodi opinio ſuſtineatur, qui forte antiquiora tantùm iura conſideraſse credendi ſunt, ne contra tam manifeſtas ſacrorum Canonum Deciſſiones ſenſiſse dicamus. Receditur autem etiam à communi opinione, cùm adeſt expreſsa iuris deciſio contraria, vt docent Doctores *a*.

Præterea cap. vn. de Cler. coniug. in 6. ſtatuitur ne Clerici perſona in rebus moleſtetur, Et cap. fin. de vita, & honeſt. Clerici, & cap. Quamquam de Cenſ. & l. Præsbiteros Cod. de Epiſc. & Cler. conſtituitur exemptio gabellarum Clericis omnibus: Quo ergo iure habent Principes Laici poteſtatem, ſeu iuriſdictionem ad compellendos Clericos ad contribuendum?

a Beroius cōſ 32. vol. 1. Io. Andr. i. Abbas in C. 1. extra de Conſtit. circa fin.

§. *Tertius An Laicorum excuſatio ſuſtineri poſſit.*

1. Effugium Laicorum, quòd licitum ſit compelli Eccleſiaſticos à Laicis, quia non affertur vis perſonæ, nec ius in eam exercetur, ſed factum.

2. Refellitur, quia non factum ſolummodo exercetur, ſed ius, & pluribus probatur factum illud non eſſe licitum.

3. Primarij viri, ac Magiſtratus, non expendunt pro Repub. quæ ijs ſuperſunt; quare immeritò petunt vt Eccleſiaſtici onera ſoluant.

4. Sacri Canones vetant vexari res Eccleſiaſticorum à Laica poteſtate.

5. Inique moleſtia afficitur colonus Eccleſiaſticorum pro ipſis; & ad reſtitutionem tenentur, qui mandant eum moleſtari, & qui moleſtant.

6. Lo-

6. Locis pijs onera non poſſunt imponi; & cur.

1. Dicet laicorum Aduocatus contra hos Canones Nos laici vim non facimus, quia non adhibemus vim perſonæ Eccleſiaſticæ, ſed ſubtrahimus ei redditus, fructus, mobilia, pecunias, colonorum obedientiam, colonoſq; eius moleſtamus, & conductores, ac Debitores, vt ipſe Eccleſiaſticus conferat Reip. ſubſidia, quæ debet, quæ cùm facimus, non aliquod ius in eum exercemus, aut eius bona, ſed factum licitum.

2. O præclaram excuſationem! Vnde habent factum illud eſſe ſibi licitum, niſi quia iure ſibi deberi contributiones ab Eccleſiaſticis pronunciant, & ſententiam contra ipſos propria autoritate proferunt tamquam veros debitores ſuos? Quare iure putant ſe agere, & ea violentia, quæ rebus ipſorum adhibetur, eſt executio ſuæ ipſorum ſententiæ, & ideo non factum tantummodo exercent, ſed & ius in Eccleſiaſticos, cùm pronuntient eos de iure eſſe obligatos ſoluere onera, cùm tamen eorum Iudices non ſint laici; Et vi talis ſententiæ pignora capiuntur & alia fiunt, quę poſt iuridicam ſententiam fieri ſolent; Nec dici poteſt factum iſtud licitum, primò quia non iubetur à legitimo Iudice; Secundo quia vrgens neceſſitas non eſt tanta, vt concedat licitè prædicta fieri, cùm non ſit extrema, poſſitq; commodè adiri Summus Pontifex: Tertio quia Eccleſiaſtici nullam committunt iniuſtitiam nolendo ad onera cum laicis concurrere, nec aliquid ab ipſis ſubtrahunt, propter quod poſſit fieri occulta compenſatio, nedum publica & per vim, cùm non teneantur ex iuſtitia concurrere, & ſua priuilegia tueantur, quod eſt maximè licitum, laici autem quod ex charitate debetur, ab Eccleſiaſticis ſi for-

te debetur, vi rapiunt, cùm tamen non deſint Superiores Eccleſiaſtici, qui ius dicturi ſint, & iuſſuri ſolutionem eius, quod debetur, quæ ſi non fiat, daturi ſint facultatem oppignorandi, ſequeſtrandi, & capiendi. Quartò, quæ deberi præſumunt, vi auferunt, etiam non deductis, quæ neceſſaria ſunt ad decentem victum, & veſtitum Eccleſiaſticorum, nec etiam multis eorum, præſertim monialibus, & alijs Religioſis, relinquunt quæ opus ſunt ad gradum imum decentis ſuſtentationis (ad quem tamen laicorum nullus deſcendit ob charitatem erga Principem, & Remp. nec ſe, ad id obligatos iure, ac meritò credunt) quod probatione non eget, cum cogantur quotidie monaſteria, vel æs alienum contrahere, vt neceſſaria ad victum, & veſtitum comparentur, vel Religioſi, ac moniales alia agere, quæ Eccleſiaſticum ſtatum non decent. Nec Azor citatus infra c. 12. n. 4. fauet laicis, vt ibi notauimus, in caſu in quo verſamur.

3. Quod ſi tantopere laici erga Remp. charitate ardent, vt velint ab Eccleſiaſticis onera ſolui, cur nolunt ipſi, Primarij præſertim viri, ac multi Magiſtratus, ea expendere pro Principe, ac Rep. quæ ſibi ſuperſunt, ſed ea vel in vanos vſus expendunt, vel in lucrum vertunt, annuos reditus augendo? Quod à multis fieri quotidiana docet experientia. Quare quod ipſi ab alijs eſſe faciendum magno zelo prædicant, non faciunt, cumq; aſſerant Eccleſiaſticos pro Principe, & Rep. debere ſua proijcere, vt pro Philoſophia fecit Crates Thebanus, & vſq; ad paupertatem extremam redigi, charitate exſtimulante, ipſi ſe ab hac tanta charitate eximunt, ſuaq; augent pereunte Rep. Et ideo hæ mihi videntur eſſe eorum voces

Proij-

Proijciant ſua Eccleſiaſtici pro Rep. vt nos colligamus; In paupertatem etiam extremam ſe ipſos adducant, vt nos diteſcamus, Minuant ipſi reditus ſuos, vt noſtras nos nō ſolū conſeruemus, ſed & augeamus. En quo tendit non Charitas hæc tantopere Laicorum labijs protrita.

4. Demum ſi contra ſacros Canones non faciunt laici vexando res Eccleſiaſticorum, modo eorum perſonis parcant, fateri cogentur non eſſe ſacros Canones Caput. vn. de Cleric. coniug. in 6. & Cap. quamquam de cenſ. in 6. quorum primus à Bonifatio 8. alter à Gregorio X. editus eſt. Atq; in illo quidem vetat Pontifex, damnari à Iudice ſeculari, Clericum coniugatum, & multo magis non coniugatum perſonaliter, vel etiam pecunialiter, Ne per vnam viam concedatur, quod per alteram denegatur. Quibus verbis oſtendit moleſtari perſonam, & condemnari, cùm pecunia, & bona auferuntur, & in ijs Clericus condemnatur. In altero vero Canone dicit Gregorius Eccleſias, Eccleſiaſticaſque perſonas, & res earum, non ſolum iure humano ſed & Diuino eſſe exemptas à ſecularium perſonarum exactionibus, & ideo vetat ne Collegium, aut Vniuerſitas, aut quælibet ſingularis perſona cuiuſcumq; ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus ab Eccleſijs, aut perſonis Eccleſiaſticis pro perſonis, vel rebus earum exigat pedagia, & guidagia, vel extorqueat per ſe vel per alium, ſuo nomine, vel etiam alieno, nec ad huiuſmodi perſoluenda compellat. Nonne ergo fit contra ſacros Canones, cùm vi extorquentur ab Eccleſiaſticis, & eorum bonis ſolutiones onerum impoſitorum à laicis?

5. Sed omiſſis Sacris Canonibus Quænam iuſtitia eſt, pro Clerico, Colonum eius moleſtare innocentem?

Nonne iura clamant Alterum pro altero non eſſe grauandum? l. vn. cod. vt nulus ex vic. pro al vic. debitor grauetur l. non debebit alteri ff. de reg. iur. Nulla eſt ergo iuſtitia colonum laicum grauare nullius culpæ reum, pro Domino Eccleſiaſtico milites ad eum mittendo, ac ſatellites, & exactores, qui non ſolùm, quæ Clerici ſunt auferant, & conſumant, ſed & ipſius coloni bona, vt fieri patet vſu, & experientia. Ad quorum damna reſarcienda tenētur, qui mandant eos colonos moleſtari, & multò magis quàm ipſi moleſtantes. Prçterea cùm quis non habet poteſtatem compellendi dominum fundi ad ſoluendam gabellam, ſeu tributum, aut alia onera, nec poteſt eius colonos compellere in odium Domini ex multis Doctoribus. *a* Si ergo Eccleſiaſticum non poſſunt compellere tuta conſcientia laici, vt ſoluat onera, & tributa nullo iure ad colonum moleſtandum ſe conferunt, vt hic ſoluat ea quæ ab Eccleſiaſtico Domino prçtenduntur.

a Barbat. cōs. 29. vol. 4. Bar. in l. ti penes C. de agric. & cons. Roland. cōſ. 75. vol. 4. n. 11. apud Surd. cōs 301. Parpa . in l. Placer. C. de Suos Eccl. n. 69. & 73. Natta conſ. 409 Riminen. cōſ. 740. n. 12.

Ex quibus ſatis habetur nō ſolū quo ad perſonas, ſed etiā quo ad bona Eccleſiaſticos eſſe excēptos à poteſtate & iuriſdictione laica. Quod ſi dicant laici, Principem poſſe tributa Eccleſiaſticis imponere, & ea exigere, non vi iuriſdictionis, ſed Oeconomicæ, ac politicæ poteſtatis, & iure defenſionis ipſius Reip. An id dici poſſit examinabimus cap. ſequenti.

6. Interim aduerte, nec locis pijs, poſse à laicis imponi onera, quia eſset id minuere alimenta pauperum, cùm tamen in leg. Priuilegia, Cod. de Sacr. Eccl. dicat Imperator ſe dare operam, vt alimenta pauperibus non deſint. Eadem ratio militat in bonis Eccleſiæ. Vnde nec ei onera imponi poſsunt, cùm eius bona ſint bona pauperum, & quod ab Eccleſia ſoluitur

tur

tur Principi, pauperibus detrahitur. Ita ſentiunt multi Doctores. *b*

b. Anchar. Rol. & alij apud Thuſc. n. Collectie 447.n.15.16.

CAPVT VII.

An detur aliqua poteſtas œconomica, ſeu politica in Principe Laico, ratione cuius poſsit Eccleſiaſticis tributa, & onera imponere, eaq; exigere?

§. Primus Princeps laicus, vt Pater familias non poteſt Eccleſiaſticos grauare tributis, aut alijs oneribus.

1. *QVid ſit œconomica, & politica poteſtas in Principe.*
2. *Subiectio œconomica, & politica quid ſit.*
3. *Minus eſt eſſe Patrem familias in Rep. & eius œconomum quam Principem, & ideo ſi non poſſint onera imponi Eccleſiaſticis à Principe vi iuriſdictionis, nec poſſunt vi poteſtatis Patris familias, aut œconomicæ.*
4. *Munia Patris familias non exercet Princeps laicus cum Eccleſiaſticis. Quænam ea ſint.*
5. *Vt Princeps, & vt Pater familias ſi grauet Eccle-* ſiaſti-

ſiaſticos, iuriſdictionem exercebit in eos, quod eſt contra ſacros Canones.

Alterum membrum ex duobus ſuperiori capite allatis aggredimur diſtinctionis, quo Princeps proponebatur, vt poteſtatem, & iuriſdictionem habens in Rep. & vt illius gubernator, tamquam œconomus, atque ſub hac conſideratione aſſerunt Laici poſſe ab ipſo grauari Eccleſiaſticos, & eorum bona, quatenus hæc Ciuium ſunt, non quatenus Eccleſiaſticorum, in neceſſitate Reipub.

1 Dicant quæſo laici quid ſit iſta œconomica, & politica poteſtas in Principe & conſequenter quid ſit œconomica, & politica ſubiectio in ipſis Eccleſiaſticis. Ego quidem puto eſſe mera verba, ſed rem diligentius inſpiciamus, ſi quæ latet ſub ijs verbis. Non video quid aliud eſſe poſſit, quam ea poteſtas, qua ſicut in domo, & familia Pater familias, ſic in Repub. ſit Princeps, & ideo ſicut ille imperare aliqua poteſt familiæ, & imperata exigere, & ſi ſibi non obediatur, inobedientes corrigere, & moderatè punire; ſic Princeps poſſit cuicumq; in ſua Rep. ſeu ditione, tamquam in domo degenti, præſcribere aliqua, quæ ſi non ſeruentur, emendare, & moderate corrigere trãſgreſſores.

2. Subiectio verò œconomica, & politica erit obligatio quædam Principi laico, tanquam Patri familias obediendi, eum honorandi, & obſeruandi, vt eſt Caput Reip. ac debitum obſequium, ac ſubuentionem exhibendi, cùm eſt in graui neceſſitate cum ſua Rep Ita ne eſt? Sic puto, ſi aliud ijs verbis exprimere volunt laici, loquantur clarius.

3 In explicato ſenſu minus tribuunt laici ſuo Principi, quàm vi Iuriſdictionis concedatur. Quare ſi vi iuriſ-

iuriſdictionis tributa, & onera Eccleſiaſticis imponere, & ab ijs exigere non poteſt, nec poterit vi œconomicæ poteſtatis: Nam vi huius, vel vt Patrem familias volumus eſſe in Rep. vel vt œconomum; Si primum, Pater familias non habet maiorem poteſtatem, imo multò minorem, quam habeat Princeps, vt Princeps, in Rep. Si ergo hic, vt talis, grauare, & compellere non poteſt Eccleſiaſticos, nec poterit, vt Pater familias, alioqui maiorem poteſtatem haberet, vt Pater familias, quam vt Princeps, quod eſt abſurdum, cum vt Princeps vitæ, neciſq; ſuorum ſit Dominus, non ſit autem, vt Pater familias. Secundo Patris familias eſt ſuos domeſticos alere de ſuo, nec auferre poteſt inuitis domeſticis, quę ipſorum ſunt, vt ſibi, ac familiæ conſulat; Si ergo Principem, vt Patrem familias conſideremus, de ſuo debebit alere domeſticos, atq; adeo Eccleſiaſticos, quos laici conſtituunt in rep. vt in eius familia, nec poterit ijs inuitis bona ipſorum propria auferre.

4. Si Reſp. eſt veluti familia Princeps eius laicus veluti publicus Pater familias, cùm in familia ſint, ipſe Pater familias, Vxor, Filij, Mercenarij, Mancipia aliquando, Affines, Cognati, Amici. Peto quem horum locum occupent Eccleſiaſtici in Rep. quemue illis concedant Laici? Num inter amicos, Cognatos, Affines? At horum bona auferre non poteſt Pater familias, vt ſibi conſulat, ac domus ſuæ neceſſitatibus niſi conſentiant ipſi. Dominij enim eorum ſunt ſine ulla à Patre familias dependentia. Num filiorum, num Vxoris locum tenebunt? Non arbitror, neq; enim Reip. curam gerunt, vt Vxor domus, & familiæ, nec hæredes futuri ſunt Principatus, vt Filij Parentum ſuorum Patrum familias. Adde

de quod Vxor non rarò bona habet paraphrenalia, Filijcaſtrenſia, vel quaſi Caſtrenſia, de quibus Pater familias diſponere non poteſt, nec ea alienare, cum ſua non ſint, nec ab ijs inuitis auferre etiam pro ſua, & familiæ neceſſitate non extrema. Inter Mancipia Eccleſiaſtici, nec laicorum calculo computantur, cùm non ſint adeo illorum hoſtes, vt eos pro mancipijs habeant, nec id vnquam afferent cum ſumma Eccleſiaſtici ſtatus, & dignitatis contumelia. Num ergò mercenariorum numerum explebunt in Rep. Eccleſiaſtici? At neque hic locus eis conuenit cum de publico non alantur, vt Reip. ſeruiant, nec ſtipendium aliquod ab ea pro ſuis operibus percipiant. Quod ſi vt Mercenarij eſſent, vt hi habent propria bona, quæ Pater familias ad familiam ſuſtentandam ipſis inuitis vſurpare non poteſt; ſic nec Princeps vt Pater familias, ſeu œconomus Eccleſię bonorum partem accipere ipſis Eccleſiaſticis nolentibus poteſt, vt Reip. neceſſitati non extremæ conſulat. Ergo ſi Princeps, vt Patrem familias ſe gerit in rep. non poterit de bonis domeſticorum ſuorum, Ciuium videlicet, tuta conſcientia, ipſis inuitis, aliquid auferre; ergo multo minus ab Eccleſiaſticis, qui ciues ſunt, non tamen propriè ſubditi ei Principi, etiam vt Patri familias, & quorum bona ſunt quaſi caſtrenſia, atq; adeo extra dominium Patris familias; nam non eſt talis reſpectu Reip. eius videlicet quæ ex Viris Eccleſiaſticis conſtat, cum hæc habeat pro ſuo capite, & Patre familias Epiſcopum, & Summum Pont.

5 Verum concedamus etiam reſpectu Eccleſiaſticorum, Principem ſe habere, vt Patrem familias, quænam quæſo munia erga eos exercet, quę ſint Patris familias? Suos hic alere debet, non ab ijs ali, niſi

niſi forte ſit in neceſſitate, in qua obligãtur, ſi habeãt, quibus poſſint ei ſubuenire, ac familię: quia ille viciſſim eis tenetur, tum extra neceſſitatem, tum in neceſſitate, ſi poſſit, prouidere. Nihil horum videmus fieri à Principe, vt Patre familias, neque enim extra neceſſitatem alit Eccleſiaſticos, neque ſi alicui eorum deſint ad decentem victum, & veſtitum neceſſaria, ipſe ea ſuppeditat. Non eos regit. Cùm proprio iure, ac legibus Eccleſiaſticis gubernentur: Non eos inſtruit circa ea, quæ agenda ſunt, cùm Eccleſiaſtici potius doceant ipſum, quæ recta ſunt, vt agat, & quę iniqua, vt vitet: Demum ſi Principem tantummodo, vt Patrem familias inſpiciamus, vix aliquid inueniemus, in quo hoc munus exerceat erga Remp. & Eccleſiaſticos, niſi defenſionem, quam paulò poſt oſtendemus non eſſe ſufficiens fundamentum grauandi Eccleſiam extra extremam neceſſitatem: & directionem in rebus politicis, quæ cum fiat per leges, & præcepta, his ligabuntur Eccleſiaſtici, ſi ſacris canonibus non ſint contrarię, & ſi à Sũmis Pontificibus cenſeantur approbatæ, vt capite primo diximus.

6. Si verò conſideretur idem ſimul vt Princeps, & vt Paterfamilias, iam poteſtas iuriſdictionis non ſeparatur à poteſtate œconomica, atque ideo dum dicũt laici Principem poteſtate oeconomica poſſe grauare Eccleſiaſticos, concedant neceſſe eſt huic poteſtati eſſe coniunctam poteſtatem iuriſdictionis, atq; ideò Principem habere iuriſdictionem in ipſos in neceſſitate, quod eſt contra Sacros Canones, Concilia, & Summos Pontifices.

§. *Secundus Princeps, vt œconomus Reip. non poteſt Eccleſiaſticos grauare.*

1. Vt oeconomus reip. Princeps non poteſt grauare Eccleſiaſticos, niſi hi conſentiant.
2. Quid ſit oeconomica poteſtas. Vi eius, cùm grauamina ſunt imponenda omnibus, ſunt vocandi Eccleſiaſtici, non autem, vt mancipia tractandi.
3. Eſt quid fictum œconomica poteſtas in Principe.
4. Laicorum explicatio circa Principem, vt Patrem familias, quæ ſimilitudine naucleri declaratur.
5. Refellitur varijs rationibus, Primo quia in rep. non eſt Eccleſiaſticus mercenarius, vt eſt in domo aliquando.
6. Secundo quia in domo res agitur inter priuatos, non ita in rep.
7. Tertiò Eccleſiaſtici non ſunt in rep. vt in aliena domo, ſed vt in propria.
8. Quartò Pater familias in aliquibus conuenit cum Principe circa domeſticos, non in alijs.
9. Similitudo naucleri cum Principe reſpectu Eccleſiaſticorum refellitur.
10. Quænam politica ſubiectio Eccleſiaſticorum ad Principem Laicum concedi poſsit.

1. Si verò volumus Principem, non vt Patremfamilias, ſed vt oeconomum Reip. conſiderare, ſeorſim eadem militant argumenta, ferè omnia, quæ paulò ante attulimus contra eum vt Patremfamilias: præſertim verò quòd minor ſit eius poteſtas, quàm reip. à qua œconomus eſt conſtitutus, nullus enim Oeconomus plus poteſtatis habet, quam Dominus, à quo factus eſt oeconomus: Sed reſp. grauare non poteſt Ec-

cleſiaſticos, eis tributa imperãdo, & imperata exigendo, niſi ipſi conſentiant, & approbent iuxta Sacrorum Canonũ decreta; Ergo nec Princeps, vt Oeconomus reip. ſeu Poteſtate œconomica id facere poteſt. Antecedẽs patet ex ſupra adductis capite quinto, vbi partem Reipub. laicam, non poſſe partem Eccleſiaſticam grauare extra neceſſitatem extremam, oſtendimus. Et præterea ſi Ordinariò non grauantnr laici, niſi ipſi conſentiant, nam Princeps plerumq; in ditione præſertim Mediolanenſi, onera non imponit, niſi à Decurionibus totam Ciuitatem repręſentantibus, à Senatu, & Magiſtratu, prìus approbentur. Cur Eccleſiaſtici etiam eadem approbare nõ debent, vt ad ea obligentur? & cur deterioris eſſe conditionis debent quàm laici? Eſſent autem ſi inuiti, & recuſantes grauarentur, laici verò tantummodo volentes, & non contradicentes.

2. Demum œconomica poteſtas, eſt poteſtas diſpenſandi, & gubernandi res Domini ad totius familiæ bonum. Non inuenio autem œconomum tantæ eſſe autoritatis, vt auferre poſſit à Domeſticis inuitis quæ ipſorum ſunt, ſed cùm familiæ aliquid deeſt, cui proſpicere ipſe non poſſit, Dominum certiorem reddere debet, & quid agendum ſit, ab eo expectare. Si igitur Reſp. tamquam familia eſt in neceſſitate, eam, vt Dominam conſulat, cùmq; ea ex laicis, & Eccleſiaſticis conſtet, omnes conuocet, nec Deſpotica poteſtate vtatur in Eccleſiaſticos, eos vt mancipia grauando, etiam nolentes, & contradicentes, cùm in laicos politicam tantùm autoritatem exerceat.

3. Ex dictis ergo certũ mihi videtur oeconomicam poteſtatem eſſe fictam à DD. quibuſdam Iuris peritis, tamquam diuerſam ab ea iuriſdictionis, vt verbis ſal-

tem, poſtquam firmo fundamento non poſſunt, tueantur poteſtatem Principis laici extendi ad grauamen, & coactionem Eccleſiaſticorum autoritatiuè. Et eſſe mera verba, videri etiam poteſt, quia vocant eam poteſtatē œconomicam, & politicam, cùm tamen apud Philoſophos, & Theologos ſint poteſtates diuerſæ, quarum vna ad vnius familię, altera ad totius Reip. ac Ciuitatis bonum refertur.

4. Id ſaltem, inquiunt laici poterit Princeps, vt œconomus Reipub. & quaſi publicus in ea Pater familias, quod poſſunt alij priuati Patres familias in ſua domo cum Eccleſiaſticis. Habeat aliquis horum Domi ſuæ Sacerdotem, qui Capellani, aut Præceptoris, vel Adminiſtratoris munere fungatur, hūc cùm libuerit, domo poterit expellere ſine vlla iniuria, aut ei aliqua præſcribere, quæ ſi non ſeruet, imminuere ſtipendium poterit. Aequum enim eſt, vt qui in vna familia vitam degit, eius legibus viuat, Patriq; familias ſubſit: ſicut etiam ſi Eccleſiaſticus naui vehatur, debet, vt reliqui in ea vecti, legibus, quę ab alijs ſeruantur in ea, obedire, Naulum v.g. Nauclero ſoluere, ſi naufragij periculum immineat, ſua habere expoſita, & vt in mare proijciantur, ſi opus ſit, permittere, imo ipſe proijcere, ſique aliorum opes proijciantur, & ipſius ſeruentur, illis amiſſa compenſare. Nemo iſthæc ab Eccleſiaſtico licitè exigi negabit. Sicut ergo Eccleſiaſticus, Nauis, & priuatæ domus legibus conſtringitur ſine immunitatis Eccleſiaſticæ violatione, cur non ex Reip. ſtatutis tenebitur? Quod ſi Paterfamilias, & Nauclerus præſcribere aliqua poſſunt Eccleſiaſticis in domo, & Naui commorantibus ſine priuilegiorum Eccleſiaſticorum imminutione, ac ſine alicuius iuriſdictionis in eos vſu, & exercitio, cur non

idem

idem poterit Princeps cum Eccleſiaſticis naui Reip. vectis, & in ſua Rep. vt in domo ſua commorantibus? Hoc autem eſt poteſtate œconomica, & ciuili in Eccleſiaſticos aliquid facere, quia ſicut cùm aliquid cōtra eos agitur in domo, aut naui, non vt Eccleſiaſtici reſpiciuntur, ſed vt domeſtici, ac Vectores, ſeu vt pars familiæ, & Nauis, nec Nauclerus, ſeu Generalis Nauium Gubernator, aut Pater familias reſpiciuntur vt Superiores Eccleſiaſticorũ, ſed vt directores domus, & Nauis, ſic Eccleſiaſtici cùm grauantur ob neceſſitatem Reip. non vt Eccleſiaſtici grauantur, ſed vt Ciues, & vt Reipub. pars, nec à Principe, vt Princeps eſt, ſed ab eo, vt œconomus eſt, & Defenſor Reip. & Director. Tota ergo vis poteſtatis œconomicæ, & Ciuilis hic ſiſtit.

5. Verum quanta eſt diuerſitas exiſtētis in domo, ac naui, & exiſtentis in rep. Eccleſiaſtici? Primo in domo Eccleſiaſticus eſt mercenarius Patrisfamilias, & eius ſumptibus alitur. In rep. Eccleſiaſtici nec Mercenarij Principis, aut reip. ſunt, nec alterutrius ſumptibus aluntur.

6. Secundò in domo res agitur inter priuatos, atque adeo ad aliqua ſe obligare poteſt Eccleſiaſticus, quia non agitur de Eccleſiaſtico ſtatu, de quo ſi ageretur, obligare ſe non poſſet, atque ſicut promittens aliquid priuatim alicui Eccleſiaſticus, illud ſeruare tenetur, ſic promittēs domeſticæ diſciplinæ leges ſeruare ad eas tenetur, quas ſi non ſeruet, poteſt Pater familias eum ſuo iure à ſe, ſuaque domo dimittere, ſic enim conuenerunt inter ſe, vt ſi manere in domo velit, Pater familias pactam mercedem ſoluat, ille muneri ſibi impoſito ſatisfaciat, ita tamen vt ille quādocumq; voluerit, poſſit dimittere, & hic recedere cũ placuerit.

In rep.

In rep. non ſe obligarunt Eccleſiaſtici onera ſoluere; nec pacta cum Principe, etiam vt Reip. œconomo, ſeu vt publico Patre familias inierunt, vt ille de ſuo alimenta præſtet, hic quę iuſſa ſunt exequatur: nec aliud aliquod, quo Princeps, cum ſibi non fuerit ſatiſfactum, ius habeat, eos à ſua Rep. expellendi, excepta neceſſariæ defenſionis cauſa in extrema Reip. neceſſitate.

7. Tertiò Eccleſiaſtici ſunt in Rep. non vt in aliena, ſed vt in propria domo, ac Ciuitate, & ideo ſuo iure in ea manēt, nec inuiti poſsūt expelli, aut ſuis bonis priuari, niſi in alicuius delicti pęnā quā inferre eorum cātùm ſuperior poteſt extra extremam Reip. neceſſitatem, cùm ille commodè adiri non poteſt, & eſt periculum in mora. Hæc allati exempli diuerſitatem oſtendunt. Sunt etiam aliqua, quę aliquam eſſe cōuenientiam non abnuunt. Nam

8. Primo Paterfamilias in domo, ſua ſubtrahere poteſt beneficia ab Eccleſiaſtico, quæ huius ſunt, auferre non poteſt, eo inuito. In rep. Princeps poteſt, quæ ipſe ſuppeditat alicui priuato Eccleſiaſtico; tamquam mercedem laboris, ſi hic promiſſam operam, non præſtet, auferre, & aliqua non concedere, quæ à ſua pendent omnino voluntate. At nō poteſt ea ſubtrahere, quę ipſius Eccleſiaſtici ſunt, & multò minus bona omnibus Eccleſiaſticis communia, quæq; ipſe non dedit. Secundò. In domo non poteſt Paterfamilias, quæ à Principe ſunt conceſſa ſuis familiaribus imminuere, nec in Rep. Princeps, quæ à Deo, & Papa, ipſa etiam Rep. approbante Eccleſiaſticis ſunt cōceſſa, poteſt detrahere. Tertiò. In domo quamdiù Eccleſiaſticus muneri ſuo ſatisfacit, pactaq; cum Patre familias inita ſeruat, ſupra ea pacta grauari non poteſt,

ceſt, nec aliquid oneris ei adiungi. In Repub. Princeps, vt œconomus, dum Eccleſiaſtici ſeruāt, ea, ad quæ ſunt veluti conducti, orant videlicet pro rep. ſacrificant, ſpiritualia ſubminiſtrant, grauare eos amplius non poteſt, maiuſq; aliquod onus imponere, cuiuſmodi eſſet cogere ad ſubneniendum neceſſitatibus non extremis Reipublicæ.

9. Quæ de Nauclero, ſeu Generali nauium ductore dicta ſunt, eodem fere modo refelluntur. Nam vel Eccleſiaſticus ſe priuatim obligauit ad ea facienda, quæ alij faciunt in Naui, ne Nauis in aliquod periculum deueniat. Vel ob eamdem cauſam ad id tenetur ex iure naturæ, & Charitatis. Hoc ſecundum in periculo naufragij eſt certiſſimum, ideoq; non minus res Eccleſiaſticorum, quam laicorum proijci poſſunt in fluctus etiam ipſis inuitis vt tota nauis ſeruetur eſt enim extrema neceſſitas; in noſtro caſu idem admitto in extrema neceſſitate Reip. poſſe fieri, at in ea his temporibus Deo fauente non eſt Reſp. Extra eam neceſſitatem non poſſunt ab Eccleſiaſtico inuito rapi à Ductore nauis bona vt proijciantur, & ſi id fiat, grauis iniuſtitia committetur. Si primum; puniri non poteſt à Nauarcho, cùm pacta non ſeruat, nec quæ illius ſunt vi auferri; ſi præſertim adſit Eccleſiaſticus ſuperior, qui commodè adiri poſſit, vt in noſtro caſu adeſt.

Secundò Pactum cum Nauarcho eſt priuati cum priuato, & ideo ſeruādum eſt, at cum Principe, & œconomo reip. nullum eſt pactum, & ideo poteſt cum eo Eccleſiaſticus conuenire, vt ſi non ſeruet, quæ in naui alijs præſcribuntur, pro nauis incolumitate, poſſitè naui deponi, & etiam pacto non inito, poterit id præſtare Nauclerus, cùm enim ſit Dominus nauis, in ipſius poteſtate eſt admittere, & retinere in ea quos voluerit,

luerit, qui nullum habent ius, vt in eam admittantur, vel admiſſi retineantur. At Princeps in rep. etiam vt œconomus hæc non poteſt cum Eccleſiaſticis facere, quia hi ſuperiorem ſuum à Principe laico diſtinctum habent, ad quem ſpectat de Eccleſiaſticorum rebus diſponere. Præterea Eccleſiaſtici ius habent commorandi in Rep. quo priuari non poſſunt, niſi ob delictũ; At huius cognitio, & punitio ad Eccleſiaſticum Superiorem ſpectat, ſeu œconomum. Nec Princeps Laicus niti poteſt tacita voluntate Summi Pontificis, cùm hic ſingulis annis expreſsè declaret oppoſitum in Bulla Cœnæ.

In naui demum omnia ad vnius Nauarchi nutum diriguntur, nec ſupernaturalis aliquis finis, & ordo inuenitur, ad quem ferri debeat nauis, id ſolum curat Nauarchus, vt ad portum incolumis feratur, hucque ſuas collimat cogitationes, quare mirum non eſt, ſi Eccleſiaſtici ab exterorum vectorum fortuna non ſeparentur aliquando. At in rep. præter ciuilem, & politicam gubernationem, altior finis, ac ſublimior reperitur, ſupernaturalis videlicet, & in ea Dei Cultus, ac Religionis prima, & præcipua cura debet eſſe pro communi bono, etiam ciuili, ac politico, quod ſupernaturali cedere ſemper debet; & huius ratione Princeps Laicus non omnia ad ſuum nutum dirigit, ſed cum dependentia in non paucis rebus à ſuperioribus Eccleſiaſticis, & ideo Eccleſiaſticos tractare non poteſt, vt ſubiectos ſuæ Poteſtati, ſiuè politicę, ſiuè œconomicæ, ſiue Iuriſdictionis, cùm ad eum non ſpectet eos gubernare in politicis, eorumq; bona adminiſtrare, quę ad Dei cultum ſunt deſtinata, & ideo extra extremam neceſſitatem ad alios vſus non ſunt conuertenda ſine Eccleſiaſtici Superioris conſenſu, & approbatio-

batione. Et Princeps laicus ita gubernare remp. debet ad tranquillitatem temporalem, vt ea gubernatio non impediat media ad finem ſupernaturalem, ſed potius vt ſubſeruiat, ac iuuet, vt ait Leſſ. de iuſt. l. 2. c. 18. d. 14. num. 102.

10. Concedo ergo Principem, vt Patremfamilias eſſe eum, qui debet dirigere Remp. & Ciues, præſcribere, quæ ad reip. conſeruationem faciunt, & moderatè punire, ſi ea non ſeruent, ita vt oeconomica, ſeu politica ſubiectio ſit, Ciues in Repub. velut in familia ei obedire, eum reuereri, & obſeruare, vt Caput illius, & ei opitulari cùm eſt in neceſſitate graui. Quæ ſi rectè intelligãtur, ad Eccleſiaſticos etiam ſpectabunt. Nempè dicimus ad ea Eccleſiaſticos teneri erga Principem laicum, cùm licitè poſſunt. Nonne multum concedo, cum id concedo? Vt ſcilicet, Principi laico teneantur obedire, & ei tributum ſoluere, cùm licitè poſſunt. Nec puto laicos ita eſſe Eccleſiaſticis infenſos imò ita propriæ conſcientiæ hoſtes, vt ab ijs velint, quæ licitè præſtare non poſſunt. Et ſi id velint, conſtanter aſſero Eccleſiaſticos nulla teneri obligatione parendi, reuerendi, obſequendi, honorandi, ſubueniendi. Nemo Vir bonus id negabit, quamuis principum laicorũ poteſtatis maximus ſit fautor; nõ enim aliqua eſt obligatio præſtandi quod peccatum eſt. Quarè Patri familias nemo tenetur obedire, ſi illicita iubeat, imò nec Principi alicui, etiam Summo Põtifici. Sed ad rem noſtram veniamus. Si velit aliquid Princeps, quod ſit contra Sacrorum Canonum diſpoſitiones, illud profectò illicitè petitur, & conceditur; At Princeps, & Magiſtratus petunt ab Eccleſiaſticis ſubſidium, ſeu potius ipſis nolentibus auferunt, contra ſacrorum Canonum præſcripta, Ergo illicitè pe-

M tunt,

tunt,& ſi eis obediatur, illicitè obeditur. Quod verò fiat contra ſacros Canones apertè conſtat, nam ſi iubent neceſſitatem communem examinari ab Epiſcopo,& Clero, quam exiſtere ſi iudicent, ab iiſdem decernendum eſſe ſubſidium ſi laicorum facultates non ſufficiant ad ei neceſſitati occurrendum, ac demum antequam ſubuentio præſtetur conſulendũ eſſe Rom. Pontificem. Nihil horum volunt ſeruari laici,ſed ſibi aſſerentibus in propria cauſa credi neceſſitatẽ adeſſe talem, cui auferendæ non ſufficiant ipſorum facultates,nec opus eſſe Rom.Pontificem conſuli,cùm tamen in eo conſulendo nullum ſit in mora periculum; non ergo poſſunt Eccleſiaſtici huic laicorum prætenſioni, & cupiditati ſalua conſcientia ſatisfacere, nam ſi ijs obſecundent,Summorum Pontificum,& ſacrorũ Conciliorum ſtatuta violabunt. Adde quod licitè conſentire non poſſunt contra totius Eccleſiaſtici ſtatus priuilegia,quorum vnum eſt Immunitatis priuilegiũ, ſicut non poſſunt in ſui iniuſtam percuſſionem conſentire ſine peccato, & ſine percutientis, & fortè etiam ſui excommunicatione, non alia de cauſa, niſi quia facerent contra priuilegium totius ſtatus Eccleſiaſtici.

Sit ergo Princeps laicus reip. oeconomus habeat oeconomicam poteſtatem, ſi aliud iſta ſecum non affert,niſi vt Eccleſiaſtici debeant eum reuereri, & obſeruare, cùm eius dignitas id exigat, & etiam ei obedire,eique ſubuenire, ſed modo ab Eccleſia præſcripto,cui magis,quàm cuicumq; alteri Principi obediẽdum eſt,cuiuſq; leges non ſunt violandæ, vt eius Principis,ac Magiſtratus voluntati ſatisfiat. Iis ſeruatis obedire debent, ac ſubuenire Principi laico, alioqui nec tenentur, nec licitè poſſunt; Nec Princeps licitè iube-

iubere etiam, vt Pater familias, & vt oeconomus Reipub.

Aliam idoneam explicationem poteſtatis oeconomicæ, & Politicæ non inuenio, niſi alia diſtinctio afferatur, nempe eam poteſtatem, eſse poteſtatem grauandi quemcumque etiam Eccleſiaſticum non vt ſubditum, ſed vt Ciuem, & Reipub. partem pro defenſione reip. in neceſſitate. Verum hoc etiam merum eſt inuentum, quod vt oſtendamus, ſit.

CAPVT VIII.

An in aliqua neceſsitate poſsit Princeps laicus grauare Eccleſiaſticos, & ab eis onera exigere vt Ciues ſunt, & vt ipſe defenſor eſt reip.

§. Primus triplex eſt neceſſitas. An in qualibet teneantur Eccleſiaſtici ſubuenire Reip.

1 *Triplex neceſsitas & quæ ſit qualibet.*

2 *In neceſſitate communi non poſſunt Eccleſiaſtici grauari à Principe laico, nec ei tenentur ſubuenire.*

3 *In neceſſitate extrema, cùm eſt certa, Eccleſiaſtici ſubuenire Reip. non recuſant, & ſi renuant, Princeps poteſt auferre.*

4 *In dubio, an ſit extrema, nec ne, res eſt examinanda ab Epiſcopo, & Clero, interim ſuo priuilegio gaudere debent Eccleſiaſtici.*

5 *Si in neceſſitatem extremam incideret reſp. laici primò nobiles, diuites, Magiſtratus ſubuenire deberent, tum Eccleſiaſtici.*

6 *Si neceſſitas ſit diutius duratura, & Summus Pontifex commode adiri poſſit, conſulendus erit.*

7 *Cùm Reſp. ſibi poteſt ſubuenire, & non vult, ad nihil tenentur Eccleſiaſtici.*

1. Supponendum eſt triplicem neceſſitatem communiter agnoſcere Doctores. Prima dicitur communis. Secunda grauis. Tertia grauiſſima, & extrema. Communis, eſt neceſſitas frequẽs, & ordinaria, & quæ rarò abeſt ab ipſa Rep. cuiuſmodi eſt ęs alienum ęgre ſoluere poſse. Non habere omnia, quæ opus ſunt ad vitam, & res ſuas tuendas, cùm tamen haberi non valde difficile poſſint, vel petendo, vel rogando, vel vendendo aliqua ſua bona, vel alia via non indecenti ſuo ſtatui, & conditioni. Grauis neceſſitas eſt, cum graue toleratur incõmodum, aut multa deſunt ad vitam tum ſuam, tum ſuorum, & fortunas conſeruandas, nec facile haberi poſſunt; Aut etiam cùm proximum eſt periculum magnarum calamitatum, vt Peſtis, Famis, Belli, Amiſſionis bonorum, ſtatus mutationis, &c.

Extrema neceſſitas eſt cùm vita ſuſtentari non poteſt, aut Reſp. conſeruari, niſi ei ſubueniatur ab alijs, & huc ſpectat ea neceſſitas, quæ eſt ita vrgens, vt periculum ſit in mora.

2. In neceſsitate communi certum eſt Principem non poſse ab Eccleſiaſticis quicquam auferre, aut eos grauare, cùm talis neceſſitas non det facultatem accipiendi aliena, nec grauandi tributis Eccleſiaſticos, alioqui ridiculum eſſet priuilegium immunitatis Eccleſiaſticæ, & nullum, cùm ferè ſemper adſit talis neceſſi-

ceſsitas in rep. cui tamen facile ſubueniri poteſt ſine onere bonorum exemptorum. Neque huic neceſſitati tenentur Eccleſiaſtici ſubuenire, ſicut non eſt obligatio ſubueniendi communi neceſſitati alicuius particularis, neque ſic egens habet ius auferendi aliena. De quo non puto nunc eſſe cōtrouerſiam cum laicis, quos nunquam audiui voluiſſe ab Eccleſiaſticis ſolui tributa, & onera in communibus neceſſitatibus, cùm nolint eorum priuilegia auferre.

Difficultas ergo ſolùm, eſt de alijs duabus neceſſitatibus.

3. In neceſſitate ergo extrema reip. ſeu in qua periculum eſt in mora. Non negant Eccleſiaſtici, ſe teneri ad ei ſubueniendum, ſi vires adſint, tùm fortunæ bonis, tùm vita ipſa, etiam non ſeruatis ijs, quæ à Sacris Canonibus præſcribuntur de conſulendo Romano Pontifice, & Examine neceſſitatis, ac facultatum laicorum, cùm extrema neceſſitas non habeat legem arg. capit. Peruenit, de immun. Eccleſ. ſed ipſa faciat legem, vt pluribus probat Decius in legem quæ propter ff. de reg. iur. & pateat manifeſtè laicos non poſſe ſuis facultatibus ei ſubuenire, ſi enim poſſent iam Reſp. non eſſet in extrema neceſſitate.

4. Si tamen dubium probabile eſſet, an eſſet extrema nec ne, tunc ab Epiſcopo, & Clero examinanda eſſet cùm non ſit apertè extrema, & Eccleſiaſtici ſint in poſſeſſione priuilegij non concurrendi ad onera, niſi adſit certò ea neceſsitas, à qua poſseſſione nō ſunt deturbandi ſine proprio conſenſu, non autem reſp. eſt in poſseſsione grauandi Eccleſiaſticos, cùm tale dubium adeſt, ſemper autem, in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Non negant ergo Eccleſiaſtici in tali neceſsitate ſuam obligationem ſubueniendi reip. & ſi

nega-

negarent, nollentq; ideò ſubuenire; concederem facile, poſse tunc Principem laicum non vi Iuriſdictionis in ipſos, ſed vt reip. defenſor ad iuſtam illius defenſionem extremè laborantis, auferre de facto ab ipſis Eccleſiaſticis nulla vi perſonæ adhibita, ea bona, quę opus ſunt ad Reip. ſuſtentationem, non enim hæc eſt vis, aut furtum, ſed iuſta defenſio, & in tali neceſsitate extrema omnia ſunt communia.

5. **Hæc tamen neceſsitas rariſsimè accidit, nec in eam Deo fauente huc vſq; Italiæ aliquam Regionem incidiſse audiui, & ſi in eam, quod Deus auertat, incideremus, tùm à laicis nobilibus, & Magiſtratibus,** præſertim ditioribus, & alijs, qui fortunę bonis ſuperfluis abundant, tùm à b Eccleſiaſticis cõuenienti modo petẽdum eſset ſubſidium, & ſi illud negarent, laici primùm, vt pote ſubditi cogendi eſsent, vt ſubminiſtrarent, aut ab ijs eſsent auferenda, quæ opus eſsent ad Reip. incolumitatem, tum ab Eccleſiaſticis accipienda eſsent etiam vi, ſi aliter haberi ſubſidia non poſsent, non tamen iuriſdictionem aliquam exercendo, cùm eam neccesſitas non det in non ſubditos. Et in hoc caſu etiam ab externis populis etiam inuitis, & alienæ iuriſdictioni ſubiectis auferri licitè poſsent ſubſidia, quia in tali neceſsitate omnia ſunt communia, & ea non habet legem.

6. Si tamen ea neceſsitas longiore tẽpore ſit duratura, & ideo poſsit commodè conſuli Rom. Pontifex, conſulendus erit, quia id non impedit ſubuentionem reip. & lex Eccleſiaſtica de eo conſulendo, commodè ſeruari poteſt ſine periculo, vt obſeruat Suarez contra Reg. Angl. l. 4. c. 26. num. vlt.

7. Quòd ſi alia via, quam auferendo ab Eccleſiaſticis, poſset ſibi conſulere reſp. & nollet, vendendo

v.g. quæ ſua ſunt, ſumptus minuendo, ab alijs petendo, aut etiam auferendo, ſi petitio non eſſet profutura &c. Nulla erit obligatio Eccleſiaſticorum, quia reſp. non vult ſuæ neceſſitati extremæ conſulere, cùm facile poſsit, & ideo non cenſetur in extrema neceſſitate eſſe, cùm poſsit ſine Eccleſiaſticis eam à ſe auferre. Quando autem cenſeatur poſſe ſibi conſulere, & nolle, paulò poſt fuſius dicemus.

§. Secundus In graui neceſſitate quomodo teneantur Eccleſiaſtici ſubuenire Reip.

1 In graui neceſſitate Reip. tenentur Eccleſiaſtici ſubuenire, non ex iuſtitia, ſed ex charitate, cùm alia via non poteſt ſibi reſpub. ſubuenire.

2 Dicta obligatione tenentur etiam laici, ij præſertim, qui reip. bonis, & honoribus fruuntur.

3 Quandonam cenſenda ſit reſp. & Princeps poſſe ſibi ſubuenire, & nolle.

4 Laicorum facultates quandonam cenſendæ ſint non eſſe ſufficientes ad ſubueniendum reip.

5 In Eccleſiaſticis idem, quod in laicis ſeruandum eſt, vt ſuo ſtatui conuenientia non dent reip.

6 Quandonam Secundò cenſeatur reſp. & Princeps ſibi poſſe ſubuenire, & nolle.

7 Quandonam Tertiò id accidat.

8 Quandonam Quartò idem accidat.

9 Quandonam Quintò idem cenſendum ſit.

1 In graui neceſſitate concedo ergo Eccleſiaſticos eſſe obligatos ſubuenire reip. cùm poſſunt, non quidem ex iuſtitia, ſed ex charitate, *a* quod intellige iuxta paulò ante dicta, cùm reſp. alia via non poteſt ſibi conſulere, cùm verò alia via poteſt, & non vult,

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 26. Sanch. in opuſc. l. 2. c. 4. d. 55. Caſtro Pal. tr. 6. d. 2. p. 5. 6. Becan. tr. de char. c. 19.

non puto, Eccleſiaſticos teneri ad eā ſubleuandam; nam in tali caſu, non cenſetur eſſe in neceſſitate, cùm ab ea poſſit ſe expedire, & nolit. Cùm non poteſt alia viâ ſibi ſubuenire, dico Eccleſiaſticos teneri; quia lex charitatis obligat, vt ſubueniamus, ſi poſſumus, graui neceſſitati proximi, & multò magis reip. Niſi fortè hæc obligatio oritur ex vi iuris naturalis, & Diuini ſubueniendi proximo in tali neceſſitate, vel extrema conſtituto; Verùm parum refert qua obligatione teneantur; Ex iuſtitia commutatiua, non tenentur, nullus enim contractus, aut promiſſio interceſſit inter remp. & Eccleſiaſticos ad id faciendum, nec aliquid reip. ſibi vſurpant, quod ſit ad æqualitatem reſarciendum, quare ſi dictæ obligationi non ſatisfaciant, non tenebuntur reſarcire damna inde ſecuta, nam curare bonum commune, nō ad commutatiuam, ſed ad legalem iuſtitiam ſpectat, quæ non obligat ad reſtitutionem, niſi aliquando inuoluat etiam commutatiuā, vt ſi Princeps ipſe non defendat remp. cùm periclitatur, quia ei reſp. perſoluit tributa, & alia, vt ſui curam habeat, & veluti cum conduxit ſtipendio ad ſui defenſionem. Eccleſiaſtici ſunt pars reip. pars autem ſui totius bonum procurat ex iuſtitia legali, non commutatiua; ſiuè deinde ea iuſtitia legalis ſit diſtincta à Pietate, ſiue non, de quo non eſt locus diſputandi videatur D. Thomas cum Leſſio. *a*

a D. T. 2. 2. q. 58. a. 5. & 7. Leſs. de iuſt. l. 2. c. 1. d. 3.

Inde etiam patet non eſſe ſtrictam obligationem Eccleſiaſticorum ſubueniendi reip. quia non eſt obligatio dandi, ſeu ſuppeditādi iuxta aliquod ius ſtrictum, quod habet reſp. in bona Eccleſiaſtica, ſed iuxta facultates cuiuſq; ſeruatis ſibi quæ ad decentem ſuſtentationem, & alias obligationes implendas, ſūt neceſſaria; atque adeo reſpicitur cōditio facultatum

per-

perſonarum dantium, & reip. egentis, non autem aliquod ęquale, in quo reſp. paſſa ſit damnum.

2. Aduerte tamen hanc obligationem non eſſe tantummodò *Eccleſiaſticorum*, ſed etiam laicorum, qui poſſunt reip. neceſſitati ſubuenire, vt ſunt Primarij Viri, Gubernatores, Senatores, Magiſtratus, & alij, neque enim charitatis lex, & Pietas erga remp. eſt impoſita Eccleſiaſticis tantùm, ſed omnibus Ciuibus, ijs præſertim, qui eius bonis fruuntur, ab eaq; præ cæteris honorantur, & ſuſtentantur, imo hos magis eſſe obligatos ei ſubuenire in graui neceſſitate, ea ratio ſuadet, quia magis ſunt obligati reip. cùm ab ea maiora beneficia accipiant, quàm alij, & ſunt præcipua membra ipſius, atque adeo ad ipſos maximè ſpectat eam tueri, & conſeruare pro viribus. Cùm ergo non magis, imò minus ſint obligati Eccleſiaſtici ſubuenire reip. in neceſſitate graui, quàm Magiſtratus, & alij Primarij Viri, neſcio qua de cauſa potius in Eccleſiaſticos rumores, & querelæ excitentur, quàm in alios, qui ſubuenire poſſunt, & nolunt, vel modicè ſubueniunt; ſi habeatur ratio emolumentorum, quæ à rep. vel Principe percipiunt, vel facultatũ, quas poſſident, niſi quia vellent ſæculares bona reip. honores dignitateſq; habere, onera autem in Eccleſiaſticos refundere contra omnem æquitatem, quæ docet par eſſe, vt qui ſentit commodum, ſentiat & incommodum, & qui fruitur honoribus, ſubiaceat oneribus & iniquum valde eſt vnum oneribus premi, ſine vlla honorum ſpe, alium honoribus augeri ſine oneris proportionati incommodo, & cum propriarum facultatum incremento, aut ſaltem conſeruatione, alijs illas notabiliter minuentibus.

3. Quoniam verò ſupra diximus non teneri Eccle-

ſiaſticos ſubuenire reip. ſi alia via hæc ſibi conſulere poteſt, & nolit. Explicemus quandonam cenſeatur ſuæ neceſſitati poſſe ſubuenire, & nolle. Tunc cenſendum eſt id accidere, primò ſi poſſit à ſuis ſubditis vires ad id habentibus accipere, & non accipiat, & Eccleſiaſticos malit grauare. Quàm regulam tradidit Summus Pontifex, œcumenica concilia, & Sacri Canones cap. Non minus, & cap. Aduerſus de immun. ſtatuentes tunc debere Eccleſiaſticos contribuere cum viderint neceſſitatem eſſe talem, vt ei auferendæ non ſufficiant laicorum facultates. Cùm ergo Sancta Eccleſia ita deciderit, nō debet quiſquam Catholicus ità eſſe temerarius, vt oppoſitum docere velit.

4. Difficultas tamen eſt quando nam cēſendæ ſint laicorum facultates non eſſe ſufficientes. Reſpondeo duplicem videri Doctorum explicationem, quā tamen eandem omnium exiſtimo. Iuxta Suar. *a* vna eſt nempe cùm communes Reip. facultates deficiunt, licet priuatæ abūdent. Altera iuxta alios apud Dianam, *b* cum laici, ſi contribuant, de neceſſarijs ſibi, & filijs, & vxori ad vitam iuxta ſui ſtatus cōuenientiam dare debent. Sed hæ duæ explicationes, vt dixi vna mihi videntur, licet vt diuerſæ afferantur. Nàm cùm inter facultates communes non ſolum ſint reditus, quos in communi poſſidet reſp. ſed etiam Ius, quod habet eadem imponendi tributa ſuis Ciuibus ſubditis, non eſt cenſenda carere facultatibus communibus, quidiu eius ſubditi ciues ſine notabili ſuo damno ſuſtinere onera poſſunt, atque adeo, quamdiù priuatorum facultates grauari poſſunt, laicorum facultates ſufficient, & ſic prima explicatio coincidit cum ſecunda, vt ſufficiant laicorum facultates quamdiu

a Suar. cōtr. Reg. Angl. l. 4. c. 25. n. 15.

b Dian. 1. p. tr. 1. reſ. 133.

onera

onera ſoluere poſſunt ſine rerum ſuæ decenti ſuſtentationi neceſſariarum detrimento. Quare tunc non ſufficere laicorum facultates cēſendæ ſunt, cùm reſpijs vti nō poteſt ſine eorum ſtatus diminutione; quem imminuere non tenentur, vt ei ſubueniant, vt Doctores docent. c

c Sal. 2. 2. d. 2. qu. 3. p. 7. Conin. d. 27. d. 8. Caſtropal. tr. 6. d. 2. par. 2 Vaſqu. de elecm. d. 2. c. 4.

5. Et quidem hæc explicatio non minus laicis, quàm Eccleſiaſticis fauet, ſi enim laici non tenentur Reip. ſubuenire, cùm ſtatus ſui conditionē valde imminuere debent, ſeu cùm ob id deſunt, quæ opus ſunt ad ſuum conuenientem ſtatum conſeruandum; nec profectò Eccleſiaſtici ad contributionem tenebūtur, ſi alia dare non poſsunt, quàm quæ ad decentem ſuæ conditionis ſtatum ſunt neceſsaria. Quis enim hoc priuilegium conceſsit laicis, vt debeant ſui ſtatus conditionem ſeruare indemnem, non debeant autem Eccleſiaſtici?

6. Secundò cenſenda eſt Reſp. ſeu Princeps ſuæ neceſſitati poſſe conſulere, & nolle, Eccleſiaſticoſque ad eam ſubleuandam non teneri, cùm ſinē magno incommodo ſumptus, quos facit minuere poteſt, nec minuit: Vt ſi plures Arces, quàm ad ſui defenſionem ſint neceſſariæ, firmatas militum præſidijs teneat, nec velit eas auferre. Si penſiones aliquibus ſoluit, etiā in remunerationem conceſſas, nec eas, vel omnino, vel magna ex parte prohibet. Si maiora ſtipendia ſoluit huic, & illi miniſtro, quàm par ſit eo grauis neceſſitatis tempore. Si familiaribus, aut alijs, ex liberalitate multa concedat ex proprio ærario, quæ ſufficerent ad multorum militum ſtipendia. Si plures habeat ſibi ſtipendio ſeruientes, quàm opus ſit, poſſintq; eadem munera, & miniſteria per pauciores æquè bene exerceri, nec huiuſmodi officialium numerum immi-

nuat. Si exteris donet nimis liberaliter, & effusè ad oſtentationem ſui animi magnitudinis, aut ſuarum opum; ſi in ſuis recreationibus, & voluptatibus plura inſumat, quàm tempora ferant, quæq; inſumebat extra eam neceſſitatem grauem.

7. Tertiò idem cenſendum eſt, cum non inuigilat, vt rectè ſui reditus, & pecuniæ adminiſtrentur, nec coercet miniſtrorum infidelitatem in eorum adminiſtratione.

8. Quartò ſi primatijs Viris onera debita non ſoluentibus parcat, ex quo alij magis grauantur, Eccleſiaſtici præſertim, quàm eorũ portio bonorũ patiatur.

9. Quintò ſi non curet, vt onera æqua proportione imponantur, & exigantur, ita vt tenuiores magis grauentur, quàm alij, aut vnum oppidum onera hoſpitationum militum ſubeat, alijs omnino non ſuſtinentibus; Cum aliquid ſupradictorum, vel ſimilium accidit, non tenentur neceſsitati reip. ac Principis opem ferre Eccleſiaſtici, quia non eſt in tali neceſsitate, cui difficile ſubueniri poſsit; ſed in ea, cui prouidere, ſi velit, poteſt ſine vllo incommodo. Nec æquum eſt, alios onera ſubire, grauia præſertim, vt alij ditentur ſine reip. ac Principis vtilitate.

§. *Tertius. Seruandi ſunt ſacri Canones, cùm accipiendum eſt ſubſidium ab Eccleſiaſticis, & quid ij præſcribant.*

1. In ſubſidio ab Eccleſiaſticis ferendo, & accipiẽdo, ſeruandi ſunt ſacri Canones.
2. Sacri Canones loquuntur, cùm adeſt grauis neceſſitas reipub.
3. Quid requirant ſacri Canones, vt Eccleſiaſtici ſubueniant neceſsitati Reip.

4. Vis

4. Vis non poteſt adhiberi bonis Eccleſiaſticorum pro eo ſubſidio.

5. Eccleſiaſticorum iudicio commiſſum eſt examen, an adſit neceſsitas cõmunis, an ei ſubuenire poſſint laici, & definire, quod, & quantum ſubſidium ſit dandum.

1. Verùm demus nihil horum eſſe, atque ideo Eccleſiaſticos teneri ferre ſubſidium periclitanti Principi, ac Reipublicæ. Demus id. At in hoc afferendo ſubſidio ſeruanda omnino ſunt ſacrorum Canonum decreta, quæ profectò edita ſunt, vt oſtenderetur in graui neceſsitate eſſe ab Eccleſiaſticis reip. ſubueniendum.

2. Non enim de communi neceſsitate loquuntur Canones, cùm velint neceſsitatem eſſe talem, vt laicorum facultates non ſufficiant ei amouendæ, at cõmunis neceſsitas facilè auferri poteſt ſine Eccleſiaſticis, nec laicorum facultates ſunt adeo extenuatę, vt tam leui neceſsitati non poſsint ſuccurrere, ſi paulisper onera augeantur, & gabellæ.

3. Nec de extrema loquuntur, quia hęc non habet legem, vt dictum eſt §. 1. n. 3. ſed ipſa facit legem, vnde quod non eſt licitum lege, nèceſsitas facit licitum cap. quod non eſt de reg. iur. quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi l. tua propter ff. de reg. iur. & ibi Decius; & ideo per leges non erat præſcribendus modus ei ſubueniendi. Loquuntur ergo pro tempore neceſsitatis grauis, & in hac facit textus conqueritur primò Conſules, Rectores Ciuitatum, & alios poteſtatem habentes tributa Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis imponere, cùm foſſata, expeditiones, aut alia quælibet putabant peragenda.

Secun-

Secundò id de cæterо fieri prohibet. Tertiò quia poterant illi Principes, & Magiſtratus dicere ea, quæ facienda erãt eſſe valde neceſſaria, aut valde vtilia bono publico, & ideo ſe, vt reip. defenſores, & œconomos, non autem, vt iuriſdictionem habentes in Eccleſiaſticos, & Eccleſiæ bona temporalia, illa tributa ijs imponere, & ab ijs exigere, tollit hoc effugium, iubetque Epiſcopi, & Cleri iudicio decerni, an talis neceſſitas adſit, & ſit tanta, vt exiſtiment laicorum facultates eſſe inſufficientes ei auferendæ, ideoq; præſtandum eſſe à ſe ſubſidium. Quartò, Præſcribit quo pacto ſit id ſubſidiũ dandum: Nempe primo ſine exactione, & coactione. Secundò, cùm Rom. Pontificis conſenſu; nullam vult ergo vim adhiberi à laicis, cùm illud ſubſidiũ accipiunt; Excluditur autẽ omnis coactio, nã verbũ illud, *Abſq;* quod idem eſt ac *Sine*, denotat negationẽ, ſeu priuationẽ, & excluſionẽ teſte Barboſa. a Nec valet quorundã effugiũ dicentium, nullam eſſe vim adhibendam perſonis Eccleſiaſticis, poſſe tamen adhiberi earum bonis, & rebus.

a Barb. in d. ct. v. ſuſr. dict. ſine ex Rebuff.

4. Nam textus ait, Abſq; ulla exactione, ſeu abſq; vlla coactione, q̃ dictio eſt vniuerſalis, vnde eſt vniuerſaliter intelligenda, atq; adeo cõprehẽdit, tã coactionẽ perſonarũ, quàm rerũ. Quod ſi ſatis eſt, vim nõ ahiberi perſonis, cùm tale ſubſidium accipitur, vis autem inferatur rebus, vt Colonis, Animalibus, Domibus Eccleſiaſticorum, Colonos detinendo, animalia, & alias res auferendo, Domos perrumpendo, vt fructus poſſeſſionum aſportentur, donec ſint ſoluta onera ab Eccleſiaſticis, Quomodo ſeruatur quod Summus Pontifex præſcribit ex Concilio œcumenico Lateranenſi, nempe, laici humiliter, & deuotè recipiant cum gratiarum actione? Certè qui iubet recipi humi-

humiliter, deuotè, & cum gratiarum actione, vetat recipi cum violentia, & quaſi quid debitum Poteſtati oeconomicæ, ſi enim hæc poſſet illa ſubſidia vi iuſta auferre, non opus eſſet humilitate, deuotione, & gratiarum actione in ijs recipiendis. Cùm autem iubet laicos gratias agere Eccleſiaſticis ſubuenictibus, oſtendit hos illis beneficium conferre, cùm in neceſſitate non extrema conferunt ſubſidia Reip. quod non eſſet faciendum, ſi ex debito iuſtitiæ opitularentur; Aguntur enim ordinario gratiæ pro beneficio accepto, non pro debito nobis perſoluto, quod ex iuſtitia commutatiua ſoluendum erat.

Præterea ſi ſatis eſt non adhibere vim perſonæ, licet rebus Eccleſiaſticorum fiat, quomodo ſeruatur, quod Bulla cænæ mandat, vt neq; directè, neq; indirectè lędatur libertas Eccleſiaſtica? In hoc enim caſu ſaltem indirectè lędetur, quia Eccleſiaſtici reddentur timidiores ad ſua iura tuenda, nam ſi id faciant iure vereri poſsũt ne malè à laicis tractētur ſua bona.

5. Patet etiam non laicorum, ſed Eccleſiaſticorũ iudicio eſſe commiſsa tria, primum examinare, an adſit neceſſitas, vel vtilitas communis; Secundum, An ſi adſit, poſſint laici ſuis facultatibus ſufficienter ei prouidere. Tertium, definire ſubſidiũ ab Eccleſiaſticis eſſe conferendum, vt verba ſacrorũ Canonum conſideranti ſatis patet; Nam cap. Aduerſus hæc habentur. Si quando fortè Epiſcopus ſimul cum Clericis (laicorum nulla eſt mentio, quia laicorum non eſt id facere) tantam neceſsitatem, vel vtilitatem perſpexerint, vt abſque vlla coactione ad releuãdas vtilitates, vel neceſſitates communes, vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia duxerint per Eccleſias conferenda &c. En vt impoſitio tributi, ſeu ſubſidio

rum

6. Non agitur in hoc tractatu, an ſubuenire debeant Eccleſiaſtici, cum priuata eorum verſatur vtilitas, & neceſsitas, ſed cum communis.

7. Imponere onera Eccleſiaſticis in communi neceſſitate, & publica vtilitate Princeps neque vt defenſor Reip., neque vt eius oeconomus poteſt, ſed ſacri Canones ſeruandi ſunt.

1. Demum poſtquam Epiſcopus, & Clerus iudicarint adeſſe neceſsitatem tantam, ad quam non ſufficiant laicorum facultates; & ab Eccleſiaſticis eſſe dandum ſubſidium, antequam id conferatur, iubetur Rom. Pontifex conſuli, quod decretum eſt ſapientiſsime, quia Epiſcopus, & Clerus non rarò ſe imprudenter gerebant, ob metum fortè laicorum Principum; aut in eorum gratiam, & fortè & proprias, vel cognatorum vtilitates, iudicabantque eſſe ſubſidia conferenda cum laicorum facultates ſufficere poterant, & cum neceſſitas non erat magna, quod ſatis innuitur ijs verbis, Propter imprudentiam tamen quorundã Rom. Pontifex prius cõſulatur, cuius intereſt communibus vtilitatibus prouidere.

2. Non ideo tamen textus nititur præſumptione imprudentiæ Epiſcoporum, vt fortè quis ſuſpicari poſſet; quaſi vbi ſit debita prudentia Prælati, non ſit Papæ conſenſus neceſſarius, cum præſumptio in tali caſu ſit falſa. Non nititur, inquam, textus præſumptione, ſed morali periculo, & occaſione frequentis mali, & nocumenti, vt ait Suarez, *a* atque nimiæ facilitatis Epiſcoporum ad concedendum ſubſidium, ne Principibus ſint ingrati.

a Suar. cõtra Reg. Angl. l. 4 c. 26 nu. vlt.

3. Nec puto verum quod aliqui dixerunt, tunc ſolum eſſe conſulendum Romanum Pontificem, cum

non minus laicis, quam Eccleſiaſticis erant neceſſaria pro defenſione Ciuitatis, vt etiã expeditiones; quod eſt alterum exemplum à textu adductum, nam hę etiã ſuſcipiebantur pro communi vtilitate, & neceſſitate, tum laicorum, tum Eccleſiaſticorum, vt hoſtes communes vtriſque debilitarentur, nec auderent aggredi loca eorum. Quod ſi pars laica ſuam tantum vtilitatem, & neceſſitatem vocat communem; quo nomine eam appellabit, quę tum laicos, tum Eccleſiaſticos ex ęquo attingat?

4. Cum autem Doctores a aliqui dicunt, non requiri conſenſum Pontificum in neceſſitate laicis, & Eccleſiaſticis communi intelligendi ſunt, vel de neceſſitate, in qua periculum eſt in mora, vt explicat Sanch. loco in margine citato n. 28. 33. multos Doctores citans, vel de neceſſitate veluti priuata, cum vtilitas proximè, & directè concernit *Eccleſias*, & *Eccleſiaſticos*, non vt ſunt pars reip. ſed vt ſe habent ad modum priuatarum perſonarum, licet hinc deinde vtilitatem Reſp. percipiat; vt ſi deuaſtentur prædia *Eccleſiæ*, & laicorum à prædonibus, & opus ſit aliquid ſoluere, vt apponantur cuſtodes, & defenſores, cum enim ſit hec contributio pro priuata vtilitate *Eccleſiaſticorum*, quos proximè tangit, & textus loquatur, cùm adeſt communis neceſſitas, non extenditur ad alium caſum, ſic Sanchez loco in margine citato n. 5. citans alios, vide Lugo de iuſt. & iur. d. 36. ſect. 8. n. 121. cum ſeqq. t. 2. in quo caſu etiamſi communitatis facultates ſufficerent ad eam neceſſitatem expellendam, adhuc debent Eccleſiaſtici contribuere, quia hæ debent expendi pro vtilitate, & neceſſitate communi primario publicum bonum reſpiciente, in hoc autem caſu eſt priuata vtilitas primariò, pu-

a Mol. de iuſt. d. 663. Marhin. de bel. p. 4. c. 4. n. 22. Sanch. opuſc. l. 21. c. 4. d. 55. Duar. in bul. cæn. can. 18. q. 12. Azor. p. 3. l. 5. c. 19. q. 14. Laym. l. 4. tr. 9. c. 6. n. 7. Dian. 1. p. tr. 2. reſol. 40. 41. 98. 132. 133.

blica verò ſecundariò, vt explicat Auendanno cap. Prætorum 2.p. c. 10. num. 23. 24. & ideo non eſt opus conſulere Rom. Pontificem, nec ab Epiſcopo, & Clero inſpici, an laicorum facultates ſufficiant, nec ne. Non tamen ſatis eſt laicos decernere eſſe cõtribuendum pro ea neceſsitate, ſed ab Eccleſiaſticis etiam eſt decernendum, & approbandum ob rationem alias adductam, quod omnes tangit, ab omnibus approbãdum eſt; Nec laicorum decreta ligant Eccleſiaſticos, nec vnus priuatus alium non volentem poteſt obligare. Quare à Principe laico circa hoc nihil decerni poteſt faciendum per Eccleſiaſticos, neque hos cogere poteſt ad contribuendum, res eorum moleſtando, aut vi capiendo, quia licet clerici ſint in hoc caſu obligati, non tamen à laico ſuperiore, ſed ab Eccleſiaſtico compellendi ſunt, ſuæ obligationi ſatisfacere, quia hic ſolus eſt eorum ſuperior, vt optimè Sanchez cum alijs. *a*

a Sanch. in opuſc. l. 1. c. 4. dub. § 3. n. 31. cum Couar. Gutier. Sarmento &c.

5. Non nego tamen quin ſi negarent Eccleſiaſtici contributionem in tali caſu, nec ſuperior vellet eos cogere, & laicis magnum inde damnum ſequeretur, quia eorum poſſeſſiones vaſtarentur, poſſit Princeps, & alij priuati Eccleſiaſticorũ res accipere pro rata eius quod debent, nam in hoc caſu non ſe gerit ille, vt Princeps, ſed vt priuatus, quilibet autem priuatus in tali caſu poteſt ſe immunem ſeruare, etiam accipiẽdo vi armata ab alio, vt graue ſuum damnum vitet. Et ſi hanc vocant laici in Principe poteſtatem oeconomicam, & eum vt defenſorem laicorum, id facere, non recuſo.

6. At non diſputo de hoc, an id liceat, cum agitur de priuata, vel quaſi priuata vtilitate, quæ proximè, & directè quemlibet Eccleſiaſticum tangit. Sed cum

de

de communi neceſſitate, ſeu vtilitate agitur, in qua Eccleſiaſticorum bona non proximè, ſed remotè, non directè, ſed indirectè in periculo verſantur, qua in re Eccleſiaſtici ſe habent, vt ciues, & vt pars reip., non vt priuatæ perſonæ, Et hic eſt caſus tempore belli, in quo hoſtes ditionem aliquam primario aggrediuntur, ſeu aggreſſi ſunt, vt ea potiantur, nec poſſeſſiones vexant, vt eorum dominium habeant, ſed vt arces capiant, & totam ditionem ſibi ſubijciant, & ideò defenſor exercitus non agros, & poſſeſſiones priuatorum cuſtodit ſeruat, ſeu primario defendit, imò ipſe etiam eas dirigit, ſed Vrbis, & loca munita ne capiantur ſeruat.

7. In quo caſu dico non poſſe imponi onera Eccleſiaſticis, vt ciuibus à Principe laico, vt defenſore reip. ſeu poteſtate oeconomica, ſed debere ſeruari præſcripta à iure canonico citato, vt ſcilicet Epiſcopus, & Clerus conſiderent neceſſitatem, & an laicorum facultates ſufficiant, & ſi videant eam eſſe talem, vt hæ non ſint ſatis, decernant contributionem, quæ tamen non detur, niſi ante conſulatur Rom. Pontifex, tum eam illi accipiant ſine coactione, ſed deuote, humiliter, & cum gratiarum actione. Et ratio eſt, quia ſi clerici abſolutè tenerentur, cum concernitur publica vtilitas onera ſoluere, vt ſoluunt laici, tenerentur ad omnia onera, quia nullum eſt onus iuſtum laicis impoſitum, quod non concernat publicam vtilitatem, & neceſſitatem, & ideò nullam haberent exemptionem, quod eſt abſurdum, vt ſentiunt Driedo, & alij apud Sanchez. a

a Dried. de libert. Chriſt. l. 2. c. 5. Caſtr. l. 1. de leg. pen. c. 11. concluſ. 2. Rich. quodl. 3. q. 27 Caiet. ver. Vectigal. Sanch. opuſc. l. 1. c. 4 d. 55. n. 4.

§. Quin-

§. *Quintus, An Princeps laicus, vt reip. defenſor, poſſit cogere Eccleſiaſticos, vt ciues ſunt ad dandum ſubſidium reip. cum ad illud tenentur.*

1. Cogi non poſſunt Eccleſiaſtici à Principe laico ad dandum ſubſidium Reipublicæ.
2. Ipſi Principes ſentiunt debere laicorum facultates eſſe inſufficientes, vt Eccleſiaſtici ſubueniant Reip.
3. Diſtinctio, quod *P*rinceps cogere Eccleſiaſticos poſſit, non vt *P*rinceps, ſed vt reip. defenſor, nec vt Eccleſiaſticos, ſed vt Ciues, eliminanda eſt extra caſum extremæ neceſſitatis.
4. Primò quia nullo iure probatur.
5. Secundò quia omnia priuilegia *E*ccleſiaſtica facile eludit, nec Principes laici in ſua cauſa ſunt admiſſuri.
6. Tertiò quia in qualibet neceſſitate poterunt laici Principes grauare Eccleſiaſticos, & punire.

1. *P*ræterea dato, quòd teneantur Eccleſiaſtici in maxima neceſſitate reipub. quod etiam ſupra cap. iſto conceſſimus, at à laico Principe cogi non poſſunt, vt ſoluant, vt etiam diximus cogi non poſſe, cùm iudicant adeſſe neceſſitatem, quæ euitari per laicorum facultates non poſſit, & ideo à ſe aliquid dandum iudicare tenentur, & tamen poſt iſta cogi non poſſunt à laico *P*rincipe ad ſoluendum quod decreuerunt pro reparatione verbi cauſa murorum Ciuitatis, refectione pontium, ac viarum frequentium, aut pro præſeruanda Ciuitate, aut liberanda à peſte, alendo exercitu contra hoſtes, pro defenſione ſtatus &c. quia iura iubent ſolutionem ſine coactione, & in ſacris Canonibus

bus decernentibus exemptionem Eccleſiaſticorum à laicorum poteſtate, aut in alijs non inuenitur exceptus caſus neceſsitatis publicæ grauis, & ita vſu ſeruatur in ditionibus Chriſtianorum Catholicorum, vbi non eſt aliquod priuilegium Pontificium, vt Regi Galliæ conceſsiſſe refert Guillelmus Benedictus Bonifacium VIII. apud Sanchez. *a* & ideo nil mirum eſt, ſi Rebuffus, & aliqui alij, dicant cogi poſſe Eccleſiaſticos à laico Principe, quia loquuntur in locis, in quibus eſt illud priuilegium. At in ditione, in qua non eſt tale priuilegium, ad Pontificem faciendus eſt recurſus.

a Sãch. opuſ l.2.c.4.d.55 nu.30.

2. Imò laicorum facultates debere eſſe inſufficiẽtes ad ſubueniendum graui neceſsitati publicæ, ipſi Principes ſentiunt; & ideò in ſupplicatione data Vrbano VIII. Summo Pontif. à Mediolanẽſi Magiſtratu, expreſſerunt attritum eſſe ærarium, & facultates communitatum, & hominum ſtatus Mediolanenſis non ſufficere, teſte Diana, *b* Agnoſcunt ergo eſſe neceſſarium Papæ conſenſum ad onera Eccleſiaſticis imponenda, nec à ſe imponi poſſe, aut exigi, & tunc ſolum conſenſum eſſe dandum, cùm laicorum facultates non ſunt ſatis ad neceſsitatem communem auferendam. Nec præſumunt poteſtate œconomica, aut vt defenſores reip. ſe poſſe Eccleſiaſticos grauare, vt ciues ſunt, quia vident temporis præſentis neceſsitatem non eſse extremam, & nullum eſse periculum in mora recurrendi ad Summum Pontificem.

b Dian. p. 8. tr. 1. reſ. 12. cum Marchino de peſte p.41.c. n.10.

3. Nec poſsunt ſe laici tueri diſtinctione, de qua ſuperiori, & hoc capitibus agimus, Principem accipere, non vt eſt Princeps, ſed vt defenſor eſt reip. & ab Eccleſiaſticis, non vt tales ſunt, ſed vt Ciues ſunt, & pars reip. atque non vi iuriſdictionis, ſed poteſtatis

œco-

œconomicæ ea fieri. Hanc enim diſtinctionem, Præclarum eſſe effugium exiſtimo ab aliquo inuentum, vt apparenti aliquo prætextu bona Eccleſiaſticorum grauari poſſe aſſereret.

4. Dico ergo hanc diſtinctionem eſſe omnino eliminandam ſi de caſu nõ extremæ neceſſitatis, ſit ſermo, & in qua non ſit periculum in mora. Primò, quia in nullo iure, ſiue Canonico, ſiuè Ciuili habet fundamẽtum, cùm tamen erubeſcere ſe dicant Doctores ſine textu loqui, l. Diſſentientis C. de Regul. & ibi notat Albericus, l. ſi vero, § de viro ff. ſoluto matr. Addamus, & ſine firma ratione, non eſt autem nouis inuentionibus quærendum, aut præſumendum, quod iure, adde, vel ratione, cautum non reperitur cap. conſuluiſti 2. q. 5.

5. Secundò quia ſi hæc diſtinctio locum haberet, eluderentur omnia priuilegia Eccleſiaſtica, & ſic, quod vna via auferri non poteſt, altera auferretur cõtra regulas iuris. Quæ autem priuilegia ſubſiſtent Eccleſiaſticorum, ſi ea diſtinctio ſubſiſtit? Nulla erit immunitas Eccleſiarum, ſi rei ad eas confugiant, quia extrahentur à laico Principe, non vi iuriſdictionis, ſed vi defenſionis, ſeu œconomicæ poteſtatis, nec extrahentur ab Eccleſia, vt locus ſacer eſt, ſed vt eſt pars territorij illius Principis. Nulla erit exemptio Eccleſiaſticarum perſonarum, nec Epiſcoporum, & Cardinalium, quia ſi capiantur, aut trahantur ad iudicia ſecularia, dicentur capi, & trahi, non vt Eccleſiaſtici ſunt, nec vi iuriſdictionis, ſed vt Ciues, & vi oeconomicę poteſtatis, ideoque poterunt iudicari, damnari, percuti, ſuſpendi ſine vllo metu excommunicationis En ergò vt ſus, deq; priuilegia Eccleſiæ vertuntur, & nulla fiunt. Parum enim refert exemptionem

nem habere Eccleſiaſticos quoad iuriſdictionem laicam, & vt Eccleſiaſtici ſunt; ſi quoties volunt Princeps, eiuſq; Magiſtratus in eos, vt Ciues ſunt, & vi poteſtatis oeconomicæ, poſſunt manus inijcere, oneribus eorum bona grauare, & vi ab eis auferre. Et ſi huiuſmodi diſtinctio vim aliquam obtinet, obtinebũt etiam aliæ ſimiles, quas tamen non admiſſuros puto Principes laicos, & Magiſtratus; quare à grauiſſimo ſupplicio non eximeretur, qui Principi alapam infligeret, verbi gratia, diceretq; ſe non vt Principi eam inflixiſſe, ſed vt homini ſibi ſimili, & in humanitate æquali, vel vt inferiori in prudētia, & ſcientia gubernandi, Nec excommunicationem effugeret, qui ſacerdotem iniuſtè percuteret, non vt charactere clericali inſignitum, ſed vt Ciuem reip. aut vt oeconomum ſuæ domus; quare ſi hæc diſtinctio locum haberet, multa poſſent in temp. & Principem committi licitè, quæ tamen nullo pacto ſunt concedenda. Fingamus aliquem in eius perſonam, aut alios reip. Gubernatores coniurare, dicatq; ſe id facere in eos, non vt Principes ſunt, ſed vt ſe tueatur ab eorum aliqua iniuria, num ne à rebellionis, aut læſæ Maieſtatis crimine immunis erit?

6. Tertiò quia ſi hæc diſtinctio ſubſiſtit, quoties erit aliqua neceſſitas, poterunt à laico Principe grauari Eccleſiaſtici, etiamſi laicorum facultates ſint ſufficientes, & poſſint ei conſulere; Dicere enim ſemper poterit poteſtatem oeconomicam exigere, vt non ſoli laici grauētur, nec ſe Eccleſiaſticos grauare, vt tales, ſed vt Ciues, quos æquum eſt omnes ſubſidia reipub. conferre, nec ſe vt Principem ea imperare, & exigere, ſed vt Reip. defenſorem. Poterit etiam eoſdem errantes corrigere, ac punire, afferendo eamdem excu-

6 Oeconomica poteſtas euertit œconomiam Eccleſiaſticæ, & politicæ reipub.
7 Exercentes poteſtatem œconomicam laici ob vtilitatem publicam non excuſantur ob obligatione reſtituendi ablata ab Eccleſiaſticis.
8 Publica vtilitas non debet auferre libertatem Eccleſiaſticam.
9 Ex præcepto conſulendus eſt. Rom. Pontifex cùm onera ſunt imponenda Eccleſiaſticis, non ex conſilio. Quid ſit conſulere Rom. Pontificem.
10 Eſt præceptum ſequendi in hac re, quod reſponderit Papa.
11 Epilogus totius capitis.

1 Quartò ſi vt Defenſor reip. poteſt Eccleſiaſticos grauare, peto an hæc defenſio fiat priuata autoritate, an publica? Si priuata, non maiorem poteſtatem habebit, quàm quælibet alius priuatus, qui iuſtè grauare, punire, & cogere Eccleſiaſticos non poteſt. Si publica, ergo inuoluitur in ea iuriſdictio, nam poteſtas publica non eſt ſine iuriſdictione, atq; adeo Eccleſiaſticos grauando, & cogendo iuriſdictionem exercebit, quod eſſe contra ſacros Canones, hi qui ea diſtinctione vtuntur, apertè confitentur, & ideo poteſtatem oeconomicam, à poteſtate iuriſdictionis diſtinxerunt, vt tuerentur quomodo Princeps non exerceat iurisdictionem in Eccleſiaſticos.

2 Dicent fortè eſſe publicam, ſed œconomicam, & ideo nullam iurisdictionem exerceri. Audio; ſed cõtra arguo. Primò Quare priuata, & publica poteſtas œconomica conſtituitur, non autem priuata, & publica poteſtas iuriſdictionis? Secũdo, in quo diſtinguitur poteſtas œconomica à poteſtate iuriſdictionis, cum vtraq; poſſit imponere tributa, vtraq; cogere vi ar-

mata, vtraq; delinquentes punire, & alia facere non minus vna, quam altera poteſtas? Imo ſine ordine iudiciali vtraq; procedere poteſt, de œconomica certum eſt, de alia non eſt dubitandum, cùm Princeps, aut Reſp. non ſeruato ordine iuris poſſit multa facere, modo rei veritas ſit certa, quę inferior Iudex non poteſt, cuius rei ratio eſt, quia ipſe eſt ſupra ius poſitiuum, nec illud tenetur ſeruare, quod tulit, occurrentibus caſibus, in quibus iudicet non expedire iuris ordine procedere.

3 Demum à quonam accepit eam poteſtatem œconomicam? A ſola parte reip. laica, an à laica, & Eccleſiaſtica ſimul? Si primum, ea nihil poteſt in Eccleſiaſticos, atq; adeo nec poteſtatem concedere in ipſos, quęcumq; illa ſit, ſiue œconomica, ſiue iuriſdictionis, cùm paris in parem nulla ſit poteſtas, c. Innotuit de elect. 1. l. Ille a quo §. Intempeſtiuum ff. ad Trebel. atq; adeo hanc alteri concedere non poteſt, cùm nemo det, quod non habet. Secundum dici non poteſt, quia Eccleſiaſtici laico in ſe ipſos dare poteſtatem non poſſunt ſine Summo Pontifice, nullum autem ius affertur, quo talis conſenſus Papæ probetur, aut etiam quo oſtendatur ſola conceſſio Eccleſiaſticorum. Quod ſi dicant laici datam eſſe hanc poteſtatem à Deo, ſed Iure naturali, poſito quod aliquis ſit Princeps conſtitutus, & ex officio defendere debet rempub. Contra à Deo, aut iure naturali datam eſſe etiam in Eccleſiaſticos quanam ratione probatur? Nulla profectò. Sed gratis omnino aſſeritur. A Deo enim, ſeu iure naturali data eſt etiam poteſtas iuriſdictionis, & tamen in Eccleſiaſticos non eſt data. Vnde ergo habent laici datam eſſe in eos œconomicam, & non illam iuriſdictionis? Et ſi eſt à Deo, &

iure

iure naturali, quanta nam eſt? Et quomodo poteſt ſolùm exerceri in neceſſitate reip. non autem extra eam? neq; enim laici aſſerunt Principem poſſe grauare Eccleſiaſticos extra magnã neceſſitatem Reip. cùm ipſi non poſſunt ei ſubuenire. Quę ſatis oſtendunt improbabilitatem eius poteſtatis.

4 Quintò, ſi ea poteſtas danda eſſet in Principe, deterioris eſſent conditionis Eccleſiaſtici, quàm laici, quod eſt abſurdum, cùm perſonæ Deo dicatę maioribus priuilegijs potiantur, quàm alij. Probatur ſequela, quia haberent ſuperiorem Eccleſiaſticum in rebus temporalibus, & laicum, qui ambo poſſent poteſtate œconomica eis imperare, grauare, cogere, cui tenerentur obedire, laici verò vnum laicum Principem haberent. Dicendum ergo eſt, cùm poſſe aliquid poteſtate œconomica, non videatur poſſe explicari, niſi ratione ſupremi dominatus in repub. vt in familia, aliquid poſſe, quod ad rectam illius gubernationem conferat, Principem laicum reſpectu Eccleſiaſticorum non habere hunc ſupremum dominatum in rep. quia illi ſuperiorem Eccleſiaſticum habent, cuius gubernationi, tum in ſpiritualibus, tum in temporalibus ſubſunt, ne ergo duos habeant, qui poteſtate ęconomica in eos vtantur, hanc laicus Princeps non habet in ipſos, niſi Eccleſiaſtici ſuperioris conſenſus interueniat.

5 Sunt quidem Eccleſiaſtici ciues eiuſdem reip. cuius ſunt laici, eiuſq; pars, & quidem dignior, vtpote Sacra: ſunt ſub protectione eiuſdem Principis, qui laicis imperat, at non ideo deſinunt eſſe Eccleſiaſtici. Nec priuilegia, & immunitates amittunt, vt ciues ſunt, & pars reip. Nam exemptio Sacerdoti v. g. conceſſa, quo ad tributa, eſt ei ſimpliciter conceſ-

ſa, vt talis perſona eſt, atq; adeo etiam, vt ciuis eſt, & pars reip. & conſequenter eius bona, quæ ſunt acceſſoria perſonæ, ſunt exempta, vt ſunt ciuis Eccleſiaſtici, & partis reip. Eccleſiaſticę.

6 Cauendum ergo eſt ne huiuſmodi poteſtas oeconomica omnem Eccleſiæ oeconomiam auferat & ipſius etiam politicæ reip. euertat, cum ſine recto ordine non poſſit bona oeconomia ſubſiſtere: non eſt autem rectus ordo, vbi minor maiori pręeſſe conatur, & poteſtatem aliorum, quam habent, vſurpare, minor autem eſt laica poteſtas, licet oeconomica, quàm Eccleſiaſtica, reſpectu Eccleſiaſticorum, & tamen hanc laici ſibi ſubijcere prætendunt, & Epiſcoporum poteſtatem, quæ etiam eſt oeconomica, ſibi vendicare. Quare nulla poteſtas oeconomica Principis laici in Eccleſiaſticos exerceri poteſt; cùm Eccleſiaſtici laico capiti non ſubſint, nec ab eo gubernentur.

7 Neq; ratio boni publici excuſabit à peccato, & obligatione reſtituendi eam poteſtatem in Eccleſiaſticos exercentes, quia, an adſit bonum, ſeu vtilitas publica, examinandum prius eſt ab Eccleſiaſticis, ita vt laicorum facultates non ſufficiant iuxta Sacrorum Canonum præſcripta: tum ſi iudicarint ita eſſe, ipſi ſibi imponere contributionem debent, quæ pręſenti tempore non ſeruantur.

8 Præterea publica vtilitas non debet auferre Eccleſiaſticam libertatem, nam hęc æquiparatur illi l. Iubemus C. de Sacr. Eccl. & ideo etiamſi publicæ vtilitati ſit expediens Eccleſiaſticos conferre ſubſidia reip. non eſt auferenda libertas Eccleſiaſtica, nam publicæ vtilitati fieret nocumentum; auferretur autem hæc libertas ſi laicorum eſſet Eccleſiaſticos gra-

uare

uare in neceſsitate non extrema reip. antequam ipſi Eccleſiaſtici examinarent laicorum facultates, & determinarent ſubſidium, conſuleretur; Rom. Pontifex.

9 Cuius conſilium ex præcepto eſt. Quicquid aliqui negent, quia textus ait, Rom. Pontifex conſulatur, quare cenſent ipſum dare conſilium, vt id fiat, non præcipere; nam verbum, *Conſulere*, ſignificat petere conſilium, conſilium autem non eſt ſub præcepto. Sed falluntur hi, & magna vtuntur æquiuocatione, nam conſilium quidem non eſt preceptum, ſed illud petere, & ſequi, poteſt eſſe ſub præcepto. Papa autem iubet peti ipſius conſilium, cùm ait, Rom. Pontifex prius conſulatur. Puto tamen non iuberi petitionem conſilij ea locutione, ſed præcipi, vt ipſe Pontifex interrogetur, quid velit fieri, cùm Eccleſiaſtici ſtatuerunt aliquod eſſe ſubſidium conferendum publicæ neceſſitati, An ſcilicet velit conferri, necne, Nam conſulere in iure, eſt quærere, & interrogare, vt leg. Item quia ff. de pact. cum gloſ. & in noſtro caſu eumdem eſſe ſenſum arbitror, non enim conſilium ſolet à Summo Principe peti, ſed ſolet de ſua voluntate interrogari, vt fiat, quod faciendum eſſe reſponderit. Sed quamuis verbum illud, *conſulatur*, vſurparetur pro, *Petatur conſilium*, non eſt tamen hoc conſilium, ſed præceptum petendi cõſilij, & cùm ſit præceptum in re valde graui, in qua videlicet de ſeruanda immunitate Eccleſiaſtica agitur, obligat ad graue peccatum, & ſi ſubeatur onus impoſitum pro ſubſidio reip. ſine ea petione, fortè erit obligatio reſtitutionis in eo, qui accepit, quia non eſt ſeruata forma à Summo Pontifice præſcripta in huiuſmodi re, & ideo vel res aliena accipitur inuito Domino, ſi, velint, nolint Eccleſiaſtici, tributa ab eis

exigan-

exigantur, cùm id fieri vetet ſupremus bonorum Eccleſiaſticorum Dominus, ſeu Adminiſtrator, Summus ſcilicet Pontifex; vel accipitur ab ijs, qui non poſſunt de ea re diſponere, niſi ſub conditione, ſi conſuluerint Rom. Pontificem.

10 Puto autem non ſolum eſſe præceptum petendi conſilij, ſeu interrogandi Pontificem, quid velit ea in re fieri, ſed etiam exequendi quod ipſe reſponderit. Nam licet communiter dicatur. Cõſilium nemo ſequi cogitur l. cum *Pater* §. mando ff. de leg. 2. & l. 2. ff. mandati, & cap. cum olim de arbitr. cum gloſsa, vt videri poteſt in Menochio, & Sanchez, *a* fallit tamen non raro, & multi caſus referuntur à Doctoribus apud Molinum, *b* in quibus eſt obligatio ſequendi conſilij, vnde etiam Bartolus *c* docet, cùm eſt præceptum faciendi aliquid cum conſilio alterius, huius eſſe ſequendum conſilium, ſi eſt particeps officij eiuſdem cum eo, qui iuſsus eſt agere cum tali conſilio; & in aliquibus iudicijs audio peti conſilium ſapientis, periti, vt puto, Doctoris, & iuxta hoc Iudicem teneri ferre ſententiam. Cur ergo non tenebimur ſequi eius conſilium, ſi ille, à quo iubemur illud petere, ſit ſupremus Princeps, ſupremusq; Epiſcopus, nedum particeps officij Epiſcopalis, & Coepiſcopus habens autoritatem non a lege, aut ab homine, ſed à Deo? Certe reuerentia Summo Pontifici debita exigit, vt eius conſilium ſequantur Eccleſiaſtici, nec petatur, vt pro libito illud amplectantur, ſed vt ei tamquam præcepto obediant; ſi enim preces Principum, vt eſt commune prouerbium, ſunt præcepta, etiam conſilia, talia erunt.

a Menoch. conſ. 69. n. 17. 18. Sanch. de matr. l. 1. d. 34. n. 24.

b Mol. l. 2. de primog. c. 13 n. 38.

c Bart. in l. ſi plures ff. de exercit.

Ex dictis habes Lector, Primò in neceſſitate extrema teneri Eccleſiaſticos ad ſubueniendum reip. cùm

hæc

hæc alia via non poteſt ſibi conſulere, & etiam in graui, quæ tamen prius ab ipſis Eccleſiaſticis examinanda eſt, an vere adſit, & ita adſit, vt laicorum facultates non ſufficiant:& ſi laici nolint hoc examen fieri, ad nihil tenentur Eccleſiaſtici, quia eis non conſtat de grauitate neceſsitatis, & de inſufficientia facultatum laicorum; Quæ obligatio non ſolùm Eccleſiaſticos obligat, ſed omnes alios, & præſertim primores ciues, qui multa commoda à Rep. percipiunt.

Secundò tunc ſolum teneri Eccleſiaſticos graui neceſſitati Reip. ſubuenire, poſtquam iudicarint eam adeſſe, nec laicorum facultates ſufficere; tunc autem tenentur cum Epiſcopo decernere quantitatem contributionis, quæ poſtquam decreta fuerit, non tenentur decretum executioni mandare, niſi prius ſummum Pontificem conſulant, ab eoq; approbetur ea ſubuentio.

Tertiò laicorum non eſſe exigere eam ſummam, quam Eccleſiaſtici dare ſtatuerunt, ſed eam recipere illos debere cum gratiarum actione, vt rem non debitam ex iuſtitia commutatiua.

Verùm quia magna vis fit in eo, quod Princeps, vt reip. defenſor, grauare poteſt Eccleſiaſticos, licet hoc capite contra hoc multa diximus, tamen ne longius, quam par eſt producatur, capite ſequenti id etiam tractemus.

Q CAPVT

CAPVT NONVM

An Princeps, vt Reip. defenſor grauare poſsit Eccleſiaſticos in neceſsitate graui eiuſdem Reipublicæ,

§. Primus
Princeps non poteſt omnia in Republica.

1 *Omnia poſſe Principem in rep. aliqui aſſerunt.*
2 *Refutatur in pluribus.*
3 *De ſubditis, & eorum rebus, prudenter vt diſponat, Principi conceſſum eſt.*
4 *Exemptio Eccleſiaſticorum auferri non poteſt, ſiue à Principe, ſiue à conſuetudine, ſiue Per prę́ſcriptionem.*
5 *Princeps non habet dominium immediatum in bonis ſubditorum, ſed mediatum, quod in odium Eccleſiæ exerceri non poteſt.*

1 EST aliquorum ſententia, Principem pro defenſione reip. poſſe omnia pro ſuo libito adminiſtrare, partemq; exponere, vt tota reſp. ſeruetur. Cùm ergo Eccleſiaſtici ſint totius Reip. pars, poterit Princeps ijs, eorumq; bonis vti pro libito, vt tota reſp. ſarta, tectaq; ſit.

2 Magnam ſane poteſtatem Principi ſuo concedunt laici: ſi omnia poteſt pro defenſione reip. Poterit ergo etiam Miſſas celebrare, Sacramentaq; miniſtrare, ſi Reip. defenſio iſta exigat. Si enim omnia

poteſt

poteſt, hæc etiam poterit pro libito facere. De ſpirituali non loquimur, inquiunt, poteſtate: ſcimus eſſe præter poteſtatem ciuilem, aliam ſpiritualem, quę ad laicos Principes non ſpectat: aſſerereq; Hierarchicum Eccleſiæ ordinem eſse tantummodo politicum Principibus ſecularibus ſubiectum, ſcimus, inquiunt, id aſſerere ab hæreſi non eſſe ſeiunctum; Quare ſi qui Principes laici leges de ſpiritualibus rebus condiderunt, volueruntq; Epiſcopis, & Clericis facienda præſcribere, vt de Theodoſio, Iuſtiniano, Alphonſo Rege, & alijs hiſtoriarum monumenta referunt, vel poteſtatis ſuæ limites tranſgreſſi ſunt, vel non vt leges, ſed vt Inſtructiones ea tulerunt [a] Bene eſt. Temporalium ergo rerum finibus poteſtatem Principum Laicorum concludunt, & bene ſcentiunt. At haſne poteſt omnes pro arbitrio adminiſtrare? Aſſerunt! Videant quæſo dum hæc adducunt, & affirmant, ne ſibi aditum præcludant ad iuſtas querimonias, ſi Princeps eos nimis grauet pro defenſione reip. Nam ſi libere poteſt de omnibus diſponere pro reip. ac Ditionis ſuæ defenſione, non eſt quod iuſtè doleant ſibi eripi annuos reditus, cenſus, poſſeſſionum fructus, & alia omnia; Imo nec ſi innoxios occidat, eosq; ac filios, & familias in vltimam adducat perniciem pro reip. incolumitate. Nā vt aſſerunt iſti Doctores, poteſt partem exponere, vt totum conſeruetur, exponit huius, & illius ſubditi bona, vitam, facultates, vt milites totius reip. cuſtodes alantur, eiſq; ſtipendia ſuppeditentur, ac Reſp. defendatur, non eſt quod doleant laici, facit, quod licitè poteſt Princeps, ſunt ipſi pars reip. Pereat ergo pars, vt totum corpus viuat. Si hoc non placet, vt verè placere non poteſt, non applicetur Eccleſiaſticis, quod

[a] Suar. contra Reg. An. l. 4. c. 2. n. 10.

rum *a* auferri poteſt, cum hi ſicut legem concedere non poſſunt de perſonis, & bonis *E*cclesiaſticis, ſic neq; conſuetudinem facere: Nec præſcriptione, cùm quotannis in Bulla cænę Summus Pont. vetet aliquid contra Eccleſiaſticam libertatem agi, & tributa, oneraq; Eccleſiaſticis perſonis, & bonis imponi, iamq; alias Sacra Concilia Lateranenſe, & Tridentinum, *b* decreuerint nullam eſſe conſuetudinem, & vſum contra libertatem Eccleſiaſticam, ſublata autem conſuetudine præſcriptio non poteſt introduci; Neq; neceſſitatis excuſatio obtendi poteſt, cùm hæc non det autoritatem, & poteſtatem in non ſubditos, aut condendi legem ipſos obligantem, ſolumq; det, ſi ſit extrema, ſeu in qua periculum ſit in mora, vt iure defenſionis, atq; ad tuendam vitam, vitæq; neceſſaria poſſit quilibet etiam priuatus, bona aliàs non ſua capere, ijſq; vti dum ea neceſſitas durat; ad quam auertendam non obligantur Eccleſiaſtici donare. Satis ſuæ obligationi ſatisfaciunt, ſi mutuo dare reip. non renuant, vt infra dicemus. Alia verò neceſſitas non obligat, vt ſæpè dictum eſt, Eccleſiaſticos ad ſubuentionem, niſi ſeruentur ea, quę à Summo Pontifice præſcripta ſunt, de quibus abundè in ſuperioribus capitibus diximus.

a Leſ. l. 2. de iuſt. c. 33. d. 31. Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 30. Cap. ſi diligenti de foro compet.

b Conc. later. ſub. Leon. X. Seſſ. 10. Trid. ſeſ. 25. c. 20.

5 Neq; his temporibus Eccleſiaſtici renuunt ſuæ obligationi ſatisfacere, modo poſſint, & ad ſuum decentem ſtatum conuenientia habeant, atq; à *S*ummo *P*ontifice conſenſus obtineatur. *P*rinceps autem laicus non habet verum, ac reale, & immediatum dominium in bona ſubditorum, multo minus nõ ſubditorum, cuiusmodi ſunt Eccleſiaſtici, quare vendere ea non poteſt, oppignorare, alienare ipſis inuitis: Habet tantummodo ſuperioritatem, & dominiū

quod-

vobis, laici, ſi applicetur, dolebitis.

3 Dicant igitur laici, Principi poteſtatem eſſe conceſſam ea conditione, vt pro defenſione Reip. de ſubditis, & ſubditorum bonis diſponere prudenter poſſit, & cùm debito reſpectu ad eorum vires, & facultates, quod ſi non ſeruet, tyrannicè ſe potius geret, quam vt bonus Princeps, qui Pater, ac Paſtor populorum eſſe debet. Certè non puto eam fuiſse rerump. mentem cùm ſuam in Principem autoritatem tranſtulerunt, ac poteſtatem, vt ea maior eſſet, quam ipſæ haberent; hoc enim fieri non poteſt, vt quis plus iuris alij concedat, quam ipſe habeat. l. Nemo plus iuris, & l. in omnibus §. Nō debeo ff. de reg. iur. & c. Nemo poteſt de reg. iur. in 6. & l. Conditio ff. de acquir. rer. dom. Cum ergo ipſę reſp. de ſingularibus perſonis, eorumq; bonis non poſſent ad libitum licitè decernere pro ſui defenſione, ſed cum debita prudentia, iuſtitia, ac proportione, eamdem Principi ſuo commiſere poteſtatem, nec aliam maiorem concedere potuerunt. Verùm iſtud omittamus.

4 Poſſit Princeps Laicus pro reip. defenſione pro libito de laicis diſponere, at non poteſt de Eccleſiaſticis, qui ſubditi ei non ſunt, neq; quo ad perſonas, neq; quo ad bona, cum iam diu exempti fuerint, tum ciuili, tum Canonico iure, vt ſupra probatum eſt cap. Sexto; quę exemptio à Principe Laico, & Magiſtratu auferri non poteſt, cum ſuprema Principis autoritate à Chriſto Domino conceſsa, ſit conſtituta, & inter Eccleſiaſtica bona numeretur, ſuper quæ poteſtatem non habet Princeps Laicus, nec ei cedere quiſquam poteſt, cùm priuilegio communitati conceſſo cedere nullus poſſit: Nec conſuetudine laico-

rum

rum *a* auferri poteſt, cum hi ſicut legem concedere non poſſunt de perſonis, & bonis Eccleſiaſticis, ſic neq; conſuetudinem facere: Nec præſcriptione, cùm quotannis in Bulla cænę Summus Pont. vetet aliquid contra Eccleſiaſticam libertatem agi, & tributa, oneraq; Eccleſiaſticis perſonis, & bonis imponi, iamq; alias Sacra Concilia Lateranenſe, & Tridentinum, *b* decreuerint nullam eſſe conſuetudinem, & vſum contra libertatem Eccleſiaſticam, ſublata autem conſuetudine præſcriptio non poteſt introduci; Neq; neceſſitatis excuſatio obtendi poteſt, cùm hæc non det autoritatem, & poteſtatem in non ſubditos, aut condendi legem ipſos obligantem, ſolumq; det, ſi ſit extrema, ſeu in qua periculum ſit in mora, vt iure defenſionis, atq. ad tuendam vitam, vitæq; neceſſaria poſſit quilibet etiam priuatus, bona aliàs non ſua capere, ijſq; vti dum ea neceſſitas durat; ad quam auertendam non obligantur Eccleſiaſtici donare. Satis ſuæ obligationi ſatisfaciunt, ſi mutuo dare reip. non renuant, vt infra dicemus. Alia verò neceſſitas non obligat, vt ſæpè dictum eſt, Eccleſiaſticos ad ſubuentionem, niſi ſeruentur ea, quę à Summo Pontifice præſcripta ſunt, de quibus abundè in ſuperioribus capitibus diximus.

a Leſ. l. 2. de iuſt. c. 33. d. 31. Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 30. Cap. ſi diligenti de foro compet.

b Conc. later. ſub. Leon. X. Seſſ. 10. Trid. ſes. 25. c. 20.

5 Neq; his temporibus Eccleſiaſtici renuunt ſuæ obligationi ſatisfacere, modo poſſint, & ad ſuum decentem ſtatum conuenientia habeant, atq; à Summo Pontifice conſenſus obtineatur. Princeps autem laicus non habet verum, ac reale, & immediatum dominium in bona ſubditorum, multo minus nõ ſubditorum, cuiuſmodi ſunt Eccleſiaſtici, quare vendere ea non poteſt, oppignorare, alienare ipſis inuitis: Habet tantummodo ſuperioritatem, & dominiũ

quod-

quoddam mediatum in ordine ad defenſionem boni communis, quod exerceri non poteſt in damnum, & odium Eccleſiæ; nam leges, & Præcepta reſpicere in primis debent Dei ſeruitium, & Eccleſiæ eius ſponſę, Matriſq; noſtræ, alioqui iuſta, & bona non erunt, teſte Bartolo communiter recepto, & alijs. a

a Bart. in l. 1. §. Per hanc ff. de re iudic. Cattald. tr. de Imp. q. 197. plura iura, & Doctores allegans Nau. de Regul. cō. 2. n. 3. u. Ad horum primum, & 26. Turrecr. in Summa l. 2. c. 88.

§. *Secundus An Eccleſiaſtici ſint ſubditi Principi laico ratione protectionis.*

1 Ramirez opinio de ſubiectione Eccleſiaſticorum Principi laico ratione protectionis.

2 Refellitur. Pro extrema neceſſitate reip. bona Eccleſiæ ſunt obligata.

3 Extra extremam neceſſitatem nunquam licitum eſt Principi laico grauare bona Eccleſiaſtica, & multo minus annuis tributis.

4 Quid ſit eſſe ſubditum ratione protectionis. Id non dat autoritatem imponendi onera ipſis ſubditis hoc modo.

5 Quomodo Eccleſiaſtici vocari poſſint ſubditi Principis laici.

6 Cauenda eſt fraus, cùm aliqui Doctores dicant Eccleſiaſticos eſſe ſubditos politicè, vel oeconomicè Principi laico; & ideo termini ſunt explicandi.

1 Nec illud effugium Ramirez de leg. Reg. §. 27. n. 7. quicquam valet, quod ſcilicet Eccleſiaſtici ſint ſubditi laico Principi ratione protectionis, atq; ad corporis politici defenſionem, ſeu ratione politica, & oeconomica, quare eos cogere poteſt, vt arma ſumant, Ducum munere fungantur, & alia præſtent, quæ quiuis Ciuis præſtare tenetur, vt pote qui ſint pars

2 Non valet, inquam, hoc effugium, quia ſi de extrema reip. neceſſitate, in qua periculum eſt in mora, nec Superior Eccleſiaſticus prouidet requiſitus, loquatur, non abnuo poſſe Principem laicum pro totius reip. conſeruatione, pro laicis ſcilicet, & Eccleſiaſticis conſeruandis, ab his aliqua exigere, quæ extra eam neceſſitatem, non poteſt, cùm adiri Papa facile poteſt, & Cleri aſſenſus haberi. Pro caſu ergo neceſſitatis extremę, concedo etiam eſſe Eccleſiæ bona obligata, & veluti hypothecata pro tributis, tum impoſitis antequam ad eam peruenirent bona illa, tum imponendis; cùm ratio naturalis dictet extremum reip. periculum eſſe à ciuibus auertendum pro viribus, & ideo poteſt reip. Dux, & caput Eccleſias, & earum bona grauare, aurum ab ijs accipere, & alia huiuſmodi patrare, quæ extrema tantum neceſſitas licita facit, vt ſenſit Driedo, licet alij non omnino conſentiant, velintq; pro impoſitis oneribus tantùm eſſe Eccleſiaſtica bona obligata *a* At extra eam neceſſitatem non poteſt Laicus Princeps Eccleſiaſticos, aut eorum bona grauare, niſi ipſimet iudicent neceſſitatem adeſſe, & laicorum facultates non eſſe ad eam tollendam ſufficientes, accedatq; Papę conſenſus, vt à ſacris Canonibus ſtabilitum eſt.

a Dian. 3. p. tr. 1. res. 17. Dried. de lib. Chriſt. l. 2. c. 3.

3 Nec vnquam licitè poterit laicus Princeps tributum, aut onus Eccleſiaſticis bonis imponere ſine Papę conſenſu, & multo minus annuum; nam cum de iſto agitur, non de extrema neceſsitate agitur, quæ ad annos non extenditur, ſed de alia, ad quam auferendam, dato quod Eccleſiaſtici teneantur contribuere, vt pro reparatione pontium, & viarum, pro manutenendo exercitu extra ditionem, aut in ditione, vt hæc ſalua ſit, atque aliquibus alijs caſibus, vt

tenent

tenent aliqui Theologi cum non nullis iuris peritis, quamuis plures negant *a* licet, inquam, demus ad eam auertendam teneri Eccleſiaſticos pro viribus, an tamen verè adſit neceſsitas, in qua laicorum facultates non ſufficiant, ab ipſis Eccleſiaſticis examinandum eſt, neq; id iudicium laicorum eſt; qui ſi illud vſurpent, iniuſtè agent, cùm ſummus Pont. alium conſtituerit eius rei iudicem, nempe Epiſcopum cùm Clero.

a u. Diar. l. p. tr. 1. reſ. 31. & 78. & tr. 3. de parlam.

4 Præterea eſſe ſubditum ratione protectionis, nō eſt propriè eſſe ſubditum, ſed valde impropriè, cum hæc ſubiectio non det aliquod ius ei, ſub cuius protectione quis exiſtit, non enim eſt aliud eſſe ſubditum Principi laico ratione protectionis, niſi ſub eius protectione eſſe, & Principem in ſe ſuſcepiſſe onus eum defendendi, cùm opus erit. Tritum eſt hoc, & Populi aliqui liberi aliquando ſunt ſub protectione magnorum Principum, nec tamen hi ius aliquod, aut autoritatem habent eis imponendi onera, & tributa, aut cogendi ad aliquid, ſi forte aliqua neceſſitate graui premantur ipſi Protectores; Quare cùm in ea ſint, non imperant ijs populis aliquid, ſed petunt, ac ſuam neceſſitatem exponunt, vt aliquid conſequantur cum omni eorum libertate. Eodem modo Eccleſia, eiuſq; Miniſtri ſunt ſub Principum laicorum protectione, debent enim Principes illam, eiuſq; miniſtros protegere contra quoſcumq; hoſtes, at non poſſunt ob hanc ſuſceptam protectionem ipſis tributa, vel aliquod onus imponere; hoc enim eſſet vere, & propriè eos habere ſubiectos, quod nullo modo ſalua fide, ſeu Summorum Pontificum, & ſacrorum Canonum autoritate aſſerendum eſt.

5 Aut ſi verè ſubditos appellare Eccleſiaſticos pla-

placet; lato modo accipiendum eſt ſubditi nomen, ita vt ſubditus ſit idem, ac non extraneus, quare negatiuè non poſitiuè *a* erunt ſubditi laico Principi, & Reip. Et iſta ſubiectio ſi dicatur oeconomica, aut politica ſubiectio non diſputabo de nomine: verè enim non ſunt extranei Eccleſiaſtici in Regione, Ciuitate, ſeu Rep. in qua degunt, ſed Incolę, & Ciues, ac nomine Ciuium, & incolarum veniunt ex Doctoribus ex cap. fin. de off. de leg. in 6. & ex Cap. Dilecti de foro Compet; & ex Cap. ſi ſententia de ſent. excom. in 6. *b*

a Bos. tit. de pœnis 43. 44.

6 Dictos tamen terminos melius eſt omittere, quia ſubeſſe aliqua ijs fraus poteſt in præſenti materia, quare cùm ijs vocibus vtuntur aliqui iuriſperiti, ſubiecti ſunt Eccleſiaſtici oeconomicè, politicè, antequam concedat aliquis ita eſſe, petendum prius eſt ab ijs iuris peritis, vt quid ſibi velint ijs terminis explicent, ne per ignorantiam ſignificationis gemant Eccleſia, & Eccleſiaſtici ſe eſſe poteſtati laicę ſubditos non ſecus ac alij ciues, ſi conceſſerint ſe non iuridicè, ſed politice, ſeu oeconomice ſubditos, putantes per hos terminos ſe ſolùm impropriam admittere ſubiectionem, vel lato modo acceptam, ita vt eſſe ſubditum nihil aliud ſit quàm non eſſe extraneum in rep. aut eſſe protegendum à Principe laico, quod eſt eſſe ſubditum eius protectioni; Cùmq; in hoc ſenſu ſine ſuo præiudicio poſſint concedere ſe eſſe ſubditos, ſi tamen concedant nulla petita eorum terminorum explicatione, poterunt Doctores, qui eos afferũt, accipere quod dant Eccleſiaſtici, eos ſcilicet eſſe politicè, & oeconomicè ſubiectos Principi laico, vt defenſori reip. eo modo, quo alij ciues dicuntur eſſe eidem Principi ſubiecti politicè, quæ ſubiectio

b Oldra. cõſ. 132. Mandos ſen. alleg. 101. n. 6. & 24. mand. iun. conſ. 180. Plot. in. l. ſi quando. nu. 854. Burſat. conſ. 59. n. 31.

eſt cum libertate coniuncta, quia de ijs Princeps, & reſp. non poſsunt decernere, vt de mancipijs, quæ deſpoticè dicuntur eſse ſubiecta; non politicè, vt ab Ariſtotele, & alijs explicatur; Atq; ideo ſi Eccleſiaſtici abſolutè concedant ſe eſse ſubiectos, vt ſunt ciues liberi, non vt mancipia, magnum præiudicium afferent libertati Eccleſiaſticę, & ideo explicent Doctores quo ſenſu vocent Eccleſiaſticos politicè, aut oeconomicè ſubiectos, nam ſi in hoc poſteriori ſenſu dicant ſe accipere ſubiectionem politicam, negabunt ſemper Eccleſiaſtici ſe eſſe ſubiectos hoc modo, concedent tamen ſe eſse ciues liberos, non mancipia.

§. *Tertius*

Quomodo explicetur ſubiectio dicta.

1 Explicatio ſubiectionis dictæ ab aliquibus.

2 Supponit ex primo Principem laicorum nullum habere ſuperiorem, neq; indirectè, quod eſt falſum.

3 Secundo ſupponit omnes reip. partes à Principe laico dependere, vt cæli inferiores à primo mobili, quod eſt falſum.

4 Quandonam Eccleſiaſtici cenſendi ſint iniqui aggreſsores reip.

5 Tertio ſupponit allata explicatio poſſe cogi Eccleſiaſticos à Principe laico, quod eſt falſum.

6 Refellitur dictum illud non cogi Eccleſiaſticos à laica poteſtate, vt a Iudice, ſed vt à defenſore reip.

1 Video quo ſe conferant iſtius ſubiectionis aſſertores. Dicunt omnem multitudinem in rep. ad vnum gubernantem poteſtate ciuili reduci, vt omnes Cęli

ad

ad primum mobile, atq; eam poteſtatem à Deo datam, vt remp. ſibi commiſſam gubernans ille, qui eſt Princeps, tueatur; quare, cum neceſſitas adeſt, poteſt quamlibet reip. partem, atq; ideo etiam Eccleſiaſticos cogere ad totius defenſionem, ad quam quælibet pars tenetur, quæ coactio poteſt eſſe vel compellendo ad murorum cuſtodiam, aut ad arma ſumenda, aut ad tributa ſoluenda, aut ad alia huiuſmodi, cùm de cujus libet partis ſalute agatur.

2 Qui diſcurſus ſupponit, Primo Principem Laicum nullum habere, neque indirectè, ſuperiorem in rep. à quo eius poteſtas in aliquo caſu limitari poſſit, cùm ſupponat ad Principem, vt ad primum mobile omnia in rep. reduci: quod falſum eſt in Euangelica Lege, nam ciuilis gubernatio in ea præſertim Lege moderanda eſt iuxta regulas rationis, & ad bonum animæ eſt dirigenda. Recta autem ratio dictat vt Religio in rep. primum obtineat locum, vt pote quæ Deum reſpicit, qui ſuper omnia eſt obſeruandus, ac diligendus, etiamſi tantùm, vt naturæ autor reſpiciatur. Tum dictat vt quæ ad animæ bonum, & ſalutem pertinent, præferantur alijs, ſiuè ad corpora, ſiuè ad facultates ſpectantibus. Si ergo ciuilis adminiſtratio ea fit, vt quæ ad Religionis, & animę bona ſpectant, poſtponat temporalibus reip. bonis, poterit Summus Pontifex eam pro poteſtate corrigere, cùm ita expediat animarum ſaluti, & Dei honori, defendendo, quod eſt eſſe ſuperiorem, non quidem directè, ſed indirectè, quatenus videlicet in ciuilem adminiſtrationem ingerere ſe non poteſt extra ſuum temporale dominium, niſi animarum bonum, & neceſſitas id exigat. Videns igitur Summus Pont. Dei cultui, ac religioni, nec non animarum vtilitati

valdè expedire, vt *Eccleſiæ* miniſtri, Deoq; dicatæ perſonæ à laica poteſtate eſsent exemptę, eos, eorumq; bona exemit, à Chriſto poteſtate accepta, cùm Petro poſt Reſurrectionem ſuam Oues, & Agnos ſuos, omnem videlicet populum Chriſtianum paſcere iuſſit, in quam exemptionem *Principes* ipſi, ac Populi, ac Reſp. conſenſerunt. Quare Eccleſiaſticos eſse politicè ſubiectos *Principi* Laico, ideſt Principem Laicum poſſe diſponere de ijs, eorumq. bonis, vt de cęteris ciuibus, à veritate, & à Sacrorum Canonum definitione valdè alienum eſt. Quod ſi ad neceſſitatis grauis tempus id reſtringatur, huic etiam Summus Pontifex prouidit, dum conceſſit, vt illi ſubuenirent *Eccleſiaſtici*, ſi verè eam adeſse iudicarent, nec ſatis eſse ad eam expellendam laicorum facultates, accederetq. ipſius Pontificis aſsenſus. Quam doctrinam diſcurſus ille allatus non refugit, nam licet omnes cęli motus ad vnius primi mobilis motum reducantur, tamen hic directioni motoris ſubeſt, qui eum poteſt vel ſiſtere, vel variare, ſi ita Dei honori expediens fuerit, vt tempore Ioſue, & Iſaię accidiſse Sacrę narrant Scripturæ.

3 Supponit ſecundò ille diſcurſus à Principe laico omnes reip. partes dependere quoad gubernationē vt cęli inferiores à primo mobili. Quæ ſuppoſitio eſt etiam falſa, cum vſus, & experientia aliud ſuadeant. *Pars* enim reip. Deo dicata ſuis regitur legibus, & ſtatutis, in quibus condendis, nullam partem habet laicus Princeps, niſi concedente *Papa*.

4 Non ergo hęc pars Deo dicata à Principe laico pendet in ſui gubernatione, ſi dicant laici id eſse verum extra neceſſitatem reip. non autem in neceſſitate. Recurrendum erit ad ſępius allatam diſtinctionē

neceſſitatis

neceſſitatis extremę, in qua periculum ſit in mora, & nō extremę, in qua non ſit tale periculum, ideoq; ſuperiores Eccleſiaſtici ſine magno detrimẽto conſuli poſſint, nam in illa poteſt Princeps Laicus ea exigere ab Eccleſiaſticis, quę dicta ſunt non iure alicuius ſubiectionis, ſiue politicę, ſiue œconomicæ, ſed iure neceſſarię defenſionis ad ſe, & remp. conſeruandam, ſi enim Eccleſiaſtici tunc non ſubueniant, vt iniqui aggreſsores reip. reputantur, ideoq; poteſt reip. defenſor contra eos licitè agere, bona ad defenſionem illam neceſſaria ipſis inuitis auferre, aliaq; præſcribere, ſine quibus reſp. periclitaretur, cùm poſſit quælibet Reſp. ſe indemnem ſeruare contra quoslibet iniquos aggreſsores etiam Eccleſiaſticos.[a] At extra eam neceſſitatem nō habet tale ius defenſionis, cùm in extremo periculo non verſetur, nec periculum ſit in mora, dum Epiſcopus, & Clerus deliberant, ac Rom. Pon. conſulitur, debeatq; illi prouidere Princeps per laicos, eorumq. facultates, quòd ſi hę non ſint ſatis, per Eccleſiaſticorum bona eo modo accepta, quem ſacri canones præſcribunt. Et ſi antequam Epiſcopus, & Clerus neceſſitatem examinarint, & Laicorum facultates, an per ipſas illi conſuli poſſint, nec ne & decreuerit quod ſubſidium ſit ab Eccleſiaſticis conferendum, Romanuſq; Pont. conſultus ſit, ſi, inquam, ante has actiones Eccleſiaſtici non ſubueniant ei neceſſitati reip. nō ſunt iniqui aggeſſores, cùm iure non ſubueniant, nec ſint obligati ſubuenire, imo nec licitè poſſint grauare bona ſua, niſi præſtitis prædictis, vt eam non extremam neceſſitatem expellant.

[a] Mol. apud Dian. 1. p. tr. 1. res. 7.

5 Tertiò ſupponit allatus diſcurſus poſse à Principe laico cogi Eccleſiaſticos ad ſubueniendum reip. quod extra extremã neceſsitatem iam probaui falſum

cap.

cap. 6. & alijs cap. antecedentibus, in quibus Eccleſiaſticos non ſolum quo ad perſonas, ſed etiam quo ad bona eſſe exemptos à poteſtate laica pluribus iuribus oſtendi, nec Laicum Principem, aut Magiſtratum eſſe illorum idoneum iudicem.

6 Dicere autem Clericum cogi à laico Principe, vel Magiſtratu, non vt à Iudice, ſed vt à reip. defenſore in eiuſdem defenſionem; Vel eſt id aſſerere in omni caſu, & hoc eſt ſacros Canones eludere, quorum decreta eſſent inania, cùm Clericos moleſtans Princeps, aut Magiſtratus poſſit hac vti excuſatione contra arguentem Pontificem, ſe vt reip. defenſorem pro eius defenſione id facere, non vt Iudicem Clericorum, atq; adeo Sacri Canones laicorum iniurijs contra Clericos non occuriſſent, nec opportunum remedium attuliſſent, nec aliquam realem exẽptionem conceſſiſſent: Vel eſt id aſſerere in aliquo caſu tantùm, neceſſitatis videlicet in quo ſi ſit extrema, vel cum periculo in mora, nec ego inficias eo, cùm id fiat non iuriſdictionem in Eccleſiaſticos exercendo, ſeu in vim iuriſdictionis, vt alij loquuntur, ſed in vim neceſſariæ defenſionis, ſeu de facto iuris, vt aliorum eſt phraſis; At ſi neceſſitas non ſit extrema, & ſine periculo in mora, numquam concedam rectè affirmari eam coactionem, cùm ſacrorum Canonum deciſio obſtet. Quod autem periculum in mora poteſt eſſe, in Italia verbi gratia, quando bellum vrget dum hoſtis eſt in Hybernis, & magna ex parte Alpes eſt tranſgreſſus, nec vult, & ſi vult non vires habet ſufficientes ad ditionem aliquam ex improuiſo infeſtandam, Romam mittere, aut ſcribere, vt Pon. iubeat Eccleſiaſticos contribuere, quo ſequenti vere exercitus in campum educatur extra hybe:na ad

eius ſtatus defenſionem? nullum certè eſt, cùm per aliquos menſes nulla ſit moleſtia timenda ab hoſte, & Romam paucorum dierum ſpatio peruenire litteræ, aut Orator poſſit. Quod ſi abſtinetur, quia non eſt ſpes aliquid obtinendi, ſignum ergo eſt, non adeſſe eam neceſſitatem, quam prætendunt laici. Si enim Pontifex videret eam adeſſe optatis profectò annueret pro ſua pietate, & caritate, cùm non ſit præſumendum de tanto Paſtore, eum velle hac in re peccare, & tantæ neceſſitati non ſubuenire, dum diligenter examinatis Eccleſiaſticorum, & laicorum rationibus, iudicat validiora eſſe Eccleſiaſticorum argumenta, quàm laicorum, & ab his non oſtendi veram neceſſitatem, atq; ideo petita non concedit; Aſſerere autem eum iniuſte negare, eſt ei grauiſſimi voluntarij criminis culpam inurere ſine alio fundamento, quàm propriæ opinionis non æqua lance ponderantis momenta rationum, ſed cæco affectu ductæ erga propriam vtilitatem.

§. IV. Princeps laicus non poteſt, vt mercedem ſuæ defenſionis, vel vt ſtipendij militum partem, accipere bona Eccleſiaſtica.

1 Non poteſt Princeps laicus accipere bona Eccleſiaſtica, vt mercedem ſuæ defenſionis, vel vt partem ſtipendij militum, & cur.

2 Bona Eccleſiaſtica non ſunt ſub dominio Principis laici, & ideo de ijs non poteſt ſua autoritate diſponere, quod probatur ex varijs iuribus.

3 De rebus temporalibus Eccleſiæ non poteſt Princeps Laicus aliquid decernere.

4 Solus Papa eſt bonorum Eccleſiæ adminiſtrator, cùm ſint bona pauperum.

5. Ec-

5 Eccleſia non poſſidet bona temporalia, vt communitas ciuilis eſt, ſed vt Corpus Chriſti Myſticum, & ideo non ſubeſt ciuili poteſtati laicorum, ſub aliquo reſpectu.

1 At inquiet aliquis bonorum Eccleſiaſticorum Princeps eſt defenſor, ex ijs ergo accipere partem aliquam poterit pro eorum defenſione, vel vt mercedem ſui operis, & defenſionis, vel vt partem ſtipendij militum, quos ad ea defendenda conducit. Reſpondeo ſua auctoritate non poſſe ea accipere; primò quia id veſtitum eſt à Sacris Canonibus, quibus ipſe parere debet.

2 Secundò quia bona Eccleſiaſtica non ſunt ſub ipſius dominio, ſed Dei, cùm enim ſint Deo dicata, & veræ religionis, veriq; Dei cultus vſibus, atq; eiuſdem Dei miniſtrorum, vt pauperum alimentis deſtinata, dicuntur eſſe ſub dominio Dei, quare de ijs ille tantum, vel eius Supremus Vicarius adminiſtrator eorum bonorum ab eo conſtitutus diſponere poteſt. a Et ideo in Principis Laici bonis nõ ſunt, cùm inter res ſacras computentur. b Nam cùm ſint Deo dicata quãdam Sanctitatem participant, ratione cuius debent debito modo, & cùm pietate expendi, vt colligitur ex Cap. ſine exceptione, & Cap. aurum, & Cap. Gloria, & alijs textibus 12. q 2. vt videri poteſt apud Sarmientum tract. de Redit. Eccl. Ad debitum autem modum pertinet, vt non niſi per Eccleſiæ miniſtros cuſtodiantur, diſtribuantur, conſeruentur, & alienentur, laicis enim nulla eſt attributa facultas, ac poteſtas in res Eccleſię, teſte Sacro Concilio Lateranenſi ſub Leone X. in Bulla de Reform. Curiæ §. & cùm fructuum, in qua dicitur prohibitum eſſe iure Diuino ne laici ius adminiſtrandi bona Eccleſiaſtica vſurpent: & ante illud

a Suar. cõtr. Reg. Angl. l. 4. c. 16. n. 11.

b D. Th 2. 2. q. 99. ar. 4. & q. 185. a. 7. l. 1. ff. de rerũ diuis c. nulli 12. q. 2.

dixerat

dixerat Bonifacius VIII. cap. nulli 12. q. 2. Quidquid Domino conſecratur, ſiuè homo, ſiuè Animal, ſiuè Ager, vel quidquid aliud, Sanctum Sanctorum eſt Domino, & ad ius pertinens Sacerdotum, & ideò Sacrilegus eſt, qui illud aufert à Domino, & Eccleſia, Vaſtat, incendit, vel eripit, quod aſſerit nixus Sacræ Scripturæ autoritate, dicentis Poſſeſſio conſecrata ad ius pertinet Sacerdotum. [a] Tum iubet excommunicari eum, qui poſtquam quid ſimile ab Eccleſia abſtulerit, nolet ei reſtituere. Stephanus verò Papa cap. qui Chriſti 12. q. 2. ait, qui Chriſti pecunias, & Eccleſię aufert, fraudat, & rapit, vt homicida in conſpectu iudicis Dei videlicet, deputabitur. Puto autem puniri, vt homicidam, quia Pauperum alimenta aufert, & Miniſtrorum Eccleſię, atq; adeo quantum in ſe eſt, eos occidit. Idem repetit Anacletus Papa Cap. Qui abſtulerit 12. q. 2, cùm concludit, Ergo qui Chriſti pecunias, & Eccleſię rapit, vel fraudat, homicida eſt. Quare ea verba Canonis Indignè 12. q. 2. diligenter ſunt ponderanda, Valde iniquum, & ignens ſacrilegium eſt, vt quęcumq; vel pro remedio peccatorum, vel pro ſalute, ac requie animarum ſuarum vnuſquiſq; venerabili Eccleſię contulerit, aut certè reliquerit, ab ijs, quibus maxime ſeruari conuenit, ideſt à Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, in aliud transferri, vel conferri permittatur, cuiùs indignitatis ratio eſt, quam ſubdit idem Pontifex Symmacus, quia temporalia religioſis animabus ad ſubſtantiam pauperum ſunt relicta. Notentur ea verba, Valde iniquum, Ingens Sacrilegium. Magnam ergo iniquitatem, & ingens ſacrilegium reputant Pontifices bona Eccleſię in alios vſus conuerti ſine Papę autoritate, ab ijs, propter quos

[a] Leuit. 27. 21.

relicta ſunt. Cùm enim ſint deſtinata ad finem ſupernaturalem, nempe ad cultum Dei conſeruandum, & augendum, & ideo ſint Dei ex Conc. Tridentino ſeſſ. 25. c. 1. de refor. vbi prohibet Epiſcopis, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, donent conſanguineis, & ex cap. Cum ſecundum Apoſtolum de præb. & Cap. Tua nobis eod. & cap. cum ex eo de elect. in 6. & alijs iuribus in 12. q. 2. & 16. q. 1. & 7. Sintq; Patrimonium Chriſti, vt ea vocat caput Cùm ex eo de elect. in 6. non debent adminiſtrari, & diſpenſari, niſi per ſpiritualem poteſtatem, & per adminiſtratores, & diſpenſatores à Deo conſtitutos, qui ſunt Rom. Pontifex, Epiſcopi, & alij Eccleſiaſtici.

3 Ex quibus ſatis concluditur nullum Principem Laicum poſſe concedere ſtatutum, aut aliquid decernere de rebus temporalibus Eccleſiæ, vt etiam ſtatuitur Cap. Bene quidem 96. d. cap. Eccleſia, & cap. Quę in Eccleſiarum de conſtit. & cap. vlt. de rebus Eccl. non alien: ſunt enim extra obiectum temporalis poteſtatis laicorum, & ideo ſi quid de ipſis laici ſtatuan, tirritum erit, vt pote de re ad ipſorum poteſtatem non ſpectante. *a* Quod etiam ex ciuili lege probari poteſt. Nam §. Nullus Inſt. de rerum diuis. dicitur. Quod Diuini iuris eſt, id nullius in bonis eſt: Non eſt videlicet ſub puri hominis dominio, ſed ſolius Dei, vt explicat gloſſa 1. 61. & in l. 2. ff. de rerum diuis.

a Suar. contr. Reg. Ang. l. 4. c. 17. n. 6. cum. ſeq.

4 Et cùm ſint bona Pauperum cap. fin. 16. q. 1. eorum ſolus Papa eſt adminiſtrator, vt ex mente D. Th. probant Archidiaconus & alij, *b* qui idcirco dicunt eum peccare ſi alienet ſine cauſa. Nec mirum eſt Synodum Ro. 4. ſub Symmacho illud aſſerere, nempè non poſſe laicos aliquid quomodolibet de Eccleſiaſti-

b Archid. in C. non debet 12. d. Bellarm. in C. non liceat Papæ 12. q. 2. Abb. Caſtr. Gem. Iaſon. apud Thulcum u. Bona Eccleſiarum concl. 21.

ſiaſticis facultatibus decernere, quarum ſolis Sacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſsa docetur. Aduerte illud verbum, Quomodolibet, ſatis enim indicat ex Sacri Concilij ſententia nullum omnino ius habere Principem Secularem diſponendi de bonis temporalibus Eccleſiæ, ſiuè vt Princeps, ſiuè vt œconomus, ſiuè vt Defenſor reip. quia non ſolùm vt Princeps, ſed etiam vt œconomus, & defenſor non deſerit ſtatum, & conditionem laici: non autem laici, ſed Sacerdotum ſuorum Deus diſpoſitioni facultates Eccleſię commiſit. Confirmatur quod dictũ eſt, quia etiam vt œconomus, & vt defenſor reip. non poteſt grauare tributis, ſeu oneribus Deum, & Chriſtum Dominum, cui ſub quacumq; conſideratione, ſiuè Principis, ſiuè œconomi, ſiuè defenſoris reip. ſubiectus eſt. Ergo nec eius bona grauare poteſt, eiuſq; patrimonium, cùm bona ſequantur conditionem perſonæ tamquam acceſſorium principale, cui quaſi adhærent; & quia ſolutio oneris ſuper bona in ipſum dominum redundaret, cùm non niſi ab eo, vel eius adminiſtratoribus peti poſſint. Quæ ratio militat, etiamſi laici ſequi nolint ſententiam Nauarri dicentis bona Eccleſiaſtica eſse ſub dominio Dei proprio, ita vt nec Pontifex habeat eorum dominium, ſed tantùm adminiſtrationem ſupremam, [a] nam etiam ſi ſint ſub dominio Eccleſiæ, & Pontificum, tamen ad ius Chriſti peculiari modo pertinent, cùm ad eius cultum, & honorem peculiariter ſint donata, & ideo eius Patrimonium dicantur, & Bona Dominica, ſeu res Dominicę in Can. Apoſt. 39. quare Bona Chriſti ſunt, & conſequenter à laicis onerari non poſſunt.

[a] Nau. apol. de redit Eccl. q. 1. mon. 18. & 24. & in nou. ori edit. tr. de red. Eccl. q. 1. mon. 6. 21. & 40. & q. 3. mon. 31. n. 7.

5 Adde quòd Eccleſia, & Pontifex ſub cuius dominio ſunt ea bona, non ſunt ſubiecti Principibus

Laicis, nec ea bona poſſidet Eccleſia, vt Communitas Ciuilis, ſed vt Eccleſiaſtica, & vt Corpus Chriſti Myſticum, atq; idcircò non ſubeſt Ciuili poteſtati Principum Laicorum ſub aliquo reſpectu, ſiuè vt Principes ſunt, ſiuè vt œconomi, ac defenſores reip. ſub his enim terminis maiorem poteſtatem non habent, quàm Ciuilem; & conſequenter nec eius bona, cùm ſint ſibi acceſsoria, & ſuam conditionem ſequantur, ciuili poteſtati ſunt ſubiecta, quomodolibet, vt loquitur Concilium Rom. citatum, hęc poteſtas conſideretur. a

a Suar. contra Reg. An. l.4.c.18.

§.V. *Argumentum ex dictis conficitur.*

1 Iniquum eſt bona Eccleſiaſtica grauari à laicis; quia non ſunt ipſorum.

2 Idem oſtenditur à ſimili.

3 Pro defenſione bonorum Eccleſiaſticorum non poteſt Princeps Laicus mercedem exigere ab Eccleſia.

4 Ponderantur verba textus dicentis nullam laicis eſſe attributam facultatem in res Eccleſiæ

Adminiſtratio rerum Eccleſiæ fuit iuris Eccleſiaſtici ab initio Eccleſiæ.

5 In quo ſenſu concedatur poſse Eccleſiaſticos ligari lege Principis Laici.

6 Eccleſiaſticus non ſeruans Legem Principis Laici non peccat contra obedientiam ei debitam.

Contra quid peccat.

7 A legibus laicis quomodo Eccleſiaſtici diſcedere non debeant.

1 Imo ex dictis loquendi modis à ſacris Concilijs, & Summis Pontificibus vſurpatis, ſic mihi videor arguere

guere poſſe: Extra neceſſitatem extremam Aliena bona grauare, quę ſub noſtra non ſunt poteſtate, aut ea vſurpare inuito, & non conſentiente Domino, iniquum, & iniuſtum eſt; At bona Eccleſię, & Eccleſiaſticorum non ſunt ſub poteſtate Principum, & Magiſtratuum Laicorum, ergo Principes hi, & Magiſtratus ea bona grauare non poſſunt, aut vſurpare extra extremam neceſſitatem, inuita, aut non conſentiente Eccleſia. Maior propoſitio ex ſe nota eſt: Minor ex dictis patet, quia bona Eccleſiæ ſunt res Deo dicatæ, Diuini iuris, Ad ius Sacerdotum pertinentia, Patrimonium Chriſti. Quare optime ab Honorio Imperatore dicitur in leg. Placet C. de Sacroſ. Eccl. Non decere res Deo dicatas humano ſeruitio eſſe obnoxias, & quæ Domini ſunt, non debere ſeruo ſub eſſe. Et ideo ſi quod Chriſtus Dominus iuſſit, ſeruandum eſt, Reddite quę ſunt Dei Deo, *a* cùm Eccleſiæ bona non ſint Cęſaris, ſeu Principis Laici, ſed Dei, non Cęſari, ſeu Principi Laico redenda ſunt, ſed Deo. Non in Principis videlicet laici vſus ſunt impendenda, ſed Dei.

a Matth.22. 21.

2 Demum quod ſupra etiam innuimus, ſicut iniuſtè, & iniquè ageret, qui Heluetiorum, verbi cauſa, bona in ditione Mediolanenſi poſita grauare vellet, collectas vi exigere ijs impoſitas, & talleas ſine eorum reip. conſenſu, quia non ſunt Principis Mediolanenſis, neq; ſub eius poteſtate, licet olim fuerint: ſic iniquè, & iniuſtè agit laicus, qui Bona Dei, eiuſq; Miniſtrorum grauat ſine Eccleſiaſticorum, Summi præſertim Pontificis conſenſu, quia non ſunt Principis Secularis, nęc ſub eius poteſtate, licet aliquando fuerint, antequam ad Eccleſiam peruenirent, & quamuis ad eum ſpectet & à communi hoſte defendere; cùm ſit Eccleſiæ defenſor.

3 Ob

3 Ob quam defenſionem exigere non poteſt ſtipendium; aut vi auferre, ſi non detur; Sed Pietas, Religio, & Spiritualia emolumenta, quę ab Eccleſiaſticis ſubminiſtrantur, ad eam illum obligant. Quemadmodum ſi ſub ſua protectione haberet Rex Hiſpanus, *v.g.* aliquam Rem. aut Principem non ſubditum, non ideo auferre eorum bona poſſet, aut ea grauare in ſua graui neceſſitate, non tamen extrema, nec leges ijs dare inuitis, aut aliquid pręcipere, vel cogere, vt pręcepta obſeruarent à ſe impoſita: cuius rei nō aliam rationem eſſe puto, niſi quia patrocinium non dat ius inuadendi in eius vitam, ac bona, qui ſub eius patrocinio eſt conſtitutus. Supponamus ergo Heluetios, aut Genuenſes, vel Venetos, aut alios Principes, vel Populos ſub patrocinio Regis Hiſpani exiſtere, obq; varia eorum Principum, ac rerum publicarum merita teneri ad eorum contra hoſtes defenſionem, numquid hoc tempore grauis neceſſitatis in ditione Mediolanenſi poterit Rex ille, aut Senatus Mediolanenſis iubere illis annuam contributionem, aut ſi eam nolint admittere, in eorum bona inſilire, & ea vi auferre? Non puto equidem id quemquam affirmaturum non alia de cauſa, niſi quia licet ſint ſub patrocinio Regis Hiſpani, non ſunt tamen ſub iuriſdictione, & poteſtate. At Eccleſia, eiuſq; bona pari paſſu procedunt cum Principe Laico, ſunt ſcilicet ſub eius patrocinio, & hic tenetur eam protegere vt etiam aſſerit Geminianus, *a* dicens Eccleſiam, & pia loca habere hoc priuilegium, vt licet Principibus Laicis non ſubſint, teneantur tamen hi ea protegere. Sunt ergo Eccleſia, eius bona, & Eccleſiaſtici ſub patrocinio Principis Laici, at non ſub eius poteſtate

a Gemin. cōſ. 8. ſin. v. ſicut patet. Cap. Princeps 33.

poteſtate, & iuriſdictione, vt pluribus iuris canonici textibus ſupra cap. 2. probauimus, in quibus Summi Pontifices Callixtus, Symmachus, Innocentius III. Nicolaus conſtanter aſſerunt in Eccleſiæ prædia, & facultates nullam eſse de ijs diſponendi attributam laicis facultatem.

4 Quorum Pontificum dictis ſi quis obſiſtat, de fide ſuſpectus merito reputari poteſt; qui cum dicant, Nullam laicis eſse attributam facultatem, excludunt omnem facultatem, quam prætendunt laici, non vt Principes, ſed vt œconomi, & defenſores, nam ſi ſub his reſpectibus aliquam haberent, non dicerent cum veritate Pontifices nullam eſse attributam facultatem, nam aliqua eſset attributa ijs, vt reip. œconomis, & defenſoribus. Quam veritatem illud verbum, laicis, confirmat, nam ſi laicis non eſt attributa facultas in Eccleſiæ bona, cum Principes, vt oeconomi, & vt Defenſores reip. ſemper ſint laici, neq; ſub his reſpectibus habent aliquam poteſtatem, ſiuè ciuilem, ſiue œconomicam in ea bona, alioqui non verè diceretur abſolutè laicis nullam eſse attributam facultatem, nam in aliquo reſpectu, ſeu conſideratione laici aliquid poſſent in ipſa. Si ergo Eccleſiarum prædia non ſunt ſub poteſtate Principis laici, non poterit hic quicquam de ijs diſponere, nec talleas, collectas, tributa, aut alia quæcumq; onera imponere, etiam ob communem vtilitatem, ac neceſſitatem non extremam, quia hæc non tribuit iuriſditionem in non ſubditum, & contra Eccleſiæ priuilegia, vt cap. p. diximus. Et ideo adminiſtratio bonorum Eccleſiaſticorum etiam immobilium à primis temporibus fuit Eccleſiaſtici iuris, & ſub poteſta-

teſta-

teſtaic Eccleſiæ, vt habetur cap. Videntes 12. q. 1. Vbi Vrbanus primus, qui vixit anno 227. à Chriſto nato ait, Iam antea eſse ordinatum à Summis Sacerdotibus, vt prędia, quæ dabantur Eccleſiæ, non venderentur, vt tempore Apoſtolorum fiebat, ſed ſub poteſtate Eccleſiæ conſeruarentur, vt ex reditibus eorum melius prouideretur pauperum neceſſitatibus *a* Nec vllus textus reperitur, qui excipiat tempus grauis neceſſitatis Reip. & ideo hoc etiam tempore ſunt ſub poteſtate Eccleſiæ, vt pauperum neceſsitatibus prouideat ex eorum reditibus, non autem ſub poteſtate alicuius laici, ſiuè vt Principis, ſiuè vt œconomi, ſiuè vt Defenſoris reip. vt ex eorum reditibus conſulat neceſſitati ſuæ, ſeu reip. ſine Eccleſiaſticorum approbatione.

a Suar. contr. Reg. Angl. l. 4. c. 21. n. 4.

5 **At inquies ſupra cap. 1. conceſſum eſt poſſe Eccleſiaſticos ligari lege laici Principis, ergo ſi Princeps legem ferat, vt omnia bona in ſuo territorio ſubeant tale onus, aut Collectam, ligabuntur etiam Eccleſiaſtici.**

Reſpondeo me conceſſiſſe Eccleſiaſticos in aliquibus poſse ligari à lege laica, non tamen in ijs quæ ſunt contra Eccleſiæ priuilegia, vt eſset ea lex. Secundò, me conceſsiſse poſse teneri quoad vim directiuam, non quoad coactiuam, nam hæc ad Solos iudices Eccleſiaſticos ſpectat. Tertiò me conceſsiſse obligari quoad vim directiuam non vi iuriſdictionis, avt poteſtatis alicuius ciuilis, aut œconomicæ, quam Princeps Laicus habeat in aliquo caſu in Eccleſiaſticos, cùm nullam habeat, & ideo ad eum non ſpectat condere leges pro Eccleſiaſticis ad bonum reip. regimen pertinentes cùm numquam ſit eorum Superior. Sed ſi obligantur, obligantur ex approbatione

Summi

Summi Pon. tacita, quæ in noſtro caſu nulla eſt; imo oppoſitum ſtatuit donec examinata ſit neceſſitas communis ab Eccleſiaſticis, & an laicorum facultates ſufficiant, tum decernant an aliquid ſit contribuendum, conſuluerint demum Ro. Pontificem: Aut etiam obligantur ob æquitatem naturalem, quæ dictat eſſe ſuccurrendum à parte toti, quæ tamen non ſemper ſeruatur vt patet, cùm non omnes in eadem rep. ſubeant eadem onera, & multi ſint priuilegiati, & exempti ab aliquibus oneribus, à quibus alij non ſunt exempti, cuiusmodi ſunt viri aliqui inſignes, Doctores, duodecim habentes liberos, ac non nulli alij bene de rep. meriti.

6 Atq; ideò Eccleſiaſtici non ſeruantes legem Principis Laici non peccant contra obedientiam ei debitam, cùm nec ipſe ſit eorum Superior, nec illi eius ſubditi; ſed peccabunt vel contra obedientiam debitam Papæ, qui ſciens eam legem latam à Principe Laico non pro laicis tantùm, ſed & pro Eccleſiaſticis, & tacens cùm facile reclamare poſſit, videtur eam approbare, & Eccleſiaſticam facere: vel contra legem naturalem iuſtitię, aut charitatis ad idem obligantem, etiam ſi nulla eſſet facta lex à Principe Laico: Verbi gratia Princeps Laicus ſtatuit ne feratur oriza intra diſtantiam quattuor milliariorum alicuius ciuitatis, aut oppidi, quia res eſt valdè noxia ſaluti incolarum, tenetur Eccleſiaſticus non ſerere, non quia Princeps Laicus iuſſerit, ſed quia charitas exigit vt non faciamus id, quod valdè nocet proximo, aut etiam quia Pontifex ſciens talem Legem à Principe Laico factam, nec contradicens pro Eccleſiaſticis, cùm facile poſſit, eam pro ijs approbat. Idem eſt, cùm Princeps ſtatuit pretium frumento, aut alteri rei

venali; ſi enim Eccleſiaſticus pluris eam vendat, & ſupra pretium taxatum, non peccat, quia non ſeruat legem, ſeu taxam Principis Laici, nec iniuſtitiam committit quaſi taxatum pretium ſit iuſtum, & ideo plus iuſto pretio vendat, nam iuſtitia pretij reſpectu Eccleſiaſticorum non poteſt taxari à laico, qui in eos nullam habet poteſtatem: ſed peccabunt vel contra iuſtitiam, quia res illa fortè ſecundùm ſe non tanti valet, quanti eam vendunt: vel contra obedientiam debitam Pontifici, qui in eam taxam tacitè ſaltem conſenſit *a*.

7 Et hinc patet quare in temporalibus non debeant Eccleſiaſtici diſcedere à Ciuilibus sāctionibus; *b* quæ non ſint contrariæ Pontificijs cap. 1. de noui operis nunt. vbi Lucius III. Papa vult cauſam inter clericos ſuper capellæ conſtructionem terminari ſecundùm leges, quia Sanctorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adiuuantur. Et cap. innotuit de arbrit. vbi Gregorius IX. Papa dicit legali prouiſione ſtatutum eſt, vt compromiſſum de incerta perſona in arbitrum non teneat. Quæ prouiſio eſt in l. Item ſi vnus ff. de arbitr. §. ſi in duos; Vnde cap. ſi in adiutorium d. X. D. Auguſtinus ait ſe non reprehendere eum, qui leges terreni imperij in adiutorium aſſumendas putat. Et cap. de Capitulis d. X. ait Leo Papa IV. Lothario Imperatori curare ſe, vt eius leges cuſtodiantur. Et cap. cùm ad verum d. 96. Nicolaus Papa teſtatur Pontifices pro curſu temporalium rerū imperialibus legibus vti. Quæ intelligenda ſunt, vt dictum eſt cap. 1. Cùm Principum leges non ſunt cōtrariæ ſacris Canonibus, vt capite lege Imperatorum d. X. deciditur, dicitur enim imperiali iudicio non poſſe iura Eccleſiaſtica diſſolui, & can. Inter hæc 33. q. 2. aſſe-

a Suar. de leg. l. 3. c. 34. Lud. Lopez. de contr. c. 1. Graf. l. 2. dec. c. 57. Ignat. Lop. ad prax. can. c. 6. Bannez de iuſt. & iure q. 6. a. 1. u. Ad 2. reſponſide. 1. Garz. de vlt. fin. à u. 158. ad. 163.

b Dried. de liber. Chriſt. l. 2. c. 1. propos 4. D. Th. de reg. m. Princ. l. 1. c. 12. Bel. l. 3. c. 6. Henriq. l. 3. c. 15. r. 4.

2. aſſeritur, Sancta Dei Eccleſia mundanis nunquam legibus conſtringitur. Fauetq; Concil. Tridentinum ſeſſ. 25. c. 20. & caput Nouerit de ſent. Excom. & lex caſſa. C. de Sacr. Eccl. apud Sanch. l. 1. de matr. d. 6. n. 24 & in decal. l. 7. c. 3. n. 20. & Suar. l. 3. de leg. c. 34. Quare cùm grauare Eccleſiaſticos, & eorum bona ſit contra Sacros Canones, lex eos grauans non valet, etiamſi fiat tempore grauis neceſſitatis reipublicæ, modò periculum non ſit in mora.

§. VI. *Idem ſuadetur, quia bona Eccleſiæ ſunt deputata vſibus Sacris.*

1 Vſibus ſacris deputata non ſunt in alios vſus conuertenda inſcio Papa.

2 Prædia Eccleſiæ non defenduntur à militibus.

3 Nec hoſtis pro ijs acquirendis bellum infert.

4 Defenſio rerum temporalium Eccleſiæ, eſt vtilis reip. & ad eam tenentur Principes laici.

5 Eccleſiaſtici defendunt remp. orationibus, & alijs pijs operibus.

6 Valde proſunt tempore belli orationes, & ſacrificia.

7 Aequitas non poſtulat vt Eccleſiaſtici grauentur tempore belli.

1 Illud etiam addendum in hac materia, deputata certo vſui ſacro largitione fidelium non debere ſine Papæ conſenſu ad alium vſum non ſacrum conuerti. Clem. Quia contingit de relig. dom. At bona Eccleſiaſtica ſunt deputata certis vſibus ſacris, cultui ſcilicet Dei conſeruando, Miſſis celebrandis, ſpiritualibus ſubminiſtrandis, orationibus faciendis, pro reip. imo totius mundi ſalute, Pauperibus, &

Eccleſiæ miniſtris alendis, ergo ad alium vſum, niſi Papa conſentiat, non poſſunt transferri, idq; ſiuè ab Epiſcopis, ſiuè ab alijs Eccleſiaſticis, & multò minus à laicis, quocumq; titulo prætendant, ſe id facere extra extremam reip. neceſſitatem. Nam tempore etiam grauis neceſſitatis debent ſpiritualia ab Eccleſiaſticis perſolui, & ipſi Eccleſiæ Miniſtri, ac Pauperes ſuſtentandi ſunt, & Dei cultus eſt in primis conſeruandus. Quare quæ ad hos vſus ſunt deſtinata non poteſt oeconomus, ſeu reip. defenſor in alios conuertere; alioqui maiora incommoda patietur reſp. Si Dei cultus non conſeruetur, nec Pauperes, ac Dei miniſtri alantur.

2 At hi, inquiunt laici, commoda reip. participant, nam res ipſorum defenduntur, vt Prædia, Domus, ſuppellex, & ideo debent ad onera concurrere, vt iſta defendantur. Sit ita. At quomodo temporalia Eccleſię bona defenduntur, ſi ipſi milites, qui dicuntur defenſores, ea rapiunt impunè? Si primarij belli adminiſtratores illud vſurpant, ſe non agrorum cuſtodes eſse poſitos, ſed Arcium? Si nullæ ergo priuatæ poſseſſiones defenduntur hoc tempore belli, nec arcentur hoſtes ab earum infeſtatione quo pacto Eccleſiaſtica prædia defenduntur?

3 Præterea bellum in Italia verbi gratia non fit hoc tempore ab hoſte Chriſtianæ Religionis deſtructore, & ideo non contra Eccleſiæ poſſeſſiones arma directè impugnat, ſed contra Arces, & Ciuitates; Agitur ergo directè de bono publico laicorum, non de priuato Eccleſiaſticorum, niſi indirectè, & ideò, cùm non æquè agatur de neceſſitate publica, & de priuata, non tenentur Eccleſiaſtici quamdiù laicorum facultates ſufficiunt, ei neceſſitati conſulere. An

vero

verò laicorum facultates ſufficiant, ipſi Eccleſiaſtici debent examinare, & nos cap. ſequenti videbimus. Certe In Italia nunc res Eccleſiæ ab hoſte non vexantur, niſi ob coniunctionem, vel commixtionem, aut vicinitatem, quam habẽt cum rebus laicorum, & ideo vexantur ne Arcibus ſubſidio ſint fructus Eccleſiaſtici; Multa etiam furto, & rapina auferuntur, nec miles amicus ea tuetur, ſed ſi Eccleſiaſtici aliquid ſeruant, ex induſtria potius propria illud ſeruant, quàm ex domeſticorum militum virtute.

4 Sed defendantur, vt aſſeritur. Non ideo perſoluere aliquid debent Principi defendenti, nam tenetur res Eccleſiæ tueri, cùm ex earum defenſione maxima vtilitas in ipſum, remp. & laicos omnes redundet: Nam ſi ae non defendantur, non habebunt Eccleſiaſtici quibus ſuſtententur, quare nec ſacrificia pro laicis, Principe, & rep. offerre, nec Sacramenta miniſtrare, nec in Verbi Dei prędicationem incumbere, nec in alijs ſe Chriſtianæ pietatis operibus poterunt exercere, à quibus ſi abſtineant, maximum erit laicorum damnum.

Præterea multa Principibus laicis conceſſerunt Pontifices priuilegia, & alia, vt eam defenſionem ſuſciperent, non conceſſiſſent autem ſi eam putaſſent deſerturos tempore belli, vel alio eam exigente. Tenentur ergo ad hanc defenſionem, quaſi ex contractu cum Eccleſia, & ideo aliud ijs dare ipſa non tenetur.

5 Demum non ne Eccleſiaſtici tempore tantę neceſſitatis defendunt rempub. ſuis orationibus, ſacrificijs, & alijs pijs operibus? Cur ergo volunt Principes laici, & Magiſtratus etiam tributa ab ipſis? Certè id eſt maiorem obligationem ijs imponere,

quàm

quàm laicis, ab ijs enim exiguntur temporalia, & ſpiritualia pro defenſione reip. ab his ſola temporalia. Satis autem eſſe grauatos, qui in orationes, & alia ſpiritualia incumbunt pro populo ex obligatione ſui ſtatus, ac muneris teſtantur Ancharanus, Caſtrenſis & Abbas *a* dum propterea Eccleſias meritò dici ſubire onera in populo, pro vt alij, aſſerunt, & quidem meritò, nam laici onera ſubeunt militiæ temporalis, Eccleſiaſtici verò militiæ ſpiritualis.

a Anchar. conſ.61. Caſ. conſ.157.l.2. Abbas conſ. 3. l. 1.

6 Niſi quis forte velit remp. ad ſui defenſionem egere tantùm temporalibus ſubſidijs, & per orationes, ſacrificia, & alia Spiritualia non conſeruari lares ab hoſtium aggreſſione, nec eſſe apta media in bello humano contra Bombardas, Sclopos, enſes, & inimicorum ferociam. Neminem id, non dico Pium, & Catholicum ſentire arbitror, ſed hiſtoriarū lectione parumper aſperſum. Quis autem Pius, & Catholicus hanc impiam, & hęreticam vocem proferet. Non proſunt tempore belli Orationes, & Sacrificia, proſunt tantùm nummi, & alia temporalia ſubſidia? Nonne olim Gentiles Romani, & alię etiam nationes ad numen confugiebant per preces ſupplicationes, & ſacrificia, vt victoriam ab hoſtibus reportarent, aut eos à muris arcerent, aut longe à propria ditione detinerent? Sine ope diuini numinis Rēp. gubernari non poſse aiebat Plato *b* vnde Ciuitas Leodicenſis in domus publicæ antipagmentis cum inſcripſit verſum ſtare diu neſcit, quod non fulcitur ab alto. Iure ergo, ac meritò Cambyſes Perſanum Rex filium Aſtyagem ad bellum proficiſcentem eo monito *c* veluti firmiſſimis Clypeo, gladio, & omnibus armis muniuit: Dei eſto amicus, in eundem pius, nihilque aggrediaris niſi diuino numine implorato.

b Plat. l.1. de leg.

c Cochier. in aphor. polit. l.2.c.12.

Non

a Non ante negotia ſiue publica, ſiue priuata aggrediebatur Scipio Aphricanus quàm ad Iouis Capitolini Sacellum ſe contuliſſet. *b* Gentilibus ergo erit Chriſti ſacris imbutus, magis impius, & infidelis, qui neget Orationes, & ſacrificia valde prodeſſe in armorum tumultibus? Quòd ſi ab hac impietate non deſiſtat, eum ad hiſtorias prouocabo, eas adeamus, & inueniemus Conſtantinum Magnum S. Antonij Eremitæ precibus ſe per litteras commendaſſe, multaſq; victorias contra Sarmatas, Gothos, & alias barbaras nationes precibus magis, quàm armis eſſe conſecutum, *c* quare tum ipſe, tum Conſtans pronunciarunt ea verba, ſcientes magis religionibus, quàm officijs ex labore corporis, vel ſudore noſtram remp. contineri, vt refertur cap. In qualibet 23. q. 8. I. Martinianum Imp. precibus S. Leonis, & Sacrificijs Imperij ſui firmitatem niti putaſſe. Niſibem Vrbem Iacobum eius Epiſcopum à Saporis Perſarum Regis obſidione, cùm iam muri deiecti eſſent, liberaſſe culicum, & huiuſmodi animalculorum immiſſo in eius copias exercitu: *d* Aurelianę Ciuitati Anianum Epiſcopum Oratione celerrimum impetraſſe ſubſidium cũ iam fere in hoſtis Attilæ manus ruitura cecidiſſet: *e* Ab Ottone Rege orante cum ſuis fuſas eſſe magnas hoſtiũ copias nullo ſuorum, quamuis paucorum amiſſo milite; *f* A B. Laurentio Iuſtiniano Venetorum res iam perditas inſtauratas eſſe oratione: Seruatum exercitum Aurelij Antonini, Imp. ab innumera Barbarorum multitudine, pluuia eidem exercitui iam ſiti enecto, cùm quinq; diebus potu caruiſſet impetrata atq; in hoſtiles turmas grandine fulminibus miſta orationum vi immiſſa; *g* Teodoſium iuniorem pro militibus fulmina, peſtem, igneſq; è Cęlo orationis beneficio conſcripſiſſe.

a Herodotus apud cochier l. c.

b Plut. apud eundem.

c Ruf. l. 1. hiſt. Eccl. c. 8.

d Niceph. Eccl. hiſt. l. 9. apud Baron. an. 338.

e Greg. Tur. l. 2. c. 7. hiſt. Franc. apud Baron. an. 45. & Surium 17. Nou.

f Lutpr. l. 4. c. 11. Sigeb. an. Dom. 938.

g D. Iuſt. ep. 3. ad calcem apol. 2. pro Chriſt. Oroſ. l. 7. c. 15. Niceph. l. 4. hiſt. Ec. c. 12. Ammian Marcel. in vita M. Antonij.

ſcripſiſſe, barbariſq; Romani Imperij fines inuadentibus extremam cladem intuliſſe; *a* Famæ laboranti Amaſeę Ciuitati tum propter amicos exercitus, tum propter hoſtiles S. Eutychij precibus per multos dies copioſa annona conſultum fuiſſe. Inclinatum Theodoſij maioris exercitum ita oratione confirmatum fuiſſe, vt tela ab hoſtibus iacta in eoſdem retorquerentur: *b* Vi orationum, & ſacrificiorum à Monachis quibuſdam factorum Sartum, tectumq; ſeruatum eſſe caſtrũ Antiſiodorenſe à validiſſimo exercitu Roberti Regis; *c* Innumera alia facile quiuis leget, quæ tempore belli, & aliarum neceſſitatum reip. plus orationes, & ſacrificia Religioſorum Virorum, ac Mulierum, & Sacerdotum profuiſſe oſtendent, quàm integros, ac validos exercitus, & plega ęraria. Et ideo forte in grauiſſimis afflictionibus S. Leo, alijq; Summi viri frequentiora Miſsarum, & Orationum adiumenta comparabant, quàm alijs temporibus. *d* Meminiſſe etiam oportet Moyſis precibus Amalechitas debellatos, qui armis vinci non poterant, dum ab oratione ille deſiſtebat, vincebantur autem, cùm orabat, *e* Samuele orante victos fuiſse Philiſteos, *f* Preſbyteris deprecantibus bene ceſsiſſe Iudithę conſilium contra Holophernem Betulię obſeſsorem. *g* His enim armis ſe imprimis protegendam curauit, Ciuitatem ſuam ab obſidione potentiſſimi exercitus liberatura, Sacerdotum ſcilicet orationes popoſcit, orate, inquit, vt firmum Deus faciat conſilium meum. Nihil aliud fiat niſi oratio pro me ad Dominum Deũ noſtrum. Dauidem, Ezechiam, Ioſiam, Aſam, Nemiam, Machabęos, & alios veteris teſtamenti Patres per preces, & Sacrificia feliciorem reddidiſſe temp. quàm per arma. Idem noſtris temporibus

a Hiſt. Trip. l.12.c.12.

b Ruf. l. 2. c. 33. ſocr. l. 5. c. 4. Theod. l. 5. c. 24. Baron. an. 934.

c Glaber. l. 2. c. 8. Baron. an. 998. Vedi delle dette coſe il Dauroultio al c. 2. tit. x1. col. c. 5. tit. 25. n. 1.

d Baron. an. vib. n. 4.

e Exod. 17. 11.

f 1 Regum. 7

g Iudit. 8. u. 31 33. & c. 13. u. 9.

accidere

accidere arbitror, quibus Mediolanenſis ditio non exercituum valde imminutorum virtute, non militum multitudine, non plurimorum ducum peritia, non copia pecuniarum valde munita, ab hoſtibus non ſubiugatur; id enim plus Eccleſiaſticorum ſacrificijs, precibus, & alijs pietatis operibus aſcribendum eſt, quàm militari ſcientiæ, aut potentiæ. Sed de his hactenus, non enim pluribus puto confirmandum, quod apud pios homines certiſſimum eſt, plus orationibus, & ſacrificijs in Regnorum defenſione, & Ciuitatum tribuendum eſſe, quàm armis, cùm illæ diuinum numen placent, & ad cuſtodiam eorum illud impellant, non hæc ideo illis validius pugnari contra hoſtes, quàm his, eaſq; omni validiſſimo apparatui præualere, cùm fidendum ſit diuinæ potius, quàm humanæ potentiæ.

7 Cùm ergo Eccleſiaſtici orationibus, & ſacrificijs Vrbes, tum in pace, tum in bello maximè iuuent, non poſtulat æquitas vt temporalibus oneribus grauentur ob earum defenſionem tempore belli ſine eorum conſenſu, ſi præſertim laicorum facultates ſatis ſint ad eam. Nec æquum eſt laicum aliquem, bonorum Eccleſiæ ſuo arbitratu eſſe quaſi dominum ſub prætextu defenſionis reip. aut politicæ, vel œconomicæ poteſtatis, velleq; eorum fructus, velint, nolint Eccleſiaſtici in militum vſum conſumi, vt laicorum facultates ſeruentur, ſuperfluæ præſertim ad eorum moderatum ſtatum, & conditionem. Imo Principes lege religionis, obſeruantiæ, & gratitudinis obligati ſunt, teſte doctiſſimo Viro Leſſio,[a] ad habendos Eccleſiaſticos exemptos, & ad eos eximendos à tributis, & oneribus.

[a] Leſſ. de iuſ. l. 2. c. 33. d. 4. n. 31.

Imo tantùm ab eſt, vt æquum ſit tributa, & onera

ſolui ab Eccleſiaſticis in neceſſitate Reip. vt illos æquius ſit tributis, vel ſaltem ſtipendijs honorari, vt ponderat Albanus tract.de immun. Eccl. cùm magis defendant ipſi Remp.orationibus, & ſacrificijs quam alij armis; vt enim Moyſe orante vincebant Hebræi pugnantes, eo ab oratione deſiſtente arma ijs non proderant, ſed hoſti ſuccumbebant, ſic niſi Eccleſia per ſuos miniſtros oraret, nihil arma Chriſtianis prodeſſent. Tributa tamen ob id, aut Stipendia non petit Eccleſia, illud orat tantummodo vt exemptionis ſuę à tributis, & oneribus priuilegia ſarta,tectaq; ſint, & bona propria ad moderatum victum, & veſtitum ſuorum miniſtrorum, & ad Dei cultum conſeruandum neceſſaria, immunia relinquantur, nec ad contributiones compellantur ſui miniſtri cum ea vix ſatis ſint ad modeſtas impenſas iuxta eorum ſtatus decentiam, & diuini cultus neceſſitatem.

CA:

CAPVT DECIMVM

An in Italia ſit tanta neceſsitas belli præſentis tempore, vt poſsint, ac debeant Eccleſiaſtici grauari contributionibus.

§. 1. Non eſt arguendus Summus Pontifex, nec Eccleſiaſtici, ſi in contributionem petitam non conſenſerint.

1 *Ad extremam neceſsitatem non ſunt res hucuſq; redacta.*

2 *Grauis eſt neceſsitas reip. hoc tempore belli. Nondum tamen Epiſcopi cum Clero examinarunt an laicorum facultates ſufficiant.*

3 *Non ſufficere laicorum facultates ſentiunt laici eſſe manifeſtum.*

4 *Excuſatio eorundem ab inobſeruantia ſacrorum Canonum in procuranda contributione ab Eccleſiaſticis.*

5 *Rogatus Summus Pontifex non iniuſtè egit, ſi petitis non annuit, vt nec alij Eccleſiaſtici.*

6 *Papa à nullo corrigi poteſt.*

REm arduam aggredior, nam ſi affirmem eſſe tantam neceſſitatem, vt poſſint Eccleſiaſtici grauari, vereor ne Eccleſiaſticorum, ſi negem, ne laicorum offenſionem incurram. Rogabo tamen vtroſ-

que vt indignationi parcant, dum rei veritatem inquirimus. Pro qua ſtatuenda.

1 Illud quod eſt certiſſimum, ſupponendum eſt, In extrema neceſſitate non eſſe hucuſq; Dei beneficio res in locis bello ſubiectis conſtitutas, cùm nec Arces obſideantur, nec hoſtes ſint ad Vrbium muros, nec ità ijdem in aliqua ditione verſentur, vt eam ad vltimam redigant inopiam.

2 Grauem eſse neceſſitatem nemo ambigit, quę longo temporis decurſu durauit, & fortè etiam durabit, niſi ſupremum numen ſubueniat. An vero laicorum facultates ad eam auertendam ſufficiant, nec ne, nondum Epiſcopi cum Clero deliberarunt, vt Sacri Canones faciendum eſse præſcribunt; An etiam ſit tanta neceſsitas, vt in petendo ſubſidio ab Epiſcopis, & Clero, & à conſulendò Rom. Pontifice, periculum aliquod in mora ſubeatur, controuerſum eſt.

3 Neceſſitatem eſſe talem, vt in magno ſit periculo reſp. res eſt manifeſta, inquiunt laici, vt etiam eſt manifeſtum laicos ſuis facultatibus non poſſe illi ſufficere, atq; adeò opus eſſe Eccleſiaſticos ſubſidia miniſtrare, ęrarium enim publicum eſt exinanitum, tot ſunt laicis impoſita onera, vt ęgrè admodum ſibi, ſuęq; familiæ neceſsaria prouidere poſſint, multi etiam non habent vnde ea onera poſſint ſuſtinere, qui idcirco vel mendicare coguntur deſertis poſſeſſionibus ſuis, vel ad eam conditionem reduci, vt priſtinum familię ſplendorem conſeruare non valeant. Quæ cùm ſit res omnium oculis ſubiecta, maiori non eget probatione, aut examine.

4 Si ita eſt, vt dicunt laici, cur ob reuerentiam

ſacris

ſacris Canonibus debitam, & ipſi Eccleſię non petũt ab Eccleſiaſticis, vt neceſſitatem conſiderent, & facultatum laicarum impotentiam, ſtatuantq; idcirco ſubſidium aliquod? Aut ſi hoc recuſant, cur non ad Summum Pontificem recurrunt, vt eos ad id compellat? Factum eſt, iniquiunt laici, & nihil obtentum eſt. Cùm ergo Summus Pontifex non prouiderit, ac iuſtè requiſitus ſubſidium negare non potuerit, cenſetur conceſſiſse quod petitum eſt. Atq; idcirco nulla iniquitas admittitur ſi contra bona Eccleſiaſticorum aliquid admittitur ſine lęſione perſonarũ, cùm id fiat ex tacito conſenſu Summi Pont. nam qui ad iuſtè petita non reſpondet, ea cenſetur tacitè concedere ex Doctoribus apud Dianam. *a* Et ea regula iuris vſurpari poteſt, qui tacet conſentire videtur.

a Dian. r. p. tr. 2. res. 40.

5 Sit ita ſanè. Papa non conceſſit petita, Eccleſiaſtici in petitam contributionem non conſenſerunt, ergo ne arguendus eſt de iniuſtitia Summus Pontifex, & Eccleſiaſtici omnes? Iuſtè petitis non reſpondens, aiunt, ea concedit; Vultis ergo Summum Pontificem tacitè conceſſiſse, quia tacuit? At id negant Eccleſiaſtici, quia allata iuris regula tunc locum habet, vt ipſi iuris periti explicant, cùm quis in rebus ſibi vtilibus tacet, non verò cùm in noxijs ſibi, vt puto, vel ali s, in quibus ſilentium non conſenſus, ſed diſsenſus reputatur, iuxta aliam iuris regulam, qui tacet, non conſentire videtur. Nam in maximè præiudicialibus ſciens, & tacens non habetur pro conſentiente l. penult. ff. de furtis, & ibi Doctores, *b* vnde Iaſon optime docet requiri expreſſum conſenſum, tacitum non ſufficere. Illudq; addit cum alijs, *c* nempe Sciens, & Tacens non pręſumitur conſentire quando non poteſt impedire actum.

b Glos. in l. 2. C. de acquirendi poſſes. Bart. in l. Quæ dotis ff. ſo. lur. matr. Iaſon. ibid. n. c4.

c Iaſon, l. c. n. 95. R. c. in C. cauſã matr. n. 7. de offic. de leg. Pariſ. cõs. 93. n. 45. apud Menoc. conſ. 402. n. 78. 79.

In noſtro autem caſu petita ſunt Eccleſiaſticis noxia; nempe, vt ij grauari poſsent, & vt tenerentur ſua dare reip. ante examinatam iuxta Sacros Canones neceſſitatem. Quare iuſtè peti contributionem negant Eccleſiaſtici, aut ſaltem de iuſtitia ambigunt. A Laicis ergo iniquè agitur, cùm iniuſtitię, & iniquitatis arguuntur Summus Pontifex, & Eccleſiaſtici omnes. Impium eſt id, cùm Ouium non ſit condemnare paſtores; Nec laici plerumq; Theologię ignari ſibi iuſtè vſurpant poteſtatem aſserendi Summum Pontificem, & Eccleſiaſticos omnes peccare non annuendo petitis. Iuſtè hæc eſse petita prius probandum eſset, quod tamen non fit. Sed demus iuſtè petita eſse.

6 Supponamus ergo Epiſcopum cum Clero noluiſſe examinare neceſsitatem communem, & laicorum facultates, aut ijs examinatis negaſſe ſubſidium reip. Ad Papam itum eſt, vt Eccleſiaſticos compelleret ad contributionem, nil conceſſit. Num ab alio corrigi poteſt, ſi fortè iniuſtitiam committit? Non arbitror, cùm non habeat in terris Superiorem. Idem in hoc caſu faciendum eſt, quod fit, cùm ſupremus reip. Princeps iniuſtè aliquid agit; Ab inferiori corrigi non poteſt, Superiorem non habet, quid agendum? Nihil aliud ſupereſt, niſi patienter tolerare, & à Deo vindictam expectare, nec bonum eſſet remedium alterius Prouincię Principem adire, aut Magiſtratum, vt noſtrum Principem, aut Magiſtratum compelleret ad iniuſtè actorum emendationem, cùm hic nihil iuris habeat in alterum non ſubditum. Malum eſſet hoc vti remedio, at cur non erit malum negante, aut nolente Pontifice contributionem pendi ab Eccleſiaſticis in aliqua ditione ad Magiſtratus ſeculares recurrere,

vt

vt cogant ad eius ſolutionem? Id nihil aliud eſt, niſi per alterius ditionis Principem cogere, imo quod peius eſt per inferiorem, ſupremam poteſtatem in terris, Pontificiam videlicet, ad id, quod volumus. Quod ponderat Suar. l. 4. contra Reg. Angl. c. 34. n. 7. Sed his ommiſſis.

§. II. Ponderantur rationes, quibus motus Summus Pontifex non annuit poſtulatis laicorum.

1 Facultates laicorum ſufficere primò probatur pompis, & ſuperfluis expenſis laicorum.

2 Secundò probatur non teneri Eccleſiaſticos contribuere, quia ſi velint laici, poſſunt ſe à neceſſitate eximere, bene diſpenſando, quæ accipiunt ob belli ſumptus à populis.

3 Tertiò ſubſidium ab Eccleſiaſticis dandum non liberaret remp. à neceſſitate, in qua eſt, ſed Eccleſiam ei ſubijceret. Quod ſubductis calculis probatur.

1 Iniuſtè agere Summum Pontificem, & Eccleſiaſticos immeritò conqueruntur laici, cùm pluribus rationibus ad poſtulata non concedenda permoti fuerint. Eas oratorem Eccleſiaſticum propoſuiſse hoc modo ſupponamus ante annum milleſimum ſexcenteſimum quadrageſimum ſextum.

Beatiſſime Pater, Laici contributionem ab Eccleſiaſticis petere non debent, non enim hucuſq; ea eſt neceſsitas, cui ſubueniendę ipſorum facultates non ſufficiant, licet ſibi credi velint eas eſse inſufficientes ad onera belli ſuſtinenda, quare non ſumus in caſu, in quo Sacri Canones concedant ab Eccleſiaſticis ſubſidium conferri, atq; ideò nec nos concedendum

putamus

Prouinciæ ſubmittunt, & quæ in ditione, in qua bellum viget, à laicis ſubminiſtrantur pro ſuſtinendo exercitu, & militibus, noſq; omnes expenſas faciemus opportunas, ſtipēdiaq; militibus dabimus, quodq; deerit ex, noſtro ſupplebimus. Renuunt? Certè id indicat ſufficientia haberi ſine Eccleſiaſticorum cōtributione, ſed illa male diſpenſari, cùm nolint illa Eccleſiaſticis concedere cum hoc pacto; vt ſi quę deerunt, nos ſuppleamus. Aut ſaltem ſi nobis diſpenſatoribus non fidunt, non negent Prudentes aliquos, & bonæ conſcientiæ viros, ſiue laicos, ſiuè Eccleſiaſticos, ſiuè ex vtriusq; mixtos eligi à nobis, quibus ab amicis Prouincijs miſſa, & collecta ex laicorum bonis in ditione bello vexata ad onera belli ſuſtinenda, dentur, vt bellici ſumptus fiant, & militibus ſtipendia ſoluantur; Si huic conditioni annuant bellicarum rerũ adminiſtratores, non ſolùm numeroſus exercitus aletur, ſed & ſupererunt, quę in alios vſus expendantur. Quòd ſi verè illa ad hæc non ſufficient, tunc nos Eccleſiaſtici omnia libenter ſuppeditabimus, quę laici ſuppeditant, ęquamq; cùm ijs ſortem ſubibimus in oneribus, & tunc, vt id concedat Sanctitas veſtra, enixe rogabimus. Si neq; id à laicis adminiſtratoribus admittitur, certiſſimè tenendum eſt, non eſſe remp. in anguſtijs ob defectum laicarum facultatum, ſed ob defectum iuſtę diſtributionis pecuniæ ipſius, tum aliundè miſſę, tum ex tributis, & alijs oneribus collectæ; atq; adeo neceſſitatem, quæ affertur, prouenire ex aliquorum vitio, furto, vel mala adminiſtratione, cui Principales Miniſtri prouidere tenentur ſub graui peccato inuigilando, curandoq; vt exactores, & alij, quorum eſt munus, iuſtè, rectèq. ſuas expleant partes, non autem contendendo contra Eccleſiam. Eccleſiæq.

cleſiæq; Miniſtros; vt ab his tributa, collectæ, aliaq; extorqueantur, quæ modicè admodum remp. ſubleuarent, ſi concederentur, nec in neceſsitatibus ſubuenirent, quin eę perduraturæ eſsent, & in anguſtijs adhuc Reſpub. eſſet futura. Etenim cùm per vim ab Eccleſiaſticis nunc extorqueantur ea onera, & contributiones, quę laici vellent ab ipſis ſpontè, & veſtræ Sanctitatis conſenſu ſolui, quid leuaminis ſentit Reſpub. ob id ſubſidium violenter exactum? Nullum profectò ipſis laicis teſtibus; qui adhuc remp. ſuam eſſe in grauiſſimis neceſſitatibus conqueruntur; Dei fortè hæc eſt iuſtiſſima diſpoſitio in pęnam violentiæ rebus ſuo cultui, ac ſuorum Miniſtrorum vſui dicatis adhibitę. Si ergo nunc ſubſidium ab Eccleſiaſticis inuitis extortum Reip. miſerias, ac neceſſitates parùm, aut forte nihil imminuit; imminuent ne, ſi idem ſponte, & cùm veſtræ Sanctitatis approbatione dabunt? Voluntas, & conſenſus, non augent ſubſidij quantitatem, ſi ergo iſtud coactum non ſubleuat Remp. vel parùm admodum, nec ſubleuabit, ſi erit idem ſpontaneè datum.

3 Vt autem Sanctitatis veſtræ oculis ſubijciam parùm, aut nihil profuturum reip. ſubſidium, & contributionem, quam à Sanctitate veſtra ſupplices exposcunt laici, hoc breuiter vtar computo. Triginta nouem ab hinc annis acepta ſunt bella in Italia (anno enim milleſimo ſexcenteſimo decimo, & ante etiam Milites ſuſtentari cæperunt; pręſens autem annus eſt milleſimus ſexcenteſimus quadrageſimus nonus) belli ſumptus fuere ſemper continuati, atq; hoc paucorum annorum ſpatio in ſola Mediolanenſi ditione ſupra ter millies, & centies centena millia nummorum aureorum, ideſt pluſquam trecenti, & decem millio-

nes

nes. Rem magnam, veriſſimam tamen aſſero, quam peritiſſimus earum expenſarum Vir ſubductis calculis vſque ad annum 1645. comprobauit, comprobarem ego etiam fuſius, ni vererer ne Sanctitas veſtra tędio afficeretur. Id eſſe certiſſimum ſciat Beatitudo veſtra. Iam verò ſi tot milliones in triginta quinq; annos diſtribuamus. (omittimus autem omnes proximè prę-teritos ab anno 1645. vſque ad 1649. quia expenſarum eo tempore factarum non eſt hucuſque ſubducta ratio: quas tamen alijs inferiores non fuiſſe vnuſquiſque, qui eius ditionis bello vexatæ onera, & pecunias aliunde aduectas nouit, ſibi facile perſuadebit) ſingulis annis expenſi ſunt nouem ferè milliones, & adhuc expenduntur, hi collecti ſunt potiſſimùm ex mercibus, vectigalibus, ſalis venditione, ac bonis immobilibus, quæ in ditione Mediolanenſi reperiuntur, in qua ſunt ad centies octingenties centena millia perticarum, vt vocant, id eſt Quadragies, centena millia, & quingenta alia millia iugerum, camporum, vinearum, pratorum, nemorum, ideſt Decem, & octo milliones, vt ex peritiſſimo viro curioſus hoſpes didici, ex quo etiam accepi Eccleſiaſticos minus quarta earum parte poſſidere quatuor videlicet milliones perticarum ſeu decies centena millia iugerum, ad Eccleſiam pertinere. Pingui enim Minerua, non adamuſſim ago, & plus tribuo, quàm re ipſa habeant: Ex his eam partem tantùm non eſſe exemptam contendunt laici, quæ ab anno milleſimo ſexcenteſimo ad hoc vſq. tempus Eccleſiaſticis eſt attributa; reliquam partem non ſubiacere oneribus à Principe impoſitis ab eo anno, & in poſterum imponendis concedunt, cùm in libris communitatum non ſit deſcripta; Demus ergo ijs decies centena millia

perticarum, ſeu ducenta quinquaginta millia iugerum eſſe Eccleſiæ acquiſita ab eo anno milleſimo ſexcenteſimo, pro his onera ſi ſoluant Eccleſiaſtici ęquè ac laici bonis immobilibus impoſita etiam pro militum hoſpitatione vix centum quinquaginta millia nummorum aureorum colligentur. Quid hi ſunt ad nouem milliones comparati? Exigua certè particula, quæ ſuſtentationi exercitus per vnam hebdomadam vix ſufficit. Vt hinc ſatis appareat, laicos, onera Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum velle, non vt reſp. ſubleuetur magnitudine ſubſidij, cùm hoc exiguum ſit futurũ, & ea, illo conceſso, nihilominus ſit in eadem neceſſitate futura, ſed vt ſubiectam habeant Eccleſiam, & ipſius miniſtros vectigales per tributa efficiant. Et hinc Sanctitas veſtra colligat veriſſimum eſſe quod ſupra dixi, neceſſitatem Reip. ex mala nummorum diſtributione prouenire: Nam ſi quatuor milliones aureorum dati eſſent ſingulis annis prudenti, verſato in his rebus, ac bonæ conſcientiæ diſpenſatori, non ſolùm pluſquam viginti millia peditum, & quinq; millia equitum commodè ſuſtentata eſsent, & alia neceſsaria pro tanto exercitu comparata, ſed & ſuperfuiſsent totidem milliones ſingulis annis. Fiat ſequentibus temporibus hęc experientia; Aut laici Eccleſiaſticis eamdem ſummam ſubminiſtrent cum obligatione alendi exercitum viginti millium peditum, & quinq; millium equitum, vel eum quem hoc tempore alunt, ac ſubminiſtrandi omnia ad bellum neceſſaria, & ſupplendi ex bonis Eccleſiaſticis ſi quid forte deerit. Eccleſiaſtici hanc conditionem libenter accipient, Vt id laici facturi ſint, valde vereor.

§. III.

§. III. *Iniuſtitia ſeruatur in exigendis oneribus, ideo vrget neceſsitas.*

1 Iuſtitia non ſeruatur cum omnibus, quia non compelluntur omnes laici ſoluere onera, quæ deberent.
2 In hoſpitatione militum eadem iniuſtitia cernitur.
3 Eadem cernitur iniuſtitia, quia militum furta impunè tolerantur.
4 Non opus erit grauare Eccleſiaſticos, ſi iuſtitia in dictis ſeruetur.
5 Exactorum iniuſtitia cum ruſticis.

1 Illud tertio loco addam Beatiſſime Pater (quod tamen cum ſuperiori argumento conuenit, quo poſſe ſubueniri Reip. neceſſitati, ſi Principes viri, & Magiſtratus velint ſine Eccleſiaſticorum contributione oſtendi) ſi iuſtitia cum omnibus ſeruaretur, & compellerentur omnes laici ſoluere onera impoſita, quæ debent, non eſſet ea neceſſitas, quæ prætenditur. At multi Magnates ſe propria potentia eximunt ab ijs ſoluendis, ideoq; vel Reſp. eo ſubſidio careat neceſse eſt, quod non eſt leuis momenti, vel ſi eo non fraudetur, grauentur alij minus potentes, & onera à potentioribus debita inter eos diſtribuuntur, cōpelluntúrq; ſupra taxam proportionatam contribuere, & hinc eſt quòd multi ad grauiſſimam neceſſitatem rediguntur, alijs interim iniquè diteſcentibus, quorum minas, artes, & potentiam veritę ruſticorum turbæ, imo & locorum, Ciuitatumq; Communitates, in quibus vel ipſi Magnates dominantur, vel alij

coniunctione

coniunctione ſanguinis, vel amicitia, ac familiaritate eis iuncti, aut aliquid ab ijs ſperantes, vel timentes, hiſcere non audent, aut quicquam petere, vel vi agere vt ſoluant quod debent. Imo quod accidiſse aliquando mihi nunciatum eſt, dicam: Beatiſſime Pater, Delegantur Viri nobiles non raro, qui pro militibus, & exercitu fęnum, & alia, quæ opus ſunt, imperent. Venit eorum aliquis in Prouinciam ſibi deſtinatam, in qua bona immobilia poſſident tum aliqui Eccleſiaſtici, tum aliqui laici primarij. Expectabis Beatiſsime Pater, illum laicis iuſsiſſe frumentum, fęnum, & alia dare, de Eccleſiaſticorum bonis nihil decreuiſſe, vt ęquum erat; Fallitur Sanctitas veſtra, Parcat quęſo, ſi hoc vti compellor verbo, Non enim ita factum eſt. Quid igitur? Imperauit ne, vt ab Eccleſiaſticorum domibus, ęquè ac laicorum acciperetur ſuppeditanda exercitui? Tolerabile id eſſet, ſi ęquale onus vtriſq; eſset impoſsitũ. Ergo ne ęquitas ſeruata non eſt, ſed plus imperatum eſt Eccleſiaſticis, quàm laicis? Hoc etiam ferendum eſset. Accipe Beatiſsime Pater, inſignè iniuſtitiæ, iniquitatis, atq; irreuerentiæ erga Eccleſiam exemplum. Laicis ditioribus pepercit, ab Eccleſiaſticis iuſsit fænum auferri, quo opus habebãt pro ſuis iumentis ſuſtentandis ad colendas Eccleſiæ poſsesſiones neceſsarijs. En ęquitas Laicorum erga Eccleſiaſticos. Cùmq; delegatus moneretur eſse multam fęni copiam in hac, & illa domo ruſtica quorundam Laicorum, ab jis prius acciperet, tum ab Eccleſiaſticis, Non id faciam, inquit, ne inimicitias contraham cum ijs laicis, qui ſi aliquando eligentur Delegati in ea Prouincia, in qua meę ſunt poſsesſiones; par pari referent. Animaduertat nunc Sanctitas veſtra, an credendum ſit non habere

laicos

laicos facultates ſufficientes ſubleuandæ Reſp. cùm ſeruentur laicorum bona, vt Eccleſia contribuat, magisq; timeant delegati iram laicorum aliquorum, quàm Dei. Vnum hoc attuli factum, plura ſimilia afferrem, niſi veſtræ Sanctitatis ſatietatem vererer.

Iniuſtè ergo agunt laici Magiſtratus, ac Princeps, cùm potentiam aliquorum non comprimunt, ab eiſq; onera non exigunt, quæ debent, maluntq; alios tenuiores laicos grauari, & Eccleſiaſticos, quàm Magnates illos. Quæ iniuſtitia in hoſpitatione etiam militum maximè cernitur.

2 Nam ſi illi æquè per villas, & oppida diſtribuerentur, onera facilius ſuſtinerentur. At quamodo vnum, modò aliud oppidum ſupra vires grauatur, cogiturq; magnum numerum militum hoſpitio excipere, ideo illius oppidi homines ad inopiã breui temporis ſpatio rediguntur, idemq; multis alijs oppidis accidit cum magno totius Reip. incommodo.

3 Illud etiam adiungam, Milites non rarò in huiuſmodi oppidis pro arbritratu viuere, atq; à ſuis hoſpitibus plura exigere, quàm per ſtatuta conueniat, quę ſi iubent ſubſidium decem obblorum, vnicuiq; militi numerari, pleriq; militum non ijs contenti ſunt, aut paulo pluribus, ſed ni ſexaginta, vel octoginta numerentur, peſsimè accipiunt hoſpites ſuos. Neq; huic rei remedium adhibent ij, ad quos ſpectat, licet ita fieri optimè norint, atq; nil mirum ſi cogantur aliqui deſertas relinquere poſſeſſiones, atq; ad egeſtatem redigantur, non culpa Eccleſiaſticorum, qui eadem pati non rarò coguntur, neq; militum intolerabilem auaritiam explere tenentur, ſed Laicorum iniuſtitia. Quare facultates Laicorum ſufficerent Beatiſſime Pater, ſi iuſtitia ſeruaretur cum laicis omnibus.

Curent

4 Curent ergo Miniſtri Principum, vt iuſtitię locus ſit, nec opus erit Eccleſiaſtica bona grauare, quę ſi grauanda ſunt, ob defectum laicarum facultatum id præſtandum eſt, non ob defectum iuſtitię Principis, eiuſq; Miniſtrorum. Cùm ergo ſi velint Principes, ac Miniſtri ipſorum, poſsint inopiam laicorum ita ſubleuare vt eorum facultates ſint ſuffecturę Reip. neceſſitati, non conquerantur ſe onera belli ſuſtinere non poſſe, niſi ſubueniant Eccleſiaſtici; Nam Reip. egeſtas eſt voluntaria, ob voluntarium ſcilicet defectum non ſeruatæ iuſtitiæ, quam ſeruabunt ſi ęquè onera ob omnibus exigantur, ſi militum auiditas coerceatur, puniantùrq; tum ipſi, tum eorum Duces, ſi ſupra taxatum ſubſidium aliquid accipiant; ſi eorum hoſpitatione ſupra vires oppida non grauentur, ſi exactorum etiam, Metatorum, & Prænuntiorum exercitus rapacitas comprimatur, quorum ea eſt iniqua induſtria, imperare ruſticorum communitatibus plurium militum hoſpitia, pluresq; boues, & currus, quàm opus ſit ad eorum ſarcinas aſportandas, à quibus rebus ſibi valde incommodis, vt ſe eximant communitates, plures nummos iis officialibus aut aliquando etiam militum ductoribus ſoluunt, vt ad alia oppida tranſeant, quibus acceptis aliò migrant quidem, ſed à pluribus oppidis nummos corrogant, ac tandem vnum aliquod, cùm obtenebreſcit maximè grauant.

5 Quas iniuſtitias, ſi non corrigant Principes ac Miniſtri ipſorum, ideoque Reſp. in graui neceſſitate verſetur, non tenentur Eccleſiaſtici ei ſubſidium ferre, cùm poſſint ipſi alio modo prouidere laboranti Reip. & quidem ęquius, quàm grauando Eccleſiaſtica bona. Petij ego non multis ab hinc annis a quodã

cohortis

quodam cohortis Centurione, qui modeſtus, minimèq; auarus videbatur. Dic quæſo quot tibi nummos numerat Communitas, in qua in hybernis commoraris? Quinq; inquit, aureos ſingulis diebus: præter ſupellectilem conuenientem & fænum pro equis. Tum ego, Quot Princeps tuus pro tuo ſtipendio ſoluit, quadraginta, inquit, nummos ſingulis menſibus. Bone Deus, exclamare coactus ſum, qua conſcientia eam Communitatem ſic grauas, vt vno menſe, quatuor ferè menſium ſtipendium accipias? At ille omnium ferè centurionum hic eſt vſus, quin minus cæteris ego accipio, videnturq; ſibi mei hoſpites digito Cælum tangere, quia ea tantum pecunia contentus ſum. Viue felix, aio, Nollem ego ſequenti Paſchate tibi eſſe à Confeſſionibus. Ille vero ſubridens, Ne mihi, inquit, huiuſmodi ſcrupulos inijcias, cum hoſpitibus enim meis modeſtiſſimè verſor, beatamq; ſe illa prędicat Communitas, quæ me in hybernis habet centurionibus alijs hac in re modeſtiorem. Hęc ſunt Beatiſſime Pater, quibus reſp. concidit, nec ſuis facultatibus eam ſic ruentem Eccleſiaſtici vnquam ſuſtentabunt, ſuſtẽtare verò poſſunt Princeps eiuſq; Miniſtri iuſtitiam, quam debent exercendo. Verùm ad alia properemus.

§. IV. *Multi aluntur in exercitu ſine neceſſitate.*

1 Duces, & Magnates reip. ſuccurrere deberent ex ijs quæ à Principe accipiunt, cùm ſint maximè obligati ad id.

2 Soluta onera in reip. beneficium non tranſeunt, ſed paucorum priuatorum.

3 Si inſudant pro rep. onera non ſoluentes Duces,

& Principis ſtipendijs egent, etiam Eccleſiaſtici pro rep. laborant, & egent ſuis ſtipendijs.

4 Stipendijs non debent Duces, ac Miniſtri Principum vti ad ſuperflua, & inutilia.

5 Laborantibus omnibus ſtipendia debentur, & ideo non ſunt neganda Eccleſiaſticis, Religioſis præſertim.

6 Stipẽdia magis debẽtur Eccleſiaſticis, quàm alijs.

1 Si tanta eſt neceſſitas reip. quanta aſſeritur, cur multi Miniſtri Principis, cur multi duces exercitus, cur multi alij, quorum ſtipendia, & lucra, quę à Principe accipiunt, ſufficerent plurimorum ſuſtentationi, communes miſerias ex ijs non ſubleuant, ſed ſua ferè omnia intacta eſſe volunt cum aliorum maximo damno, cùm tamen non minus ipſi, quàm Eccleſiaſtici teneantur ſubuenire publicę neceſſitati? Eadem enim charitas obligat omnes, imò illorum fortè maior eſt obligatio erga remp. ac Principem, quia plus vtriq; debent, quàm debeant alij, cùm eorum ſumptibus ſuſtententur, & honoribus ab ijs acceptis perfruantur. In alios tamen vſus potius, quam in reip. vtilitatem pleriq; eorum expendunt omnia, in pompas videlicet, ludos, choreas, veſtium, ſeruorumq; multitudinem, domus ornamentorum copiam, faxit etiam Deus, vt non in valde illicita inſumant, quæ ſi in Principis, ac reip. commoda erogarent, maximæ egeſtati plurimorum prouiderent. Cur ergo tumultus in Eccleſiaſticos excitantur, contra hos, bonos ſemper excipio, Principis, ac reipub. populiq; bonorum conſumptores nihil dicitur, quos tamen Principi, ac Reip. Magis obligatos nemo ibit inficias? Siletur ne de his, vt de Eccleſiaſticis, ſi fieri poſſit obloquantur omnes! Eximun-

muntur ne hi cum alijs multis ab oneribus, & contributionibus, vt Eccleſiaſtici grauentur? Parcitur his, vt ſeuerius Eccleſiaſtici puniantur? Eorum bona incolumia ſeruantur tamquam res ſacræ, vt Eccleſiaſtica, tanquam res profanę tractentur? Certè id indicat laicorum facultates non eſſe adeo imminutas, quin poſſint belli onera ſuſtinere, cùm quamplurimi eorum ſint, qui poſſunt, ac debent contribuere, & nihil contribuunt.

2 Quin etiam ab Eccleſiaſticis nihil omnino contribuendum eſſe certiſſimè aſſero Beatiſſime Pater, quia ſi contribuent, maxima pars ſolutæ pecunię non in Reip. ac Principis beneficium vertetur, ſed in paucorum commodum, qui bonis, & fructibus Eccleſiaſticis vtentur in vſibus omnino ſuperfluis, cum animarum ſuarum detrimento, & Principis, ac Reip. diſpendio. Non ne id accidit per ſummam commiſerationem in Laicorum contributionibus, nouis quotidie vectigalibus, tributis, oneribus vexantur, nec temen Reip. aut Principis ęrarium reſtauratur, ſed aliquorum pri uatæ crumenæ replentur: A Confęderatis populis, & eidem Principi ſubiectis magnæ ſubmittuntur pecuniarum ſummæ, magnæ à grauatis bellò incolis quotidie conferuntur; nec tamen ab inopia extractum Reip. aut Principis ęrarium videmus, licet ſupra ducentos quinquaginta milliones aureorum nummorum dicti incolæ paucis annis exburſarint. Quænam tanta vorago, aut quæ Charybdis tam profunda potuit tantam auri, & argenti copiam abſorbere ſine Principis, aut communium opum incremento, cum maximo tamen priuatorum aliquorum emolumento?

3 At inquient illi, Principi, ac Reip. inſeruimus, illis-

quę omnium noſtrum frontes,ac membra deſudant, quare æquũ eſt noſtris nos ſtipendijs vti, fruiq;ſine vllo onere, Quis id negabit vnquam, modò ſtipendijs contenti ſitis? At vos gaudere, lugere Eccleſiaſticos, vos luxuriari, & vt magis luxuriemini Eccleſiaſticos grauari, Abundare vos, penuriam non Eccleſiaſticos tantummodo,ſed & totam Remp. ac Principem ipſum pati, id demun intolerandum dico. Reip. inſeruitis, At etiam Eccleſiaſticæ perſonæ eidem inſeruiunt in maioris momenti muneribus, in ſpiritualibus ſcilicet conferendis, & in placando ſupremo numine: Æquum ergo eſt eas etiam ſuis ſtipendijs frui ſine vllo onere, ſtipendia autem ipſarum ſunt bona Eccleſiaſtica cum obligatione populis, ac Deo inſeruiendi in ſpiritualibus miniſterijs accepta.

4 At egent ſtipendijs iidem Miniſtri Principis, Duces, & alij vt ſe ſuſtentent pro Reip. ac Principis ſeruitio, adminiſtratione, ac defenſione. Egent quidem, vt ſe ſuſtentent. Cur autem acceptis non ſolùm vtuntur ad ſui ſuſtentationem, ſed ad oſtentationem, ad pompas inutiles, ad ſuperfluos ſumptus, ad lucra conſeruanda, & alia huiuſmodi non Principi, non Reip. non populo vtilia, ſed noxia? Egent ſtipendijs: Libens id concedo, modò ſint moderata, modò ſine Reip. ac populorum iniuria, notabiliq; damno accipiantur; modò ſint ſtipendia à Principe, & Rep. data, non vi pro arbitrio à colonis, & alijs priuatis perſonis accepta. Egent ſtipendijs; At quibus Rempub. tueantur, non quibus ludorum, & aliorum huiuſmodi inutilium vſum conſeruent. Egent ſtipendijs: At etiam Eccleſiaſtici ſuis egent ſtipendijs, bonis videlicet ſibi relictis cum prædicto onere, vt pro Dei cultu, ac Reip. commodo ſe ſuſten-

tent,

tent, illumq; & hanc per ſacrificia, Preces, & alia pia opera conſeruent: Nec magnum eſt ipſos temporalia metere, cùm ſpiritualia ſeminent, teſte Paulo Apoſtolo ad Corinthios ſcribente. *a* *a* 1. Co 9. 11.

5 Omnibus laborantibus danda ſunt conuenientia ſtipendia, ad victum nemo negat, Dentur ergo etiam Eccleſiaſticis, qui pro Reip. ac populorum ſalute occupantur. Attamen hęc Eccleſiaſticis negantur, laicis conceduntur: Religioſis præſertim Viris, ac monialibus negantur, licet nec proprijs rhedis, aut ſuperfluis ſeruis, equis, aut alijs commoditatibus vtantur, ſed habeant ſolum, quæ ad victum, & veſtitum ſunt neceſſaria, & quidem parcè. Negantur, inquam, ſtipendia ad victum, quia laici eorum poſſeſſiones oneribus grauant, quæ ipſorum ſunt ſtipendia, & ex quibus vix, quæ ad decentem victum, & veſtitum ſunt neceſſaria percipiunt, quorum tamen partem non exiguam ſibi deberi contendunt laici pro militibus exercituq; alendis. Negantur autem huiuſmodi ſtipendia, non ijs ſolum qui ſpiritualia miniſtrant, ſed alijs, qui temporalia, vt Xenodochijs, multis, & alijs pijs locis: Imò & ijs, qui laicos docent ſcientias, vt ſunt Mediolani Clerici regulares S. Pauli decollati, ac Ieſuitæ, qui etiamſi in ſpiritualibus conferendis non occuparentur, ob hanc ſolam cauſam docendarum publicè litterarum ſinè ſtipendio ab oneribus, gabellis, & collectis, eſſent eximendi, vt in Ticinenſi Academia Doctoribus ab omni onere exemptum ſtipendium perſoluitur. Sed ijs ommiſſis.

6 Egent ſtipendijs, & quidem exemptis à tributo Miniſtri Principis, Duces militum, & alij huiuſmodi, iureq; debetur, quia publicæ vtilitati dant ope-

ram. At etiam Eccleſiaſtici id faciunt, & quidem ſublimioribus, ac nobilioribus exercitijs, vt nobilior eſt anima, quàm corpus, reſq; externæ; Illi verò corpora, & bona exſtrinſeca tuentur, hi animas, & eorum bona interna; Illi autem lautè viuunt pro conditionis ſuæ dignitate, cùm non ſolùm ſua habeant neceſſaria alimenta, ſed & ſeruos, rhedas, equos, fortè atiam aliqui concubinas alant. Eccleſiaſtici verò, Regulares pręſertim, vix habeant conuenientia pro ſuæ vitæ conditione alimenta, multiq; ea non habeant ſufficientia, Imo Regularibus vix à Monaſterio ſuppeditentur ea, quibus veſtiantur, & alantur ſine ſeruo, ſine equo, ſine rheda. Cur ergo ſi illi ſe eximunt à ſolutione tributorum, non eximuntur Eccleſiaſtici? Quorum aliqui, ſi qui ſunt, qui lautius viuant, quàm par eſt, pluribuſq; abundent, quàm ęquum ſit, quos pauciſſimos reor, & fortè nullos, iubeat eos Sanctitas veſtra, onera pro Reip. vſu ſoluere, non alios compellat, qui vix habent vnde ſuſtententur; & vt quod dico verum comperias.

§. V. *Exigua portio bonorum Eccleſiaſticorum contingit vnicuique Eccleſiaſtico.*

1 Reditus Eccleſiaſtici ſatis non ſunt ad alendos Eccleſiaſticos.

2 Locorum piorum bona ſunt cum bonis Eccleſiaſticis computata.

1 Reditus Eccleſiaſticos, ſi placet, ditionis Mediolanenſis in eiuſdem viros Eccleſiaſticos partiamur, reperiemus exiguam admodum portionem vnicuiq; contingere, nec ſufficientem ad illos alendos,

ſi vni-

ſi vnicuiq; conueniens aſſignetur, quod idem in alijs Italiæ Regionibus euenire arbitror, ſed de Mediolanenſi exemplum adducimus, quia res euidentius probari poteſt & ibi diligentius rem examinaui, cùm ibi commorabar. Viginti millia hominum Eccleſiaſticorum ad minimum puto eſſe in ea ditione, nam in ſola diœceſi Mediolanenſi pluſquam octo millia Eccleſiaſticorum olim numerabantur, vt ex tabella D. Caroli ætate confecta habetur, qui numerus ab eo tempore non eſt imminutus, ſed valde auctus in Religioſis præſertim tum viris, tum fæminis, quas ſolas ad quinq; millia eorum numerari audio, totidem ſaltem ſunt virorum regularem obſeruantiam profitentium, clericorum ſæcularium ad tria millia; ſed duodecim millia Eccleſiaſticorum in Mediolanenſi, octo in alijs ſint.

Si dentur vnicuiq; centum nummi aurei pro victu, ac veſtitu ſuo, & pro paramentorum Eccleſiæ manutentione, ædificiorum, & aliarum rerum ad ſacrificium neceſſariarum reſtauratione, modeſtiæ Eccleſiaſticę limites non præteribimus. Ad hęc ergo præſtanda vicies centena millia aureorum annua opus erunt, quæ profectò ex quadragies centenis millibus perticarum quas Eccleſiaſtica bona immobilia eſſe diximus, non colliguntur, cùm ex ſingulari pertica, vna cum alia computata, dimidius aureus nummus ſingulis annis non habeatur, vt ipſi laici experiuntur hoc tempore. Deerunt ergo pluſquam quingenta millia nummorum aureorum, vt tota Eccleſiaſticorum multitudo ſuſtentari decenter poſſit; Atque ideo ſi contribuere cogentur pro neceſſitate publica, de ſuo neceſſario, & parciſſimo victu, ac veſtitu, demere neceſſe habebunt, & aliunde ſibi, &

diuino

diuino cultui cum decore externo conſeruando neceſſaria comparare, negotiatione videlicet, vel ſecularium virorum familiaritate, cum Eccleſiaſtici ſtatus dedecore, non ſine plurimorum laicorum murmuratione, ſi ad hæc præſertim deueniant Moniales, ac regulares viri, vt deuenire compelluntur, ſi vitę neceſſaria habere volunt, quæ à Monaſterijs ſufficientia, vel non ſuppeditantur, vel admodum parcè. Quòd ſi multi Regulares ex eleęmoſynis viuunt, nulla in communi poſſidentes bona ſtabilia, ex quibus annuos reditus colligant, & ab eo numero viginti millium dicat aliquis eſſe demendos. Meritò id expoſcit.

2 At ex quatuor millionibus perticarum, quas ad Eccleſiaſticos pertinere conceſſimus, demat etiam ipſe eas, quę Xenodochijs, & alijs pijs locis ſunt applicatæ, quas inter ſpectantes ad Eccleſiaſticos computauimus, licet ex ijs non alantur Eccleſiaſtici, ſed fere omnes in laicorum pauperum vtilitatem expendãtur, factaq; erit, vt puto æqua compenſatio, & noſtra computandi ratio non erit corrigenda; Tot enim ſunt reditus Xenodochiorum, & aliorum piorum locorum, vt ſi ex ijs Regulares Mendicantes eſſent alendi, abunde ſufficerent.

§. VI. Ex eo, quòd aluntur plures Principis, ac Reip. miniſtri, & milites in exercitu, probatur Eccleſiaſticos non teneri contribuere.

1 Sine vtilitate dantur ſtipendia pro militibus, quos vocant, Piazze morte.

2 Magna pars officialium eſt ſuperflua.

3 Stipendia etiam, & mercedes aliquibus conceſſę imminui poſſunt.

Demum

1 Demum ſi tanta eſt neceſſitas, quanta prętenditur, cur aluntur mortui milites, quaſi viuerent, ac pugnarent? Ideſt cur grauantur laici pluribus ſumptibus, & oneribus, vt ſuſtententur ij, quos vocant, Piazze morte, qui nec ditionem tueri poſsunt, vaſtant tamen, nec pugnare in hoſtes valent, domeſticos tamen debellant? Auferantur hi, qui nec Principi proſunt, nec Reip. eiusq; ſubditis, ſed obſunt, & ſatis, ſuperq; erunt laicorum facultates ad ſuſtinenda onera belli; Ingens eſt enim numerus mortuorum militum, qui incolarum, ac ciuium ſumptibus aluntur; Inter milites non ſunt, & tamen pro militibus habentur, ac ſi exiſterent; Veri Milites vix ad octo, vel decem millia numerantur; pro triginta tamen, vel quadraginta millibus parata exiſtant alimenta, & ſubſidia oportet, quę à populis ſub miniſtrantur. Si Laici Magiſtratus, hos milites mortuos, vt viuos recipiunt cum ſummo Populorum, imo & Principis damno, non eſt æquum vt Eccleſiaſtici mortuis contribuant, qui viuis egent militibus, egetq; Princeps ipſe, vt Principatus ei ſeruetur. Nullum afferunt commodum prędicti milites, ſeu Piazze morte, niſi paucis quibuſdam, qui eorum alimentis impinguantur, eorumq; occaſione ditantur cum Reip; detrimento, ſine vlla Principis vtilitate, quos impinguare, ac ditare cum prouentuum Eccleſiaſticorum diſpendio æquum non eſt: Nec optimi Principis mens vnquam fuit vt id fieret. Qui concedit quidem ex ſua liberalitate primoribus exercitus aliquos huiuſmodi milites dictos, Piazze morte, at non vt ſubditi ijs grauentur, & multò minus Eccleſiaſtici, ſed vt ſuam liberalitatem in eos oſtendat cùm ſtipendia de ſuo tribuet: Tunc enim ea etiam

Z perſoluet

erit Eccleſiaſticos grauare cùm maxima ex parte neceſſitas imminutione eorum ſit minuenda.

§. *VII. Alijs rationibus idem ſuadetur.*

1 Priuilegia laicorum, doctorum &c. ſeruantur, ergo debent ſeruari etiam illa Eccleſiaſticorum.
2 Dei cultus minuetur, & pauperes non alentur.
3 Loca pia multa impendunt in beneficium militum, ergo pro iisdem grauari non debent.
4 Soluunt Eccleſiaſtici onera Papæ, & alia ſpiritualia, ergo eximi debent ab alijs ſoluendis.
5 Multa commoda afferunt laicis Eccleſiaſtici, etiam temporalia, ergo non debent ad onera pro iisdem compelli.
6 Quęnam ſint ea commoda.
7 Damna, quæ imminent ex ſolutione onerum pro bonis Eccleſiaſticis
8 Totius capitis epilogus, ex quo concluditur Summum Pontificem iuſtè non annuiſſe poſtulatis laicorum,

1 Illa etiam addamus Beatiſſime Pater. Primò à laicis Magiſtratibus intacta cuſtodiri multis in locis Priuilegia Doctorum iuris ciuilis in Collegium aſcriptorũ, Medicorum, Magiſtrorum, in publicis Academiis, Cauſidicorum, Notariorum, aliorumq; multorum quo ad exemptionem certæ partis determinatę bonorum ab oneribus, & tributis; Cur ergo debent Eccleſiaſtici grauari cùm ęquius ſit res Diuino cultui, eiusq; Miniſtrorum ſuſtentationi deſtinatas eximi ab oneribus, quàm illas, quæ humanis tantùm vſibus inſeruiunt, ſitq; magis rationi conſonum Eccleſiæ,

quàm aliorum priuilegia conſeruari, ſi vtraq; non poſſunt, ea enim Chriſti Domini autoritate à Summo Pontifice ſunt conceſſa, & ab Imperatoribus, Principibus, & populis per multa ſecula approbata, alia verò à laicis tantùm Principibus ſunt data, illa Eccleſię, non autem alia, in Dei cultum, ac venerationem redundant.

2 Meminiſse etiam debet Sanctitas veſtra Eccleſiarum bona ad miniſtrorum Dei ſuſtentationem, ad eiuſdem Dei cultus conſeruationem, & augmentum, ad pauperum, & miſerorum alimenta eſſe deſtinata, ſi ergo militibus redituum ſuorum partem Eccleſiaſtici compellentur tribuere, tum ipſi, tum Dei cultus non modicum ſentient detrimentum, & quàm plurimi egeni non alentur cum magno publici boni damno.

3 Addat tertiò, loca pia, vt Xenodochia, multa inſumere pro militum ad ea delatorum ſanitate reparanda, & ſæpè etiam militum ipſorum pauperum familijs ſuppeditant eleęmoſynas, non eſt ergo cur oneribus alijs grauentur, pro eorundem militum ſuſtentatione, ſi enim id fiat, ſæpe cogentur eleęmoſynis parcere, & ægrotorum multorum curationem abijcere cum publici boni non exiguo detrimento.

4 Quartò ſubijcio, Non eſſe ęquum duplici onere aliquem grauari, vt ipſæ leges ciuiles teſtantur *a* cum iuris vtriuſq; Doctoribus *b*. At Eccleſiaſtici ſoluunt ob bona, quæ poſſident, onera Sanctitati veſtræ, vt quindennia, & contributiones alias, quas pro temporum, ac negotiorum exigentia Sanctitas veſtra imponit; Non eſt igitur æquum, vt ob eadem bona ſoluant etiam onera Laico Principi, alioqui deterior eſſet Eccleſiaſticorum conditio, quàm laicorum

a L. Nauis onuſtę §. cùm autẽ ff. Ad l. Rhod. de iac. l. Titia §. qui in vita de legat. 2.

b Barb. conſ. 1. l. 3. Neuiz. conſ. 665. n. 50. Crau. cõſ. 11. n. 8. & cõs. 2 9. n. 23 & cons. 263. Brun. conſ. 33. apud Menoch. cõſ. 32. n. 40. Natta cons. 160. l. 1. n. 34. Crau. cons. 115. n. 8. ex eodem Menoch. cõs. 75. n. 9.

Soluunt

Soluunt præterea onera Spiritualia ſuæ Reip. vt dicitur cap. Ad veſtra de cohab. Cleric. ac Mulier. *a* non ergo alijs grauentur.

a Ancha. cōſ. 61. Boſ. tit. de pœn. n. 43. Plottius in l. Si quando n. 854.

5 Demum oculos conijciant laici in commoda non ſpiritualia tantùm, ſed temporalia, quæ ab Eccleſiaſticis percipiunt, & videbunt æquiſſimum eſſe, vt pro ijs aliquid maioris oneris ſuſtineant, quàm fortè ſuſtinerent ſi Eccleſiaſtici ex veſtræ Sanctitatis conſenſu oneribus à Principe Laico impoſitis ſubiacerent.

6 Commoda verò perpendere poterunt, primò, animaduertentes à multis Eccleſiaſticis multa ſuppeditari Parentibus, Cognatis, Affinibus, Fratribus, Sororibus, eorumq. filijs, quos non raro domi alunt, cùmq. id multis accidat, non exigua eſt laicorum vtilitas. Secundò idem perpendere poterunt ex eo, quod ſi multi Eccleſiaſtici, Regulares præſertim, tum viri; tum fæminæ laicorum ſtatu manſiſſent, bona ſua patrimonialia retinuiſſent, atq; adeò minus lautè quamplurimi laici viuerent, quàm nunc viuant. Tertiò illud etiam perpendant laici, quòd emolumētum ipſorum eſt magnum, nempe ſe facilius honores, tum militares, tum ciuiles, & frequentius, ſi temporales ij ſint, ſeu determinato temporis ſpatio concedantur, in Rep. conſequi, vel poſſe conſequi, quibus annua lucra ſunt annexa: Nam ſi Eccleſiaſtici in laicali ſtatu permanſiſſent, plures eſſent, qui eos honores ambirent, quamplurimi enim eorum, qui nunc Deo ſe dicarunt, illos expeterent, procurarent, & valdè probabiliter conſequerentur, cùm non pauci Eccleſiaſtici habiliores appareant ad eos honores, quàm multi laici, qui illos obtinuere.

7 Grauant ergo immeritò laici, aut grauanda eſſe contendunt Eccleſiaſticorum bona, cùm multas ab

Eccleſia-

Eccleſiaſticis vtilitates conſequantur in dies, & ſint in poſterum conſecuturi, quas amittent profectò ſi imminutis reditibus cogentur Eccleſiaſtici parcere ſumptibus pro ipſis laicis, vel à ſtatu Eccleſiaſtico ſuſcipiendo abſtinebunt eorum filij, ſi exiguos eſſe reditus Eccleſiaſticos animaduertent, ac labores pro ijs exantlandos multos eſſe; aut Religioſorum monaſteria multos à Regulari vita excludent, cùm non habeant reditus ad eos alendos ſufficientes. Et ſi Sanctitas veſtra iuberet nunc Moniales non recipi ad Regularem profeſſionem, niſi cùm dote ad connubium temporale ſufficiente, vel ad Cognatorum domos redire illas, quę à Monaſteriis ſufficientia ad victum, & veſtitum non recipiunt, ſilerent profectò laici, grauiora enim hinc incommoda ſentirent, quàm ab exemptione Eccleſiaſticorum ſentiant: & hæc augerentur, ſi iuberet etiam Sanctitas veſtra nullum admitti ad Religionem, ni ſecum ferret paternæ hæreditatis portionem, ad ſe ſpectantem, aut tantam ſaltem partem, quanta conuenienti victui ſatis eſſet futura; & ſi hanc laicis optionem darent, vt vel Eccleſiaſticorum exemptio auferretur, vel ad monaſteria hæreditates deferrent, quicumq; religioſam vitam amplecterentur, mallent profectò exẽpta eſſe bona Eccleſiaſtica, quã alia in monaſteria trãſferri, cùm maius ex hoc ipſis incommodum eſſet futurum, quàm ex illo, breui enim familiæ ad paupertatem redigerentur, ſi quoties aliquis Regulari vitæ ſe dedicat, toties bonorum laicorum portio eſſet minuenda. Cùm ergo multa commoda non ſolũ ſpiritualia, ſed & temporalia in Laicos ab Eccleſiaſticis proueniant, non inuiti tolerent ſe aliquantò amplius grauari, vt Eccleſiàſticorum exemptio in

illorum

illorum vtililitatem magnam redundans conſeruetur.

8 Hęc Oratorē Eccleſiaſticū Summo Pontifici expoſuiſſe fingamus, quæ à laicis non ſunt ſoluta. Quid ergo mirum, ſi Summus Pontifex nihil innouandum cenſuit, nec laicorum petitioni obſecundandum eſſe? Efficaciſſima ſunt allata argumenta, quę facile Summo Pontifici in mentem venire potuerunt, cùm oſtendant laicorum facultates poſſe neceſſitati Reip. prouidere, ſi ſuperflui ſumptus auferantur; ac neceſſitatem, ſi qua eſt, non prouenire ob bellorum neceſſarios ſumptus, ſed ob defectum iuſtitię tum in refręnanda quorundam rapacitate, tum in tributorum à potentioribus nagata ſolutione, tum in inepta redituum Principis, & veſtigalium diſtributione, tum in militum per oppida non æqua diuiſione, & eorumdem in ijs non ſeruata militari diſciplina; atq; etiam ob ſtipendia pluribus, quàm opus ſit, data, & aliquibus etiam ampliora, quàm hæc tempora exigant, & præſertim ijs, quos vocant Piazze morte, cui iniuſtitiæ, cùm opportunum remedium adhiberi poſſit, nec adhibeatur, non debent ob aliorum peccata puniri Eccleſiaſtici per onerum ſolutionē. Cùmq; eadem argumenta probarint exiguum eſſe ſubſidium, quod ab Eccleſiaſticis Reſp. habitura ſit, ſi onera ſoluant, & Eccleſiaſtica bona non eſſe ad alēdos Eccleſiaſticos ſufficientia, ſi centum aureorum cuiq; portio aſſignetur pro victu, veſtitu, rebuſque ad ſacrificia neceſſarijs; ac demum cùm eadem oſtēderint aliorum priuilegia ſeruari, ideò æquum eſſe vt etiam Eccleſiaſticorum conſeruentur; reditus Eccleſiaſticos non ſatis futuros decenti Eccleſiaſticorum ſuſtentationi, aut Pauperum alimentis, ſi oneribus grauentur, & in laicorum vtilitatem multa

redundare

redundare ex Eccleſiaſticis reditibus, & ab ipſis Eccleſiaſticis perſonis non ſpiritualem tantùm, ſed & temporalem, Non poteſt de iniuſtitia coargui Summus Pontifex ſi laicorum petitis non reſpondit, atq; adeò aſſerere ipſi non poſſunt, ſe iuſta petijſse, atq; iniuſtè negata eſſe, cenſeriq; idcirco conceſſa, imo contrarium potius concludendum, nempe iuſtiſſimas habuiſſe rationes Summum Pontificem non cõcedendi petita, proptera hæc nec iuſta fuiſse, nec iniuſte negata. Illiuſq; argumenti, qui iniuſtè negat, concedit, ſed Papa iniuſtè negat onera Eccleſiaſticis bonis imponi, ergo concedit, minorem omnino eſse falſam.

9 Meminerint etiam Chriſtiani Principes, ac Magiſtratus apud Sarracenos fuiſſe Monachos à tributis exemptos, vt narrat Philippus Dominicanus apud Odoricum Raynaldum, a atq; adeò ignominiæ futurum ipſis, ſi vinci ſe reuerentia erga Eccleſiaſticas perſonas permittant ab alienis à Chriſtiana Religione. Apud Romanos etiam indemnes à tributis, & vectigalibus fuiſſe Deorum cultui dicatos; imo & ſumptus ab ærario publico accepiſſe narrat Dionyſius Halicarnaſſeus l. 2. hiſt. Notum etiam eſt quod Pharao cum Aegyptijs ſacerdotibus egit in communi calamitate ex ſacra Geneſi c. 47. 22. quibus non ſolùm ſeruatæ ſunt poſſeſſiones immunes, & cibaria, ſed etiam data ex horreis publicis.

a Odor. Rayn. in annal. an. Chr. 1237. n. 87.

CA-

CAPVT VNDECIMVM

Rationes aliquæ laicorum expenduntur, quibus grauanda eſſe bona Eccleſiaſtica concludunt.

§. 1. Prima ratio ducta à grati animi ſignificatione.

1 *Prima ratio pro laicis.*
2 *Ei reſpondetur, & admittitur ſi duæ conditiones adſint, Prima vt Papa conſentiat.*
3 *Secunda conditio, vt non tribuantur ad Eccleſiaſtici ſtatus decentiam conuenientia.*
4 *Monaſteria ad inopiam ſunt redacta, quia coguntur onera ſoluere.*
5 *Etiam alij Eccleſiaſtici non regulares multa patiuntur.*
6 *Non omnia bona Eccleſiaſtica à laicis prouenerunt:*

1 A Nobis, inquiunt primò, laici, maioribuſq; noſtris Eccleſiaſticorum bona prouenere, non debent ergo Eccleſiaſtici moleſtè ferre, ſi aliquod illis onus imponatur, vt nos ab intolerandis oneribus aliquantisper ſubleuemur, id enim grati animi ſignificatio expoſcit.

2 Si de grati animi ſignificatione tantummodò agitur, & hęc, vt ad belli onera concurrant Eccleſiaſtici exigit, non recuſant, libenterq; præſtabunt quæcumq; gratus animus poſtulat; Duę tamen adeſſe debent conditiones. Prima eſt, vt iuxta Eccleſiaſticas leges ita fieri conſentiat Summus

Pontifex, & ſi fortè in hoc Eccleſiaſtici peccent, ſuæq; deſint obligationi ab Eccleſiaſtico Iudice damnentur, & corrigantur, non à laicis vi rapiantur eorum bona, ſeu ea contributio, quàm deberet gratus animus, & charitas ipſa tribuere, non enim ex iuſtitia commutatiua debita eſt hæc contributio, vt ideò poſſint laici ſibi ius dicere, ſuaq; recuperare, cùm aliter ea conſequi non poſſunt. Quòd autem ex charitate, & gratitudine debetur extra extremam neceſſitatem, non poteſt ſine iniuſtitiæ periculo rapi, nec ſine obligatione ad reſtitutionem.

3 Secunda conditio eſt, vt ea Eccleſiaſtici non tribuant pro laicorum ſubſidio, quæ ad honeſtam ſui ſtatus conſeruationem ſunt conuenientia. Laici ipſi, vt concedent, non tenentur à ſuæ honeſtæ conditionis ſtatu recedere, vt reip. ſubueniant, nec ſibi victum, & veſtitum auferre, vt onera belli ſuſtineantur, multò minus id exigendum eſt ab Eccleſiaſticis, qui magis ſunt exempti, & minora à rep. conſequuntur, quàm conſequantur laici. At ſi ob onerum ſolutionem Religioſorum virorum, & mulierum Monaſteria ad magnam rediguntur inopiam, nec poſſunt ſuis Religioſis, quæ ad victum, & veſtitum ſunt neceſſaria conferre, & ſi quàm plurimi alij Eccleſiaſtici non regulares ex bonis Eccleſiaſticis, quæ habent, congruentia non habent alimenta, cur ab ipſis prętenditur, quod laici ipſi fatentur à ſe non eſſe dandum? Et tamen cùm non datur, vi Colonis Eccleſiaſticorum, & eorum animalibus, alijſq; rebus facta rapitur; non grati animi ſignificationem, neq; æquitatem ſpectari id indicant, ſed laicos odio, & inuidia in Eccleſiaſticos duci, nollent enim, eos quicquam poſſide-

re,

re, quod ipſorum laicorum non eſſet arbitrio ſubiectum, vellentq; Eccleſiaſticos mendicare, & neceſſaria ad decentem victum donare, vt ipſimet lautius poſsent nutriri.

4 Monaſteria verò ob huiuſmodi vim, quæ à laicis adhibetur in onerum ſolutione exigenda, ad inopiam eſse redacta, probatione non eget, cùm apertiſſimum ſit, totq. habeat teſtes, quot Religioſi, & Moniales in ijs vitam degunt, quibus nec veſtes, nec ſufficientia cibaria ſubminiſtrantur, coguntúrq. ideo Dei cultum deſerere, vt ſibi victum quærant, vel labore manuum, vel alia induſtria: Quare ad id ferè redacti ſumus, vt multi Religioſi viri patriam deſerere cogantur, vt alibi ſuſtententur, neceſsariò enim eorum numerus eſt minuendus, neque id tamen ſatis eſt ad monaſteriorum inopiam ſubleuandam. Moniales verò quot occupationibus plerumq. diſtinentur, vt ſibi victum, veſtitumq. comparent? Multæ earum non iam Religioſę vocandę videntur, ſed Mercatrices in Clauſtro, & ſub clauſura degentes. Neceſſitas ad id eas impellit, quam neceſſitatem parit laicorum, vt ità dicam, ſæuitia in exigendis contributionibus à bonis Monaſteriorum.

5 Aliorum verò Eccleſiaſticorum miſeriæ ſatis ſunt notæ, cùm multi nobilibus viris laicis cogantur adhęrere, vt victum comparent, à quibus non ſolùm ſine vlla dignitatis Eccleſiaſticæ reuerentia tractantur, ſed & ad ea munia adhibentur, quę à laicis ipſis præſtari iniquum eſſet.

6 Illud etiam non eſt ſilendum, multa quidem à laicis bona eſſe Eccleſiæ donata, multa etiam ab Eccleſiaſticis eſſe profecta, multa etiam Eccleſiarum pecunijs empta eſſe. Quare non eſt omnino ve-

rum Eccleſiaſticorum bona à laicis omnia prouenisse.

§. II. *Ratio ſecunda ducta ab vtilitate Eccleſiaſticorum.*

1 Ratio deducitur ab æquitate, quia laici dimicant pro Eccleſiaſticis, & de horum etiam vtilitate agitur.

2 Reſponſio Eccleſiaſticorum. Dant ſpiritualia. Laicorum facultates ſufficiunt. Non poſſunt cogi à laicis. Amici milites non tuentur res Eccleſiæ.

3 Laici tenentur tueri bona Eccleſiaſticorum, & de eorum vtilitate agitur, cùm ea tuentur.

1 Aſſerunt ſecundò laici, ſe pro Eccleſiaſticis dimicare, & vitam pro eorum, bonorumq; illorum defenſione exponere, æquum idcirco videri, vt Eccleſiaſtci aliquid contribuant, cùm non de publica tantùm cauſa, ſed & de priuata ipſorum Eccleſiaſticorum agatur.

2 Optima ratio ęquitati innixa. Dicent tamen Eccleſiaſtici primò ſe pro ea defenſione ſubminiſtrare ſpiritualia, quæ maioris momenti ſunt, quàm temporalia. Dicent ſecundò æquitatem expoſcere eam contributionem, ſi laicorum facultates non ſint ſatis ad belli onera, has verò ſatis eſſe, ſi iuſtitia à Principis miniſtris ſeruetur in onerum, & hoſpitationis militum, exactionumq; diſtributione, vt capite ſuperiori Orator Eccleſiaſticus apud Pontificem expoſuit. Dicent tertiò admiſſuros ſe ex æquitate teneri ad aliquod ſubſidium, at ad iſtud cogi non poſſe

ab

ab ipſis laicis, ſed hos debere ad ſuperiores Eccleſiaſticos confugere, & apud eos conqueri, qui, ſi viderint neceſſitatem eam adeſſe, quam prætendunt laici, non negabunt, quod æquitas poſtulat. Hucuſq; verò eam neceſſitatem non eſſe extenſam certum eſt, cùm variç rationes Pontifici Summo ſint allatę, probantes tantam neceſſitatem non adeſſe, quantam aſſerunt laici, quæ rationes à laicis ſolutę non ſunt, niſi fortè Alexandri Magni more Gordianum nodum ſoluentis, vi ſcilicet, armis, & gladio, contra colonos, & alias res Eccleſiaſticorum, quod cùm faciunt laici, contra ęquitatem faciunt, & ad reſtitutionęm tenentur, cùm vi rapiant, quod ſolùm ex ęquitate, & caritate debetur extra extremam neceſſitatem, & contra Sacrorum Canonum decreta. Dicent quartò Amicos milites non tueri campos, vineas, ſata, domos, & alia in ditione, in qua bellum ardet, cùm hoſtis ea, quoties voluit, deuaſtarit, nullo ab amico exercitu appoſito impedimento, quem teſtati ſunt, & teſtantur præcipui Duces non eſſe conductum ad camporum, ſed ad arcium cuſtodiã, nec ſe Agrorum cuſtodes, ſed locorum munitorum. Cùm ergo prædia non defendantur, quomodo aſſerere ſine mendacio poſſunt laici, ſe dimicare pro bonorum Eccleſiaſticorum defenſione, nam nec bona laicorum defenduntur, nec defendi videntur poſſe extra munitas Vrbes, & oppida, atq; adeo ad hanc cauſam immeritò petitur contributio, multòq; magis exigitur vi ſine conſenſu Summi Pontificis, & ipſorum Eccleſiaſticorum. Addunt Eccleſiaſtici laicos non pugnare principaliter pro defenſione bonorum Eccleſiaſticorum, quę per accidens tuentur; eorum enim prima intentio eſt Arces, ſe ipſos, & propria bona defen-

dere

dere, quę ſi non eſſent, nec pugnarent, nec ſtipendia militibus darent. Quia verò Eccleſiaſtica bona, vel mixta, vel coniuncta ſunt cum laicorum bonis, ideò illa per quamdam conſequentiam defenduntur.

3 Dicent vltimo Eccleſiaſtici laicos eſſe obligatos ſuſcipere Eccleſiaſticorum defenſionem, cùm Charitas, Religio, & Aequitas poſtulet, vt temporalia exponantur pro Dei cultu conſeruando, & pro ſpiritualibus non amittendis; Hęc autem amittentur, & ille non conſeruabitur, niſi Eccleſiaſtici habeant ad victum, & veſtitum ſufficientia, quorum opera, & labore Diuinus cultus promouetur, & ſpiritualia populis ſubminiſtrantur. Quare res laicorum agitur, cùm bona ad Dei cultum, & miniſtrorum Dei alimenta deſtinata non grauantur: Si enim continuentur grauamina, quę paucis ab hinc annis cępta ſunt, neceſſe erit multa monaſteria, tum monialium, tum regularium virorum deſerta relinquere, deficientibus reditibus, quibus illi ſuſtentantur, nec ſatis erit numerum in ijs monaſterijs degentium, vt hucuſq; factum eſt, imminuere, quæ enim olim centum, & amplius educabant, vix quinquaginta alere poſſunt, & in dies creſcentibus oneribus minuendus eſt ille numerus; ſed opus erit ea deſerta, & inhabitata relinquere, cùm tamen qui in ijs viuunt, ferè omnes ſint Reip. Ciues: ſeculares verò Clerici, vt Parochi, Canonici, & alij pleriq; ſuum decentem ſtatum conſeruare non poterunt, ſi cogentur Reip. contribuere, vt alij, quod enim contribuent, de ſuo conuenienti victu, & veſtitu detractum erit. Si verum eſt quod ſyndici Ducatus Mediolanenſis Gubernatori ſuo publica ſcriptura retulerunt ſingulis annis plura inſumi,

quàm

quàm colligi, aut ſaltem æquales eſſe ſumptus annuis reditibus, ſi Eccleſiaſtici eius ditionis eodem modo grauabuntur, quid eis ad victum ſupererit? Idem de alijs dici poſſe puto.

§. III. *Argumentum Eccleſiaſticorum ad hominem contra laicos.*

1 Argumentum ad hominem contra laicos probat licere Eccleſiaſticis auferre bona à laicis, ſi non tueantur bona Eccleſiaſtica.
2 In forma adducitur argumentum laicorum.
3 Maior eſt falſa, nec licitè poteſt vis adhiberi Eccleſiaſticis.
4 Minor falſa oſtenditur.
5 Retorquetur argumentum allatum in laicos.
6 Eadem eſſent à laicis expendenda, ſi hoſtes res tantum Eccleſiæ aggrederentur.
7 In adeundo Summo Pontifice nullum eſt periculum in mora, cùm agatur de annuo Eccleſiaſticorum tributo, nec ſemper hoſtis immineat.
8 Non poſſident Eccleſiaſtici tertiam partem bonorum.
9 Grauatis Eccleſiæ bonis, nec laici, nec Reſp. ſubleuabitur: aut Eccleſiaſticis deerunt neceſſaria.

1 Et hinc ad hominem argumentantur Eccleſiaſtici. Vos laici, qui ex æquitate, & charitate putatis Eccleſiaſticos teneri ſubuenire Reip. hoc tempore belli, licitum etiam putatis vi auferre ſubſidia, ad quę eos teneri aſſeritis; At vos etiam ex æquitate, charitate, ac religione obligati eſtis tueri ea, quę

Deo

Deo ſunt dicata, & res Eccleſiæ, ne Dei cultus, & ſpiritualium rerũ ſubminiſtratio impediatur cum veſtrarum animarum periculo, ergo licebit Eccleſiaſticis vi, ſi poterũt, aut ſi non poterunt, occultè à vobis auferre, quæ expendere debetis in huiuſmodi defenſione. Neſcio an hęc concluſio ſit grata vobis, ò laici, futura. Non reor, quamuis ex veſtris præmiſſis optimè colligatur. Non debetis igitur ex obligatione, quã Charitas, & æquitas Eccleſiaſticis imponit, vt vos dicitis, velle licitum eſſe ab ijs eorum res auferri propria veſtra autoritate, ſi ipſi ſponte ſua nolunt ei ſatisfacere obligationi; Quam enim legem eis indicitis, eamdem vobis imponitis, cùm par videatur obligatio Eccleſiaſticorum ſubueniendi Reip. tempore belli, & omnium veſtrum defendendi Eccleſiam; eiuſq; bona, nam vtrobiq; ęquitas, & Charitas eam imponunt obligationem. Pietas autem in Patriam Eccleſiaſticos, in Deum Religio vos obſtringit, quæ virtus maior eſt, ideoq; magis obligat, quàm illa.

2 Veſtrum autem argumentum, vt puto, huiuſmodi eſt, Quotieſcumq; æquitas, & Charitas exigit, vt laicos ſubleuent Eccleſiaſtici per ſolutionem onerum bonis impoſitorum; poſſunt licitè laici, etiam vi ab ipſis auferre propria autoritate, quæ ſoluenda ſunt, ſi Eccleſiaſtici ſoluere ſponte renuant, ſed hoc belli tempore æquitas, & charitas exigit, vt laicos ſubleuent Eccleſiaſtici per ſolutionem onerum, bonis impoſitorum, ergo ſi Eccleſiaſtici renuunt ſoluere, poſſunt laici licitè vi etiam auferre ab ipſis, quæ ſoluenda ſunt.

3 Hoc argumentum licet verè non concludat, falſa eſt enim maior propoſitio aſſerens licitè poſſe

laicos

laicos vim adhibere Eccleſiaſticis bonis, cùm æquitas, & charitas poſcit vt onera ſoluant Eccleſiaſtici, & nolunt ſoluere: Nego enim id licere extra extremam neceſſitatem, ſi commodè poſſint adiri ſuperiores Eccleſiaſtici, qui eos compellere debent, cauſa enim de iure agenda eſt, non de facto, præſertim iniuſto, ac violento, cùm Sacrorum Canonum pręceptis id ſit conforme.

4 Minor etiam propoſitio neganda eſt, ſi laicorum facultates ſatis ſint ad onera belli. At eas ſufficere, ſi velint iuſtitiam ſeruare, capite ſuperiori probatum eſt, & à ſuperfluis ſumptibus abſtinere; ſi id nolint, ad contributionem non tenentur Eccleſiaſtici, nam cùm poſſint commodè laici prouidere reip. & nolint, non cenſentur eis deeſſe facultates.

5 Argumentum à laicis initio allatum non concludit, Admittamus tamen illud, imò & ſi velint laici eſſe demonſtrationem, non recuſemus. At hoc conceſso, ſequens argumentum non poterunt negare laici eſse demonſtrationem. Quotieſcumq; quis non expendit, quæ expendere debet ex æquitate, charitate, & Religione ob Eccleſiæ, & rerum ipſius defenſionem, licitè cogi poteſt, & poſsunt etiam vi ei auferri ad ſumptus neceſsaria, propria auctoritate: ſed laici non expendunt ea, quæ expendere debent ex æquitate, charitate, & Religione ob Eccleſiæ, & rerum ipſius defenſionem, ergo licitè poſſunt eis auferri etiam vi propria autoritate ab Eccleſiaſticis. Maiorem non negent laici, alioqui negare debebunt maiorem ſuæ demonſtrationis, eſt enim noſtra propoſitio omnino ſimilis illi. Nec negabunt, vt puto, cùm vere æquitas, Charitas, & Religio expoſcat, vt Eccleſiæ, & Eccleſiaſticarum

rerum defenſio ſuſcipiatur à laicis, eo præſertim tempore, quo in diſcrimine verſantur illæ, vt hoc tempore belli, quo nihil eſt ab hoſte tutum, imo nec ab amicis militibus, & quo maximè curandum eſt, vt Dei cultus conſeruetur, cùm preces, & ſacrificia Eccleſiaſticorum ſint in primis neceſſaria, vt Dei gladius in vaginam recondatur, eiuſq; ira ſedetur, Si autem Eccleſiaſtici non habeant tum quæ ad decentem ſacrificiorum ornatum opus ſunt, tum quæ ad eorumdem Eccleſiaſticorum conuenientem ſuſtentationem ſunt neceſſaria, ruet Dei cultus, deſertaq; erunt ſacra templa. Non habebunt autem prędicta, ſi quæ expendenda ſunt in eorum victum, & ſacrificiorum conuenientem apparatum, cogentur militibus præbere,

Non patietur pietas, Charitas, & Religio laicorum, vt hi hoc tempore, ſe ab Eccleſię, & Eccleſiaſticarum rerum defenſione ſubtrahant in tantis bellorum periculis. Principes enim à Chriſto Domino, vt ait D. Iſidorus *a* tuendam ſuſceperunt Eccleſiam, & ei rationem ſunt reddituri propter eam c. cum ad verum 96. d. c. Principes 23. q. 5.

a Iſid. in cap. Principes 23. q. 5.

6 Quare ſupereſt ſolùm ea pars probanda: laici non expendunt, quæ expendere debent pro Eccleſię, & rerum ipſius defenſione, ſi velint Eccleſiaſticos grauare. Probatur ergo quia quod expendunt pro ſui, ac rerum ſuarum defenſione, deberent expendere, ſi de ſola Eccleſiæ, & rerum Eccleſiaſticarum defenſione ageretur. Supponamus non Catholicos armatos, ſed Suecos, aut alios Eccleſiæ hoſtes ditiones Italiæ aggredi, vt Eccleſiæ bona ſibi vſurpent, & Dei cultum, vel euertant, vel valde imminuant, nonne pro ijs defendendis iuſtiſſimè bellum ſuſcipien-

dum

dum eſſet à Principibus, qui Eccleſiæ defenſores ſunt, atq; adeo non ne quæcumq; nunc expenduntur à laicis, cùm de laicarum, & Eccleſiaſticarum rerum defenſione agitur, eſſet expendendum, ſi de Eccleſiaſticarum tantummodo rerum defenſione ageretur? idem enim exercitus eſset alendus, & conſequenter eadem onera ſubirentur. At nunc laici volunt Eccleſiaſticos concurrere ſecum ad defenſionem rerum Deo dicatarum, & ſuarum, ergo volunt res Eccleſiæ defendi ab Eccleſiaſticis collato tributo, ſe que eximunt à parte expenſarum, ad quas ex charitate, Religione, pietate, & ęquitate ſunt obligati. Cùm igitur laici non expleant ſuam obligationem, ſi Eccleſia temporali gladio vteretur, poſſet vi auferre, quod laici retinent, & in quo Eccleſiaſticos grauant, poſſentq; Eccleſiaſtici facere cum laicorum colonis, & rebus, quod laici faciunt cum colonis, & rebus Eccleſiaſticorum; ſi enim hi id præſtant, quia Eccleſiaſtici non ſatisfaciunt ſuæ obligationi ex æquitate, & charitate, cur Eccleſiaſtici idem non poſſent facere, quia laici non implerent, quod debent ex Charitate, æquitate, & Religione?

7 Verùm eo argumento non vtamur. Illuc reuertatur oratio, vnde digreſſa eſt. Concedo in neceſſitate, cùm periculum eſt in mora, Eccleſiaſticos teneri contribuere pro viribus ad defenſionem Reip. concedo, ſi id renuant, cùm ea adeſt neceſſitas, & periculum in mora, nec Epiſcopi prouident, poſſe laicos per modum iuſtæ defenſionis non vi alicuius iuriſdictionis auferre ab Eccleſiaſticis quod debent. At nego hanc adeſſe neceſſitatem, Nego vllum periculum eſſe in mora, cùm non agatur de improuiſo

aliquo ſubſidio conferendo vna vice ob inopinatam neceſſitatem, ſed de annuo ob neceſſitatem ante aliquot annos inceptam, & diutius etiam duraturam, noſtris peccatis ita exigentibus, propter quod Summus Pontifex adiri poteſt, vel ſingulis annis, cùm hoſtis abeſt à Regionibus, quas inuadit certo anni tempore, nec per aliquot menſes eſt reuerſurus: vel vno anno peti, vt dum bellum imminet, velit Eccleſiaſticos ſingulis annis contribuere: ſi enim id æquum exiſtimabit Pontifex, & Eccleſiaſticos poſſe, non abnuet. Nunc verò vi aufertur quod laici prętendunt, & quidem non per modum iuſtę defenſionis, cùm non adſit ea neceſſitas, in qua periculum ſit in mora, ſed per modum iniquæ violentiæ, & vſurpatæ iuriſdictionis, cùm poſſint ſine vllo periculo, & nolint ad Summum Pontificem recurrere, ſed confugiunt ad arma, & vim, quibus Eccleſiaſtici obſiſtere non poſſunt, hęcq; laici ſummum tribunal iuſtitiæ putant, non ſedem Apoſtolicam, à qua non auditi ad illa appellant, cenſentq; ſibi iure deberi, quod arma, & vis concedunt contra Eccleſiaſticorum bona, cùm tamen non ſine grauiſſimo crimine id obtineant, licet aliquando Eccleſiaſtici ad declinanda maiora mala, atq; ad redimendam vexationem videantur ſponte tribuere, quod non niſi metu maioris mali tribuunt.

8 Nec quis credat Eccleſiaſticos tertiam partem bonorum immobilium poſſidere, & ſi poſſiderent, non eſſet maior Chriſtianorum pietas, quàm Vrbis Romæ fundatoris, qui cùm totum agrum Romanum in tres partes æquales diuiſiſſet, vnam Dei ſacrificijs ac miniſtris dedit, vt narrat ex Dionyſio Halic. l. 2. Bodinus l. 6. de Rep. c. 2.

Fuit

Fuit hoc dictum Iacobi Angliæ Regis hæretici, vt Principes contra Eccleſiaſticam immunitatem armaret, pene tertiam partem populi, ſoliq; Principum eſſe Eccleſiæ dicatam a Hinc diſſeminatum puto in Italiæ Regionibus & alijs Eccleſiaſtici Iuris, eſſe tertiam partem bonorum immobilium totius ditionis, vt excitarentur populi contra Eccleſiaſticam immunitatem. Sed cùm autor huius rei ſit hęreticus, & contra veritatem loquatur, à Catholicis regionibus eliminanda eſt eius falſa aſſertio, non enim opinionem ſequi hac in re debemus, ſed veritatem. Veritas autem eſt nec quartam partem agri ipſius eſſe Eccleſiaſticorum; cuius quartæ partis pluſquam duæ tertiæ antiqua bona ſunt Eccleſiæ, quæ nec cataſtrata eſſe audio, nec oneribus vllo modo obnoxia, ſaltem extraordinarijs, alia pars eſt acquiſita ab anno milleſimo ſexcenteſimo vſq; ad hoc tempus. quam laici contendunt non eſſe exemptam: & quia Eccleſiaſtici Iura ſua tuentur, & ijsdem priuilegijs aſſerunt eam frui, quibus illa antiqua fruitur, laici iura iuribus non eneruant, ſed vi, & armis quibus Eccleſiaſticos non decet certare, nec eis ſuppetunt vires, & vt hanc partem poſtremam grauent, ab exemptis bonis vim non abſtinent, eorumq; colonos vexant: Et ideo Eccleſiaſtici, Regulares præſertim, ad eam ſunt deducti calamitatem, vt pleriq; ad victum ſufficientia non habeant.

a Suar. cōtr. Reg. Angl. l. 4. init.

9. Res ergo in eum ſtatum deuenit, vt ſi grauentur antiqua bona Eccleſiæ acquiſita ante anuum milleſimum ſexcenteſimum, Eccleſieſticis ſint de futura neceſſaria adſuſtentationem, cùm laici ipſi teſtentur pluribus eſse oneribus grauata bona, quàm fructus eorum patiantur, qui illis impares ſunt. Si verò graue-

tur.

tur ea pars tantùm, quę poſt dictum annum eſt acquiſita, exiguum admodum ſit futurum Reip. ſubſidium, nec ideo minuenda ſint laicorum onera, omnia enim ſimul vnita non ſunt ſatis ad ſatisfaciendum belli expenſis; & ideo finis, ob quem grauantur bona Eccleſiaſtica, non obtinetur, qui eſt laicos, & Remp. ſubleuare. Adde quod ſi Eccleſiaſtica bona ſunt aucta, numerus etiam Eccleſiaſticorum eſt auctus, & ideo exiſtente eo incremento, non poſſunt aſſerere laici ſupra neceſſitatem illa eſse donata. Alimentis enim Eccleſiaſticorum inſeruiunt.

Sed iam argumentis initio capitis ſecundi propoſitis ſatisfaciamus per ſequentia capita.

CAPVT DVODECIMVM.

An Eccleſiaſtici debeant onera à laicis impoſita, ob eam rationem, quia æquitas, & charitas ità exigit.

1 *Primum argumentum ductum ab ęquitate*

2 *Si ex æquitate tenentur Eccleſiaſtici, non poſſunt vi auferri; quæ debent.*

3 *Maior, & minor argumenti refellitur.*

4 *Iniquè agunt laici, cùm auferunt ab Eccleſiaſticis contributiones, & ad reſtitutionem tenentur, nec vi poſſunt auferre.*

5 *Non*

5 *Non habent ſuperflua Eccleſiaſtici, licet multa acquiſierint poſt annum 1600.*
6 *Reſpondetur allatis legibus tum canonicis, tum ciuilibus.*
7 *In quo ſit æquiuocatio laicorum.*
8 *Iudices non poſſunt eſſe laici, an neceſſitas hoc tempore adſit.*
9 *Eorum teſtimonium eſt ſuſpectum.*
10 *Non tenentur Eccleſiaſtici ſua largiri Principi in neceſsitate, ſatis eſt mutuo dare, vt factum eſt cum Heraclio, Carolo V. Duce Mediolanenſi.*
11 *Auferuntur ab Eccleſiaſticis bona ſine animo reſtitutionis,*
12 *Princeps an poſſit præiudicare iuri tertij.*

1 FVit hoc primum argumentum ductum ab æquitate naturali expoſcente, vt Eccleſiaſtici ad onera concurrant cum laicis, ne hi nimis ſuccumbant in communi neceſſitate, in qua de commodo non ſolùm laicorum, ſed & Eccleſiaſticorum agitur, ad quam æquitatem iura tum ciuilia, tum Canonica reſpexerunt, ſtatuentia. vt ad ea onera Eccleſiaſtici concurrerent.

2 Si hoc ſubſidium ex ęquitate, vel charitate debetur, fateantur neceſse eſt laici, non deberi ex iuſtitia commutatiua, adq. adeò ſi Eccleſiaſtici non illud conferant, peccare quidem contra æquitatem naturalem, vel Charitatem, at non contra iuſtitiam commutatiuã, & conſequenter nullum eſse ius ex ea iuſtitia ortum in Principe laico, eiuſq. miniſtris auferendi vi ab Eccleſiaſticis, quod hi debent ex charitate

tate. At cùm vi auferatur, quo titulo aufertur? Neq; enim quod ex caritate, debetur, auferri à debente inuito poteſt, niſi in caſu extremę neceſſitatis, cùm aliter nos, aut Remp. tueri non poſsumus, in quo caſu, quę ad debitam defenſionem ſunt neceſſaria, auferri, vel ab inuitis poſsunt. Italiæ autem Regiones hoc tempore non ſunt in ea neceſſitate, vt cap. Decimo probauit Orator Eccleſiaſticus. Quare cùm laicorum argumentum hoc ſit, In neceſſitate tenentur Eccleſiaſtici ex charitate contribuere pro defenſione Reip. ſed nunc ciues ſunt in neceſſitate, ergo tenentur Eccleſiaſtici contribuere. Tum ſic ſubſumitur. Sed quod debetur ex Charitate poteſt vi auferri, ſi non detur, ergo non iniquè agunt laici ab Eccleſiaſticis auferentes vi, quod ab his debetur.

3 Maior diſtinguenda eſt. Tenentur Eccleſiaſtici contribuere ſi habeant ſuperflua decentię ſui ſtatus, & ſeruentur pręſcripta à Iure Canonico, concedo; ſi non habeant, nec ſeruentur præſcripta à iure Canonico, Nego. Minor falſa eſt, nam tota neceſſitas eſt voluntaria, quę auferri poteſt, ſi velint Princeps, & Magiſtratus, ſeu eius Miniſtri, iuſtè diſtribuere onera, & alia ſupra cap. 10. explicata, facere. Falſa etiam eſt, quia ſupponit Eccleſiaſticos poſse contribuere ſeruatis ſibi ad decentem vitam neceſsarijs, & ad Dei cultus conſeruationem, id enim non poſsunt: Quare argumenti conſequentia eſt penitus falſa.

4 Ad id verò quod ſubſumitur, negatur poſse vi auferri ab inuito quod ex charitate debetur extra extremam neceſſitatem, & non ſoluitur, cùm pręſertim qui poſſidet, eo eget ad ſui ſuſtentationem. Atq; adeò iniquè agent laici, ſi auferant illud, & ad reſtitutionem tenebuntur, cùm auferant aliena ab

inuitis,

inuitis, & à non ſubditis; Vt iniquè agerent, ſi à Principum conterminorum ſubditis auferrent, quia nullum habent ius in ipſos, nec propriæ Reip. neceſſitas grauis dat autoritatem in eos, eorumq; bona: nec etiam dat in Eccleſiaſticos, eorumq; bona. Sic etiam Azor t. 3. l. 5. c. 19. q 11. licet concedat ob neceſſitatem publicam, communem Clericis, & laicis, teneri Eccleſiaſticos contribuere, negat tamen cogi poſſe à laica poteſtate q. 14. Verùm etiam ſi laicis deberetur abſolutè ſubſidium ab Eccleſiaſticis, non poſſet tamen vi auferri poteſtate laica, ſed ad Eccleſiaſticorum ſuperiores eſſet recurrendum, vt eos cõpellerent ad ſuę obligationi ſatisfaciendum, cùm laicorum nulla ſit poteſtas in Eccleſiaſticos, ſi ſacrorum Canonum deciſioni ſtandum eſt. Licet autem Azor. t. 3. l. 5. c. 19. q. 14. videatur cum Bart. & Alberico ſentire Iudicem Laicum poſſe executionem facere in bonis Clerici, cùm hic non ſoluit tributum, quod debet, non puto tamen loqui in noſtro caſu, cùm onus an debeatur à Clerico eſt dubium, imo certum non deberi; vt cùm eſt onus extraordinarium, & laicus prætendit deberi: ſed in caſu, cùm eſt certum deberi, & Clericus non vult ſoluere.

5 Quòd ſi dicant laici bona acquiſita ab Eccleſiaſticis poſt annum milleſimum ſexcenteſimum eſſe vltra neceſſitatem Eccleſiaſticorum, & ideo priuilegio aliorum antiquitus in Eccleſiam tranſlatorum frui non debere, cùm id laicis, & reip. ſit noxium, qui incommoda ſuſtinent, Eccleſiaſtici autem ſuperflua poſſident. Negant Eccleſiaſtici ea eſſe ſuperflua, cùm ipſa etiam pro alendis Eccleſiaſticis ſint conceſſa, & cùm ſimul cum antiquis non ſufficiant ad ſuam ſuſtentationem decentem, multo

minus ſufficientes onera ſuſtinebunt. Et ſi numerus poſſeſſionum creuit, creuit etiam numerus Eccleſiaſticorum ad maiorem Dei cultum augendum, & conſeruandum, & ideo bona de nouo acquiſita non ſunt vltra neceſſitatem Eccleſiaſticorum.

6 Ad leges, & Canones, qui adducti ſunt pro laicis, facilis eſt reſponſio, & ijs iam reſponſum eſt. Nam quo ad leges Ciuiles, hæ nihil poſſunt ſtatuere circa Eccleſiaſticos defectu autoritatis, & iuriſdictionis, nec contra ſacros Canones poſſunt aliquid decernere. Quòd ſi aliquando Eccleſiaſticos obligant, non ex vi ſua id faciunt, ſed vel quia, quod eſt alterius obligationis proponunt, vel quia à Summo Pont. approbantur. In noſtro autem caſu non ſolùm non approbantur, ſed reprobantur eę, quæ onera imponunt Eccleſiaſticis, & ideo non ſunt adducendæ à Catholicis vt Eccleſiaſticorum obligatio probetur. Adde quòd poſteriores Principes alijs legibus oppoſitum ſanxerunt.

Ad ſacros canones eiſdem laicis fauentes ſupra etiam reſponſum eſt, per poſteriores alios aliter ſtatutum eſſe: & præterea illos conditos eſſe ijs temporibus, quibus Eccleſia ſuam libertatem tueri non poterat regnantibus Imperatoribus, vel Ethnicis, vel hæreticis. Quòd ſi Iuſtinianus, cùm Catholicus erat, aliqua ſtatuit contra Eccleſiæ libertatem, iniquè fecit, excuſari tamen aliquo modo poteſt quia id fecit conſentientibus, & fortè ſuadentibus aliquibus Epiſcopis, Conſtantinopolitano præſertim Patriarcha, teſte Baronio. *a*

a Baron. an. 528.

7 Tota ergo æquiuocatio laicorum eſt, quòd non ſolùm volunt Eccleſiaſticos in neceſſitate graui teneri ſubuenire reip. ſed volunt ipſi eſſe Iudi-

ces

ces eius neceſſitatis, An ſcilicet adſit, nec ne, cùm tamen Sacri Canones velint Iudices in hac re eſſe Epiſcopum, & Clerum, quos vetant aliquid dare poſtquam iudicarint eam adeſſe, niſi prius conſulatur Rom. Pontifex, & pręterea applicant laici ad neceſſitatem non extremam, id quod extrema tantùm concedit, nempe poſſe à nolentibus auferri ſubſidium, & ad illud cogi à ſe Eccleſiaſticos proprio defenſionis Iure.

8 In maiori ergo argumenti conueniunt laici, & Eccleſiaſtici, quoties adeſt tanta neceſſitas Reip. vt teneantur Eccleſiaſtici ei ſubuenire, debent id facere, conueniunt, inquam, & admittitur ea maior. In minori eſt potiſſima difficultas. Sed nunc eſt tanta neceſſitas, vt teneantur Eccleſiaſtici ei ſubuenire, eam enim negant Eccleſiaſtici; Affirmant laici; Ad iudicem, ſi rectè agendum eſt, recurrere debent, vna enim pars non poteſt eſſe iudex in propria cauſa. Hic Iudex Quis alius eſſe poteſt, quàm Summus Pontifex? Hic ſi auditis Eccleſiaſticorum probationibus non ſolutis à Procuratore Laicorum, nihil ſtatuit, ſed Eccleſiaſticos relinquit in eo ſtatu, in quo erant, ſignum eſt eam neceſſitatem, quæ Eccleſiaſticos obliget ad contribuendum, non adeſse, dum enim ſubſidium non concedit, eam neceſſitatem, quę Eccleſiaſticos obliget ad contribuendum, non ei liquet adeſſe, nam ſi de illa ei conſtaret, petita profectò pro ſua erga populos charitate concederet: ſimulq; laicorum facultates ſatis eſse ad ei neceſſitati ſubueniendum admittit. Quid nunc ſuperbit laicus, & contra Paſtorum ſuorum, imo, & Summi Paſtoris iudicium extollitur, ſuumque præfert iudicium eorum ſententię?

9 Teſtātur equidem laici eam adeſse neceſſitatem, & ſuas facultates non ſufficere ei ſubleuandæ, quod hucuſq; negauimus. Sed teſtentur id quidem, at nolint eſſe iudices, & definitiuam ſententiam ferre. Illud teſtimonium non probat, nam teſtimonium neceſſitatem patientis audiri non debet, quia deſiderium ſua ſeruandi, ob quod excitatur auiditas rapiendi ab Eccleſiaſticis, ſuſpectum reddit illud teſtimonium, vt docet Caſtr. Palaus. a Si ergo ſuſpectum eſt illud teſtimonium, multò minus æquum erit laicos ſibi ius dicere in propria cauſa contra eoſdem Eccleſiaſticos, velleq. Iudices eſse, & Partem, Nec ſupponendum eſt, ſed probandum adeſse neceſſitatem, cui auferendæ non ſufficiant laicorum facultates, & diligenter examinandum eſt, an adſit, necne; Tu laice dicis, Adeſt neceſſitas, Ego Eccleſiaſticus nego. Tu rem eſse manifeſtam dicis, & tuum dictum vis eſse pro ſententia definitiua, & ſine appellatione; Nego ego rem eſse manifeſtam, & multis rationibus probo, & coniecturis. Tu nihil aliud addis, nec reſpondes ad argumenta, ſed tua reſponſio eſt, vi auferre ab Eccleſiaſticis, & eorum colonis res ipſorum. Quare Eccleſiaſticos damnas idem Iudex, idem executor, non examinata cauſa, cùm tamen extra vrgentem, ſeu extremam neceſſitatem non ita ſit agendum.

a Caſtr. Pal. de Charit. tr. 6. d. 2. p. 4.

10 Sed ſupra adducta, non eſse adducta fingamus, concedamusq; eam neceſſitatem adeſse, quam dicunt laici, & ad eam ſubleuandam eſse Eccleſiaſticos obligatos. Satisfaciant igitur hi obligationi ſuæ, & neceſſitati publicæ ſubueniant. Nunquam tamen probabūt laici, teneri Eccleſiaſticos ſua largiri Principi pro ea neceſſitate, ſatis eſt mutuo dare, vt apud Vaſquez, b

b Vaſqu. de elem. cap. 1. d. 6.

& alios

& alios Theologos non paucos videri poteſt; mutuo enim dando ſatisfit dictę obligationi, cùm per hoc mutuum poſſit indigens Reſp. ſuę neceſſitati ſubuenire, ideo Heraclius Imperator in ſumma inopia tum ęrarij ſui, tum populorum ſuorum, Perſarum bello vrgente, ab Eccleſijs, & Monaſterijs non vi rapuit, nec vt ſibi dono daretur aliquid poſtulauit, nec onera, & tributa exegit ab Eccleſiaſticis, ſed mutuo ab ijs, ſeu Eccleſijs accepit conſentientibus, & approbantibus pleriſq; Epiſcopis. Præterito ſeculo Carolus V. in bello contra Proteſtantes Eccleſię, & Imperij hoſtes, nihil ab Eccleſijs, & Eccleſiaſticis inuitis exegit, ſed mutuo petijt quingenta aureorum millia quę data ſunt cum pacto, vt oppignorata eſſent eius bona, eamq; ſummam reſtitueret, cùm res ipſius ad meliorem, quàm tunc erant, ſtatum peruenifſent. Dux Mediolanenſis [a] anno 1427. mutuo pecunias ab Eccleſiaſticis accepit neceſſitate maxima ærarij preſſus, cùm vacuum eſſet, & copioſum alere exercitum cogeretur, quas depulſa neceſſitate reſtituit. Hoc autem mutuum ad ratam facultatum vniuſcuiuſq. petebat, requirebatq; illud prius ab Eccleſiaſticis, non vi auferebat. Quod eo admirabilius eſt in iſto, & alijs Principibus ditionis Mediolanenſis, quia à Pontifice Maximo conceſſum ijs erat priuilegium vt Eccleſiaſticis imponere poſſent contributiones, noluit tamen ob reuerentiam in ordinem Eccleſiaſticum & vti poteſtate, ſed mutuata pecunia contentus fuit. Quòd ſi aliquando eo priuilegio vtebatur, Xenodochia eximebantur, ſufficientia alimenta ſemper Eccleſiaſticis conſeruabantur, & quę ad Dei cultum decenter exercedum erant neceſſaria, quare ſuperflua tantùm amputabantur.

[a] Ex Barone Porta in 2. indice prop. 1. et in obſer. cap. 2. Et de modis diuerſis contribuẽdi. ibid. Et propoſ. 4. cũ eius obſeru.

Neq;

Neq; huiuſmodi contributiones imponebat niſi prius conſultis Epiſcopis, qui,quid a quoq; ſoluendum eſſet, decernebant; nec niſi de eorum conſenſu contra Eccleſiaſticorum colonos, & alios eorum debitores quicquam intentabat, ipſiq; Epiſcopi exactorem conſtituebant, in ęſtimum conſentiebant, illud vt executioni mandaretur curabant (Quod munus Antonij de Leua ętate ad Oeconomum Generalem Eccleſiaſticum ſpectaſse legitur) edictum de ſolutione proponebant. Nec in Eccleſiaſticos vnquam ſine Ro. Pontificis licentia quicquam autoritatis Principes illi vſurpabant. Idem ſi prętent nunc Principes, & Magiſtratus nihil erit cõtrouerſiæ cum Eccleſiaſticis. Concedat Ro. Pontifex contributiones, exigant Epiſcopi, abſtineant à violentia laici, ſoluant Eccleſiaſtici, quæ iubebuntur, ac patienter ferent impoſitas contributiones. Et quidem hoc mutuo ſatis eſse conſultum ſuæ, ac Reip. neceſſitati cenſuerunt hi Principes, adq. adeo per illud à Charitatis, & ęquitatis naturalis obligatione ſe Eccleſiaſticos eximere, ſeruariq. à ſe debitam Eccleſiæ reuerentiam, nec pauperes ſua fraudari ſubuentione.

11 Si hoc tempore cum Eccleſiaſticis eodem modo ageretur, non eſſet quod conquererentur, non enim cogerentur dare, ſeu non auferrentur ab eis quæ ad victum,& veſtitum neceſſaria ſunt,ſed quę ſuper eſsēt, exhiberent, & quidem libentius, ſcientes ea aliquãdo eſse reddēda. At nunc nunquam reſtituenda auferuntur; & ſi ſe reſtituturos dicant Principes, & Magiſtratus, dicet Eccleſia, Accipio conditionem. Verùm ſi reſtituendi animus eſt, cur non adnotantur in aliquo libro ea, quæ ab Eccleſiaſticis auferuntur? Cur immittuntur Milites in Eccleſiaſtica bona, qui ea conſumant

ſumant, nullam conſumptorum cuiquam, niſi Deo, reddituri rationem? Cur tam rigidè, & iniquè ſeruatur, vt in Cataſtro non appareat eſſe bona Eccleſiaſtica ea, à quibus onera exiguntur, niſi quia ſi id appareret, vererentur laici, ne aliquando Eccleſia iniquè ablatum repeteret, & cogerentur ipſi non ſua vſurpantes ea reſtituere, vt exigit iuſtitiæ ratio? Cur exactores, ni Eccleſiaſtici onera ſoluant, vi auferunt eorum animalia, & fructus, vt ſoluere compellant? Hæc ſatis oſtendunt nullum eſſe reſtituendi animum, licet verè ad reſtitutionem teneantur quicumq; cauſa damnorum ſunt Eccleſijs, & Monaſterijs illatorum, cùm cauſa ſint, vt iniuſtè aliena auferantur, exempta ſcilicet ab omni laicorum poteſtate, ſiuè iuriſdictionis, ſiuè œconomicæ. Obligationem autem ad reſtituendum cùm Eccleſia grauatur in neceſſitate à Principe laico agnoſcit Cynus apud Thuſchum. *a*

a Cyn. in l. Neminè c. de Sac. Eccl. fin. ex Thuſ. u. Eccleſia cõcl. 13. n. 48.

12 Quòd ſi quis dicat, Princeps publicæ vtilitatis cauſa poteſt auferre ius tertij, eiq; præiudicare, ergo id etiam poterit cum Eccleſiaſticis. Negabitur primò conſequentia, quia dato quòd poſſit auferre ius tertij ſubditi, non poteſt tamen non ſubditi, & ſi cùm Eccleſiaſticis non ſecus ac cum ſuis ſubditis ſe gerere poſſet, ſeruare tamen deberet, quæ Sacri Canones preſcribunt, atq; adeo à Summo Pontifice licentiam petere deberet. Secundò demus eſſe verum antecedens, at in tali caſu tenetur Princeps damnum illius tertij compenſare; vt Doctores docent apud. *b* Menochium, multo magis reſarcire debebit Eccleſiaſticorum damnum.

b Bald. in l. venditor §. ſi conſtat ff. comm. vni. præd. Natta conſ. 554. n. 8. l. 3. Rolãd. a Valle l. 2. conſ. 69. & l. 3. conſ. 71. ex Menoc. cõl. 744. n. 10.

CA-

CAPVT XIII.

An adſit conſuetudo Eccleſiaſticos ad tributa ſoluenda ligans.

1 *Nolunt Eccleſiaſtici aſſerere exemptionem ſuam à tributis eſse de Iure Diuino.*

2 *Non adeſt conſuetudo, ſed violentia contra Eccleſiaſticam Immunitatem.*

3 *Conſuetudo laicorum contra Eccleſiaſticam libertatem, non ligat Eccleſiaſticos. Qui legem circa aliquid condere non poſsunt, nec poſsunt conſuetudinem introducere circa illud.*

4 *Debet per actus humanos, & voluntarios induci conſuetudo. Metu maioris mali, aut etiam vi ſoluunt Eccleſiaſtici onera.*

5 *Per iniuriam laici contra Eccleſiaſticos ius ſibi dicunt.*

6 *Papa non poteſt conſentire in conſuetudinem contra Eccleſiaſticam libertatem.*

7 *Dato quod poſset conſentire, ſatis non eſset tacitus conſenſus.*

8 *Tolerantia non arguit conſenſum, nec reddit validam legem, cùm eſt, vt peiora caueantur, vt accideret in noſtro caſu.*

9 *Conſuetudo contra Eccleſiaſticam libertatem eſt corruptela, nec introduci poteſt ab Eccleſiaſticis, & laicis ſimul.*

10 *Ex immemorabili conſuetudine contra immunitatem Eccleſiaſticam arguitur priuilegium, non tamen ità omnes ſentiunt*

11 *Duces Mediolanenſes olim onera impoſuerunt Eccleſijs*

ſijs autoritate Summi Pontificis. Quod Priuilegium non eſt omnibus conceſsum.

12 *Non eſt alleganda conſuetudo contra ius ſcriptum.*

13 *Non poteſt adduci præſcriptio contra Eccleſiaſticam libertatem.*

14 *Adducere conſuetudinem contra Eccleſiaſticam libertatem non excuſat à peccato.*

Hæc fuit prima ratio à laicis adducta cap. 2. ad probandam obligationem Eccleſiaſticorum ad ſoluenda onera.

1 POſſent Eccleſiaſtici ea reſponſione vti, qua multi vtuntur, nempe Eccleſiæ exemptionem à tributis eſſe à Iure Diuino, & ideo conſuetudine, aut præſcriptione humana, non poſſe deperdi etiam cum Papę ſcientia, & conſenſu. [a] Sed ea vti nolunt, cùm multorum Doctorum ſequi ijs ſententiam ſatis ſit, qui iuris humani eſse eam exemptionem aſſeruerunt.

[a] Vide Surd. conſ. 301. vol. 4. §. conſuetudo & ſeq.

2 Reſpondent ergo negantes adeſſe eam conſuetudinem, ſed ab aliquot ab hinc annis adeſſe violentiam laicorum in bona Eccleſiaſticorum, contra quę, & colonos eorum vi armata procedunt, vt extorqueant quæ prætendunt; Violentiam autem, & ſi longi temporis, non obligare de iure Eccleſiaſticos; qui ſi ad redimendam vexationem aliquid ſoluunt, non ſponte id faciunt, nec iure id poſſunt facere, cùm in nullius Eccleſiaſtici poteſtate ſit iura, & priuilegia Eccleſiæ imminuere, eiſq; nuntium remittere.

3 An hæc reſponſio ſubſiſtat, diligentius inſpi-

ciamus. Et primò inquirunt. Quis huiuſmodi conſuetudinem induxit? An Princeps? An Laici? An Eccleſiaſtici? An omnes ſimul? Si Princeps, & laici, hæc non eſt conſuetudo, nec vim habet conſuetudinis, quia conſuetudo ab ijs induci debet, qui legem condere poſſunt, *a* vt vim legis habeat, eamq; ſeu contrarium priuilegium abroget, eſt enim conſuetudo Ius quoddam non ſcriptum, quod pro lege ſuſcipitur. *b* Vnde cùm conſuetudo legem inducat, & legem inductam mutet, tollatq; *c* non niſi ab ijs introduci poteſt, qui legem poſsunt condere; At neq; Princeps laicus, neq; alij laici poſſunt condere legem contra libertatem Eccleſiaſticam, ergo nec poſſunt conſuetudinem introducere contra eandem. Quare ſicut ſi lege aliquid ſancirent, contra eam libertatem, eſſet omnino irritum, ita etiam irrita, & nulla erit conſuetudo per eos introducta. Et præterea cùm agatur de vtilitate tum laicorum, tum Eccleſiaſticorum, vt aſserunt laici ipſi, vtrorumq; requiritur conſenſus, nam quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *d*

a Suar. de leg. l. 7. c. 9. Bon. de leg. d. 1. q. 1. p. ult. §. 3. n. 28. S. Thom. 1. 2. q. 97. a. 3. & alij communiter.
b Cap. conſuetudo d. 1. Bon. l. c. n. 2. 4.
c cap. in his d. 11.
d Dian. 1. p. tr. 1. res. 39.

4 Si verò hanc conſuetudinem Eccleſiaſtici introduxerunt, nihilhominus aſsero hanc non eſſe conſuetudinem. Primò quia vt conſuetudo vim legis habeat, & deroget legi, ac priuilegio communitatis, debet per actus humanos, voluntarios, ac liberos induci, *e* ſicut lex per huiuſmodi actus fieri debet, alioqui lex non erit. At Eccleſiaſtici non conſentiunt liberè in ſolutionem onerum, ſeu tributorum, ſed metu maioris mali à laicis inferendi, niſi contribuant, quibus non poſsunt obſiſtere, cùm mittantur milites, & exactores cum ſatellibus ad colonos Eccleſiaſticorum, eorumq; poſſeſſiones, &

e Suar. l. 7. de leg. c. 12. Bon. de leg. d. 1. q. 1. p. vlt. §. 3. n. 12.

domos

domos ruſticas, qui auferant triticum, boues abducant, & alia ſurripiant, quia onera, quæ laicorum ſententia debebant Eccleſiaſtici, non ſoluerunt. Hęccine eſt conſuetudo ſoluendi? Vbi metus grauis mali, & non rarò coactio intercedit, libertas non eſt; Adeſt autem inuoluntarium ſecundùm quid, ſi metus ſit grauis, & iniurioſus, Adeſt verò inuoluntarium ſimpliciter, ſi ſit coactio. Confirmatur quia Eccleſiaſtici ſoluentes tributa, ſi non haberent metum maioris damni, ne ſcilicet Coloni fugerent, ac poſſeſſiones incultæ remanerent, & alia grauia mala ſequerentur ob laicorum violentiam, non ſoluerent ea onera, quę inuiti ſubeunt, cùm nolint ſuis priuilegijs, ac iuribus præiudicare, Atq; ideò non habent animum inducendi conſuetudinem ob ſolutiones ex ſolo metu, aut forte etiam vi factas, vt optimè ex Bartolo docet Suar. *a*

5 Eſse porro eum metum iniurioſum. ſeu iniurioſè illatum, patet, quia laici ſibi ius dicunt contra Eccleſiaſticos, & contra eorum priuilegia agunt ſine ordine iuris, ſed factis tantummodo. Vnde non immeritò dicitur à multis Doctoribus irrationabilis ea conſuetudo, quæ eſt contra libertatem Eccleſiaſticam. *b* Quare cùm compellantur per iniuriam Eccleſiaſtici ad ſolutionem onerum, nullum laici ius acquirunt: Nec dici poteſt conſuetudo, vbi vis dominatur.

a Suar. l. 7. de leg. c. 12.

b Suar. l. c. c. 6. n. 13. 14. citans Rochũ, Ias. Bart.

6 Nec dici poteſt adeſſe Papæ conſenſus, nam rei adeò iniurioſę, & oneroſę Eccleſiaſticis non aſſentitur, cùm ſingulis annis in Bulla Cœnæ declaret oppoſitum. Imo nec poteſt conſentire in talem conſuetudinem, per quam auferatur priuilegium immunitatis Eccleſiaſticorum etiam vnius prouincię, nam

ea ablatio eſſet iniurioſa ſtatui clericali, & ſcandaloſa Eccleſiæ, nec eſſet in ędificationem, ſed in deſtructionem, Poteſtas autem Papæ data eſt à Chriſto Domino in ædificationem, *a* & facerent contra ius Diuinum quod vel immunitatis priuilegium conceſſit, vel Papæ prçcepit vt eam concederet.

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 32. n. 7. & ſeq.

7 Verùm demus Papam licitè poſse conſentire in huiuſmodi ablationem immunitatis Eccleſiaſticę, Certè in re tam graui non ſufficit tacitus eius conſenſus, nam requiritur cauſæ cognitio, & magna deliberatio, cùm laici pretendant hanc immunitatem auferre non ad breue tempus, & pro vna, aut altera vice, ſed ad longum tempus, & ſingulis annis. Non ergo dici poteſt adeſſe tacitus Papæ conſenſus, cùm ſingulis annis declaret oppoſitum, & contrarium expreſse promulget; renouans bullam Cœnæ, in qua huiuſmodi conſuetudines aufert.

8 Et ſi qua adeſt tolerantia ipſius, hæc non arguit eius conſenſum, quia tolerat, vt peiora caueantur, quod cùm fit, Tolerantia validam non reddit legem, nec conſequenter conſuetudinem, vt docent Doctores, *b* nam commodè prouidere non poterat, & periculum erat ſcandalorum, ſi non toleraſset, cùm non facile eſsent obedituri laici, referebatur enim ad ipſum pene renouata eſse duorum Henricorum Angliæ Regum tempora ingemere bonos, & aliorum peſſimorum Principum facta, iuſsaque; iuſsos aliquos Prelatos è patrijs ſedibus abire, Cognatos, Affineſq; eorum, & aliorum Eccleſiæ iura tuentium Eccleſiaſticorum, malè acceptos, & coniectos in carcerem, deiectam domum vnius vicem Epiſcopi ſuſtinentis, contemni Eccleſiaſticas cenſuras à multis excommunicatis, vel interdictis ob grauamina

b Abb. in C. Clerici de iudic. n. 6. Calder. & alij in c. Deceſſimus de iudic.

Eccle-

Eccleſiaſticis illata, quas contempſiſse aliqui dicebant, vel ob pęnas comminatas, ſi eas ſeruarent, à potentibus illas pænas inferre, vel etiam ob propriam malitiam, vel ob prętenſam iniuſtitiam, & inualiditatem earum cenſurarum: Cuius tamen rei iudicium non laicorum erat, ſed ſuperiorum Eccleſiaſticorum. Et ſaltem in foro fori iniuſtitia nulla fuerat, cùm citati fuerint qui rei credebantur, nec reſponderint: & idcirco, vt contumaces fuerint damnati: Quare exterius ſaltem parendum erat promulgatæ cenſuræ ad vitandum ſcandalum fidelium populorum. Referebatur etiam ad hunc forte contemptum cenſurarum alterius incitari aliquos, quia ſperabant ſe pręmia, & dignitates conſecuturos, vt alicui contingerat. Hęc autem ſi vera fuerunt, fuerunt etiam Principum, Magiſtratuum, & communi Catholicorum repręhenſione dignisſima, ſed tamen opera quorundam opinantium, ſe gratum Principi facturos ſi executioni ea mandaſſent, ſine ipſius Principis, Senatus, ac Magiſtratuum mandato, imo nec, vt puto, cùm eorum ſcientia, nam ſi nouiſſent malefactores iuſtiſſimi viri, non impunè dimiſiſſent, cùm igitur ſcandala timerentur, mirum non eſt Papam diſſimulaſſe violationem Eccleſiaſticæ libertatis in aliqua Prouincia, in quo caſu tolerantia non arguit conſenſum iuxta Cap. Dudum de præb. & cap. Deniq. d. 4. Prædicta enim timorem inferebant Eccleſiæ Paſtori, & alijs, ne peiora priuatæ illæ perſonæ molirentur, quas fortè à Principum virorum præcepto inductas ad ea facinora arbitrabantur. Vnde non immeritò huiuſmodi conſuetudo dicitur corruptela cap. Quamquam de cenſ. in 6. & Clem. quinta Pręſenti de cenſ. Quare iniqua eſt, & irrationa-

bilis

a Fragos. in reg. reip. p. 1. l. 2. d. 4. §. 31. n. 521.

bilis, ideoque non eſt ſeruanda. *a*

9 Supereſt vt ea conſuetudo dicatur introducta non à laicis, aut Eccleſiaſticis ſeorſim, ſed ab vtriſq; ſimul, atq; adeo eſse derogatum immunitati Eccleſię, ſed neq; id affirmari poteſt, cùm argumenta allata militent non ſolùm contra eos ſeorſim, ſed & contra eos ſimul ſumptos. *b* Nam Eccleſiaſtici inuoluntarij fuerunt in contributionibus, nec ſuis priuilegijs derogare poſsunt, quibus laici derogandum eſſe contendunt; laici verò circa res Eccleſiaſticas nihil iure poſſunt, nec ob coniunctionem cum Eccleſiaſticis maiorem aliquam poteſtatem acquirunt in ipſas. Non ergo dici poteſt conſuetudo, ſed continuata violentia iniuſta, atq; adeo corruptela. Adde quod Eccleſiaſtici non poſsunt huiuſmodi conſuetudinem introducere, cùm non poſſint renuntiare priuilegijs ſtatui Clericali conceſſis, aut legem contra aliquod eorum condere, atq; adeo nec conſuetudinem introducere contra Sacros Canones. Vide Dianam 7. p. tr. 1. reſ. 18.

b Vide Suar. l. 4. cōtr. Reg. Angl. c. 32. n. 19.

10 Si conſuetudo eſſet immemorabilis forte præſumi poſſet adeſſe priuilegium Summi Pontificis, nam ea preſumitur honeſta, non eſt autem honeſta, niſi per priuilegium fuerit introducta, cùm alioqui eam ius reprobet. Licet de hoc etiam dubitandum ſit, cùm non deſint Doctores aſſerentes eam conſuetudinem immemorabilem non probare priuilegium, quia hoc eſt odioſum, & rarò conceditur, & ideo debet optimè probari. Et conſuetudo immemorabilis reprobata à iure non probat priuilegium. *c* Quicquid ſit, in noſtro caſu non adeſt conſuetudo immemorabilis, cùm non multis ab hinc annis inceperit, ab anno ſcilicet, vt puto, milleſimo ſexcenteſimo re-

c Suar. l. 1. c. 31. n. 17 Curtius, & alij.

claman.

clamantibus Eccleſiaſticis. Vnde non poteſt dici Priuilegij vim hebere, & ei æquiparari etiamſi eſset longiſſimi temporis l. Hoc iure verſ. Ductus aquæ ff. de aqua quot. Et ęſt. Quia iure ſcripto reprobatur, vt probat cap. Cum ſatis de offic. Archid., & Io: Andr. in c. de Cleric. ægrot. in 6, Improbatur autem in bulla cœnæ, & in Concilio Later. ſub. Leone X ſeſ. 10. & ab Honorio 3. cap. Nouerit de ſent. ex com & ab Vrbano VIII. in bulla edita anno 1641. 5. Iun. apud Dian. 7. p. tr. 1. reſ. 18. n. 6 in qua damnat omnia pręiudicialia facta, & facienda contra immunitatem & libertatem Eccleſiaſticam etiam ſub prætextu quod bullæ non fuerint publicatæ vel vſu receptæ, aut contrario vſu etiam decennali, & quantunlibet longiſſimo abrogatæ. Et ſi dicatur, hanc non eſſe acceptandā obligat nihilominus, quia lex eſt Pontificia non pendens ab acceptatione, poteſtatem enim non accepit Papa à populo, ſed a Deo: & adigit ad eius obſeruantiam cenſuris. Chriſtus autem dedit autoritatem ligandi, atq; ſoluendi D. Petro independenter à populo, ſeu ſubditorum acceptatione, & ſi quis neget Pontificem id poſse facere dicet aliquid contra fidem. *a*

11 Quòd ſi forte pro ea conſuetudine, afferant, laici, Duces Mediolanenſes olim impoſuiſſe onera & exegiſſe ab Eccleſiaſticis, vt fuſius quidam Autor probat,*b* cuius opera ad pręlum feſtinant, & forte edita in lucem erunt, cùm hic tractatus ad vmbilicum peruenerit; Dic, contra ea, quæ dicta ſunt, nihil concludi, quia illi Principes à Summo Pontifice obtinuerunt, vt id fieri poſſet. Quòd ſi nunc etiam vigere illud indultum oſtenderetur, nihil vltra adderem; ſuaderemq. Eccleſiaſticis, vt patienter impoſitas con-

a Suar. de leg. l. 4. c. 6. n. 2 cum alijs apud Dian. 9. p. tr. 1. reſ. 18. n 6.

b Baro. Franciſcus a *Porta*.

obſeruant Doctores. *a* Præſcriptum non eſt conſuetudo grauandi Eccleſiaſticos, cùm numquam legitimè inceperit, ſed per vim, & iniuriam, & contradicentibus Eccleſiaſticis, vel ſaltem inuitis, ſed ſilentibus timore maiorum malorum. Quòd ſi conſuetudo auferendi pecunias a ſubditis ob bellum iuſtum, vel aliam iuſtam cauſam publicam, & eas non reſtituendi vocatur Corruptela à Roccho, *b* quia eam exiſtimat contra ius gentium, multò magis erit Corruptela conſuetudo auferendi bona ab Eccleſiaſticis, & eos grauandi ob ingruentia bella ſine vllo animo reſtitutionis. Confirmatur, quia laici præſcribere non poſſunt contra res ſpirituales, vel circa eas concernentia, non enim ſunt capaces adminiſtrationis earum; At exemptio Eccleſiaſticorum eſt quid ſpirituale, aut ſaltem ſpirituale concernens, cùm ſit à Chriſto Domino per Papam data ad honorem ſtatus Eccleſiaſtici, & ad Diuini cultus conſeruationem, ergo contra eam præſcribi non poteſt à laico, acquirendo præſertim iurisdictionem in Eccleſiaſticum, cuius ordinariò non eſt capax. Adde quòd nullum ius fauet ei præſcriptioni, vnde eſt ſine eius adminiculo; Ciuile enim in hac materia, nihil poteſt, Canonicum verò conſuetudini huiuſmodi reſiſtit, cùm autem non adeſt ius aliquod, ſeu voluntas ſuperioris, non fit præſcriptio. *c*

14 Nec demum puto conſuetudinem hanc eſſe bonam excuſationem à peccato, & ideò dici de ea poſse quod D. Cyprianus dixit, Non hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed veritatem *d* Nec dixit Chriſtus ego ſum Conſuetudo, ſed Veritas aiunt Auguſtinus, & Gregorius Sanctiſſimi Patres. *e*

a Syl. u. Conſuetudo q. 41. Nau. de conſuet. conſ. 1. Rocchus inc. vlt. de conſuet. Azor. t. 1. l. 5. c. 17. q. 6.

b Rocchus tract. de con ſt. apud Azor. t. 1. l. 5. c. 17. q. 4.

c Suar. contr. Reg. Angl. l. 4. c. 32. n. 19. 20. & vlt.

d Cypr. & refertur ca. Si ſolus, & can. ſi conſuetudo d. 8.

e Aug. l. de bapt. paruul. Greg. ep. ad Guill. m. va. dum.

CAPVT XIV.

An debeantur onera ab Eccleſiaſticis ob eorum bona deſcripta in libro AEſtimi, ſeu Cataſtro, non ſub Eccleſiaſtici, ſed ſub laici nomine.

1. *Liber æſtimi non facit fidem quoad dominia bonorum in eo deſcriptorum, ſed quoad terminos territoriorum, & qualitatem bonorum. Et ideò non probat bona ſub laici nomine deſcripta eſſe laica.*
2. *Fingunt ſe neſcire laici aliqua bona eſſe Eccleſiaſtica, vel craſſa laborant ignorantia, quę non excuſat à peccato, & cenſuris:*
3. *Veritas eſt inſpicienda, non liber cataſtri. Arguitur Eccleſia immunis ab oneribus, quia in Cataſtro non eſt diſcripta.*
4. *Cur laici è Cataſtro nolint demere bona in Eccleſiam tranſlata, cùm tamen olim delerentur.*
5. *E cataſtro eſſe delenda bona, cùm in Eccleſiam transferuntur, ſenſit Senatus Mediolanenſis, & alij Regij Magiſtratus, ac Gubernatores quoad onera extraordinaria.*
6. *Regiſtratio quam ſubiectionem indicet.*
7. *Argumentum à Cataſtro deſumptum nullam vim habet. Cataſtrum non aufert priuilegium exemptionis.*

Bona

8 *Bona cataſtrata eſſe obnoxia oneribus ſentiunt aliqui in quo ſenſu.*

9 *Tranſeunt tum onere bona cataſtrata iuxta Bartolum, quod eſt contra conſuetudinem Tribunalium ditionis Mediolanenſis.*

10 *Ex cataſtratione non contrahitur hypotheca bonorum.*

MAgnum prædicant argumentum pro ſe laici; inquiunt enim, Bona, pro quibus Eccleſiaſticos ſoluere onera compellimus, ſunt in Cataſtro communitatum deſcripta nomine laici. ergo ea bona adhuc ſunt laica, & conſequenter ſubiecta cuicumq; oneri, quod alijs bonis imponitur; Nec vlla fit Eccleſiæ iniuria, cùm aliquid ob ea bona exigitur, ex rebus enim ſub laici nomine deſcriptis colligitur

1 Magna ſane eſſet excuſatio laicorum hic liber cenſus, ſeu ęſtimi ſi veritatem non apparentias ſcienter ſequerentur ipſi, atque adeò germanè procederent.

Dicite queſo, facit ne liber ille, vt eorum prædiorum ſit poſſeſſor ipſe, ſub cuius nomine ſunt deſcripta? Non equidem. Sunt enim multa prædia ſub vnius nomine in eo libro, quæ alterius ſunt, vt ex ipſis libris haberi poteſt, in quibus prędia aſſignantur Patri, aut Auo, vel alteri iam defuncto præſentis poſſeſſoris Cognato, quorum tamen ea non ſunt, ſed illius, qui ea poſſidet; & ſi vnus hodie prædium ſuum vendit, nec emptor curet, vt in libro cenſus illud ad ſe transferatur, erit nihilominus verus ipſius poſſeſsor, & dominus. Non enim liber ille facit fidem quo ad dominia, ſed quo ad terminos, & ter-

ritorium agrorum, qualitatemq; eorum, vt multi Doctores obſeruant, *a* & ideo in limitum quæſtionibus terminandis, adhibenda eſt fides ei libro æſtimi, non tamen in ijs dominij, & poſſeſſionis in præiudicium præſertim tertij, niſi fortè is conſentit ei regiſtrationi, vt aſſerunt multi, *b* adduciturque pro probatione lex ſi Pater tuus C. de act. empt. & lex ſolemnibus C. de rei vindic. Cùm ergo eſse aliqua bona in Cataſtro deſcripta ſub alicuius nomine non probet eius dominium in ea cùm præſertim conſtat hoc eſſe penes alium, non poteſt ex Cataſtro probari bona ſub laici nomine in eo poſita ad laicos pertinere, cùm præſertim ſciant omnes illa haberi, & poſſideri ab Eccleſiaſtico, & ab Eccleſia. Si autem ab Eccleſia poſſidentur, negari non poteſt eſſe Eccleſiaſtica, Quid enim eſt bona eſſe Eccleſiaſtica niſi ab Eccleſia iure poſſideri? At neſcimus, inquiunt laici, ita eſſe, inuenimus in noſtris libris ea bona laicorum nomine eſſe deſcripta, ab ijs idcircò onera exigimus.

2 Verè ne neſcitis, an vos neſcire fingitis? ſi verè neſcitis, cur Eccleſiaſticos vexatis, nec à moleſtia deſiſtitis, cùm ipſi coram vobis comparent, dicuntq; ea bona ſua eſſe, ac publicis ſcripturis, & tabulis probant ſe eſſe in eorum poſſeſſione? Hoc certe non eſt Neſcire, ſed nolle ſcire: Ideoq; verè ſciunt laici ea bona eſſe Eccleſiaſtica, ſed neſcire ſe fingunt; Quamuis autem id non fingerent, excuſare ſe non poſſent, quia facile poſſunt huiuſmodi expellere ignorantiam, nec volunt, laborant ergo craſſiſſima ignorantia, quæ à peccato non excuſat, neq. à cenſuris, ſi quæ ſunt impoſitæ vexantibus Eccleſiaſticos exactione onerum. Non igitur ex libro cenſus arguẽdum

eſt

a Bald. in l. 3. c. de nat. lib. Alex. conſ. 25. l. 3. n. 3. Dec. conſ. 146. n. 13. Alban. conſ. 6. n. 6. Cra. cõſ. 128. Brun. cõs 34. n. 7. Alex. conſ. 35. l. 4. n. 4. Corn. conſ. 33. n. 2. & 10. l. 11. Beroi. conſ. 77. l. 3. n. 14. Maſc. de probat. concl. 396. n. 9. Decian. conſ. 40. l. 4. n. 1. ex Menoch. conſ. 2. n. 6. & conſ. 147 n. 50. & cõſ 152. n. 12.

b Dec. in c. cauſa de probat. Crau. tr. de antiq. tẽp. 1. p. n. 72. Iacob. Put. alleg. pro communi Val. Alex. conſ. 35. l. 4. n. 4. & cons. 81. l. 3. & conſ. 10. l. 4. & conſ. 37. n. 16. & 182. l. 2. n. 2. & conſ. 147. l. 5. Corn. conſ. 333. l. 1. apud Menoch. cõſ. 147. n. 153. & conſ. 119. n. 19. 20. & cõſ.

eſt Eccleſiaſticos eſſe obligatos ad onera, ſed ex eo ad ſummum colligitur ea bona in eo deſcripta ſub nomine alicuius laici, fuiſſe olim illius, tuncq; obligata ad onerum ſolutionem, & ſi id omnino non ſit certum.

191. n. 83. vbi citat. Bald. Barb. Brun.

3 Imo accidere etiam poteſt, vt quis in eo libro ſit deſcriptus, vt debitor Communitatis, qui tamen nihil debeat, vt pluribus probat Menochius *a*; Quare cùm ex Cataſtro debere quis aliquid dicitur, non ex ipſo Cataſtro, ſed ex rei veritate videndum eſt an debeat; In ſuo enim libro poteſt quiuis quos debitores voluerit, ſcribere, qui tamen ſi verè nihil debeant, non ſunt cogendi ſoluere quia in eo libro inter debitores numerentur; niſi fortè liber ille ſit cõfectus publica autoritate, & præmiſsis citationibus eorum, qui in eo ſunt ponendi vt debitores. *b* Licet ergo in cataſtro poſita eſſet Eccleſia, vt debitrix eius communitatis, non ideo aſserendum eſset eam eſse debitricem, cùm antequam in eo libro deſcriberetur, non fuerit monita, nec citata. Neq; igitur eius bona dicenda ſunt eſse obligata ad onera, quia in Cataſtro ſint deſcripta. Quin potius ex eo libro arguendum eſt Eccleſiam eſse immunem ab oneribus, quia in Cataſtro non eſt deſcripta, nam aliquis eſse immunis ſatis probatur, ſi in libro cenſus non ſit deſcriptus ex multorum ſententia. *c* Cùm itaque nullus Eccleſiaſticus reperiatur in libro communitatis deſcriptus, optimè arguitur nullum eſse ſubiectum oneribus eius communitatis.

a Menoc. in conſ. 7. n. 12. 65.

b Neuiz. cõſ. 67. n. 10. Roland. conſ. 66. n. 54. apud Menoc. l. c.

c Alex. & Iaſon in l. Titia textores de l. g. Bart. in l. vlt. C. de rebus cre. Bald. in l. Non iullum C. de edend. Crau. cons. 38. Decian. conſ. 213. n. 6. & cons. 286. apud Menoch. cons. 21. n. 23.

4 Verùm demus aliquid probari ex libro cenſus, cùm rite eſt confectus, certè contra Eccleſiaſticos non probabit, quia in eo non ſunt deſcripti, vt dictum eſt; Quòd ſi aliqua bona ab ijs poſſeſſa in eo

ſunt

ſunt deſcripta, id non facit, vt poſsint ad onera compelli. Vnde enim prouenit, vt ea bona ſint ibi deſcripta? Non ex alio, niſi quia nolunt communitates ea bona fateri eſſe Eccleſiaſtica, & ideò demere nolunt nomen laici, quod in libris eſt poſitum, quaſi eorum bonorum dominus olim fuerit, & nunc ſit. Cùm tamen, ſi recte agere vellent, & illud pſalmi fugere, noluit intelligere, vt bene ageret *a* deberent, vt olim fiebat, ex ijs libris cataſtri delere illud laici nomen, ſciunt enim hunc non eſſe eorum bonorum poſſeſſorem, ſed Eccleſiam: Statim autem ac bona transeunt in Eccleſiam à regiſtro debent auferri, vt docent Doctores: *b* aut ſi in eo ſunt relinquenda, ea tantùm debent eſse, quæ erant obnoxia oneribus ordinarijs, iam impoſitis, vt ſciatur quæ onera ſoluere debeant; Sicq; fuit deciſum à Senatu Mediolanenſi anno 1543. 17. Decembris in cauſa bonorum S.S. Dominici, & Bartholomęi Laudę. Vnde in ea ditione ab æſtimo generali omnia bona Eccleſiaſtica fuerunt excluſa, & non regiſtrata anno 1549. Atque in reformationibus taxarum equorum bona etiam de nouo acquiſita ab Eccleſia non ſunt in eadem ditione taxata, quia magiſtratus cenſuerunt non eſse denuntianda, nec taxanda, vt patet ex inſtructione data per Regium Magiſtratum Alexandro Craſſo pro reformatione compartiti taxarum agri Papienſis IV. Auguſti anno 1541. c. 8. Ad cuius exemplũ aliæ inſtructiones ſolitæ ſunt ibi concipi. Idem patet ex capitulis æſtimi Cremonenſis compilatis ſub Senatore Montio ad eius æſtimi confectionem delegati, & à Senatu Mediolani confirmatis anno 1564. die 23. Martij cap. 4. vbi non eſt impoſita neceſſitas denuntiandi bona Eccleſiaſtica; Ac reditus Eccle-

a Pſ. 35. 4.

b Feſtas trac. de collect. p. 4. c. 1. n. 3. cũ ſeq. & 50. cũ ſeq. Alba cõs. 8. n. 6. Eccer. cõs. 42. n. 25. cum ſeq. Natta conſ. 280. n. 5. Ruin. cons. 117. n. 3. cum ſeq. l. 4. & cons. 111. n. 9. l. 5. Berroi. cons. 31. fin. l. 1. Ripa in 1. reſp. n. 1. 2. de muner. et honor. et alij magis cõmuniter apud Galliam conſ. 59. ex Gattico n. 14.

Eccleſiaſtici, quos liuella vocant, ſunt detracti, etiamſi fuerint acquiſiti, vel facti poſt æſtimum generale, & conſtituti ſuper bonis jam cenſitis. Quod etiam decretum eſt ab eodem Senatore Montio de cōſenſu eiuſdem Senatus in æſtimo Melegnani die 12. Febr. anno 1573. Idem etiam ſeruatum eſt Mediolani in exactione taxarum domuum, & perticatuum, à qua exempta ſunt ſemper bona Eccleſiaſtica, etiam de nouo acquiſita; quamuis antea eſsent deſcripta in libro æſtimi. Quare die 22. Martij anni 1559. Dux Sueſsę Gubernator Mediolanenſis Ditionis, declarauit ad ſolutionem impoſitionis ſcutorum quingentorum mil. lium teneri omnes præter Eccleſiaſticos, Pia loca, Habentes duodecim liberos, & Priuilegiatos ex titulo oneroſo ſine vlla diſtinctione bonorum regiſtratorum, & non regiſtratorum: ſed ſatis eſſe duxit illa eſſe Eccleſiaſtica. Quod idem decreuerat anno 1558. die 14. Decem. alter Gubernator Ioannes Figueroa pro Religioſis S. Bartholomei de Cauacurta in comitatu Laudenſi, ne ſcilicet moleſtia afficerentur pro aliquo onere extraordinario ob bona ab eis poſseſſa, & regiſtrata. Idemque pro Monialibus S. Dominici Ordinis S. Claræ Nouariæ ſtatutū fuit eodem anno die 23. Dec. teſte Plotio iuniori, *a* ſicq; fuiſse reſcriptum ad Prętorem Caſalis Maioris pro Reu. D. Syluano de laude & conſortibus die 24. Ianuarij anni 1567. & die 12. Iulij eiusdem anni, ac die 20. Aprilis anni 1564. pro bonis translatis in Eccleſiam S. Pauli conuerſi à Comite Guaſtallæ quæ prius erant in libro æſtimi deſcripta, teſtatur Zumallius. *b* Cùm autem quæſtio incidiſset pro bonis acquiſitis à Monialibus S. Pauli conuerſi, & in eas traslatis à Conſtantio Viſtarino, Regius Magiſtratus Mediolani pronuntiauit die 12.

Iulii

a Plot. iun. in addit. ad vlt. conſ. Mart. Garr. n.13.

b Zumal. conſ. apud Gatticum.

Iulij anni 1568. in decretis eſse perſiſtendum; In quā ſententia permanſit die 26. Febr. anni 1579. pro quibusdam bonis emptis à Monaſterio S. Io: in Conca Mediolani, Senatusque eiuſdem Ciuitatis eodem anno die 16. Ianuarij ſcripſit litteras Magiſtratus eſse exequendas; nec eas conſulta Regia Maieſtas anno 1570. abrogauit. Imo idem Senatus Mediolani die 2. Iunij anni 1571. in litteris ad Prætorem Cremonæ datis, ait exemptos ob duodecim liberos ab extraordinarijs oneribus eſse ſeruandos immunes etiam pro bonis poſtea acquiſitis, & regiſtratis: idemq; reſcripſit die prima Septembris anni 1584. & die 7. Iunij anni 1589. pro fratribus Confalonerijs contra Communitatem Candiæ, & pro Minoia. *a* Ergo multo magis reſpectu Eccleſiæ idem eſt aſserendum.

a Ex Zamal. l. c.

6 Quare ſi communitates laicę è Cataſtro delere nolunt bona, quæ ab Eccleſia acquiruntur, non ideo grauandi ſunt Eccleſiaſtici eorum poſseſsores. Cùmq. regiſtratio ſubiectionem arguat, nec Eccleſiaſtici ſint laicis ſubiecti, vt ex ſacris Canonibus ſupra probauimus, ea bonorum regiſtratio ſubiectionem indicabit quoad territorium dumtaxat, ſignificabit videlicet ea prædia eſse intra fines territorij communitatis illius, vt notant Doctores. *b* Imo bona in Cataſtro deſcripta cùm ad Eccleſiam perueniunt fieri immunia ab oneribus aſserit Abbas conſ. 13. num. 2. l. 2.

b Crau. conſ. 411. n. 71. & cons. 592. n. 83. Brul. cōſ. 34. n. 7. Benian. conſ. 146. n. 13. Soc. Sen. conſ. 205. l. 2. conſ. 46. l. 3. Iaſon. conſ. 166. l. 4. n. 2. Alex. conſ. 23. n. 3. l. 3. apud Menoc. cons. 264. n. 6. 7.

7 Cùm ergo antiquiſſima ſemper fuerit conſuetudo ab hominum memoria, vt bona ab Eccleſia acquiſita è Cataſtro tollerentur, quo iure eam laici conantur auferre? Quam cùm ſeruare nolunt, & ſub laici nomine relinquere ea bona vt fingant ſe neſcire illa eſse Eccleſiaſtica, nullam vim habet argumentum

ex

ex Cataſtro deſumptum, eoq; ſe tueri non poſſunt cùm contra ſacros Canones, legeſq; Ciuiles onera ab Eccleſiaſticis accipiunt. Nam ſi cataſtrum non aufert priuilegia exemptionis Iuris Conſultorum, Medicorum, Cauſidicorum, Notariorum in Collegium aſcriptorum, & Magiſtrorum in publica Academia, aliorumq; cur debet auferre priuilegia Eccleſiæ?

8 Eſſe quidem obnoxia oneribus bona in æſtimo deſcripta docent aliqua, *a* Verùm cùm eo fundamento ducantur, quia liber æſtimi probat poſſeſſionē eius, qui in eo eſt deſcriptus, & ſoluit ſecundùm ęſtimum, & hoc fundamentum, vt vidimus, ſit falſum, corruit etiam aſſertio Cap. cum Paulus 1. q. 1. Non puto tamen id abſolutè eos voluiſſe, ſed intellexiſſe bona illa in cataſtro poſita eſſe obnoxia oneribus, niſi exemptus ea poſſideat, ducuntur enim ex præſumptione quòd ea bona ſint eius ſub cuius nomine ſunt deſcripta, & neſcitur alter poſſeſſor, vt viſi ſunt ſe explicaſſe Baldus, & alij. *b*

9 Licet autem Bartolus cum aliquibus alijs, *c* ſentiat in quemcumque tranſeant bona cataſtrata, tranſire cum ſuo onere, & ideò ſi bona alienet Dominus, detq; perſonæ, quæ non ſit ſoluendo, non debere de ęſtimo extrahi, ſed teneri ipſum alienantem ad onera, idq; extendant, etiaſi alienatio fiat in Eccleſiam, in quo caſu volunt alienantem teneri ad onera, & collectas. Nil refert, quia cùm eo fundamento nitantur, bona tranſeunt cum onere, eodem modo ſunt explicandi, quo Capite ſequenti dictum iſtud explicabimus. Adde quod ei fundamēto obſtat conſuetudo tribunalium ditionis Mediolanenſis quo ad onera extraordinaria, vt teſtatur Ma-

a Maſ. de probat. cōcl. 207. Bald. in l. 1. §. Quod ſi nemo ff. Quod cuiuſq; vniuerſ. nom. Caſtr. in l. 2 apud Iulian. §. Hær. ff. de leg. 1. apud Thuſc. u. Cataſtrum quid ſit, & u. liber. æſtimi, & Cataſtri, et u. æſtimum cōmunis.

b Bald. conſ. 37. ſoc. cons. 89. l. 1. & cōſ. 46. l. 3. & in l. 1. ff. de acquir. poſſ. Alex. conſ. 147. l. 5. Rom. conſ. 127. Caſtr. l. ſi Pater C. de act. empt. apud Thuſc. vbis.

c Bar. in l. Reſcripto ff. ad munic. Bald. & Salic. in auth. ſed et periculum C. ſine cenſ. vel reliq. et in l. Incola init. ff. ad munic. Caſtr. in l. 2. c. ſine cens. vel relique t. in l. ſi negotium C. de neg. geſt. apud Thuſc. l. c.

 giſtratus

giſtratus in memoriali oblato Gubernatori die X. Maij anni 1602. apud Gatticum tomo primo Catenæ pag. 329. in qua Catena à pag. 321. vſq; ad pag. 343. alias refert tum ante, tum poſt annum 1600. emanatas hac de re declarationes, vt anno 1580. die 28. Nouemb. pro PP. Barnabitis, anno 1583. die 28. Apr. pro PP. Auguſtinianis Sanctæ Mariæ Incoronatæ, annis 1581. & 1617. pro bonis Galliauolæ Collegij Braydenſis Soc. Ieſu, anno 1597. pro bonis Domus Aronenſis eiuſdem Societatis, in quibus declarationibus ſermo eſt de bonis Cataſtratis. De eadem conſuetudine teſtantur alij apud Gatticum pag. 6. 4. *a* & licet bona ſint in libro ęſtimi allibrata, eſſe exempta ab extraordinarijs oneribus, docet Grilinzonus conſ. 53. & 62.

10 Nec dici poteſt ex cataſtratione contrahi hipothecam in bonis, & ideo cùm ad Eccleſiam tranſeunt, remanere obligata ad ſolutionem onerum. Nam negatur aſſumptum, nempe contrahi aliquam hypotecam ob Cataſtrationem, Namneq; eſt lex aliqua &c. Aſcriptio enim in regiſtrum obligat ſolùm perſonam regiſtrantem, quæ eo facto promittere videtur ſe ſoluturam collectas, vt docent Natta, Brunus, & alij. *b* Obligatio autem perſonalis non obligat ſucceſſores in bonis; vnde cùm non detur hypotheca, niſi pręcedat obligatio perſonalis l. 2. ff. ſi pignori datum ſit, docentque Baldus, & alij. *c* Perſonæ autem Eccleſiaſticæ non ſint obligatæ, nec earum bona vllam habebunt hypothecam. Adde quod hypotheca contrahitur cùm debitum contrahitur leg. Incola ff. ad munic. cum gloſ. verbo Deſignatus cum Caſtrenſi, & alijs; *d* At debitum nullum contrahitur, cùm bona regiſtrantur, non enim tenentur ad onera nondum

a Plot. in addit. ad conſ. Garrati 63. n. 13. Gallia cōſ. 59. n. 93. Zumal. Trot. Caccia, Paul Rhò in ſuis conſilijs.

b Nat. conſ. 7. n. 9. et cōs. 328. n. 2. Brun cons. 94. et 103. Bald cōs. 434. n. 2. l. 3. Alciat. cons. 8. Riminald. iun. cons. 25. n. 23. apud Zumel. ex Gattico.

c Bald. in l. Placet n. 11. et in Auth. Item nulli n. 5. Cod. de Episc. et Cleric. Salicet. ibid. n. 1. Negus. de pign. membr. 2. 6. p. n. 5. Barcol. conſ. 280. n. 4. l. 1. Natta conſ. 328.

d Caſtr. cons. 275. n. 5. Ang. cōſ. 205. Ioc ſen. conſ. 243. l. 2.

dum impoſita, quæ aliquando ſunt imponenda, nec enim quis dici poteſt ęre alieno conſtrictus ob debita, quæ forte poſt annum contrahet. Nam neq; eſt lex aliqua, aut ſtatutum quo ea hypotheca conſtituta eſſe probetur: Nec bona ſua deſcribens in Cataſtro ea ſuppoſuit alicui hypothecæ, cùm ſe ad aliquid non obligarit, nec inueniatur ſe obligaſſe ſiue in ipſo libro cenſus, ſiue in alia ſcriptura cum Communitate facta; Quare gratis fingitur hypotheca oriri ex Cataſtratione cùm nullo iure, vel Cataſtrati pacto, aut obligatione probetur. Ea ergo hypotheca neq; eſt Tacita per legem, aut a lege inducta, cùm nulla huiuſmodi lex afferatur, nec afferri poſſit. Nec expreſſa, cùm nullibi inueniatur aliquis eam conſtituiſse, & ea Cataſtratio, videatur facta vt vnaquęq. Communitas noſcat bona ſui Territorij, & eorum bonorum poſſeſſores; non autem vt obligatio aliqua gignatur, ad aliquid ſoluendum: & ſi aliqua hinc oritur obligatio non tranſit perſonam eius qui bona ſua in regiſtro ponit. Aſcriptio enim in regiſtrum, &c.

CAPVT XV.

An Eccleſiaſtici teneantur ad onera ſoluenda Reip. ob eam rationem, Bona tranſeunt cum onere.

§. I. Varia onerum genera.

1 *Achilles eſt laicorum præſens argumentum.*
2 *Onera alia ſunt priuata, alia publica.*
3 *Publica onera alia ſunt ordinaria, alia extraordinaria. Quid ea ſint.*
4 *Eadem alia ſunt realia, alia perſonalia, alia mixta, quid hęc ſint.*

1 EN Achilles alter Laicorum ex lege Alienatio ff. de contrah. empt. & multis Doctoribus, *a* qui non ſolùm allata lege nituntur, ſed & lege de his Cod. de Epiſc. & Cler Auth. Item prælium Cod. de Sacroſ. Eccl. Cap. Abbates de decim. Cap. Tributum 23. q. 8. cap. cum non ſit 33. cap. Paſtoralis 28. de decim.

a Bald. conſ. 433. l. 1. Fregoſa in regim reip. p. 1. l. 2. d. 4. §. 3. n. 323. et alij apud ipſum.

Verè Achilles eſt, cùm fortiſſimum ſit argumentum, Vtinam Aiax inueniatur, qui veritatis telo cùm confondiat. Tentandum id eſt. Atq; vt diſtinctius procedamus, & onera iuſtę conſiderationis libra ponderemus.

2 Aduertendum eſt primò Bona duplicis generis oneribus poſse eſse grauata; primi generis ſunt priuata,

ideſt ea, quæ priuatæ perſonæ ſoluenda ſunt ex contractu, vel alia obligatione inter priuatos facta: Secundi generis ſunt publica, ideſt quæ ſoluenda ſunt reip. pro ipſius neceſſitate, vel vtilitate.

3 Aduertendum ſecundò onera publica, alia eſſe ordinaria, alia extraordinaria. Ordinarium onus eſt illud quod eſt certum, ac ſtabile, & determinatum, nec variatur pro exigentia rerum, *a* licet forte ſingulis annis non ſoluatur, ſed ſit indeterminatum quoad tempus, determinatum verò quoad quantitatem, vt ſi grauentur aliqua bona, aut perſonę, vt cùm ingruerit bellum, peſtis, aut alia neceſſitas ſoluant centum nummos vt notat Lugo de iuſt. & iur. d. 36. ſect. 7. n. 110. Extraordinarium onus eſt illud, quod non eſt certum, ac ſtabile, nec determinatum, ſed variatur pro rerum exigentia. Leg. Scio. §. Medico ff. de ann. leg. & quod indicitur propter ſuperuenientiam caſus nouiter emergentis, vt ait Calderinus cum alijs. *b*

4 Aduertendum 3. onera publica, alia eſse merè realia, alia merè perſonalia, alia mixta, vt communiter docent Doctores *c* ex lege Reſcripto §. ſciendum, & lege fin. ff. de muner. & honor. & leg. 1. cod. & lege 3 ff. de cenſ. Onus reale eſt illud, quod principaliter rei incumbit, vt eſt Tributum, quod Principi, aut cenſus qui Domino ſingulis annis ſoluitur. In quo non habetur perſonę conſideratio, ſed imponitur agris, vel ſuper fructibus eorum, & ideo rem ipſam ſequitur.

Perſonale onus eſt illud, quod à perſona pręſtari debet, vel cuius ſoluendi diſtributio per capita fieri debet ex Calderino conſ. 444. n. 2. apud Thuſc. u. onera concl. 124.

a Gemin. cōſ. 116. n. 2.

b Calder. cons. 444. Gemin. vbi s. Thuſc. v. onera concl. 123.

c Bart. in l. 1. c. de mulier. & in quo loco n. 6. Bald. cōs. 56. n. 2. l. 4. Aret. cons. 132. Salic. in l. fin. c. ſine cens. vel reliq. n. 5. Io: de Annan. conſ. 18. n. 2. Gallia cons. 59. apud Gatt. Thuſ. u. onera concl. 118. 119. vbi citat alios, vt Feder. de ſen. conſ. 15. Oldrad. conſ. 69. Alex. conſ. 78. Bald. cons. 402.

Mixtum

Mixtum onus eſt illud, quod componitur ex perſonali, & reali, imponiturq; perſonę pro rebus, vt ſunt Tallеę, collectæ &c. ex Calderino apud Tuſc. vbi ſupra.

§. *II. Bona grauata priuatis oneribus tranſeunt in Eccleſiam cum ſuo onere.*

1 Onera priuata debet Eccleſia. Varijs rationibus probatur.
2 Aliter fieret contra iuſtitiam, & plus iuris in alium quis transferret, quàm haberet.
3 Nulla eſt lex eximens Eccleſiam ab onere priuato, niſi in aliquo caſu.

1 Dicendum eſt primò bona grauata oneribus priuatis tranſire ad Eccleſiam cum obligatione ea ſoluendi. Quia hęc ſemper inhærent bonis, ad quemcumq; poſſeſſorem tranſeant, etiamſi hic ſit fiſcus, vel Eccleſia. Probatur id primò ex cap. cùm dilecti de donat. & cap. Verum de condit. appoſ. vbi dicitur ſeruanda eſse conditio appoſita donationi factæ Eccleſię, ſi ergo donetur Eccleſiæ cum ea conditione vt ſoluat cenſum Petro, hic erit ſoluendus, aut vt ſoluat ęs alienum donantis, hoc erit ſoluendum, & ideo ſi in bonis donatis erat hypotheca ob debita donantis, aut cenſui ſubiacebant, tranſlata in Eccleſiam, eandem retinebunt hypothecam, & cenſui eidem ſubiacebunt, vnde veriſſimum eſt in hoc caſu, Bona tranſire cum ſuo onere ad Eccleſiam.

2 Secundo probatur, quia eſset contra iuſtitiam priuare alterum iure, quod habet in ijs bonis ad Eccleſiam translatis, cùm ſit verus Dominus illius

Iuris

Iuris, nec eo quiſquam poteſt ipſo inuito diſponere, etiamſi fauore Religionis fiat diſpoſitio, cùm Religio iuſtitiæ ordinem non tollat. Secundò quia non poteſt quis plus Iuris in alium transferre, quàm ipſe habeat, *a* transferret autem plus Iuris ſi onus à bonis, quæ in Eccleſiam transfert, auferret per eam translationem, transferret enim libera, cùm ipſe ea poſſideat obligata. Atq; adeo daret quod non habet, contra illud axioma nemo dat quod non habet de conſer. d. 4.

a Reg. Nemo de reg. iur. in 6. et Reg. Nemo ff. de reg. iur.

3 Tertiò quia nulla lex inuenitur eximens bona in Eccleſiam translata huiuſmodi onere priuato, & ſi adeſſet, de eius validitate poſſet forte ab aliquo ambigi, cùm nulla videatur poſse auferre dominium alicuius, niſi ob euidentem neceſſitatem, & vtilitatem boni communis, vel ob aliam grauiſſimam cauſam, vt factum eſt Cap. ſecundum Canonicam 23. q. 8. in quo Manſus, Domus, Atria, Horti, iuxta Eccleſiam poſiti eximuntur à quacumque penſione, & onere, ſiue publico, ſiue priuato, etiamſi in pacto ſit fundatum, vt notat Suarez. *b* De alijs bonis nulla eſt lex ea eximens ab oneribus priuatis. cùm non ſit contra decentiam Status Clericalis, teneri ex cõtractu, & eum ſeruare, imo valde id decet, cùm etiam Deus obligetur ex pacto. Vnde ſi ille, qui transfert in Ecccleſiam bona ſua, non ſoluiſſet aliquo tempore gabellas, & onera realia debita, Eccleſia deberet ea ſoluere: Sic Azor tom. 3. l. 5. c. 19. q. 8. multos citans. Debentur ergo onera priuata autoritate impoſita bonis in Eccleſiam poſtea translatis, etiamſi iuſſa eſsent ſolui Principi aut Reip. Vel ſi ipſe ſeu Reſp. bona tranſtuliſſet in Eccleſiam cum obligatione ſoluendi aliquid ipſis, aut alteri, Ita

b Suar. contr. Reg. Angl. l. 4. c. 25. n. 17.

docent

docent varij Doctores; *a* gerunt enim ſe in ſijs caſibus tamquam priuatę perſonæ.

a Soc. iun. cons. 74. n. 8. l. 3. Tiraq. tr. de retr. conſang. 81. gloſ. 9. et 10. Soc. ſen. cons. 45. l. 3. et conſ. 512. l. 4. Iaſ. in l. 15. cui opus n. 6. ff. de noui. oper. nunt.

§. *III. Onera publica, an debeantur ab Eccleſiaſticis.*

1 Non eſt certum, an bona tranſeant ad Eccleſiam cum obligatione ſoluendi onera publica.

2 Cum qua limitatione verum ſit.

3 Cum obligatione ſoluendi onera realia ordinaria publica bona tranſeunt in Eccleſiam.

4 Cur Princeps non retineat Ius grauandi bona cùm in Eccleſiam transferuntur, quandoquidem illud antea habebat.

5 Ius quod habebat Princeps in bona extinguitur, cùm in Eccleſiam transferuntur.

1 Quoad onera publica, non eſt quidem omnino certum, bona tranſire cum onere ad Eccleſiam, negari cum magno fundamento poſſit, aut ſaltem limitari, nam mutatione perſonæ mutatur qualitas & priuilegium rei inhærens leg. Paulus per Procuratorem ff. de acquir. hęred. cum Bartolo ibi, & leg. licitatio §. fin. & c. Dilectus 3. de præb. cum gloſ. c. vn. de iur. ter. in l. Vnde cùm res priuilegiata tranſit in non priuilegiatum, amittit ſuum priuilegium, Quare ergo cùm res grauata aliquo onere tranſit in exemptum ab eo onere, non iſtud amittet? Bona enim ſortiuntur priuilegium perſonæ cap. Acceſſorium de reg. iur. in 6. & leg. 1. C. de impon. lucr. deſcript. Nam bona ſunt quid acceſſorum perſonæ, Vnde bona donata ſequuntur conditionem eius, cui donatur leg. Priuatę in fin. C. de impon. lucrat. deſcrip. & donata locis religioſis fiunt religioſa leg.

Quę

Quæ religioſis ff. de rei vendic. docentq. multi Doctores. *a* Cùm ergo Eccleſię ſint exemptę ab oneribus publicis, bona earum, donata præſertim, erunt etiam exempta: fauent caput 1. de immun. Eccl. in 6. & c. dilectus de donat. Pręterea idem probatur manifeſta inſtantia hominis laici, qui tranſiens ad Sacerdotium, aut Religionem, non ſecum fert onus ſubiectionis ad Principem ſuum laicum; & ſi ſeruus fiat Sacerdos, non remanet in ſtatu ſeruitutis: Arbiter etiam cui eſt impoſitum onus arbitrandi in aliqua cauſa, quiq; ad arbitrandum cogi poterat, non cogitur sẽtentiã dicere recepto ſacerdotio leg. non diſtinguimus ff. de re arbitr. Et ſi in loco grauato pro onere ſiue publico, ſiue priuato fabricetur Eccleſia, locus ille remanet exẽptus. Imo ſi bona collectis ſubiecta peruenisſent olim in Curiales, fiebant immunia l. 1. Cod de impon. lucr. deſcript. quia curiales erant exempti, & in ditione Mediolanenſi, ſi bona ad Fiſcum tranſibant, onera pûblica, ad quæ ante erant obligata, non ſoluebant. Ita etiam ſi bona tranſeant ad habentem duodecim liberos, aut ad publicos lectores in Ticinenſi Gymnaſio, Doctores, Cauſidicos, Notarios Collegiatos, eximuntur aliqua ſaltem ex parte ab onerum obligatione l. 4. conſtit. de immunitate. Et in Hiſpania ſtatutum eſt l. 4. leg 12. ordinum, vt vir nobilis emens bona tributis ſoluendis obnoxia, ad ea non teneatur teſte Suarez. *b*

a Abb. in c. ſolitæ n. 3. de maior et obed. Oldr. cons. 83. n. 5. 4 Hoſt. in c. nimis u. Ab eis & ibi Io; Andr. n. 4.

b Suar. cod. [illegible] Reg. An[illegible] 4. c. 25. n. 3.

2 Non ergo verum eſt ſemper bona tranſire cum onere, ſed eget hoc dictum hac, vel ſimili limitatione, niſi is ad quem tranſeunt, ſit exemptus, aut priuilegiatus, nam ad hunc ijs tranſeuntibus extinguitur, vel immutatur onus leg. cùm quidam §. ſi debitores ff. de vſur. leg. fiſcus ff. de iure fiſci: Alioqui

ſi hoc dictum vniuerſaliter, & ſine limitatione verum eſt, cur non erit verum illud huic oppoſitum, Bona ſine onere ad quemcumq; tranſeant, ſine onere tranſeunt, cùm oppoſitorum ſit eadem ratio? Et tamen experientia patet id non eſſe verum, nam ſi fiſcus vendat bona non onerata alicui laico, hæc cogentur ſoluere onera, & tributa l. locatio §. fiſcus ff. de Public. eadem eſt ratio iuxta Bartolum, *a* ſi Eccleſia bona ſua antiqua vendat, & ab omni onere ſine cõtrouerſia libera, hæc enim tranſeuntia ad non priuilegiatum non retinent priorem qualitatem exemptionis, quę eis inhærebat, vt de decima habetur cap. A nobis de decim. Sicut ergo negari facile poteſt eſſe verum, quod bona nullum onus publicum habentia tranſeant ſine onere illo, ita & negari poterit eſſe verũ Bona grauata onere publico, tranſire cum eo. Sed non agamus ſummo iure, laicis concedamus, quod concedi poteſt non contradicente conſcientia.

a Bart. in l. per Procuratorem ff. de acquir. hær. & in l. locatio ff. de public. et glos. penult. in cap. generaliter. 16. q. 1.

3 Dicendum ſecundò bona tranſeuntia in Eccleſiam eſſe obligata ad ſolutionem onerum ordinariorum ijs iam impoſitorum merè realium. Cuius aſſertionem, non aliam poſſe afferri puto rationem, niſi dictum, quod ferè communiter vſurpatur, Bona tranſeunt cum onere. Ideo Azor t. 3. l. 5. c. 19. q. 8. docet deberi ab Eccleſia tributa, quæ olim erant in vſu apud Romanos iuxta l. De his Clericis c. de Epiſc. & Cler. confirmatam iure canonico c. Tributum 11. q. 1. & c. Tributum 22. q. 8. Sed de hoc ſupra diximus. Barboſa de iure Eccl. c. 39. §. 5. n. 57. concedit hanc obligationem, & ait ſacram Congregationem paſſim ſequi hanc ſententiam, & multos pro ea citatos. Tranſeunt ergo bona cum oneribus iam ipſis impoſitis, at non cum futuris, & imponendis. Retinent

bona in Eccleſiam translata onera, quæ à laico eorum dominio ſtabiliter perſoluebantur, at cùm noua imponuntur, ea bona non ſunt ijs obligata, quia tunc non ſunt ſub dominio laici, ſed Eccleſiæ. Quænam autem ratio ſuadet, vt dictum illud extendatur ad futura onera? In odioſis verſamur, cùm de Eccleſię grauamine agatur, & contra eius priuilegia, non ergo extendendum eſt illud ad futura onera, ſed eſt reſtringendum ad onera iam impoſita merè realia, & ordinaria, cùm ſatis trita regula ſit in iure tum Canonico, tum Ciuili, odia ſunt reſtringenda. Idq; ſiue bona ſint donata, ſiue aliter acquiſita Eccleſiæ, nam eadem ratio militat in omnibus, licet Proſper Auguſtinus, *a* velit donata Eccleſiæ non eſse immunia à tributis. Verùm eius ſententiæ fundamentum probabile non video, niſi fortè loquitur non vniuerſaliter, ſed de Regno Neapolitano, vbi ſit aliqua Papæ conceſſio, vel conſuetudo à Papa approbata. Cęterum ea etiam bona Eccleſiæ donata non ſunt amplius ſub laicorum poteſtate, & ideo ab ijs non poſsunt grauari, nec in eo ſtatu ſunt, vt illorum ſubſint diſpoſitioni, & ideo noua tributa ipis à laicis imponi non poſſunt, onerum enim impoſitio ſubiectionem indicat Authentica de natur. lib. §. ſi quis igitur, docentq; multi, *b* ſubiectionem autem ad laicos non retinent ea bona, cum in Eccleſiæ ſint dominio, & poſſeſſione: Contenti ſint laici ordinaria onera iam bonis impoſita ab Eccleſiaſticis deberi, cùm in ipſos illa transferuntur, ſic enim multi Doctores ſentiunt, *c* At non prætendant deberi noua onera, præſertim extraordinaria, quę imponuntur de nouo, & multo minus perſonalia, vel mixta.

4 At inquies, Bona antequam in Eccleſiam tran-

a Proſper Auguſt. in ad dit. ad quarant Sum. bul. v. vectigalia.

b Alex. cons. 23. l. 5. Iaſon. cons. 76. l. 4. Calcan. cõſ. 34. apud. Menoch. cons. 75. n. 20.

c Carol. de Gras. de effect. cleric. 3. n. 27. cum ſeq. & 162. & 227. Barbos. in collect. t. 1 l. 3. tit. 49. c. 4. n. 5. Sanch. cons. l. 2. c. 4. d. 57. Dian. 1. p. tr. 2. reſ. 42. & 3. p. tr. 1. reſ. 17. Azor. 1. p. l. 5. c. 15. q. 2. & a-

ſferrentur, hoc habebant onus, vt grauari poſſent à Principe pro bono communi, ergo etiam translata in Eccleſiam hoc retinent, quia illa Eccleſiæ donans, aut vendens, vel alio modo transferens, non plus iuris transfert, quàm ipſe habeat: Cùm ergo ab eo onere non poſſet ea bona liberare, illud relinquet in ipſis bonis cùm ea in Eccleſiam transfert. Reſpondeo ipſum quidem transferētem onus illud relinquere; at Papam, & leges illud auferre, ſupra autem probatum eſt legibus Canonicis, & ciuilibus Eccleſiæ bona, non ſolùm quæ ipſius erant, cum eę leges conditæ ſunt, ſed & in poſterum poſt eas leges acquirenda immunitatis priuilegio gaudere. Alioqui quod erit priuilegium Eccleſiæ conceſſum pro bonis acquirendis ſi hæc eodem modo ſubiecta ſunt, quo erant antequam in Eccleſiam trasferrentur? Dicant quęſo laici, in quo hoc priuilegium cōſiſtat. Aut negent eſse hoc priuilegium oportet, & mendacij facilè conuincentur: Aut ſi illud adeſſe, vt verè adeſt, concedant, concedant etiā neceſſe eſt illud liberare bona Eccleſiaſtica ab eo onere, quod ante inerat, vt poſsent per Principes laicos, & communitates grauari. Quare concedam quidem cum Ancharano, & alijs, *a* poſſe transferentem bona ſua in Eccleſiam donatione inter viuos, & cauſa mortis, venditione, aut alio huiuſmodi contractu pactum illud apponere, vt Eccleſia ijs bonis fruens teneantur ad onera quæcunq; licet Remigius *b* velit eam conditionem haberi pro nō appoſita, cùm ſit turpis, contraria ſcilicet iuri. Et ideo poſſeſſio ſterilis, aut onerosa veluti ea, quæ eſt onerata fiſcalium onere, non debet dari Eccleſiæ leg: ſicut cod. de Sacroſ. Eccl. atq; vt immunitas ſeruetur, ſi ea donetur alienanda eſt leg. Item prędium eodem,

Illud

---

lij quos citat Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 2. n. 2.

a Anchar. conſ. 217. fel. in c. cum Eccleſia S. Marię. de conſt. n. 77. apud G. l. cons. 59. n. 106. 107. ex Gattico Duard. in cā. 15. Ful. cæn. q. 17. n. 34.

b Remig. tr. de char. ſubſid. q. 61. n. 19. cum ſeq. ex Gallia vbi ſupra.

Illud, inquam, concedam. At nego Principem, niſi vt priuatum ſe gerat, poſſe id facere: quia illud eſt pactum priuatum, non ex vi iuriſdictionis, nec coactiuè, ſed ex vi executionis legati v. g. donationis, pacti, contra quod non habet Eccleſia priuilegium, & Dominus poteſt rem ſuam cum ijs conditionibus, quas voluerit in alium transferre. Cap. Verum de condit. appoſ. & qui acceptat eam rem ad onus oppoſitum tenetur, cum liberè acceptet ſub ea conditione, ſeu pacto, quam diſponens vult, & poteſt apponere ſine præiudicio Eccleſię, cui melius eſt acquirere, cum tali conditione, quàm nō acquirere. Princeps verò laicus non poteſt Eccleſię priuilegijs derogare, nec eſt dominus rei, quæ in Eccleſiam transfertur, quia non eſt Dominus bonorum particularium, ſed habet tātummodo iuriſdictionem, ſeu veluti generale dominium quoddam, quod dicitur eſse per viam directionis, & protectionis, quod neq; eſt vtile dominium, neq; directum, *a* & ratione iuriſdictionis tributa exigit, à qua iuriſdictione poteſt dominus ſua bona ſubtrahere transferrendo ea in Eccleſiam ſine Principis conſenſu teſte Suarez, *b* & ob illud generale dominium poteſt Princeps pro cōmuni bono, & vtilitate bonis onera imponere, quamdiu ſunt ſubditorum; non tamen cùm iam ſunt Eccleſiæ, vel ſi in eam transferantur. Priuatus verò pactum apponens, vt ſoluatur aliquod onus, cùm bona ſua transfert in Eccleſiam, non facit contra libertatem Eccleſiæ, facit autem Princeps, & Magiſtratus, cùm ea grauat, quia ille grauat, quę ſua ſunt, hic nequaquam. *c* Pręterea fieret contra decentiā ſtatus Eccleſiaſtici, cùm indecens ſit Eccleſiaſticum eſſe ſubiectum laico per nouum tributum, cùm liberi ſint filij Regum, & multo magis Dei, à tributis Matt. 17. 24. 25.

5 Vrgebis

a Duard. in can. 15. bul. cæn. q. 19. n. 75. *Bart.* in l. 1. §. Per hanc ff. de re iudic.

b Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 20. n. 29.

c Felin. de cōſt. n. 77. *Marta* de Iuriſd. p. 4. caſu 14. n. 7. Alter. in can. 15. bul. cæn. c. 5. Duard. ibid. q. 17. n. 34.

5 Vrgebis, Ius quod habebat Princeps in ea bona, adhuc durat, ergo licet ſint in Eccleſiam traslata, ius illud ad grauamina ijs imponenda, non eſt extinctum. Reſpondeo illud ius eſſe extinctum non quidem vi contractus initi à laico cum Eccleſia, ſed vi legis tum Canonicæ, tum Ciuilis eximentis bona Eccleſię à poteſtate laica, in quas leges ipſi Principes, ac Populi conſenſerunt, & eas pluribus ſæculis ſeruarunt. Alioqui nullum eſſet priuilegium conceſſum Eccleſiæ, nec explicari poſſet in quo conſiſteret. Licet autem Princeps damnum aliquod patiatur, cùm prouentus ipſius diminuantur, nihil refert, quia diminutio non fit in proprijs bonis, ſed in communibus ſtipendijs, & alia vice creſcent, cùm ab Eccleſia alienabuntur aliqua bona in laicos, vt multa pręteritis temporibus alienauit. Quòd ſi fortè nimium diminuerentur dicti reditus, poſſet facilè ad Papam recurrere, vt prouideret, vt ait Suarez. a Non autem vetare poteſt laicis ne in Eccleſiam bona ſua alienent, quaſi fraudem aliquam committant, id faciendo. Nam nulla fit fraus, cùm bona dantur Eccleſiæ, etiamſi darentur hac intentione, vt eſſent exempta, quia vera eſt Datio, non ficta, & Dans vtitur iure ſuo, quo vtens non committit fraudem l. 3. verſ. Is tamen ff. de lib. hom. exhib. b Adde quod non fit contra ius Principis eximendo à tributis bona per alienationem in Eccleſiam, cùm Deus ipſe per Papam exemerit à Iuriſdictione Laicorum Eccleſiaſticos ipſis Principibus approbantibus, & liberè transferre in ipſos bona à laicis conceſſerit.

a Suar, contra Reg. Angl. l. 4. c. 20. n. 30.

b Fragos in regim. reip. p. 1. l. 2, d. 4. §. 3. n. 324.

§. IV.

§. IV. Ad extraordinaria onera realia, non tenetur Eccleſia.

1 Bona in Eccleſiam translata, non ſunt obnoxia oneribus extraordinarijs.
2 Quid ſint Angaria, & Perangaria.
3 Iure Ciuili, & Canonico, & Speciali Ditionis Mediolanenſis, Eccleſiaſtici ſunt exempti ab oneribus realibus extraordinarijs.

1 Dicendum tertiò bona Eccleſiaſtica eſſe omnino exempta ab oneribus extraordinarijs realibus. Probatur, quia hęc exemptio conceſſa eſt l. 1. & 2. Cod. de Epiſc. & Cler. à Conſtantino Imperatore, & leg. Pluct. Cod. de Sacroſ. Eccl. ab Honorio, & Teodoſio Impp. in qua lege per Canonicam illationem intelligunt ordinariam penſionem, quę videtur etiam nomine fiſcalium appellari leg. de ijs Cod. de Epiſc. & Cler. Exceperunt autem inſtructiones itinerum, & Pontium. l. Ad inſtructiones Cod. de Sacroſ. Eccl. & Angarias, & Perangarias in Aduentu Principis leg. neminem cod. eod.

2 Quid autem ſint Angarię, quid Perangariæ variè explicant Autores, nam iuxta Acurſium in l. Placet cit. Angarię ſunt, quæ in operis Perſonarum ſunt, onera ſcilicet imponi ſolita ſuper perſonas, & ſuper eas, & res, quod eſt dicere eſse onus perſonale; propria impensa, vel labore præſtandum. Perangarię verò, In quibus vtrumq; vertitur, ſunt ſcilicet perſonarum, & rerum impendia. Videntur ergo Angarię eſse perſonalia obſequia proprijs ſumptibus præſtita: Perangarię autem eſſe ſeruitus Perſonarum

ſonarum, & rerum, exactiones videlicet, & Præſtationes, ſeu onera, quæ prædijs imponuntur, & patrimonio à perſonis ſoluenda, atq; adeo ſunt onera mixta, à quibus Eccleſiam lex eximit. Sed melius eſt cum Cuiacio lib. 11. Cod. tit. 10. fin & lib. 12. tit. 50. dicere Angarias fuiſſe Iumentorum, & Plauſtrorum præſtationes, qua curſus publicus diſpoſitus eſt; Perangarias verò eaſdem, qua curſus aliò verſus, non autem publicus diſpoſitus eſt. Idem autem Cuiacius Angariæ nomen etiam ad naues, & operas traxit leg. vlt. Cod. de fabricens. Exceperunt etiam Imperatores quaſdam naues, quas ab Eccleſiaſticis præſtari voluerunt, licet onus eſſet extraordinarium tempore Embolæ, ideſt Tranſuectionis publicarum ſpecierum leg. Iubemus Cod. de Sacroſ. Eccl. quæ exceptiones cùm ſint à Principibus laicis, non valent contra Eccleſiam, eiuſque Miniſtros, & ſunt correctæ tum à Friderico Imp. tum à Sacris Canonibus, vt ſupra diximus.

3 Eſſe porro ab extraordinarijs oneribus exemptos Eccleſiaſticos, non ſolùm Ius Ciuile, & Canonicum ſtatuit, ſed etiam ius ſpeciale ditionis Mediolanenſis, nam adſunt variæ declarationes Excellentiſſimi Senatus, & Illuſtriſſimi Magiſtratus apud Plottium, a & nos cap. ſuperiori adduximus, in quibus habetur Eccleſiaſticos eximi ab extraordinarijs oneribus, & etiam laicos liberorum duodecim Patres, vt anno 1571, die 2. Iun. anno 1584. die 1. Sept. anno 1579. die 7. Iun. Adſunt etiam litteræ Ducis Sueſsæ, & Io. Figueroæ Gubernatorum, in quibus iubentur Eccleſiaſtici declarari immunes ab oneribus extraordinarijs. Et idem ſenſit Magiſtratus in inſtructione data Alexandro Craſso pro reformatione compartiti

a Plot. ad cõs. mart. Gart. 65. n. 13. 14. apud Galliam cons. 54. & in cons. Io: Baptiſtę Trotti ex Gattico.

taxarum

taxarum Agri Papienſis. Tertiò iure Canonico id videtur certum, nam cap. non minus de immun. Eccl. prohibentur fieri expeditiones ex collatione Eccleſiarum, ideſt, vt explicat ib. Io. Andreas, Caualcate, cùm videlicet equitum turmæ aliquò hoſpitaturæ eunt, ab harum ergo hoſpitatione eximit textus Eccleſiam, vt etiam à foſſatis, quæ ad Vrbium cuſtodiam contra hoſtes fiunt. Vnde optimè colligunt Natta, & alij *a* ab omni onere bellico Eccleſiam vi eius textus eſſe exemptam, quia eſt quid extraordinarium, nec eſt quid ſtabile, ac perpetuum, & conſequenter à ſumptibus belli eſt exempta, pro hoſpitandis videlicet militibus, eorumq; cibarijs, ſtipendijs, & alijs huiuſmodi ſubminiſtrandis. Et hoc videtur illud ſuperindictum, à quo eximitur leg. 1. Cod. de Epiſ. & Cler. cum gloſ ibi in 3. Solutione, eſt autem ſuperindictum onus à Principe impoſitum propter ſuperuenientem belli neceſſitatem, quod certè eſt extraordinarium, cùm nec ſemper adſit, nec ſemper ſit duraturum.

a Nat. cons. 203. n. 2. & cons. 80. n. quoad hoſpitationem, coron. cons. 72. n. 16. l. 4. Ripa reſp. 1. n. 3. de mun. et honor. Euer. cons. 4. n. 61. Lud. Catt. cons. 740. n. 12. inter conſilia Rimin. iun. apud Gallicam.

§. V. *Ab oneribus perſonalibus, & mixtis ſunt exempti Eccleſiaſtici.*

1 Exempti ſunt Eccleſiaſtici ab onere perſonali tum ordinario, tum extraordinario.

2 Sunt etiam exempti ab onere mixto, tum ordinario, tum extraordinario.

3 Autores negantes bona tranſire ad Eccleſiam cum oneribus ordinarijs.

1 Dicendum quintò Eccleſiam, & Eccleſiaſticos eſſe exemptos ab omni onere perſonali. ſiuè ordina

rio, ſiuè extraordinario. Non videtur eſſe de hoc controuerſia cum laicis, cùm ſit ſatis communis omnium Doctorum opinio nitens cap. 2. de immun. Eccl. & ſic vſu ſeruatur. Quod priuilegium Coſtantinus Imp. dedit, ſeu potius declarauit leg. 16. & 26. tit. 2. Codicis Theodoſiani lib. 16. cum gloſſ. apud Euſebium lib. 10. hiſt. c. 7. & Valentinianus leg. Preſbyteros Cod. de Epiſc. & Cler. & Iuſtinianus leg. Generaliter 2. Cod. de Epiſc. & Cler. cum Auth. ſequenti.

2 Dicendum 6. Eccleſiam, & Eccleſiaſticos eſſe exemptos ab omni onere mixto, ſiuè ſit ordinarium, ſiuè extraordinarium. Probatur, quia hoc continet onus perſonale, à quo ſine controuerſia ſunt exempti Eccleſia, & Eccleſiaſtici, ergo non poſſunt obligari ad onus mixtum: alioqui obligarentur ad perſonale, cùm tamen Perſonę Eccleſiaſticæ ſint immunes à laica poteſtate, quæ huiuſmodi onus imponit. Ex quo collige, quòd ſi bona laici, quæ ſolebant ſoluere onus perſonæ impoſitum, ad Eccleſiam tranſeant, ea non tenebitur ad illud; nec ei, aut locis pijs poterunt imponi collectę, quia hę ſunt onus mixtum, & ita ſentiunt optimi Iuris vtriuſq; Doctores. *a*

3 Ex dictis ergo ſolùm concedimus Eccleſiaſticos teneri ad onera ordinaria merè realia impoſita bonis, antequam hæc ad eam pręuenirent. Quamuis hoc non ſit ita certum, quin multos Doctores contrarium ſentientes adducere poſſimus; vt Feſtaſium de collect. p. 4. c. 3. n. 26. & c. 2. n. 50. Nattam conſ. 515. vbi non audet affirmare tranſitum bonorum in Eccleſiam cum eo onere, Theſaurum deciſ. 234. n. 15. vbi non ſolùm ſentit bona non tranſire in Eccleſiam cum eo onere, ſed & teſtatur idem cenſuiſſe Senatum Pedemontanum,

a Calder. cons. 444. n 2. Gem. cons 116. n. 7. Alex. cons. 95. n. 4. Abb. conſ. 100. n. 1. l. 2. Rol. à Valle cons. 32. n. 7. l. 1. Alex. cõs. 68. n. 2. l. 2. Iaſon. in l. Placet. C. de Sacr. Eccl. n. 4 cum ſeq. in 1. lect. & in 2. n. 20. Capr. reg. 96. n. 13. cum ſeq. Remig. tr. de Charit. ſubſid q. 66. Eu . cons. 42. n. 25. cum ſeq. contra cons. 180. n. 5. & alij in cons. 59. Galliæ . ir. a. u. Gat. . m.

tanum, & hanc eſſe ſententiam communiorem, & tutiorem. Euerardum conſ. 42. n. 56. Baroium conſ. 150. n. 58. Albanum de immun. Eccl. n. 82. & 91. & alios. Et verè nullam inueniri legem, aut Canonem, imo nec benè fundatam rationem puto, quibus probari poſſit, bona ad Eccleſiam tranſire cum onere: Nam Leges Ciuiles de re Eccleſiaſtica non poſſunt aliquid ſtatuere, nec vniuerſaliter, id ſtatuunt. Sacri verò Canones, qui initio huius capitis ſunt adducti, vel loquuntur de decimis, quę ſemper debentur iure naturali Diuino, & ideò non ſunt extendendi ad alia onera. Vel dicunt quod olim fiebat ad vitanda maiora mala, cùm Eccleſia ſuis iuribus vti non poterat, vt diximus cap. 2. Et Baldus conſ. 246. l. 3. fin. ait non eſſe tutum id conſulere contra Eccleſiam Si Autores tum concedentes, tum negantes, bona tranſire in Eccleſiam cum ſuo onere optas: u. Thuſcum u. Eccleſia concl. 13. Affirmat etiam Leſſ. de iuſt. l. 2. c. 33. d. 3. n. 19. Mol. d. 383. Fragoſa in regim. reip. p. 1. l. 2. d. 4. § 3. n. 323.

§. *VI. Quænam ſint onera extraordinaria, & quę ordinaria.*

1 Quę ſint onera ordinaria, & extraordinaria.
2 Hoſpitatio militum eſt onus extraordinarium:
3 Sumptuum obligatio pro ea hoſpitatione eſt onus extraordinarium.
4 Sunt etiam extraordinaria, quę ob tranſitum militum imponuntur, taxa equorum, & collectę. Adſunt declarationes Senatus, & Magiſtratus Mediolani.

1 Onera ordinaria realia, diximus eſſe ea, quæ

bonis ſunt impoſita certò ſtabiliter, & perpetuò.

Extraordinaria verò ea, quę ijsdem bonis ſunt impoſita variabiliter, atq; ad tempus.

Quo iacto fundamento ab omnibus communiter recepto, facile colligere poſſumus quęnam onera ſint ordinaria, quæ extraordinaria. Vt autem ad particularia deſcendamus.

2. Dicendum ſeptimò obligationem hoſpitandi milites eſſe onus extraordinarium. Probatur primò quia ad fauorem Xenodochij Maioris Mediolanenſis ſic declarauit Senatus Mediolanenſis anno 1559. die 1. Iunij, & Magiſtratus ad fauorem habentium duodecim liberos anno 1589. & anno 1582. die 22. Nouembris id iam declarauerat pro Societate Ieſu, & poſtea declarauit anno 1604. die 2. Iunij pro Clericis regularibus S. Pauli Decollati. Secundò ratio id ſuadet etiamſi dictæ declarationes nõ adeſſent, quia non eſt onus certum, ac ſtabile, ſed variatur pro vt neceſſitas reip. exigit, vt notant Natta, & alij *a* Quare vno anno plus quã alio ob illud ſoluitur, cùm vno anno plures ſint milites in exercitu quàm aliò, nec ſemper militum exercitus ſit in ditione. Et præterea eſt onus, quod ad perſonam extenditur, nam grauatur ciuis, aut colonus milites hoſpitio excipere in domo ſua, & eos alere, Eccleſiaſtici autem non tenentur ad onus ſiuè perſonale, ſiuè mixtum.

a Natta cõs. 280. fin. Iaſon. in l. Placet notab. 2. Parpal. ibid. n. 20. apud Trottum ex Gattico.

3. Nec ſolùm dicta hoſpitatio eſt onus extraordinarium, ſed etiam obligatio contribuendorum ſumptuum pro ea hoſpitatione, quia non eſt quid ſtabile, & perpetuum, cùm pro numero militum varietur, Secundò quia eſt onus mixtum, cùm imponatur perſonis obligatio pro rebus, vt docent Natta, Caſtrenſis, Burſatius *b*. Tertiò quia cùm non teneantur

b Natta cõs. 429. n. 3. & cons. 280. Caſtr. cons. 423. l. 2 Burs. cons. 6. n. 6. & 27 ex Gallia apud Gatticum.

tur Eccleſia, eiusq; miniſtri ad hoſpitandos milites, vt dictum eſt paulò ante, nec tenebuntur ad id; quod loco hoſpitationis ſuccedit, eiq; ſubrogatur. Subrogatum enim induit naturam eius, cui ſubrogatur, & iuxta eam regulandum eſt, vt habemus ex Bartolo, & alijs *a* Quartò quia id videtur vnum ex ijs oneribus, quod lege ciuili dicitur ſuperindictum, à quo Eccleſiam eximit lex 1. Cod. de Epiſc. & Cler.

4 Onera præterea, quæ ob tranſitum militum imponuntur, ſunt extraordinaria ob eaſdem rationes. Sunt etiam extraordinaria onera taxa equorum, & aliæ collectę, quia adſunt declarationes Mediolanenſis Senatus vt paulò ante dictum eſt, anno 1554. die 27. Ianu. in qua extraordinaria onera vocat ſupradicta, & in alia facta pro Hoſpitali Maiori Mediolani, eiuſq; colonis, & fictabilibus anno 1559. die 1. Iunii decernente illud exemptum ab onere Taxi, Hoſpitationis Militum, contributionis præſidiorum, quatuordecim regalium, & quarumcumq; collectarum, vt potè quod eſt extraordinarium. Eandem declarationem ſecutus eſt regius eiusdem ditionis Magiſtratus anno 1589. pro habentibus duodecim liberos, & anno 1582. die 22. Nou. pro Societate Ieſu, & anno 1604. die 21. Iunij pro Patribus Barnabitis teſte Boſſio, *b* & aliquas huiuſmodi declarationes adduximus cap. ſuper. §. Verum; in quarum aliquibus apertè ſermo eſt de bonis de nouo ab Eccleſia acquiſitis. Demum loco hoſpitationis militum ea ſunt introducta, ergo ſicut ea eſt onus extraordinarium, ita & quod eius loco ſucceſſit.

a Bart. in l. vn. n. 30. C. de mulier. & in quo loco, et in l. 4. §. Actor ff. de re iudic. Bald. in l. etiam ad fin. C. de rei iudic. execut. & cons. 408. ad fin. l. 5. Bellon. cons. 12. n. 4. Neuiz. cons. 66. n. 33. Ripa in 1. reſp. tit. de muner. & honor. n. 3. & 4. & ad l. 4. ff. de re iudic. ex Gallia, & Trotto apud Gatticum.

b Bos. de Principe n. 106. & 116.

§. *VI.*

§. VII. *Menſuale onus extraordinarium, an ſit.*

1 Menſuale videtur onus extraordinarium, ſic ſentientibus Senatu Mediolanenſi, & Cęſare.

2 Eſſe onus mixtum menſuale ſentiunt aliqui, nec immeritò; & cur.

3 Ceſſauit cauſa menſualis, & ideo non potuit in præiudicium Eccleſiæ iterum imponi.

4 Ipſum menſuale ceſſauit aliquando.

1 Videtur etiam extraordinarium onus menſualis; quod probatur primò quia Senatus Mediolanenſis anno 1554 die 27. Ian. in ſua ordinatione vocat menſuale onus extraordinarium, & anno 1561. die 23. Ian. declarauit ab hoc onere eſſe exemptos grauatos duodecim liberis, non alia de cauſa, niſi quia eſt onus extraordinarium. Zumallius apud Gatticum teſtatur anno 1569. die 12. Iunij pro Alexandro Viſtarino, & anno 1588 die 10. Febr. pro Fratribus Rebrocchis, & anno 1567. die 11. Iulij pro Eccleſiaſticis Caſalis Maioris Magiſtratum Mediolanenſem declaraſſe Menſuale eſſe onus extraordinarium, vt etiam Taxum Equorum, contributiones præſidiorum; quatuordecim regales, expenſas hoſpitationis militum, & alia huiuſmodi. Atq; ita eſſe ſentit Rahud. tract. cit. de anal. l. 1. c. 4. n. 31. ex communi ſenſu totius Status Mediolanenſis cum Plottio iuniori in addit. ad conſ. vlt. Mart. Garr. n. 13. Secundò anno 1547. die 10. Decembris Cęſar hoc onus de nouo imponens teſtatus eſt, ſe id facere ex præciſa neceſſitate belli, quod quidem antea fuerat etiam impoſitum, ſed ceſſante neceſſitate fuerat ſublatum, & cùm ea

iterum otta fuit, illud de nono impoſitum eſt. Quæ ſatis indicant hoc onus non eſſe perpetuum: & ideo ſingulis annis dantur litterę ad Ciuitates ditionis Mediolanenſis, vt eo anno perſeuerent in eius ſolutione, vt teſtatur Præſes Senatus Mediolanenſis, Io. Baptiſta Trottus in conſ. apud Gatticum, & Alexander Rhò tract. de analog. l. 1. c. 40. à n. 46. ad 55. quę litterę cùm dentur tam frequenter, certè indicant Princeps, & Magiſtratus ſe non habere menſuale pro onere ordinario, ſed pro extraordinario: vnde & in alijs ſcripturis extraordinarium nuncupatur. Tertiò quia non eſt ſtabile, & ſemper idem, nam augetur, & minuitur pro occurrētibus neceſſitatibus, & ideo ſuper æſtimo, & pro eius quantitate in ditione Mediolanenſi diſtribuitur modò in maiori, modò in minori ſumma pro temporis neceſſitate, & prout plures, vel pauciores reperiuntur exempti ab oneribus extraordinarijs, tunc enim pars, quæ ad eos exemptos ſpectat, ſuper alios non exemptos diuiditur. Quartò quia Menſuale demandatum eſt curę ratiocinatoris onerum extraordinariorum. Vnde communi conſuetudine, & obſeruantia inter onera extraordinaria ſemper eſt annumeratum, vt etiam Taxum equorum, hoſpitatio militum, & alia ſupradicta. Quare cùm anno 1560. die 13. Octobris ſcriptum eſt ad Regem Hiſpaniarum pro reuocandis titulo gratuito ab eo conceſsis, quia onera extraordinaria, cauſa belli impoſita, nimis creuerant, inter ea numeratur menſuale, & Taxum equorum. Quintò quia menſuale introductum fuit pro militum hoſpitatione, ſeu loco ipſius, vnde cùm ea hoſpitatio, ſit quid extraordinarium, etiam quod eius loco introductum eſt, erit extraordinarium, vt paulò ante

diximus

diximus, & cùm cauſa belli, & propter ęrarij Regij neceſſitatem hoc onus ſit impoſitum, vt etiam alia enumerata, non debent habere perpetuam præſtationem, cùm ea neceſſitas modò adſit, modò non adſit, & modò ſit maior, modò minor.

2 Eſſe onus mixtum ſentiunt Archidiaconus, Io. Andreas, Francus, Remigius tract. de Charit. ſubſid. q. 61. n. 45. 46. Salicetus in l. Placet C. de Sacroſ. Eccl. & alij apud Dumallium adductum à Gattico, & apud Theſaurum deciſ. 234. Nec immeritò tum menſuale, tum Taxum equorum cenſeo eſſe onera mixta, quia cùm ſint introducta loco hoſpitationis militum, hæcq; ſit onus mixtum, alia pro ea introducta, eius naturam induunt: Nam ex conuentione cum Statu Mediolanenſi, qui milites olim alebat, & hoſpitabatur cum maximo incommodo, à quo, vt liberaretur, pactus eſt ſummas pecuniæ, quarum aliqua dicta eſt Taxum equorum, alia menſuale, quia vt puto ſingulis menſibus exigitur; & alia alijs nominibus eſt dicta. Eſt ergo onus mixtum extraordinarium, quo Eccleſiaſtici non poſſunt grauari, teſtibus Beroio, & alijs. *a* Et prędicta ſoluuntur in pecunia, non autem in fructibus ex prędio productis, quę cùm à poſſeſſoribus prædij ſit promenda, onus ad eorum perſonas ſpectat, quæ obligantur pecuniam parare, & ſoluere habita ratione cenſus, quo ſunt taxati, & ideo grauantur perſonæ pro prædijs, quod eſt eſſe onus mixtum; Nam exigitur onus ad ſalis quantitatem taxatam in quolibet oppido, quæ taxa facta eſt pro hominum multitudine ibi exiſtente, atq; ideo ſupra perſonas cadit, & diſtribuitur pro numero Buccarum, ſeu capitum; quod eſt eſſe impoſitum perſonæ pro rebus, vt etiam ſentiunt Bellon. conſ.

a Beroi. cõs. 150. n. 50. l. 3. Burſat. cõs. 16. n. 75. Neuiz. cons. 66. n. 33. Ripa, & alij apud Galliam cõs. 59. ex Gattico.

12.

12. num. 3. cum ſeq. vſque ad 15. Grau. conſ. 927. num. 6.

3 Cùm ergo tot declarationes extiterint, & menſuale impoſitum fuerit pro manutenendo exercitu extra ditionem, & hoſpitatione militum, non eſt cauſa eius perpetua, & aliquando ceſſauit, ideòq. non eſt quid ordinarium, cùm non ſit perpetuum, & ſtabile. Imo dato, quòd fuerit onus ordinarium, cùm ceſſarit eius cauſa, non potuit iterum imponi in præiudicium Eccleſiæ, ita vt ad illud ſoluendum obligetur.

4 Quòd autem eius cauſa aliquando ceſsarit, probatione non eget, cùm bella multis annis ceſſarint, quare non opus fuit milites hoſpitari, aut eis ſtipendia ſoluere, ob quæ menſuale eſt impoſitum. Imo & ipſum menſuale ceſſauit, nam anno 1536. Carolus V Antonio de Leua impoſuit, vt cum conſenſu totius ditionis Mediolanenſis curaret, vt ſingulis menſibus exigerentur duodecim millia nummorum aureorum ab ipſo, vt militibus ſtipendia ſolui poſſent, & vſq. ad annum 1545. ſoluta ſunt, quo anno idem Carolus V. ceſſantibus bellis illud onus ſuſtulit. Sed anno 1547. iterum ingruentibus bellis ſexdecim menſibus ſoluta ſunt totius ditionis cõſenſu quadringenta millia nummorum aureorum pro ſtipendio militum, & ne hoſpitationibus eorum vexarentur populi, vt Imperator ipſe promiſit. Poſt hoc tempus cùm adhuc bella perdurarent, publicumque ærarium eſſet exhauſtum, iuſſit Imperator ſingulis menſibus numerari à populis viginti quinque millia nummorum, in quam ſummam nonniſi anno 1564. conſenſerunt populi. Huiuſmodi ſolutio ſuſpenſa aliquando eſt in tota ferè ditione, vt anno 1618. iuſſum fuit à Petro de Toledo Mediolani Guberna-

tòre; & anno 1628. à Philippo III. Hiſpaniarum Rege, quia aliàs oneribus erant grauati ipſi populi hoſpitationis Militum, & ſubſidiorum, aliorumq; huiusmodi, pro quorum compenſatione iuſtum viſum eſt iuſtiſſimo Principi Menſualis ſolutionem ſuſpendere extra eam partem, quæ Ducatus dicitur, pertinetq; ad Mediolani Ciuitatem. Quæ adducta ſunt, vt cernant omnes menſuale onus eſſe variabile, & ideò extraordinarium, cùm aliquando ſolutum ſit, aliquando non; & modò in maiori, modò in minori quantitate; Aliquæ etiam prouinciæ illud diſtribuunt iuxta ęſtimum perſonale, aliæ iuxta idem reale, aliæ iuxta vtrumque, ſic enim oſtendunt eſſe onus alicubi perſonaleli, acubi reale, alicubi mixtum. Cùmq; eius ſolutione omiſſa à pleriſq; ciuitatibus ditionis Mediolanenſis pro eo illæ alia onera perſoluunt, ſeu milites hoſpitio excipiendo, ſeu iiſdem ſubſidia miniſtrādo ſatis indicant non eſſe onus perpetuū ſubminiſtrandi, atq; adeo nec ordinarium, & eſſe variabile, cùm eius loco ſucceſſerint dictę hoſpitationes, & ſubſidia.

Quòd ſi Ciuitas Mediolani eo adhuc grauatur, & multis ab hinc annis grauata ſemper eſt, non ideo in ipſa eſt onus ordinarium, quia iudicat Princeps cùm hoſpitationi militum non ſubiaceat, eius loco menſuale eſſe ab ipſa perſoluendum, cùmq; hoſpitatio ſit onus extraordinarium, quod eius loco ſubrogatur, eſt etiam extraordinarium; Menſuale autem illius loco ſufficitur. An verò ob id magis ipſa grauetur, quàm aliæ Ciuitates eiuſdem ditionis, cùm in oppidis illius hoſpitentur milites, non eſt meum definire, certè duplici onere grauari videtur, hoſpitationis ſcilicet militum, & menſualis; iuſtè, an iniuſtè viderint alij.

§. VIII.

§. VIII. *Duæ excuſationes laicorum.*

1 Dicitur Menſuale à laicis onus ordinarium, non quo ad præſtationem, & originem, ſed quo ad Quotam.
2 Reijcitur dicta diſtinctio.
3 Quota non facit certitudinem formalem, ſed quaſi obiectiuam.
4 Perticatus eſt onus certum, ac ſtabile.
5 Imbotatus eſt onus certum, ac ſtabile.
6 Non eſt menſuale onus ordinarium, licet multis ab hinc annis ſoluatur, nec Taxum equorum, Hoſpitatio militum &c. Vi, & metu iſta ſoluunt Eccleſiaſtici, & ideo non valet conſuetudo, aut præſcriptio.
7 Proteſtatio quem effectum habeat.
8 An Princeps poſſit de extraordinario, ordinarium onus efficere; & an id fecerit, & ſi faceret, ad quid Eccleſia teneretur.
9 Alia excuſatio laicorum.
10 Ad quæ onera non obligentur laici.

1 Vnum contra prædicta video opponi poſſe, nempe huiuſmodi onera eſſe ordinaria non quidem quoad præſtationem, cùm modò maiora, modò minora ſoluantur pro maiori, vel minori neceſſitate reip. vt dictum eſt, neq; quo ad originem, cùm bellorum ingruentium intuitu ſint impoſita, ſed quoad Quotam, ſuper qua regulantur, quia exactio origine certa ſtabilitur, in tota enim ditione Mediolanenſi v. g. pro menſuali ſunt determinata trecenta millia aureorum, & ideo onus eſt certum, ac ſtabile, & conſequenter

ordinarium. Vbi verò huiuſmodi Quota certa non eſt, vt in hoſpitatione militum, ſtipendijs militaribus, & alijs huiuſmodi, nihilominus ea onera reputari debent ordinaria, quia multis ab hinc annis ſoluuntur vnoquoq; anno, & ideo ob ordinariam obſeruantiam annuę ſolutionis per multos annos continuatæ, facta ſunt ordinaria, atq; idcirco ad ea tenentur Eccleſiaſtici.

2 Pro dicta diſtinctione adducuntur varij Doctores. a Eam tamen meritò reprobauit Rhaudenſis tract. de anal. l. 1. c. 40. à n. 31. ad 58. & à n. 93. ad 108. quia Princeps, & Magiſtratus ſemper ea onera iudicarunt extraordinaria, quorum ſententia pro lege haberi poteſt. Non ſunt autem inueniendæ ſubtilitates, & fictiones, vt præiudicium Eccleſiæ afferatur, & fiat Palliatè, quod palam fieri non poteſt, aperiendo viam fraudibus; vt ait Baldus in leg. poſt Authenticum. ſed periculum. cod. ſine cens. vel reliq. Cùm ergo Princeps, & Magiſtratus, licet non ignorarent Menſuale eſſe determinatum quoad ſummam, & Quotam ſoluendam, declararint eſſe onus extraordinarium, ſapientiſſimorum Principum, & tribunalium iudicio ſtabilitas, & certitudo onerum non à Quota, ſed à Præſtatione ſumenda eſt. Ratio etiam id ſuadet, quia Menſualis origo, ſeu cauſa, propter quam illa ſumma trecentorum millium aureorum determinata eſt, fuit pro manutenendo exercitu, eo bellorum tempore, quo indictum eſt, quę cauſa eſt res omnino extraordinaria, cùm ſolùm pro opportunitate, & neceſſitate rerum cogatur exercitus, non autem perpetuò alatur.

a Plot. cons. 4 n. 2. 3. Burſat. cons. 42 Bellon. iun. cōs. 69. n. 35. Abb. cons. 93. l. 1. & cōs. 13. n. 10. l. 2. Guido Papa decis. 38. cū ſeq. Theſaur. decis. 234. fel. cons. 46. n. 18. Bellar. cons. 46. n. 7 Alba cons. 8. n. 21. Thomitius de collect. n. Pro Eccleſia. Grilzonus cons. 53. et 62.

3 Preterea Quotam eſſe determinatam, non facit certitudinem, & ſtabilitatem, niſi remotam, & obie-

ctiuam; Certitudo autem, & ſtabilitas ſolutionum eſt proxima, & formalis: ſicut autem apud Philoſophos certitudo, & ſtabilitas formalis eſt rei certę, & ſtabili intrinſeca, non autem obiectiua, quæ eſt extrinſeca illi, & ideò ab illa magis res ipſa certa, & ſtabilis pendet, quàm ab hac, ita & apud Iuriſtas, & Canoniſtas eſſe debet, quare illud dici debet certum, ac ſtabile, quod intrinſecè, & formaliter eſt tale, non quod obiectiuè, & quaſi originaliter. Cùm ergo in noſtro caſu ſtabilitas oneris ſit talis obiectiuè tantùm, ratione ſcilicet Quotæ certæ, ac ſtabilis, quam Menſuale reſpicit, non autem formaliter ratione ſummæ ab vnoquoq; ſoluendæ, erit quidem illud certum, ac ſtabile obiectiuè, formaliter verò incertum, ac varium, cùm neſciat quiſq; quantum ſoluere debeat hoc anno, & quantum ſequenti, nam id à varijs circumſtantijs dependet. A ſimili id magis explico.

4 Certum onus, ac ſtabile eſt Perticatus, & tamen Quota illius eſt incerta, cùm non ſit indictus, vt determinata ſumma aureorum colligeretur, hæc enim variari poteſt pro vt plures, vel pauciores agri, aut vineę coluntur, at quia ſolutio eſt vnicuiq; ſoluendi certa, ac determinata vnoquoq; anno, nempe determinati nummi pro vnaquaq; menſura terræ.

5 Ideo illud certum habetur, licet quoad Quotam ſit incertum. Idem dici poteſt de eo cenſu, quem vulgò Imbotatum vocamus, hic enim eſt onus ordinarium, quia vnicuiq; menſurę vini certa ſolutio eſt decreta, licet quoad Quotam poſſit eſſe incerta, cùm modò maior, modò minor ſumma colligatur, pro vt plures, vel pauciores menſuræ colliguntur, Ergo id accidit, quia certitudo, & ſtabilitas oneris non

à Quo

à Quota eſt deſumenda, ſed à determinata ſolutione pro vnaquaq; menſura, ſiuè agri, ſiuè vini, ſiuè alterius rei impoſita, quia hęc ſtabilitas, & certitudo formalis, & intrinſeca oneri reputatur, illa verò obiectiua.

6 Nec quia multis abhinc annis ſoluitur, vt etiam alia onera Taxi equorum, Hoſpitationis militum &c. quorum non eſt certa Quota, ſeu certa quantitas pecunię ſoluendæ ſtabilita, eſt concedendum ea eſſe hoc tempore ordinaria. Nam reſpectu Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum, id non ſubſiſtit, fundamentum enim eſt Conſuetudo, & Pręſcriptio, quas ſupra Cap. 13. fusè probauimus non adeſſe, cùm ſingulis annis Pontifex in Bulla cęnæ eas reprobet, & ideo non conſuetudo, & Præſcriptio, ſed Corruptela ſit, & mera violentia, cùm preſertim in ea, tum introducenda, tum conſeruanda, vis contra Eccleſiaſticos adhibeatur, qui ſi ſoluunt, vi ac metu maioris mali ſoluunt, non autem ſponte, nec licite poſſunt ſponte ſoluere, cum ſuorum priuilegiorum præiudicio, quibus officere non poſſunt. Soluunt autem præmiſſa proteſtatione non præiudicandi ſuis iuribus, ac priuilegijs.

7 Quę proteſtatio licet videatur contraria facto, facit tamen, vt non ſibi pręiudicent in futurum; Sed pręiudicarent ad ſummum pro præterito, ſi ſuo priuilegio cedere poſſent: Ea enim Proteſtatio ſalua facit Iura Proteſtantium leg. non ſolum §. Morte ff. de noui oper. nunt. Imo etiamſi eam proteſtationem nō facerent Eccleſiaſtici, dum ſoluunt onera, non præiudicarent ſibi in futurum, vt docet Guido Papa cum alijs, a ob aſſignatam rationem, quia cedere non poſſunt, ſiuè expreſſè, ſiuè tacitè ſuis priuilegijs

a Guid Papa q. 387. Abb. conſ. 94. l. 1. Alex. conſ. 33. l. 5. Nic. conſ. 445. l. 2. nu. 76. Ioan Menoch. conſ. 71. n. 68. & ſeq.

legijs. Nec ſolùm præmiſerunt proteſtationem dictam Eccleſiaſtici, ſed aliqui Prælati ſe expreſsè oppoſuerunt, excommunicationemq; & Interdictum ſanxerunt in eos, qui Eccleſiaſticos cogebant ad eorum onerum ſolutionem, atq; ideo omnis præſcriptio, & conſuetudo eſt interrupta. Neq; potuit de nouo inchoari ſine cenſurarum vinculo.

§ At, inquies, Princeps poteſt ſtatuere aliquid eſſe onus ordinarium quod erat extraordinarium l, 1. Cod. de indicto, docetq; Calderinus conſ. 2. de cenſ. Idemq. poteſt per conſuetudinem introduci ex eodem Calderino, & alijs. a Reſpondeo neq. à Principe Laico, neq; à conſuetudine laicorum id poſse fieri quo ad bona Eccleſiaſticorum, quia in hæc nihil poſsunt, vt ſupra probatum eſt, cap. 2. præſertim. Quidquid ſit, certè hucuſq; neq; Princeps, neq; Senatus, vel Magiſtratus declararunt ea onera eſſe ordinaria, & ſi declararent, pro bonis hucuſque acquiſitis ab Eccleſia non proficeret, ſed pro acquirendis poſt eam declarationem. Conſuetudo etiam hucuſq; non eſt legitimè introducta, dato quod poſſit introduci, cùm Pontifex ei ſingulis annis obſiſtat. Si autem aliquando legitimè introduceretur, non haberet vim quoad bona Eccleſiaſtica ante eam acquiſita, ſed quoad acquirenda poſt eam. Nam ante eam onera erant extraordinaria, à quibus ſunt exempti Eccleſiaſtici, cùm autem fiunt ordinaria nouum eſt onus, ad quod obligantur Eccleſiaſtici, non poſſunt autem obligari pro bonis poſſeſſis, quia in hæc laica poteſtas, & conſuetudo nihil poteſt; obligabuntur ergo ſolùm pro bonis acquirendis, quæ tranſeunt cum onere ordinario merè reali ad Eccleſiam. Cùm autem oſtenderimus dicta onera, eſſe mixta,

a Cald. conſ. 7. de Conſt. Alex. conſ. 52. fin. l. 5. Soc. iun. conſ. 49. l. 1. n. 16. & conſ. 71. l. 4. n. 16. 17. Oſaſc. decis. 83. fin.

etiamſi

etiamſi per conſuetudinem, aut Principis decretum fiant ordinaria, non obligabuntur vnquam ad ea Eccleſiaſtci, quorum perſonę ſunt omnino exemptæ.

9 Altera laicorum excuſatio eſſe poſſet, ſi Princeps aliquis, vt accidiſſe audio, cùm ſecũda Vice Dux Feriæ habenas Mediolanenſis ditionis ſuſcepit, ſi inquam, Princeps aliquis in controuerſia, de qua agimus, inter Eccleſiaſticos, & Laicos declararet, quo laici quieſcerent per modum prouiſionis, quoadusque à Rom. Pontifice aliud decerneretur, ab Eccleſiaſticis non niſi partem dimidiam onerum eſſe capiendam, nec ei declarationi obſiſterent Eccleſiaſtici. Verũ n ob id excuſari poſse laicos à peccato, & cenſuris non puto, ſi eam dimidiam partem accipiant. Loquor ſemper de oneribus extraordinarijs, & de ordinarijs impoſitis poſtquam in Eccleſiam bona aliqua ſunt translata, Quia non eſt Principis Laici decernere, aut declarare bona Eccleſiaſtica ex parte tantùm eſſe exempta. Secundò quia exemptio Eccleſiaſticorum ab oneribus extraordinarijs eſt perfectè conceſſa à Summis Pontificibus Ergo Princeps Laicus non poteſt eam diminuere, vt probauimus cap. 3 Nec Eccleſiaſticorũm ſilentium præiudicare poteſt eorũ priuilegijs de immunitate, ſeu libertate Eccleſiaſtica, cùm nec expreſſus conſenſus id poſſit ſine expreſsa Papæ approbatione, quam numquam probabunt laici adfuiſse, cùm Dux Feriæ conſtituit dimidiam tantùm partem onerum ab Eccleſiaſticis eſſe ſoluendam.

10 Ex dictis collige Eccleſiaſticos non teneri ad hoſpitationem militum, aut ad ſumptus pro ea, vel pro militum trãſitu per oppida, neque ad Taxum equorum, neque ad collectas, neque ad Menſuale, & alia huiuſmodi, quia ſunt onera extraordinaria, & fortè etiam mixta.

CA-

CAPVT XVI.

An ob decretum Senatus obligantis ad ſolutionem onerum bona, teneantur Eccleſia, & Eccleſiaſtici, ea ſoluere.

§. I. Si extaret tale decretum læderet libertatem Eccleſiaſticam.

1 *Non extat Senatus decretum contra immunitatem Eccleſiaſticam.*
2 *Decretum Senatus conſtitutionem roborat, nec Eccleſiaſticos comprehendit.*
3 *Eo decreto quo pacto læderetur libertas Eccleſiaſtica, ſi Eccleſiaſticos comprehenderet.*
4 *Opinio Signoroli reſſellitur.*
5 *Libertas quid ſit. ablato iure acquirendi niſi ſub certis conditionibus impeditur libertas Eccleſiaſtica.*
6 *Diminutio libertatis etiam per modicam rem eſt magna lęſio.*

1 NON extare in ditionibus Catholicis, in Mediolanenſi præſertim, hoc decretum, Eccleſiam afficiens, mihi facile perſuadet Probitas, Pietas, Integritas, ac Religio Senatus in quacumque regione Catholica, in Italia pręſertim, & maximè Mediolani. Addo & eiuſdem ſcientiam, ob quam ignorare non

poteſt ſuam poteſtatem ad res Eccleſiæ non extendi, nec eſſe ſupra Sacros Canones, Pontificiamq; autoritatem, & ideo quæ contra leges fiunt pro infectis habenda eſse leg. Iubemus Cod. de Sacroſ. Ecc. §. Sanè ſi hoc.

Quare male explicari tantorum virorum decretum certiſſimè arbitror, cùm ad Eccleſiam extenditur quo ad omnia onera etiam extraordinaria, & mixta, cùm præſertim Mediolanenſis Senatus anno 1551 die 3. Iulij declararit Eccleſiaſticos eo decreto non comprehendi, vt refert Carpanus in §. Collegijs ſub numero 151.

2 Statuit ergo Senatus ne bona alienentur in non ſubditum abſq. Laici Principis licentia, & prohibentur Notarij inſtrumenta eiuſmodi alienationum conficere: cùm verò licentia petitur alienandi in non ſubditum, iubetur dari fideiuſſor de oneribus ſoluendis, tum ijs, quibus alienata bona ſunt grauata, tum ijs, quibus grauanda erunt, non ſecus ac ſi apud alienantem remanſiſſent: Pro prædicta autem licentia ſoluendum eſt certum pretium. Quod decretum ad Eccleſiaſticos de iure non extendi, nec Senatum comprehendere ipſos voluiſse certiſſimum arbitror. Eoq. quid æquius ſtatui potuit, ſi peruerſa abſit interpretatio? Aequiſſimum enim eſt, vt conſtitutiones, & ſtatuta ditionum ſeruentur, inter quæ pluribus in locis, vt Mediolani, adeſt quadringenteſimum octogeſimum nonum parte ſecunda, in quo non ſubditus acquirens bona immobilia iubetur ſoluere onera ijs bonis incumbentia, & dietim incumbitura, quod ſtatutum Senatus ſuo decreto roborauit, atq; adeo ſicut illud Eccleſiaſticos non comprehendit cùm præcipiat ſubditis, ita neq; iſtud, non enim eſt credibile

vltra

vltra limites ſuę poteſtatis tot ſapientiſſimos, & bonę conſcientię viros voluiſſe aliquid decernere, licet non deſint hanc eis notam inurentes, aſſerenteſque voluiſse Eccleſiaſticos eo ſtatuto, ac decreto ligari. Quòd ſi verùm eſset, fieret manifeſtè contra libertatem Eccleſiaſticam, & Epiſcopi deberent cogere Senatum ad declarandum ſe noluiſſe Eccleſiaſticos comprehendere, vt docent Doctores. *a*

3 Quòd verò læderetur libertas Eccleſiaſtica, probatur, quia impedirentur Eccleſiaſtici conſequi, quod alijs communiter licet, aut ſaltem non cum tanta difficultate, non enim liceret eis emere liberè, nec ſine magna difficultate, cùm deberent petere licentiam à Principe, & dare fideiuſsorem, ad quę alij non obligantur.

Cùm autem cauſa mortis poſſit donari Eccleſiæ l. Habeat Cod. de Sacr. Eccl. leg. iubemus Cod. eod. leg. inter diuinum ff. de hæred. 1. leg. & fideic. relicto, quę leges à Conſtantino, Valentiniano, Martiano Impp. Leone, & Anthemio ſunt editę; Donatione etiam inter viuos, & alio contractu poſſit Eccleſia acquirere l. Iubemus citata, & l. Illud Cod. de Sacr. Eccl. & Auth. de non alien. aut permut §. Nos igitur, & §. ſi nimis, vbi ait Iuſtinianus Imp. Optimam eſſe menſuram in Eccleſijs donatarum eis rerum, Immenſitatem, cap. ſunt qui opes 17. q. 2. Clem. 2. Religioſi de decim. Cap. Sacrilegium 17. q. 4. quod eſt Sancti Gregorij, & alijs iuribus, ac Doctoribus communiter, *b* non poſset id fieri, niſi cum limitatione, ſi Eccleſiaſtici d. Senatus decreto comprehenderentur, nam non poſsent acquirere, & eas donationes accipere, niſi darent fideiuſsorem de ſoluendis oneribus, quod eſt limitatè vti iure, quo ſine limitatio-

a Palud. in 4. d. 18. q. 3. n. 3. caſ. 14. Tolet. l. 1. ſum c. 27. Sayr. l. 3. c. 34. n. 17. S. Ant. 3. p. tit. 24. c. 18. Mart. Led. 2. p. 4. q. 26. n. 2. §. 23. Sylu. u. Excomm. n. 50. & alij.

b Bart. in l. Vt inter diuinum §. diui. n. 12. Caſtr. ibid. n. 5. Turrcot. in c. ſi quis in atrio. n. 9.

ne vtuntur laici, & ideo lædetur libertas Eccleſiaſtica, nam quę ſunt alijs communiter, & liberè conceſſa, non niſi ſub conditione Fideiuſſoris Eccleſiaſticis permitũtur, atq; ideo deterioris conditionis eſſet Eccleſiaſticus, quàm laicus, Nam beneficio iuris communis liberè vti non poſſet.

4 Nec fundamentum habet opinio Signoroli conſ. 21. qui putat non lædi libertatem Eccleſiæ, cùm ſtatuitur aliquid contra id quod conuenit Eccleſiæ de iure communi, ſicut alijs, vt eſt emere, acquirere &c. quod etiam ſenſiſſe videtur Bart. in l. Cunctos populos q. 5. n. 29. Cod. de Sum. Trin. Nam id non ſolùm eſt priuilegium iure communi, ſed etiam iure ſpeciali Eccleſiæ conceſſum, vt patet ex iuribus allatis. Secundò cap. eos qui de Eccl. immun. in 6. excommunicantur, qui prohibent Clericis ea, quæ de iure communi competunt, vt emere, coquere in furno omnibus conceſſo &c. Ergo quia ſentit Papa lædi libertatem Eccleſiaſticam cùm ea auferuntur Eccleſiaſticis. Tertiò difficilius auferuntur quæ competunt de iure communi, quàm quæ de iure ſpeciali leg. eius. militis ff. de teſt. milit. cum Doctoribus *a* ſi ergo à Principe laico, aut à Senatu non poſſunt auferri, aut limitari quę iure ſpeciali ſunt Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis conceſſa, multò minus poterunt auferri, aut limitari quæ iure communi ſunt donata.

5 Cùm ergo libertas ſit Naturalis facultas faciendi quod libet, niſi iure prohibeatur l. libertas ff de ſtat. hom. ſi ab Eccleſia aufertur ius acquirendi, aut hoc reſtringitur, Prohibetur ſcilicet acquirere, niſi petat licentiam acquirendi à Principe laico, Aut niſi det fideiuſſorem de ſolutione onerum, vel niſi ſoluat aliquam pecuniæ ſummam pro petita licentia obtinenda,

a Felin. in c. Eccl. ſt. S. Marię de cõſt. n. 81. & in c. nouerit de ſent. excom. Caſter. in leg. Vt inter Diuinum c. de Sacr. Eccl. n. 5. Bald. in l. ſtatuimus c. de Epiſc. & Cle. n. 5. Caiet. in Sum. u. Excom. c. 5. Sayr. c. 20. n. 9. l. 3. Tab en. u. Excom. 5. caſ. 29.

nenda, Impeditur eius libertas,, cùm nullo iure prohibeatur acquirere ſine ijs limitationibus, imo id à iure ei concedatur, & abſolutè ante poterat acquirere. Si ergo Senatus limitaſſet eam facultatem, reſtrinxiſſet eius libertatem, atq; adeo feciſſet contra eam.

6 Nec excuſaretur, quaſi modica eſſet lęſio, nam maximè eam lęſiſſet. Cùm diminutio libertatis ſit maximum Eccleſiæ præiudicium; libertas enim eſt maximum eius bonum, eamq; reſtringens, facit vt Eccleſia parui ęſtimetur, tamquam ſit ſubiecta poteſtati laicę, vt ſunt alij etiam infimæ conditionis, qua in re eſt maximum periculum diminutionis Diuini cultus. Quare etiamſi ageretur de modico onere, aut de modicæ pecuniæ ſolutione, magnum tamen eſset Eccleſiæ præiudicium, quia magna eſt læſio, contemni, & ſubijci alteri, cui de iure non eſt aliquis ſubiectus, & ſine eius conſenſu non poſſe emere, nec donatione, legato, aut alia via acquirere bona immobilia, niſi ſub certa conditione. Quæ ergo modica videtur læſio, verè eſt conſiderabilis, cùm eumdem effectum producat, quem produceret, ſi maxima appareret, diminutionem videlicet libertatis, quæ adeſt, ſiuè modica, ſiue multa pecunia ſoluatur pro licentia acquirendi immobilia. Nec dici poteſt modica diminutio in noſtro caſu, cùm magnum ſit onus quærere, & inuenire fideiuſſorem, ac petere licentiam pro re, quam alij ciues ſine licentia conſequuntur. Benè autem dixit Tiraquellus, *a* cùm dixit, idem iudicandum eſſe de minimo, ac de magno, vbi in minimo eadem eſt proportionabiliter ratio, quę in magno. Idemq; ſentit Surdus conſ. 301. n. 90. 91. Quamuis Zabarella, & Vulpellus *b* velint non eſſe habendam rationem modici oneris. Quaſi verò leui-

a Tiraq. tr. de iudic. in reb. exig. ferend.

b Zab. in reper. Cap. Perpendimus de ſent. excom. Vulpel. tr. de lib. Eccl. p. 3. n. 12. 16. cum Gabr. cons. 37. n. 4. vol. 2.

leuitas rei non grauiter lędat libertatem, & ſubiectionem ſuam quis non teſtetur ſolutione v. g. vnius auiculę, ſicut magni tributi. Quare ex hoc capite quòd modicè læderetur libertas Eccleſiaſtica, ſi ſtatuto Senatus comprehenderentur Eccleſiaſtici, quia modicum onus eis imponeretur, non poſſent excuſari ſenatores à graui peccato, & ab Excommunicatione Bullę Cœnæ, quia verè eam libertatem læſiſsent, & quidem grauiter.

§. II. Indirectè lęditur libertas Eccleſiaſtica per dictum ſtatutum, ſi comprehendit Eccleſiaſticos.

1 Contra libertatem Eccleſiaſticam indirectè eſſet decretum ſenatus, ſi Eccleſiaſticos comprehenderet; Paria ſunt directè, vel indirectè aliquid facere. Lædens libertatem Eccleſiaſticam indirectè, eſt excommunicatus.

2 Intentio non lędendi libertatem Eccleſiaſticam, ſi lex ſit contra eam, non excuſat à lęſione eius libertatis.

3 Taciti, & expreſſi idem eſt iudicium. Tacitè lęderetur libertas Eccleſiaſtica ſi in decreto comprehenderentur Eccleſiaſtici Timidiores cùm redduntur Clerici, læditur libertas Eccleſiaſtica.

1 Alia excuſatio à Signorolo eodem cons. 2. pro Senatu allata, ſi Eccleſiaſticos voluiſſet ſua conſtitutione comprehendere, infirma eſt, nempe eum non prohibuiſse Eccleſiaſticis acquirere, ſed laicis vendere, & Notarijs ſcripturas conficere, niſi data vel acce-

accepta cautione ſoluendorum onerum. Sed hęc etiam non ſubſiſtit: Quia dato quod directè non læderetur libertas Eccleſiaſtica, indirectè tamen læderetur, nam vetans alicui vendere v. g. vetat conſequenter, & indirectè alium emere, & acquirere. Et ſicut laicus non habet directam poteſtatem in Eccleſiaſticos, ita nec indirectam, vt fuſius teſtantur Abbas, & alij. *a* Cùm autem paria ſint directè, & indirectè aliquid prohibitum attentare leg. Qui dum captat ff. ſi quis ad teſt. prohib. cum ſeq. vbi Prohibens Notarium, aut teſtes ingredi ad ęgrum mutare volentem teſtamentum, dicendus eſt prohibuiſſe teſtamentum, licet hoc indirectè tantummodo prohibuerit. Et ideo ei aufertur hæreditas, & Fiſco applicatur, non ſecus ac ſi teſtamentum directè prohibuiſſet. Sic etiam prohibens ferri materiam, ſine qua via refici non poterat, dicitur prohibere viæ refectionem leg. Veteres ff. de itiner. act. priu. & ideo contra eum proceditur, ac ſi directè impediuiſset ipſam ex Venuleio ibi, cùm eadem pæna debeatur attẽtãti facinus ſiuè directè, ſiuè indirectè leg. Athletas de ijs, qui not. infam. §. Ac Prætor, & qui per fraudem, ac ſub verborũ cortice in legẽ peccat, ac ille qui apertè, & directè contra legem agit, ex Bartolo in l. non dubium Cod. de leg. Cùm, inquam paria ſint directè, & indirectè aliquid prohibitum attentare, nil mirum ſi Canon. 15 bullę Cænę excommunicationem ferat in lædentes libertatem Eccleſiaſticam ſiuè directè, ſiuè indirectè. Idq; præſertim verum eſt, cùm agitur de conſcientiæ foro, in quo non valet dictum illud, Expreſsa nocent, Non expreſsa non nocent, nam conſcientia tacito, & latenti peccato turpatur. Et in moralibus voluntas indirecta ad directam reducitur,

a Abb. in c. Dudũ de elect. n. 17. Gueguara in propugnaculo libert. Eccl. aſſert. 1. §. 3. cũ ſeq. Fagnanus 3. p. de iuſt. & validitate cenſurarum Pauli V. in Venetos, vbi pro ſe 40 Doctores adducit ex Carolo à Baſilica Petr. in c. conuenior apud Gatticum.

camdemq;

eamdemq; ſpeciem malitiæ participat, Vnde nō minus directè nocet, qui non impedit nocumentum, cùm poſſit, ac debeat, quàm qui illud infert ex Suar. & alijs. *a* Quamuis Caietanus in ſumma de Excommunicatione c. 3. & Nauarr. in Summa cap. 27. n. 119. 120. velint præſumptiuè, non autem propriè eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, quia caput vlt. de immun. Eccl. in 6. dicit præſumi in derogationem Eccleſiaſticæ libertatis vetare laicis ne vendant Clericis, vel ab ijs emant, molantq; ijs triticum, & alia huiuſmodi obſequi apræſtent. Verùm quicquid ſit, ſiuè prçſumptiuè, ſiuè aliter lędant libertatem Eccleſiaſticam excommuuicationem non effugiunt, vel in eo cap. vltimo allatam, vel in bulla cęnæ. Præterea eius textus verba ſunt, Cùm talia in derogationem libertatis Eccleſiaſticæ præſumantur. Cuius verbi ſenſus eſt, quòd prædicta vetantes præſumunt ea vetare in derogationem libertatis Eccleſiaſticę: ideſt temerè, & arroganter, atq; ex certa ſcientia, & deliberatione contra libertatem Eccleſiaſticam operantur. Ly ergo, Præſumantur, non cadit ſupra videntes, aut ſcientes ea fieri, ità vt ex coniecturis colligant, & ſupponant ea vetari in derogationem libertatis Eccleſiaſticę, ſed cadit ſupra ipſos vetantes, à quibus ea præſumuntur, ſeu qui præſumunt ea vetare in dictā derogationem. Quoties autem leges latenter, lædunt Eccleſiaſticos, licet verba in eos non dirigā tur, lędunt propriè, indirectè tamen, fraudulenter, ac per dolum libertatem Eccleſiaſticam. Lederent autem directè, ſi in eos ferrentur verba, eoſq; nominaret.

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 33. n. 7. 8. 9. gloſ. in cap. Vlt. de immun. Eccl. in 6. & in c. quarto de Priuil. Panorm. ibid.

2 Neq; eiuſmodi læſionem excuſat illud, quod aliqui dicunt, legiſlatorem non habere intentionem

lædendi

libertatem Eccleſiaſticam, ſed ſui, aut aliorum commodi procurandi; nam ſatis eſt verè legem eſſe contra eam libertatem, quamuis indirectè, quia, vt dictum eſt, in moralibus, eadem eſt ratio directi, & indirecti, nam indirectum tendit ad idem, ad quod tendit directum licet per circuitum, & eandem materiam attingit, atq. in eamdem perſonam redundat eius effectus. Sic qui impedit alium, ne mihi vendat, me impedit etiam, ne emam, idq; maximè, ſi ſit Magiſtratus, ad quem ex officio ſpectat impedire grauamen Eccleſiæ, & ſi non impediat, non ſolùm illud permittit, ſed moraliter facit: ita Suarez, & alij. *a*

3 Confirmatur primò, quia Taciti, & expreſſi idem eſt iudicium leg. De quibus fin. ff. de leg. leg. Cùm quid. ff. de rebus credit. & ſi certum petatur. Euerardus loco ab expreſso ad Tacitum, vbi, & ait quòd ſicut conditio expreſsa impedit ortum obligationis in diem leg. Cedere diem ff. de oblig. ita, & Tacita, vt habet Sanchez de matrim. l. 1. diſp. 69. n 1. & lib. 4. diſp. 6. n. 36. Ergo ſicut ſi expreſſa verba legis contra immunitatem Eccleſiaſticam, eam læderent, ita & tacita eandem lędent, nam licet contra verba Sacrorum Canonum non ſint apertè, ſunt tamen occultè, & faciunt contra mentem eorum, quod eſt facere in fraudem legis l. 29. & 30. de leg. Quod autem vna uia prohibetur, non debet alia via admitti cap. Cùm quid 84. de reg. iur. in 6. docentq. Doctores, Baldus in l. omnes n. 8. Cod. ſine cenſu, & reliq. & in leg. Placet Cod. de Sacr. Eccl. & in l. Neminem eod. Sylu. u. Immunitas 11. n. 6. Archid. Gemin. Io: Andr. Francus, Anchar. in cap. 1. de immun. in 6. Abbas in c. fin. de vita, & honeſt. Cleric. n. 12. Ludou. Rom. in leg. ſi publicanus ff. de public. ſelin. in Cap.

a Suar. contra Reg. Angl. l. 4. c. 33. à nu. 4. ad fin. Tole. l. 1. ſum. c. 37. Abba conſ. 8. n. 3. 8. 10. Io. Andr. & Ancha. in c. Eos qui de immunit. Eccleſ. in 6. Vaſq. de ſucceſſ. l. 3. §. 10. num. 658. Sund. conſ. 301. n. 77. Burat. conſ. 42. n. 17 Lopes in leg. 92. n. 3. . Monach. & Abb. in c. Clerici de immun. Eccl. in 6.

Eccleſia Sanctę Mariæ de Conſt. numero 76.

4 Confirmatur ſecundò quia propriè in legem peccat, qui contra legis nititur voluntatem leg. Non dubium Cod. de leg. leg. contra legem ff. de leg. & reg. iur. in 6. Si igitur fit contra voluntatem Sacrorum Canonum, qui volunt indemnem omnino ſeruari Eccleſiaſticam libertatem, verè, ac propriè lædetur libertas Eccleſiaſtica, & in Sacros Canones peccabitur, & incurrentur cenſurę ab ijs ſtatutæ. Quarè quamuis apertè conſtitutione, & Statuto, de quo loquimur, non comprehendantur Eccleſiaſtici, ſatis eſt tacitè, & indirectè comprehendi, vt contra Sacros Canones, fiat cùm pręſertim per illud reddantur Eccleſiaſtici timidiores in acquirendo Eccleſiæ, vident enim per eam acquiſitionem ſe ſubijci poteſtati laicę, petere ab ea licentiam debere, ac ſe obligare cum fideiuſsore, ſoluereq; pecuniam, vt petita licentia obtineatur, Quoties autem Clerici redduntur timidiores per aliquam legem, aut ſtatutum, verè, ac propriè, & non pręſumptiuè tantùm, fit contra libertatem Eccleſiaſticam ex Cap. Quanto de priuil. in quo ſtatuitur non poſse mulctari ſubditos ſtatuentium, ſi contrahant cum Eccleſiaſticis contra prohibitionem, quia pæna his non poteſt imponi, & ideo ſi Notarius inſtrumentum emptionis ab Eccleſiaſtico factę conficeret ſine requiſitis per Senatus decretum puniri non poſſet, quia pęna ob id Eccleſiaſtico inferri non poteſt, & punito notario, indirectè ipſe Eccleſiaſticus prohiberetur emere, Quod etiam aſſeruit Abba con. 8. n. 16.

§. III.

§. III. *Statuto, nec decreto Senatus non comprehenduntur Eccleſiaſtici.*

1 Iniuſtitiam commiſiſset Senatus, ſi Eccleſiaſticos ſuo decreto voluiſset comprehendere.
2 Statutum loquitur de oneribus iam impoſitis antequam in Eccleſiam peruenisſent.
3 Statuta explicanda ſunt, vt quàm minimè lędant priuilegia. In dubio textus intelligitur in fauorem priuilegiorum. Et ſic eſt explicandum decretum ſenatus, & ſtatutum, vt non lædat libertatem Eccleſiaſticam.
4 Si decreto Senatus comprehenderentur Eccleſiaſtici eſsent deterioris conditionis, quàm laici.

1 Ne ergo pręſtantiſſimum ordinem cenſuras Eccleſiaſticas incurriſse, & contra libertatem Eccleſiaſticam aliquid ſtatuiſse, licet indirectè, aſſeramus, neceſsariò dicendum eſt quod iam diximus, ab ipſo illa conſtitutione noluiſse comprehendi Eccleſiaſticos. Verùm demus Eccleſiaſticos comprehendi, eoque ſtatuto ligari. At contra iuſtitiam aliquid Senatum voluiſse decernere iniquiſſimum eſt cogitare. Iniuſtitiam autem commiſiſset, ſi Eccleſiaſticos voluiſset ad onera extraordinaria obligari, vel ad onera perſonalia, vel mixta. De oneribus ergo tantùm ordinarijs merè realibus loqui conſtitutionem conſtantiſſime ſentiendum eſt; Nam alias Senatus idem, ac Magiſtratus declararunt ad extraordinaria onera Eccleſiam, & Eccleſiaſticos non obligari, vt Cap ſuperiori oſtendimus, à quibus declarationibus, non

eſt probabile poſteriores Senatores voluiſſe diſcedere cum animę proprię detrimento, & periculo obligationis ad reſtitutionem.

2 Statuta autem loqui de oneribus iam impoſitis, antequam bona tranſirent in non ſubditos, & loqui de ſubditis, explicat Guttierez q. 3. d. 11. n. 15. Eiuſdemq. ſtatuti verba ſatis oſtendunt locutionem eſſe de oneribus ordinarijs tantummodo, quæ ante tranſlationem in Eccleſiam erant impoſita, ait enim, onera incumbentia, & dietim incumbitura, quaſi dicat onera iam impoſita, & incumbitura in poſterum per ſingulos dies ſine variatione, quæ alia non ſunt, quàm ordinaria, quæ ſtabilia ſunt. Pręterea verbum illud Incumbentia, & Incumbitura, ſignificat onera inhærere bonis ſtabiliter, & eſſe veluti eorum accidentia, atq. adeo de ordinarijs tantùm oneribus ſermo videtur eſſe, nam extraordinaria, quæ modò adſunt, modò abſunt pro reip. opportunitate, non tam incumbere bonis quàm extrinſecus adiacere dicenda ſunt.

3 Hic etiam militat communis doctrina quòd ſtatuta explicanda ſunt vt quàm minime lædant priuilegia aliorum, & ius commune iuxta caput Dilectus de conſuet. & ideo in dubio debet textus intelligi in fauorem priuilegiorum, eorum præſertim, quæ de iure communi conceduntur Clericis ex Duardo. a Debet ergo ſtatutum de quo loquimur ita explicari, vt vel non liget Eccleſiaſticos, vel ſi ligat, quoad ordinaria tantùm onera realia liget impoſita bonis antequam ad Eccleſiam peruenirent, & fortè etiam quoad onera tantùm priuata, pro quibus exigi fideiuſſorem non videtur illicitum.

a Duar d. in can. 15. bullæ cœn. q. 4. n. 17. Alex. in l. Inter cętera n. 5. ff. de lib. Poſth.

4 Quæ dixi, vt quo ad fieri poteſt, ſuſtinerem Senatus, & Statuti iuſtitiam. In hoc tamen ea eſt non

leuis

leuis difficultas, quòd Eccleſiaſtici grauarentur onere, quo non grauati ſunt laici, quærendi ſcilicet fideiuſsorem, petendi licentiam poſſidendi bona de nouo eis obuenientia, & ſoluendi neſcio quam pecuniæ ſummam pro ea licentia; Quę pecunia, licet ab alienante ſoluatur, in Eccleſiaſticos tamen redundat, quia cum emunt, maiori pretio emunt ea bona, quàm alioqui emerent; aut ſi alia via acquirant, vt legato, donatione inter viuos &c. Ipſi ſoluunt, vt notat Albert. tract. de ſtatut. p. 2. q. 2. fin. Atq. adeo cùm Eccleſiaſtici fiant deterioris conditionis, quàm laici, lædaturq, libertas Eccleſiaſtica, negandum omnino eſt eos illo ſtatuto, aut conſtitutione fuiſſe compræhenſos; Vi cuius, cùm aliquid determinatum ſoluendum Senatus non proponat, non obligatur Eccleſia acquirens bona, obligaretur autem fortè, ſi determinatum aliquid imponeretur, vt ſeptem, vel quinque ſolidi in ſingulos annos, bona enim tranſirent ad eam cum onere illo. Nec diſſentiunt Azor, & alij. *a* De quo tamen valde dubito, nam illud onus imponeretur ſub ea conditione, ſi tranſirent ad Eccleſiam bona, quare prius implenda eſſet conditio, quàm eſſet impoſita obligatio; & conſequenter hęc bonis ſub dominio Eccleſiæ exiſtentibus adueniret, grauaretque bona Eccleſiaſtica, quod laici facere non poſſunt. Vel ſaltem id factum eſſet in fraudem, vt bona grauata ad Eccleſiam peruenirent, non peruenirent autem ſic grauata ad laicos.

a Azor l. 5. p. 1. c. 13 q. 1. Panorm. in c. Eccleſia S. Mariæ de cōſt. & in c. fin. de vita & honeſta. Cler. vbi etiam Imol. apud Duard. in cā. 18. bul. cæn. q. 6. n. 8.

§. *IV. Hypothecam non conſtituit ſtatutum.*

1 Hypotheca in bonis non conſtituitur per ſtatutum.

2 Siue

2 Siue abſoluta, ſiue conditionalis.
3 Hypotheca non retrotrahitur ad tempus conditæ legis.
4 Conditio caſualis quid ſit.
5 Conditio poteſtatiua quid ſit.
6 Si hypotheca in bonis per ſtatutum eſſet inducta, eſſet in fraudem immunitatis Eccleſiæ.
7 Si eadem adeſſet, eſſet pro oneribus tantùm realibus ordinarijs.

1 Illud fortè dicere quis poteſt, Per tale ſtatutum & Conſtitutionem in bonis conſtitui hypothecam, ratione cuius obligentur antequam ad Eccleſiam transferantur, onera omnia ſoluere. Verùm dato, & non concesſo, quòd ea hypoteca reſpectu laicorum conſtitueretur, at reſpectu Eccleſiæ non eſſet admittenda, quia videretur conſtituta ad illius tollenda priuilegia, atq. adeo in fraudem ipſius, vt ait Rumus. a Eſſet quidem hypotheca, ſi ciues poſſeſſores bonorum obligaſſent illa pro ſolutione onerum, ſiuè generaliter, ſiuè ſpecialiter, vnde translata in Eccleſiam adhuc ſubiacerent hypothecę; Nam bona tranſeunt cum onere, & obligatione impoſita à priuato. At ſi Princeps, vel communitas obligationem illam impoſuiſſet bonis ſubditorum hæc non remaneret, ſi bona aliqua Eccleſię darentur, quia ea obligatio ſaltem indirectè læderet libertatem Eccleſiaſticam, vt ait Azor t. 3. l. 5. c. 19. q. 9. citans multos. Præterea cùm neq. ſtatutum, neq. decretum Senatus, aut vlla lex hypothecæ mentionem faciant, non eſt dicendum eam conſtitui per ipſa, eſt enim hypotheca, res oneroſa, & odioſa, vt ait Leſſius de iuſt. & iure c. 28. dub. 7. n. 44. & ideo eſt reſtringenda ad ſola expresſa. Adde

a Ruin. conſ. 177. n. 8.

quòd

quòd vbi incertum eſt debitum, & obligatio, hypotheca conſtitui non poteſt l. Inter debitorem ff. de pact. l. Greg. §. ſi ſub conditione, l. ſi legati, l. fideiuſsor, l. Is qui ff. de pignor. l. Item liberatur ff. Quibus modis pign. vel hypotheca. vbi propter obligationes futuras, & quæ nondum extant, dicitur hypotheca conſtitui non poſse, cùm hæc obligationi accedat, & ea carere non poſſit. Idem docent Alexander, & alij. *a* Et ideo hinc optimè infert Baldus, *b* non poſſe dici hypothecam eſſe conſtitutam pro præſtatione collectarum, quæ ob ſuam varietatem, & incertitudinem habent incertam obligationem, cui accedere non poteſt hypotheca. Idem docent quo ad collectas difformes Caſtrenſis, & alij, *c* inter quos Florianus, & Salicetus dicunt hypothecam non poſſe oriri ante obligationem perſonalem, hanc verò non oriri, niſi poſt factam impoſitionem certam.

Cùm ergo obligatio ad ſoluenda quæcumq; onera imponenda ſit de re incerta, & indeterminata non poteſt pro ea in bonis conſtitui hypotheca, ſed tunc conſtituetur cùm onus determinatum in bonis erit impoſitum: At cùm hoc imponetur bona ſub dominio Eccleſiæ erunt conſtituta, ergo ſicut à laico grauari non poſſunt, nec obligari ad illud onus, ita nec in ijs conſtitui hypotheca. Ideo; optimè concludunt Filliuccius, Azor, Layman apud Dianam *d* obligatione indeterminata non poſſe Eccleſiaſticorum bona obligari, licet non deſint contradicentes.

2 Quòd ſi fortè quis dicat eam hypothecam non eſſe abſolutam, ſed conditionalem, & ideo eſſe inductam in obligatione incerta, quæ cùm facta erit certa, hypotheca retrotrahetur ad tempus factæ legis, ſeu

a Alex. in l. 1. n. 24. de legat. 1. Negus. de Pignor. p. 2. membr. 4. n. 125. col. 14 apud Trottũ ex Gattico.

b Bald. in t. de pace conſtantiæ n. 6.

c Caſtr. in l. Imper. n. 3 ff. de public. & vect g. Crau. conſ. 872. à n. 4. citãs Angel. Gemin. Aretin. Iaſo. Ruin. Natta apud *Menoch.* conſ. 851. n. 23. 24. 29. &c. Florian. de *S.* Petro conſ. 12. Salic in l. Item nulla c. de Epiſ. & Cler. & in l. *Placet* Cod. de ſacr. Eccl. apud Thuſc. u. onera concl. 133. n. 6.

d Dian. 1. p. tr. 1. reſ. 42 Azor. tract. 3. l. 5. c. 19. q. 8

ſeu conuentionis, Nam leg. Qui balneum, & l. Potior ff. Qui pot. in pign. habeant. Obligatio, & hypotheca conditionalis retrotrahitur à die euentus conditionis ad diem conuentionis, quamuis pendente obligatione, nulla adeſſet obligatio, & hypotheca iuxta l. Grege §. ſi ſub conditione ff. de pignor. Quod autem dicitur de retrotractione reſpectu conditionis, dici videtur poſſe etiam reſpectu legis, ſtatuti, & decreti, vt ſcilicet inducatur ab ea hypotheca conditionalis, quæ tunc habeat ſuum effectum, cùm inducta erit obligatio, ſeu facta erit impoſitio oneris alicuius ſoluendi pro neceſſitate publica, quæ hypotheca tunc retrotrahatur ad tempus, quo condita eſt lex, ſeu ſtatutum, vel decretum. Reſpondeo primò quòd ſi lex, ſeu ſtatutum, vel decretum dictam hypothecam inducit, hæc eſt tacita, non expreſſa, cùm non expreſsè in ijs fiat mentio hypothecę; At in tacita hypotheca non attenditur tempus contractus, & legis, ſeu Principium, ſed tempus, quo incipit aliquid deberi l. vlt. C. de dote caut. non numer. cum l. Aſſiduis C. qui potior. in pign. habeant. ex quibus legibus habetur, quòd hypotheca tacita non inducitur à lege niſi quando cauſatur effectualis obligatio: At cùm effectualis obligatio ad ſoluenda onera inducitur, iam bona non ſunt ſub iuriſdictione Legislatoris Laici, ergo nec tunc poteſt per legem antecedentem induci hypotheca.

3 Nec dici poteſt fictione eiuſdem legis retrotrahi hypothecam ad tempus, quo condita eſt lex, ſeu factum ſtatutum, vel decretum, quia lex non ſolet fingere ſuper his, quæ tacitè inducta ſunt l. Seruum filij §. vlt. de leg. 1. docetq. Socinus Senior conſ.

conſ. 41. n. 25. Cùm vero aliqui Doctores *a* dicunt reſpici tempus impoſitionis in dicta hypotheca, & Eccleſiam teneri etiam ad onera extraordinaria, & collectas impoſitas per ſtatutum ſuper bonis, quæ poſtea in eam tranſierunt, Intelligendi ſunt, cùm ſunt ea onera impoſita determinatè, & interim dum dies ſolutionis aduenit, fiunt Eccleſiæ ea bona, quibus ſunt ea onera impoſita; At quando onera ſunt indeterminata, non tranſeunt ad Eccleſiam, ſi tranſeant bona, quæ iuſſa erant ſoluere quæcumq; onera, vt ſupra dictum eſt. Hæc enim onera dici non poſſunt ordinaria, quia ſint à lege, vel Principis conſtitutione, aut Senatus conſulto indicta, vt aliqui volunt *b* ex l. 1. C. de vacat. publ. mun. Nam requiritur, vt ſit onus certum, & non variabile, contineatq. præſtationem vniformem, ſicq. docent alij multi. *c* Quicquid ſit non extat ordinatio, quæ obliget ad onera quęcumq: etiam extraordinaria, bona priuilegiata, vnde cùm eo Senatus decreto, & eo ſtatuto non adimantur priuilegia Doctorum, & aliorum vt patet vſu, & experientia, cur illa Eccleſiæ debent dici auferri? curue illos indemnes conſeruari, hanc nequaquam? Quod ſi factum eſſet, maxima iniuſtitia, maximaq; fraus in Eccleſiam eſſet commiſſa: quę tamen longiſſimè abeſt à iuſtiſſimo Tribunali iuſtiſſimiſq; ditionis Mediolanenſis Senatoribus.

4 Reſpondeo ſecundò dato quòd ſit hypotheca conditionalis, in noſtro caſu non retrotrahi ad tempus conditę legis ſtatuti, vel decreti, cùm conditio aduenit, quia non eſt conditio caſualis, ſed Poteſtatiua. Dicitur conditio caſualis ea, quæ non dependet à voluntate contrahentium, vt fiat, hac adueniente retrotrahitur hypotheca ad tempus factę pro-

a Calde. cōſ. 7. de conſt. Alex. cōſ. 156 n. 12. l. 2. apud Thuſch. u. onera concl. 146 n. 23. 24. An. cōſ. 206.

b Bart. in l. 11. qui ff. de immun. n. 5. & in l. Reſcripto ff. de muner. & honor. § fin. & conſ. 180. Alex. in l. 11. qui cit. Ægid. Thomat. de collect. init. 2. 6. cū ſeq. Salic. in l. Placet. c. de Sacr. Eccl. n. 3. & in l. Item nulla C. de Epiſc. & Cler. vbi etiā Bart. Ang. conſ 206. Ancha. cōſ. 303 Crau. de antiq. tēp. n. 9. 10. in vlt. par. vbi cit. multos, & dicit eſſe opinionē magis communem.

c Guliel. de cun. in l. nemінē C. de Sacr. Eccl. Dinus. in l. voluntarię Cod. de excuſ. tut. & in l. Placet c. de Sacr. Eccl.

miſſionis

miſſionis ex leg. Qui balneum, & alijs paulò ante citatis, vt ſi Nauis ex Aſia venerit, promitto centum aureos, & ob eos bona mea hypothecę ſubijcio, adueniente naui hypotheca cenſetur conſtituta tempore promiſſionis, & ideo ad illud retrotrahitur.

5 Poteſtatiua verò conditio eſt ea, quę dependet à voluntate contrahentium, qua eueniente non retrotrahitur hypotheca ad tempus contractus, ſed tunc incipit hypotheca, cùm impletur conditio, verbi gratia, ſi mutuò à tę accipiam centum nummos obligo tibi mea bona: Cùm accipiam eos nummos mutuo, tunc hypotheca incipiet, nec retrotrahetur ad tempus contractus, neq; enim eſt vllum ius, quod dictam hypothecam retrotrahat, cùm conditio eſt poteſtatiua. Cuius rei ratio, ſeu congruentia ea videtur eſſe, quia in conditione poteſtatiua pendet perfectio contractus, ſeu impletio conditionis à contrahentibus, & ideo non cenſetur ius quæſitum alteri contrahenti, licet ſit conditionale, niſi cùm perfecta voluntas contrahentium adeſt: At in conditione caſuali perfectio contractus non pendet a contrahentibus, ab ijs enim non pendet euentus conditionis, qui ideo cenſentur quantum in ſe eſt, iam expleuiſſe, & perfeciſse, ac ius cenſetur quæſitum contrahenti, licet conditionale, quare in hoc caſu, cùm ea adeſt hypotheca retrotrahitur ad tempus contractus initi, non autem cùm conditio eſt poteſtatiua: Atq. in hoc ſenſu intelligunt citatas leges Bartolus, & alij. *a* Cùm ergo conditio, ſi onera à Rep. vel Principe imponentur ſint bona pro jis hypoteca, ſit poteſtatiua, pendens videlicet à Rep. vel Principe, non retrotrahetur ad tempus factæ legis, ſeu ſtatuti, vel decreti, ſed incipiet, cùm incipiet

obligatio

& ibi Bart. Caſtrenſ. n. 5 Iaſon n. 4. 19. vb . . . eſſe commu nem opinio nem Bald. n. 5 & in l. Item & in l. de ijs c. de Epiſc. & Cler. & in l. neminem C. de Sacr. Eccl. Bart. in l. 1. c. de mulier. & in quo loco n. 40. & cõſ. 180. lib. 1. Ang. cõſ. 14. Ruin. conſ. 111. Barbat. conſ. 1. n. 16. & alij apud Thuſc. u. onera concl. 133.

a Bart. in l. qui Balneum cit. et in l. ſi is, qui pro tẽpore n. 47. ff. de vſu. vbi etiã Iaſõ n. 31 et in l. ſi filius ff. de verb. oblig. vbi etiã Ang. & Alex. Soc. Sen. cõſ. 41. l. 4. n. 1. Neguſant. tract. de pignor. in 2. membro quintæ partis. Alciat. reſp. 31. n. 4. Bur. cõſ. 45 n. 3. l. 1. apud Menoc. conſ. 8[illegible]1. n. 37.

obligatio ſoluendi onera: At cùm hæc incipit, bona iam ſunt facta Eccleſiæ, ergo à lege, ſeu ſtatuto laicorum non poſſunt hypothecari. Confirmantur prædicta, quia videmus in jis caſibus, in quibus à lege eſt inducta tacita hypotheca, ſeu oppignoratio, vt in Dote, locatione &c. non retrotrahi ad tempus, quo condita eſt lex, ſed tunc ſolùm habere vim, cùm inducta eſt obligatio, ſoluta ſcilicet Dos, Domus habitata, & in eam introducta mobilia, vt Mediolani ſeruatur in praxi tribunalium, in quibus Dos non habet ius aliquod contra anteriores creditores, quibus bona ſunt hypothecata, haberet autem ſi tempus legis reſpiceretur, quæ cùm ſit condita ante multos annos, ſi ad illud tempus hypotheca retrotraheretur, Mulier haberet anteriorem omnibus hypothecam ratione dotis, ſic etiam mobilia in domum introducta ab eo, qui eam conduxit, ſunt quidem oppignorata locatori, qui præfertur omnibus, quamdiu in domo ſunt, at ſi extrahantur, creditores anteriores prę feruntur in ijs, & ſi ea ſibi vendicent, non tenentur locatori ſatisfacere, niſi forte pluris ęſtimentur, quàm ipſis debeatur, quod indicat eam hypothecam, ſi ita eſt vocanda in rebus mobilibus, ſeu oppignorationem non retrotrahi ad tempus conditæ legis, ſeu ſtatuti, ſed incepiſſe cum ipſa obligatione ſoluendi penſionem domus. Quamuis autem locator habeat ſuper bona mobilia exiſtentia in domo locata potius ius, quàm alij, non eſt ob tacitam hypothecam, ſeu oppignorationem à lege conceſſam, ſed ob aliud ſpeciale ius, ſeu Priuilegium à lege, ſeu ſtatuto tributum locatori, ratione cuius præfertur etiam anterioribus creditoribus. Si igitur tacita hypoteca in his caſibus non retrotrahi-

tur ad tempus conditæ legis, ſeu ſtatuti, nec in noſtro caſu retrotrahetur, in quo dicitur eſſe tacita hypotheca, à lege, ſeu decreto Senatus inducta.

6 Adde quod ſi dicta hypotheca eſſet per Senatus decretum, ſeu ſtatutum inducta, non alia de cauſa id videretur factum, niſi vt priuilegium immunitatis Eccleſiæ non ſeruaretur, nam eſset à laico tribunali decreta, vt haberetur excuſatio aliqua compellendi Eccleſiaſtcos ad ſolutionem onerum, & ſi nollent ſoluere, auferendi propria autoritate, quod ipſi negarent. Quamuis autem verba decreti, & ſtatuti expreſsè eam immunitatem non auferrent, auferrent re ipſa, & ideo fraus contra Eccleſiam committeretur, hæc enim adeſt, cùm aliquid fit contra intentionem legis, licet non fiat contra verba ipſius, leg. 29. & 30. ff de leg. Intentio autem Sacrorum Canonum, eſt, vt facto non lędatur immunitas Eccleſiaſtica. Idcirco Bartolus licet approbarit, & conſilium dederit conſtituendi dictam hypothecam, & obligationem in bonis, vt ad Eccleſiam translata ſoluerent nihilominus onera, quia tamen vidit id eſse in fraudem Priuilegiorum Eccleſiæ, ſubdidit, ſe determinationi ipſius Eccleſię ſubijcere, & ſi Eccleſia aliud determinabit, ſe etiam aliud determinaturum. Quare in fine repetit. Leg. Placet; ait famulis, & Colonis Eccleſiæ non poſſe imponi collectas, quia fieret fraus legi neganti poſſe eas imponi Clericis. Et Conſ. 180. vult Eccleſiam ad nulla onera teneri. Nec immeritò Baldus in l. Placet, ait ſtatuta conſtituentia hypothecam, aut ſimilem obligationem in bonis, eſſe fraudes, & figmenta in præiudicium Eccleſiæ. Neq; in hoc, vt vitentur cenſurę, & peccatum, valet dictum illud; expreſſa nocent, non expreſsā non nocent.

Quia

Quia licet id admittatur non rarò in foro, & actu Ciuili externo, non tamen in foro conſcientiæ, quæ etiam peccato tacito, & exterius palliato fædatur, in quo paria ſunt directè, vel indirectè attentare quę prohibita ſunt. Imo nec in foro externo ſemper dictum illud admittitur, vt patet ex lege Dum captat ff. Si quis ali. teſt. prohib. & lege Athleta ff. de ijs, qui infam. §. Prætor. Prohibitum enim recta via non cenſetur conceſſum per indirectum cap. 1. de Cler. coniug. cap. cùm quid 84. de reg. iur. in 6. leg. oratio ff. de Sponſal.

7 Quòd ſi nihilominus hypothecam eſſe conſtitutam per ſtatutum & ordinationem Senatus, volumus laicis concedere, erit tantummodo pro oneribus realibus ordinarijs certis impoſitis ſuper bonis, antequam fierent Eccleſiaſtica, ita Abbas apud Thuſcum, *a* quia ea tantùm tenentur ſoluere Eccleſiaſtici. Et ideo fideiuſsor, qui ab Eccleſiaſticis exigi ſolet Mediolani cùm bona de nouo acquirunt Eccleſiaſtici, non erit obligatus, niſi pro oneribus realibus ordinarijs, cùm non ſubeat maiorem obligationem, quàm habeat principalis, vt eſt conſtans ſententia iuriſtarum, cùm ergo Principalis, id eſt Eccleſia, non teneatur niſi ad dicta onera, nec eius fideiuſsor ad plura erit obligatus. Quare ſi cogetur ad ſoluenda alia onera præter dicta, fiet ei grauis iniuſtitia, cogetur enim ad id, ad quod non eſt obligatus, & fiet contra libertatem Eccleſiaſticam ſaltem indirectè. Cùm autem non liceat directè eam lædere, nec licebit indirectè, ne quod vna via prohibetur, per aliam admittatur contra caput. cùm quid 84. de reg. iur. in 6.

a Abb. conſ. 13. l. 1. et cōſ. 53. l. 2. apud Thuſc. citantem alios u. Eccleſia cō. cl. 13. n. 2. cum ſeq.

§. V.

§. V. *Ob alias rationes non ſunt comprehenſi Eccleſiaſtici in decreto Senatus.*

1 Nullus pręſumendus lædere ius tertij, niſi hic prius moneatur, & audiatur. Decretum Senatus non lædit ius Eccleſiæ, quæ non eſt citata. Non eſt conceſſum in onerum materia ſtatuere contra aliquem, niſi ex priuilegio. Hoc non habet Senatus.

2 A iure communi ſtatuta recipiunt interpretationem. Decretum Senatus iuxta ius commune eſt intelligendum. Debitum Eccleſię erga communitates non eſt liquidum, & ideo non poteſt contra eam fieri executio.

3 Conſtitutio generaliter loquens non refertur ad ſpecialia, nec derogat priuilegio inſerto in corpore iuris. Decretum Senatus generaliter loquitur, ideo non derogat libertati Eccleſiæ.

4 Bartoli cautela refellitur.

5 Immunitas Eccleſię, eſt beneficium Principum, ſi ab ipſis eſt, non priuilegium, & ideo latè eſt explicandum.

1 Illa etiam mihi perſuadent numquam fuiſſe mentem Excellentiſſimi Senatus grauare Eccleſiam ſuo decreto, eamq. comprehendere. Primò quia non eſt pręſumendus aliquis, iuſtiſſimum præſertim tribunal, velle ius tertij, Eccleſiæ præſertim lædere. Vnde reſcripta ſunt potius interpretanda fruſtra eſſe impetrata, quàm vt indebitè ius tertij lædant; ſi præſertim tertius ille tempore reſcripti, ſeu conceſſionis, nec monitus, nec auditus de iure ſuo fuit, non enim

præſumitur

præſumitur velle alteri nocere, vt alteri proſit, vt aiunt Doctores. *a* Quare cùm Eccleſiaſtici non fuerint citati, nec moniti, nec auditi, cùm decretum, de quo loquimur, factum eſt, non eſt credibile Senatum eis voluiſſe præiudicare, vt faueret laicis.

Secundò In onerum materia, non eſt conceſſum ſtatuere contra aliquem, niſi ex ſpeciali priuilegio, vt eſt ſententia Bartoli, & aliorum, *b* at eſse in ſenatu Mediolanenſi huiuſmodi priuilegium, contra Eccleſiam præſertim, nemo affirmat, non eſt ergo credibile Senatum illum voluiſſe ſibi vſurpare, quod de iure non poterat.

2 Tertiò A iure communi interpretationem recipiunt reſcripta Principum ex Baldo. *c* Si ergo à Senatu aliquod decretum factum fuit, quod ab aliquibus malè explicatur, interpretationem a iure communi recipere debet, At Eccleſiæ immunitatis priuilegium ab oneribus, eſt n corpore iuris inſertum, etiam reſpectu bonorum acquirendorum, nedum acquiſitorum, ergo decretum Senatus, ſi verè extat, non erit intelligendum niſi iuxta ius commune, at hoc de extraordinarijs oneribus, Perſonalibus, & mixtis loquitur, ergo per decretum Senatus non erit ei derogatũ, ſed iuxta illud intelligendum erit nõ loqui de Eccleſiaſticis, ſed de alijs non ſubditis ſuæ ditioni.

Quartò debitum Eccleſiæ erga communitates non eſt liquidum, cùm ſe multis rationibus, & exceptionibus tueri poſſit, Decretum verò Senatus non clarè loquitur de illa, ergo executio non poteſt à communitatibus fieri contra Eccleſiæ bona. Sicut autem non eſt clarum inſtrumentum contra quod fieri poſſunt exceptiones, teſtibus Bartolo, & alijs: *d* ita nec clarum

seu

a Bal. in cap. ſuper eo vlt. not. de offic. deleg. Iaſon. cons. 57. l. 5. Dec. cõs. 57. apud Menoc. cons. 75. n. 64.

b Bart. in l. vn. C. de mul. & in quo loco. Nat. cõs. 447. n. 8. l. 2. Rimn. cons. 11. l. 5. apud Menoch. l. c. n. 89. & ſeq.

c Bald. in cap. ſupra eo u. & ideo verba de off. de leg. apud Menoc. l. c. n. 61.

d Bart. in l. ſi cauſa cognita n. 2. c. de tranſact. Alex. cons. 188. n. 7. l. 2. Dec. cõs. 68. n. 5. Crau. cons. 231. n. 8. apud Menoch. vbi s. n. 102.

ſeu liquidum eſt ſoluenda eſſe onera extraordinaria realia, aut mixta ab Eccleſia, cùm fieri poſſint variæ exceptiones, præſertim verò quòd oppoſitum ſit clarum ob deciſiones ſacrorum Canonum, & legum Ciuilium, ac declarationes Senatus eiuſdem, & Magiſtratuum.

3 Quintò Conſtitutio, ſeu decretum Senatus generaliter loquitur, ergo ad Eccleſiam non extenditur. Nam generalis diſpoſitio, non refertur ad ea, quæ ſpecialiter non veniunt leg. obligatione generali ff. de pignor. docentq; Crauetta, & alij. *a* Nec conſtitutio particularis derogat priuilegio inſerto in corpore iuris. cuiuſmodi eſt priuilegium immunitatis Eccleſiæ, niſi de eo expreſsè loquatur, vt docent Iaſon, & alij. *b* Si autem laicorum conſtitutio expreſsè de Eccleſia loqueretur, non ſubſiſteret, cùm laici careant iurisdictione in eam, vt ſupra pluribus diximus, & pluribus probant Gallia cons 59. à n. 80. ad 104. & Trottus apud Gatticum, & Doctores in cap. decernimus citatum. Ergo nec valebit ſi generaliter loquens intendat Eccleſiaſtica priuilegia immiṁuere, & Eccleſiam ligare, non enim careret laicus iuriſdictione in Eccleſiam, & Eccleſiaſticos, ſi poſſet ſtatuta condere contra eorum libertatem, etiamſi eos non nominaret, nam quod in ſpecie non poteſt ſtatui, nec in genere continetur argum. cap. Cùm in generali de reg. iur. in 6. docentque Doctores. *c*

Demum dato quòd decretum Senatus faueret laicis contra Eccleſiaſticos, illud non loquitur niſi de bonis poſt eius publicationem acquirendis, & de acquiſitis, vt puto poſt annum milleſimum ſexcenteſimum. At cur communitates prætextu eius decreti exigunt onera etiam ratione bonorum multo antè acqui-

a Crau. cons. 106. Rimin. iun. cons. 10. ſin Ang. cōs. 24. ſi 1. Deciā. cōs. 496. n. 11. Ruin. cons. 117. n. 8 Euer. cōs. 42. n. 54. Alba cons. 8. n. 18. apud Gal. cons. 59. et Trott. ex Gattico.

b Iaſon. in. l. fin. n. 6. c. de inof. teſt. et l. 1. n. 6. ff. de conſt. init. Plottius in indice ad l. ſi quando c. Vnde vi ſup. cōſt. de immun. et iure 12. liber. Lodou. Catt. conſ. 740. n. 14. inter cons. Rimin. Sen. Alba cons. 8. n. 22. 23. apud Gall. cōs. 59. n. 82. et ſeq. et apud Trott. ex Gatt.

c Alex. cons. 210. n. 54. vol. 2. Salic. in auth. Caſſa de Sacr. Eccl. n. 4. Martha de iuriſd. p. 4. c. 4. ap. Duard in bul. cæn. cons. 15. q. 17. n. 3.

acquiſitorum ab Eccleſia ? Cùm enim verba decreti non conueniant bonis antiquis Eccleſiæ, nec conſequenter conuenit diſpoſitio l.4. §.Toties ff.de damno infer. & eſt trita iuris regula, teſte Menochio conſ. 75. n. 58. Iniquè ergo agunt communitates vexando bona Eccleſiaſtica antiqua, cùm diſpoſitio, qua ſe tuentur, non conueniat illis bonis, nec ſuper ea cadat.

4 Ex quibus colligi poteſt quòd meritò reprobatur communiter à Doctoribus [a] ea Bartoli cautela in l. Reſc.§.ſciendum ff.de muner.&honor.& aliorum quorundam, vt Eccleſia ſit obligata ſoluere onera omnia etiam extraordinaria, tum impoſita, tum imponenda, faciendum eſſe dicit, vt Ciues obligent ſe, & ſucceſſores ſuos ad ea ſoluenda; idq; promittant, vel vt ſtatutum fiat à Principe, vel Rep. vt Peruſini fecerunt,ad eadem onera obligans; Sed hoc in fraudem Eccleſiæ eſſe aſſerunt citati Doctores, vnde Theſaurus timet de excommunicatione, ſi in iudicando Bartoli opinionem quis ſequatur; adhibetur enim ea cautela in eum finem tantummodo, vt ſint obligata bona ad onera ſi forte ad Eccleſiam peruenerint, & fit ei præiudicium in bonis acquirendis, pro quorùm exemptione ſaltem ab extraordinarijs oneribus habet priuilegium. Quare Baldus ait Bartolum non dicere verum, loqui contra omnes non benè; Iaſon vero, & Guido Papa vocat eius dictum falſum, & damnatum per omnes; & ita declaratum à Senatu Mediolanenſi pro Monialibus Sanctæ Claræ Nouariæ Teſtatur Plottus in addit. ad conſult. vlt. laud. n. 10. & 13. Pro ratione adducit Baldus, quia tributum non poteſt conſiderari, niſi cùm imponitur actu, et cùm ſic imponitur, iam bona ſunt Eccleſiæ,

[a] Abb.in c. vlt.ad fin. de vita.& honeſt.Cler. Bald. Auth.Itē nulla C. de Epiſ. & Cler. Ang. conſ.24.Iaſō in repet.l.Placet n.21.Theſaur. deciſ. 234 n. 5. Caſtr. in l. Placet n.7. Natta conſ. 1.n. 7.fin. Ruin. conſ. 117.& alij apud Zumal. Galiam conſ. 59. nu. 79. Trottum ex Gattico, Barboſ. de vn. u. iur. Eccl. c. 3. §.n. 5.n. 55. vbi plures citat.

& ideò non poſſunt grauari. Eam autem obligationem, ſeu promiſſionem ciuium pro ſucceſſoribus, & illud ſtatutum Principis, ſeu Reip. non ſubſiſtit, cùm nullum certum, ac determinatum onus bonis imponitur, & cùm ea bona in priuilegiatam perſonam transferuntur teſte Panormitano, & alijs *a* communiter. Et ex ſupradictis colligi poteſt. Quicquid ſit, In ditione Mediolanenſi non eſt ea ciuium obligatio, & promiſſio; nec ſtatutum Eccleſiam comprehendens, quod toto hoc capite probauimus. Nec Principi, aut Communitati, ſua bona priuati vendiderunt, vt fecerunt Eugubini, vel donarunt, tum ea receperunt cum prædicto onere: Numquam enim hæc ſunt audita in noſtra ditione. Quamuis enim daremus Olibani aſſertionem eſſe veram in tract. de iure fiſci c. 7. n. 31. nempe ab initio omnia bona fuiſſe cõmunitatis, aut Principis, & ideo potuiſse lege ſancire, ne tranſirent ad Eccleſiam, aut non niſi cum obligatione ſoluẽdi onera, nõ enim id faceret vt Princeps, ſed vt Priuatus dominus, & poſſeſſor eorum bonorum; licet, inquam, daremus id verum eſſe, cùm tamen id non ſit factum in ditione Mediolanenſi, licet potuerit fieri, & bona in ea ſint priuatorum, nõ Principis, id circo ea aſſertio Mediolanẽſium bonis applicari non poteſt, quorum bona, nec à Principe, nec à Rep. ſunt empta, nec eorum vnquam fuere omnia, nec ab ijs Priuati Ciues ea cum prædicto onere acceperunt, aut nunc cùm alienant, Principis aut Reip. conſenſum accipiunt. Adde quòd olim etiam non probatur bona omnia fuiſſe Principis, aut Reip. immo prius fuit Priuatorum dominium, quàm Publicum; nec probatur à Principe, aut Rep. fuiſse priuatis data cum aliqua conditione. Et ideo ea

a Panorm. in c. Eccleſia S. Mariæ de Conſt. & in c. fin. vbi I. mola de vita & honeſtat. Cler. apud Duard. in bul. cæn. can. 18 q. 6. n. 8. 9. 10.

Olibani

Olibani doctrina meritò reijcitur. *a*

5 Nec dictis opponi poteſt priuilegium concernens immunitatem Eccleſiæ eſſe ſtricti iuris, vt vult Theſaurus, *b* & ideo eſſe ſtrictè interpretandum cap. Priuilegia, & Cap. odia de reg. iur. in 6. ac propterea debere explicari de oneribus perſonalibus, non verò de extraodinarijs realibus. Non, inquam, id opponi poteſt, quia immunitas, ac libertas Eccleſiaſtica, non tam eſt Priuilegium, quàm Beneficium Principis, dato quòd ab eo ſit factum, & ideo latè eſt explicandum, cùm contineat Principis tantummodo præiudicium, de quo cùm agitur latiſſima interpretatio facienda eſt l. ſi quando Cod. de bonis vac. cap. olim de verb. ſignif. cum gloſſa, & l. fin. ff. de conſt. Princ. cum Doctoribus, *c* ſi præſertim pro ſalute animæ, & pro Dei cultu, ac religione ſit conceſſum, vt docent Dinus, & Oldradus relati à Io. Andrea, cuiuſmodi ſunt Priuilegia Eccleſiæ conceſſa. Adde quòd non agimus de re odioſa, agitur enim de fauore Eccleſiæ, quod animæ bonum, & Religionis continet, & ideo latiſſimè eſt interpretanda, etiamſi eſſet Priuilegium, cùm fauores huiuſmodi ſint ampliandi, etiamſi ex ijs damnum aliquod in alium redundet, primarius enim finis legis decernentis illud Priuilegium, ſiuè beneficium, eſt fauor, nec fauor huiuſmodi ab alterius damno ſeparari commodè poteſt, vt eſt exemptio Eccleſiæ ab oneribus, & damnum inde Principi; aut Reip. reſultans, ſeu etiam Priuatis, cùm Princeps, aut Reſp. volunt diſtribui onera, a quibus eſt exempta Eccleſia, in alios non exemptos, Quam doctrinam multorum autoritate probat Sanchez de matrimo. l. 1. diſp. 1. n. 4.

a Dian. 1. p. tr. 1. reſ. 10 1. & 3. p. tr. 3. reſ. 14.

b Theſaur deciſ. 116.

c Ruland. conſ. 85. nu. 18. cum ſeq. l. 4. Caphel. conſ. 369. n. 73. cum ſeq. & alij relati a Io. Andr. in addit. ad ſpecul. de iuriſd. omniũ iud. v. Paſtoralis.

CAPVT XVII:

An ex pacto Eccleſiaſticorum cum laicis teneantur illi ad onera extraordinaria.

1 *Argumentum pro laicis.*
2 *In multis non probat id argumentum.*
3 *Cùm apponitur pactum Eccleſiaſticis à laico contrahente, vt hic ſeruetur indemnis, quomodo obliget.*
4 *Per id pactum non obligantur Eccleſiaſtici ſoluere onera.*
5 *In quibus peccet argumentum pro laicis numero primo adductum.*

1 FVit ſupra capite ſecundò allatum argumentum, nempe in contractibus emptionis, Permutationis, & alijs huiuſmodi, quos Eccleſia cum laicis facit, poni pactum, vt laicus vendens, Permutans &c. non teneatur ad onera pro ijs bonis alienatis, & vt Eccleſia eum ſeruet indemnem. Quare ſe obligat loco laici ad omnia onera, ad quæ tenebatur laicus, atq; adeo ad extraordinaria etiam mixta, ergò ex pacto ad hæc tenetur Eccleſiaſticus.

2 Verùm ſi quid probat argumentum, probat tantummodo obligationem Eccleſiaſtici, cùm contraxit cùm laico contractu Emptionis, Permutationis, aut ſimili

ſimili. Cæterùm nihil probat cùm bona Eccleſiæ abſolutè relinquuntur donatione inter viuos, vel cauſa mortis, teſtamento, legato, vel ad extinguendum ęs alienum à laico contractum, in quibus caſibus ſarta, tectaq; Eccleſię immunitas remanebit.

3 Secundò ſi quid probat argumentum, tantummodo probat teneri Eccleſiaſticos ad onera dicta cùm apponitur in contractu pactum prædictum: at hoc non ſemper apponitur. Ergo cùm non erit appoſitum, Eccleſia ſua gaudebit immunitate.

Tertiò etiam ſi illud pactum apponatur, non plus obligat, quàm ſi non eſſet appoſitum, quia ex natura rei ineſt obligatio ſeruandi indemnem venditorem aut permutantem bona &c. non enim eſt æquum vt ille ſentiat onus, qui non fruitur commodo rei alienę. Sicut ergo cùm non apponitur illud pactum, nihilominus tenetur emptor venditorem indemnem ſeruare, ita & cùm apponitur, quare nihil amplius operatur appoſitio eius pacti, quàm ſi non apponeretur.

Quartò Quamuis tale pactum apponatur, non obligat, quia non poteſt Eccleſiaſticus cedere iuri immunitatis Eccleſiaſticę.

4 Quintò ſi promittit Eccleſiaſticus indemnem ſeruate laicum venditorem, aut Permutantem &c. non promittit ſe ſoluturum onera omnia realia, neq; ad id ſe obligat, ſed cùm ſciat ſe iure communi eſſe exemptum ab obligatione ſoluendorum onerum, & ſupponat ſecum, & cum Eccleſia iuſtè acturos Principem, & Magiſtratus, nec exacturos onera à non poſſidentibus bona in ſe translata, ſi fortè accidat, vt moleſtentur, promittit ſe curaturum, vt ea moleſtia ceſſet, probãdo ea bona, ob quę laicus vexatur, facta eſſe Eccleſiaſtica. Et hoc ſolùm promittit cùm promittit dictam indemnita-

demnita-

demnitatem; nec in ea promiſſione ſe obligat ad in-iuſtam aliquam ſolutionem, ſi laicus iniuſtè vexabitur. Atq; ita eſſe eo argumento ſuadetur, quòd non minori pretio alienantur ea bona, quàm ſi tale pactum non adeſſet, cùm tamen ſi Eccleſiaſticus ſubiret obligationem ſoluendi omnia onera, hæc eſset compenſanda imminutione pretij, aut alia re æquiualenti ei diminutioni.

Sextò Etiamſi ſe validè obligaret Eccleſiaſticus ad onera omnia ſoluenda, non ideo ſi pactum non ſeruaret, poſſet ad hoc ſeruandum compelli à Magiſtratu laico, quia hic non eſt ipſius iudex, ſed à iudice Eccleſiaſtico compellendus eſſet, vt ſupra diximus.

5 Quare allatum argumentum in pluribus peccat. Primò quòd ſupponit Eccleſiaſticum poſſe valide cedere immunitati Eccleſiaſticæ. Secundò quòd à particulari contractu Emptionis, & permutationis, ac ſimilium concludit de omnibus, etiam gratuita donatione, & oneroſa, quę ſcilicet fit cum pacto vt Eccleſiaſticus aliqua munia obeat, præſertim ſpiritualia, vt eſt Miſſæ celebratio, Aſſiſtentia in Choro, Miniſtratio Sacramentorum &c. Tertiò quòd in omnibus contractibus vult apponi pactum obligationis ad onera ſoluenda, cùm non ita ſit, ſed in aliquibus apponitur pactum ſeruandi indemnem laicum, & vt hic ſit deobligatus ab onerum ſolutione, quæ bonis in Eccleſiam translatis erant impoſita. Ceſſat autem eius obligatio ſtatim atq; ipſius bona ſunt facta Eccleſiaſtica, ſi iuſtitiam cum Eccleſia ſeruari velint laici, & indemnem eum ſeruat Eccleſia oſtendens eſſe ſua bona illa, propter quæ laicus moleſtatur, ſi enim poſt huiuſmodi probationem ad

huc.

huc moleſtetur ille, grauis iniuſtitia committitur à Communitate, & Principe, cùm ob bona non ſua moleſtetur; cùmq; Eccleſia non ſit cauſa eius iuſtitiæ non ſoluendo onera, ad quæ non tenetur, nec eſt obligata reſarcire damnum proueniens ex ea iniuſtitia ei, qui ſecum contraxit, ſatis eſt Eccleſiaſticum probare ea bona eſse ſua, atq; ideo immunia, quo viſo ſi Reſp. moleſtat alium, non eſt Eccleſiaſtico imputandum.

CAPVT

CAPVT XVIII.

An ſi Eccleſiaſtici non contribuant hoc belli tempore, Ingrati erga Remp. vocari poſsint, dicendiq; ſint laicos lædere.

§. 1. Quandonam ingrati erga Remp. ſint dicendi Eccleſiaſtici.

1 *Eccleſiaſtici agnoſcunt beneficia in ſe Principum, & Reip.*

2 *Non ſunt ingrati cùm nolunt ſoluere onera alijs impoſita, quia iuſtiſſimè faciunt, quia non poſſunt ſatisfacere ſuis obligationibus, & quia ad victum neceſſaria deſunt.*

3 *Secundò quia alias obligationes ſubeunt pro laicis, & quia onera non exiguntur, vt ſacri canones præſcribunt.*

4 *Iniuſtè non agunt Eccleſiaſtici onera non ſoluentes: laici iniuſtè agunt eos vexantes ob eam cauſam, & tenentur ad reſtitutionem.*

AD probandam Eccleſiaſticorum obligationem ad onera ſoluenda diximus Cap. XI. adduci à laicis grati animi ſignificationem exigere, vt Eccleſiaſtici contribuant. Nec abnuimus eſſe paratos Eccleſiaſticos ita facere, modò neceſſaria ob id non

non demantur ipſis, & modo ſacrorum canonum decreta ſeruentur. Quia tamen ad huc vrgent aliqui non vitari ingrati animi notam ab Eccleſiaſticis, ſi non ſoluant onera, quia quęruntur hæc ab ipſis ob beneficia in eos à Principe, vel Rep. collata: Et quia ſentientes commodum defenſionis, ſentire etiam debent incommodum ſolutionis onerum. Ideo hoc de nouo examinandum duximus, ne tanta nota Eccleſiaſticorum moribus, & famę inuratur.

1 Ingrati equidem eſſent Eccleſiaſtici ſi beneficia in ſe Principum, & reip. non agnoſcerent: Agnoſcunt ergo, & prædicant, ſemperq; prædicabunt, ijsq; correspondere pro viribus optant, & gratias quàm maximas agunt. Et ſi poterunt, accedatq; ſuperiorum Eccleſiaſticorum conſenſus, & vera neceſſitas reip. adſit ab Epiſcopo, & Clero comprobata, ſubſidium Reip. non negabunt. Non ne hoc ſatis eſt, vt ingrati animi nota euitetur? Niſi forte noua Eccleſiaſticis conditio imponatur, ne ſint ingrati, vt ſibi neceſſaria, reip. elargiantur, ipſiq; mendicent, aut aliquo artificio, vel induſtria victum quęrant: quæ conditio iniqua eſt, cùm nec grati animi leges eam exigant, nec laicis imponatur, quos tamen non minoribus, aut paucioribus beneficijs afficit Princeps, aut Reſp. quàm Eccleſiaſticos.

2 Addo etiam Eccleſiaſticos immeritò vocari ingratos, quamuis onera alijs impoſita ſubire nolint, id enim iuſtiſſimis de cauſis recuſant, Primò quia non poſſunt, dum enim ea ſubeunt coacti, coguntur quàm plurimi, Religioſi præſertim, ac Moniales, multaq; pia loca obligationibus ſuis miſſarum, alendorum, & curandorum pauperum, eleemoſynarum, & aliarum huiusmodi rerum non ſatisfacere.

Secundò quia ad victum, & veſtitum ſuo ſtatui, ac dignitati conuenientem neceſſaria deeſſe oportet.

3 Tertiò quia alia onera, & obligationes ſubeunt erga laicos, cuiuſmodi ſunt pro ipſis orare, ſacrificare, ſacramenta ijs miniſtrare, pro quibus non eſt magnum temporalia à laicis ſuppeditari iuxta illud D. Pauli 1. Cor. 9. 11. ſi nos vobis Spiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? Caueant laici, ne ex D. Pauli ſententia ipſi ingrati meritò ſint appellandi, cùm ſpiritualia ab Eccleſiaſticis recipiant, & non modo terrena non ſuppeditent, ſed & vi auferant ab ipſis quæ ad alimenta ſunt neceſſaria. Meminerint oportet laici bona Eccleſiaſticis data eſſe alimentorum, & decimarum loco, atq; ideo ſicuti ſi darentur nunc alimenta, & decimę, eæ ab omni onere exemptæ darentur, ſic & exempta eſse debere ea, quæ alimentorum, & decimarum loco ſunt ſubſtituta; etenim ſubrogatum induit conditiones illius rei cuius loco ſubrogatur ſeu ſapit eius naturam l. ſi eum §. qui iniuriarum ff. ſi quis cautio. & §. fuerant Inſt. de act. Nec vlla ęquitas ſuadet, vt de alimentis conuenientibus aliquid detrahatur: & ſi quid fortè ex ijs ſupereſt, memoria repetant laici pauperum ſuſtentationi eſſe deſtinatum, cui non ſeruire magnum eſt reip. damnum, neceſſe autē erit eam ſuſtentationem deſerere, ſi compellentur Eccleſiaſtici onera ſoluere, quę bonis laicorum fuere impoſita. Vltimò quia prædicta onera nō imponũtur, nec exiguntur eo modo, & forma, quam ſacri Canones præſcribunt.

4 Cùm ergo iuſtiſſimas habeant Eccleſiaſtici cauſas denegandi ſubſidia, quæ optant laici, iniuſtiſſimè hi eos ingratos vocant. Dum tamen ingrati animi vitio notantur Eccleſiaſtici, certè ab omni iniuſtitia

ſtitia

ſtitia liberantur, dum non iniuſti, ſed ingrati appellantur, quod enim ob grati animi ſignificationem debetur, non eſt ex iuſtitia commutatiua debitum, ſiq; petatur tamquam ex ea virtute debitum, tum demum iniuſtè agent reſp. Princeps, alijq; omnes, cùm collatio beneficiorum non imponat obligationem ex iuſtitia commutatiua ad ea compenſanda, nec dat benefactori ius aliquod illius iuſtitię, vt ſibi vendicare poſſit bona eius, cui benefecit. Quare æquum quidem eſt benefactori ſubuenire, at ſi non fiat, non poteſt ille quaſi debitum ex iuſtitia velle ſubuentionem, imo eam ſi vi exigat, aut ſi clam auferat, quod prætendit in beneficij compenſationem, tenebitur da reſtitutionem. Quare iniuſti nunquam vocari poterunt Eccleſiaſtici ſi nolint in neceſſitate reip. contribuere, cùm nulla iuſtitiæ commutatiuæ obligatione erga eam teneantur; nec etiam diſtributiuæ, cùm huius munera conſiſtant in bonorum communium diſtributione, de qua hic non agitur. Quare ſi peccant hac in re Eccleſiaſtici, contra iuſtitiam legalem peccant tantummodo, ob quam quiſq; tenetur procurare bonum commune, quando opus eſt, vt pars bonum totius, cùm præſertim in periculo verſatur communitas: Nec peccans contra hanc virtutem ad reſtitutionem aliquam tenetur, niſi ille ſit, ad quem ex officio ſpectet boni communis conſeruatio, *a* ideoq; ius non habet Princeps, aut Reſp. auferendi vi ob eam tranſgreſſionem ea, quæ tranſgreſſor non dedit, niſi iudicis perſonam induat, velitq; eam tranſgreſſionem punire, quam perſonam laici reſpectu Eccleſiaſticorum induere non poſſunt, vt ex pluribus legibus, tum Canonicis, tum ciuilibus apertè conſtat.

a Leſs. de iuſt. l. 2. c. 1. d. 3. n. 11. 12. ex D. Tho. 2. 2. q. 58. à 5. 6. 7.

§. II. *Compulſio Eccleſiaſticorum non eſt ob defenſionem laicorum.*

1 Eccleſiaſtici laicos non lędunt.
2 Defenſio quandonam licita ſit. Vis actualis ab Eccleſiaſticis non infertur laicis.
3 Laici contra Eccleſiaſticos non ſe tuentur cum moderamine inculpatę tutelæ. Et iniquè agunt eos moleſtantes, cùm pręſertim cum alijs priuilegiatis non ita ſe gerant, nec cum potentibus viris onera non ſoluentibus.
4 Opiniones variæ circa eum, ad quem ſpectet damnum tolerare, cùm ſit alteri priuilegium ab oneribus.
5 Defenduntur bona Eccleſiaſticorum tantum modo indirecte tempore belli. Succeſſerunt bona loco decimarum, & alimentorum. Non ſubit maiores labores, aut ſumptus Princeps, quia defendat Eccleſiam cum laicis, quam ſi ſolos laicos defenderet. Ob defenſionem Eccleſiæ multa Principibus conceſſit Papa.

1 Nec illud effugium quo ſe laici tuentur, quicquam ijs fauet, Nempe compelli Eccleſiaſticos ad onerum ſolutionem, non in penam alicuius tranſgreſſionis, & in vindictam, ſed in ſui defenſionem, & damnorum paſſorum reſtaurationem.

Nam denfenſio tunc eſt, cùm damnum iniuſtè imminet, illudq; arcetur, non autem cùm damnum iam euenit. In noſtro autem caſu ſi Eccleſiaſtici onera non ſoluunt, & ob id laici paulo amplius grauati ſunt, iam damnum paſſi ſunt, non ergo ſe tuentur, contra Eccle-

ſiaſticos

ſiaſticos; Et ſi ſe tuentur quanam in re eos Eccleſiaſtici vexant, quod ve damnum iniuſtè inferunt, ob quod armatorum militum, ſatellitum, & exactorum vi vti debeant laici contra ipſos Eccleſiaſticos? Non arma contra eos, capiunt Eccleſiaſtici, non milites conſcribunt, non bona eorum furantur, non vi rapiunt, & ſpoliant, non cum hoſtibus conueniunt, vt eos lædant, aut quę illorum ſunt extorqueant. Equidem nihil horum à Monialibus, nihil a Religioſis, nihil à ſacerdotibus, alijsq; clericis, nihil à xenodochijs, nihil ab alijs pijs locis fieri conſpicimus; Quanam ergo in re vobis Eccleſiaſtici obſunt, ò laici, quid ue cauſæ habetis, vt in eos inſurgatis, & quaſi vos lędant, illorum bona grauando, eorumq; reditus auferendo, defenſionem veſtram prętendatis? Video quem imitentur, Iniquiſſimum Regem Nabuchodonoſor., qui cùm ad populos ſuo regno non ſubiectos miſiſſet nũtios, vt ſibi ſubderentur, multiq; ſua libertate cadere recuſaſſent, indignatus ille, Iurauit quod defenderet ſe de omnibus Regionibus his. Et factũ eſt verbũ in domo Nabuchodonosor Regis Aſſyriorum, vt defenderet ſe. *a* Hæc ſunt ſcripturę Diuinę verba. En quàm pręclarum ſequantur autorem Catholicæ quædam communitates. Non lędebant populi illi Regem, aut eius Regnum, ei tributa, & ſubiectionem, quam ex iuſtitia non debebant, denegabant, ille tamen ſe iniuſtè læſum vociferatur, & eorum bona, ciuitates, regiones, ac prouincias vaſtat, quaſi inſilirent illi in ipſum, & ſe defendere cogeretur. Non ne quid ſimile nunc licet animaduertere? Niſi quòd in noſtro caſu Princeps contra Eccleſiaſticos non armatur, ſed quædam communitates. Nulla in re Religioſi, alijq; Eccleſiaſtici laicos lædunt, non vexant, non eorum bona

a Iudith. 1. 11. 12. & c. 2. u. 1.

bona inuadunt, non remp. perturbant, nec in eam in-iuſtitiam aliquam committunt, ſua tantummodo libertate, & priuilegijs vti volunt, non tributa ſoluere, non onera portare, ad quæ non tenentur ex iuſtitia, non contribuere ſine ſummi Pontificis conſenſu, iuxta ſacrorum Canonum decreta. Quid hic laici? Fit verbum in eorum domo, conſilijs, ac tribunalibus, vt ſe defendant contra Eccleſiaſticos; minantur idcirco, rapiunt vi eorum bona, compellunt ad ſolutiones, ad quas nulla obligat iuſtitia. Hoc eſt ſe tueri, an potius iniquè inſilire in alium, & lædere?

2 Certè vt defenſio ſit licita, & vis vi licitè repellatur duo debent concurrere ex communi Theologorum ſententia. Primum eſt vt actualis vis ab alio clarè, & manifeſtè inferatur: Secundum, vt ea repellatur cum moderamine inculpatę tutelæ. In noſtro caſu nulla vis actualis clarè, & apertè ab Eccleſiaſticis infertur, & iuſtam habent cauſam negandi ſolutionem onerum, cùm à ſuo Iudice non iubeantur id facere, nec Epiſcopus, & Clerus iudicarint adeſſe neceſſitatem, ad quam non ſufficiant laicorum facultates. Quare non eſset ſatis laicos duci probabili opinione, quod neceſſitas prędicta adeſſet, cui tenerentur Eccleſiaſtici ſubuenire, neq; enim id certò, & euidenter ſcirent, cùm contraria Eccleſiaſticorum opinio optimis nitatur argumentis, & fortè euidentibus, & ideo non poſſunt laici aſſerere, vim aliquam inferri ab Eccleſiaſticis certam, & euidentem, cùm ea dubia omnino ſit; Non ergo laici vim euidentem facere poſſunt, nec ſe propria autoritate tueri, viribus, & potentia, ſed ad ſuperiores Eccleſiaſticos recurrere debent.

3 Secundum etiam deeſt in hac laicorum defenſio-

ſione, neq; enim eſt cum moderamine inculpatę tutelæ; cùm vi auferantur bona ab Eccleſiaſticis ſine euidentia quòd iniuſtè hi negent ſolutionem onerum, & cùm Summus Pontifex ſine incommodo adiri poſſit. Quare defenſio non eſt inculpata, ſed peccaminoſa, nam modus debitus non ſeruatur. Quod magis confirmatur, quia ſæpe vtuntur laici Iuriſdictione contra Eccleſiaſtica bona, nec adeſt vſus tantummodo facti; Laici enim conqueruntur apud Magiſtratus, vel Iudice laicos, ſi querelas audiunt, & examinant, tum ferunt ſententiam, & ſtatuunt Eccleſiaſticos debere onera ſubire, ad eaq. exigenda concedunt Milites, Satellites, executores, qui bona Eccleſiaſticorum diripiant, vel ſaltem colonos eorum vexent. Quid autem eſt hoc aliud, quàm exercere iuriſdictio em cùm feratur ſententia cum autoritate? Non ſe igitur tuentur laici cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſed per actionem illicitam, per ſententiam videlicet, & executionem eius ſine forma iudiciali; atq, adeo per vſurpatam iuriſdictionem. Quem modum defenſionis non admitteret Magiſtratus Laicus, ſi quis ad Eccleſiaſticum tribunal confugeret conquerens de negata ſolutione ab aliquo laico, Iudexq; Eccleſiaſticus concederet, vt à putato debitore auferret quod pretendit, atq; ad id exequendum auxilia ſubminiſtraret; Dicet enim, & quidem meritò, non eſſe eam defenſionem, ſed vſurpatam iuriſdictionem: lædimur, inquiunt laici, ab Eccleſiaſticis, quia ſi ipſi onera non ſoluant, cogemur nos aliquid amplius Principi, ac Reip. contribuere. Audio. At idcirco ne Eccleſiaſtici male tractandi? Iniquiſſimè profectò agitis. Non enim id culpa Eccleſiaſticorum accidit, qui iuſtè ſe exemptos eſſe contendunt ab oneri

neribus ſoluendis, ſuaq; priuilegia pro viribus tuentur: Idem præſtant laici Doctores, Cauſidici, Tabelliones, ius duodecim liberorum habentes, & alij priuilegiati, quamuis cæteri ob huiuſmodi priuilegia magis grauentur à Principe, vel Rep. neq; ideo contra ipſos inſurgunt alij laici, & quidem meritò; neq. enim ipſorum culpa maius illud grauamen ſubeunt, & æquiſſimum eſt vnumquemq; priuilegiatum ſuo frui priuilegio, cum præſertim, qui reip. communiq. bono inſeruit. Si ergo ex prędictorum bonis non compenſantur damna, quæ non priuilegiati patiuntur ob priuilegiatorum à Principis laici iuriſdictione nō exemptorum priuilegia, cur compenſari debent ex Eccleſiaſticorum bonis, qui nullum damnum iniuſtè laicis inferunt, nec eius illis ſunt cauſa iniuſta, & à Principis Laici iuriſdictione ſunt exempti? Quid ſi eos magis grauet Princeps, aut Reſp. quia Heluetij, aut Veneti, aut Genuenſes, vel alij Principes, etiam rogati, ſuppetias non ferunt, idcirco ne eorum bona rapere licebit? Nequaquam, vt puto. At cur contra ipſos non ſe laici ſubditi defendunt? Si enim ſubuenirent, ſumptusq; Principi ſuppeditarent, non tantopere grauarentur tributis. Certè id non agunt, quia iniquè agerent, non enim illi iniuſtè denegant ſubſidia, ad quę ex iuſtitia non tenentur, licet fortè aliquis ex gratitudine teneatur ob multa à Principe ſubſidium petente accepta beneficia. At nec Eccleſiaſtici ex iuſtitia tenentur ſua Reip. ſubminiſtrare, cur ergo contra hos defenſionem ſuam ſuſcipere profitentur laici, non contra illos? Vtriq. nolunt, quibus indiget Reſp; ſubminiſtrare, vtrique prętenſa ſubſidia negant, vtriq; dum negant, nullam committunt iniuſtitiam, vtriq; non lædunt quemquam, ſed

ſua

ſua conſeruant; Cur ergo Eccleſiaſticis adeo indignantur laici, à quibus multa beneficia accipiunt, & ab ijs ſe lęſos prædicant? Si ſua priuilegia tuentes non lædunt laici multi priuilegiati, qui tamen à ſolo Principe laico ſunt exempti, nec lædent Eccleſiaſtici, idem facientes, qui & à laico Principe, & à ſummo Pont. ex Chriſti Domini conceſſione priuilegia eadem ſunt ſortiti. Inuidia hæc eſt in Eccleſiaſticos vel odium, non iuſta defenſio. Princeps ſubditos grauat, hi autem in Eccleſiaſticos inſurgunt; quę horum culpa eſt? Ad Principem ipſum vos ſubditi confugite, rogate illum, vt cùm ſint Eccleſiæ, & Monaſteriorum bona iam multis ab hinc ſeculis per laicos Principes, & per Summum Pontificem ab oneribus exempta, non hęc onera permittat in veſtrum vnumquemq. diſtribui. Addat Legatus veſter, Principes, & Imperatores in Eccleſiæ priuilegia ſponte conſenſiſſe, Priuilegia autem non fieri in pręiudicium alterius, atq. ideo non eſſe ęquum, vt facta Eccleſię priuilegia in ſubditorum damnum conuertantur; cõuerterentur autem, ſi onera, à quibus eius bona ſunt exempta, ſubditorum bonis adderentur. Meminerit eius beneficentia non ęquum reputari ſi forte vnus miles vnicuiq. familiæ in Principatu indiceretur, vnam familiam ad duos compelli, quia aliquæ familiæ Eccleſiaſticę in rep. ſint, parem eſſe rationem, & ęquitatem etiam bonorum, & ideo ęquum non eſſe vt bonis laicorum addantur onera, quia illa Eccleſiaſticorum ſunt exempta. Hęc, & ſimilia afferat legatus veſter, eam eſſe puto Principis benignitatem, vt rei iuſtitiam animaduertens, ſit ſuis Miniſtris impoſiturus, ne à ſuis ſubditis exigant, quę à Clericorum bonis, ſi laicorum eſſent, exigerentur. Quòd ſi nec ſubditi

hanc legationem ſuſcepere, aut verentur ne fruſtrà ſuſcipiatur, vel etiam fruſtra aliquando ſuſceperunt, nullam hinc culpam Eccleſiaſtici contraxerunt, vt ideo ab illis ſint vexandi. Non audeo aſſerere Principem iniuſtè agere, ſi ſubditos plus grauari iubet, aut permittit, quàm alioqui grauarentur, ſi Eccleſiaſticorum nulla eſſet exemptio. Illud conſtanter aſſero, iniquè Eccleſiaſticos moleſtia affici, ab eiſq. onera exigi, quia Princeps vult à ſubditis, quod ab horum bonis dandum eſſet, niſi eſſent exempta. Non enim, ſi ego à Petro damnum aliquod patior, poſſum in Paulum inſurgere, vt damnum illud vitem, eiuſq. bona auferre, quamuis fortè ſi donaret aliquid Petro, meum damnum impediret. Pari modo ſi Princeps ſubditos grauat, iniuria agunt, ſi Eccleſiaſticos vexant, quia ſi hi ſpontè darent Principi, *hic ab illis* tantum tributi, quantum exigit, non eſſet exacturus: Non id illi ſuadent Eccleſiaſtici, non malis artibus ad id eum inducunt, ſua iura tantummodo tuentur, vt multi alij priuilegiati, nemo idcirco meritò de ijs conqueri poteſt, & multò minus eorum bona grauare, vt damnum laicorum impediatur, cùm eius ipſi non ſint cauſa, ſed Principis voluntas cum indigentia coniuncta. Præterea quot ſunt inter ipſos laicos, qui ſua potentia, & autoritate ſe ab oneribus ſoluendis eximunt? iniuſtè quidem, eximunt ſe tamen, & alij eorum onera idcirco ſoluunt, magiſq. grauantur, quàm alioqui grauarentur: Nec tamen contra horum quemquam hiſcere quis audet, vel Communitas, vel Magiſtratus, contra quos, ſi ageretur, vt cum omni iuſtitia agi poteſt, non parum ſubſidij laici, Communitateſq. eorum perciperent. Cur non cum his, ò laici, vt cum Eccleſiaſticis contenditis? Cur

non

non milites, cur non exactores immittitis? Cur ſiletis? Cur ad Iudices, cur ad Magiſtratus, cur ad Senatum, cur ad Gubernatorem, cur ad Principem ipſum, ſi apud alios nihil obtinetis, non acceditis, iuſtitiamq; expoſcitis? Quid plura? Cur ſi Iudices, & alij ſuperiores ius dicere contra illos incipiunt, vos ſeceditis, & quicquam ſcire de potentium illorum iuſtitia diſſimulatis, & fortè etiam contraria in iudicio deponitis? Verentur, optimè noui, eorum potentiam, & autoritatem. At cur etiam Eccleſiæ ipſius, & Dei Opt. Max. cuius cauſa agitur, non verentur potentiam, & autoritatem longè maiorem? Sed hanc nihili, illam magnifaciunt, & Eccleſiaſtica iura conuellere ſine vllo conſcientiæ ſcrupulo non dubitant, Eccleſiaſticis autem indignantur, ſi ea tuentur, arma contra eos ſumunt, vimq. parant, donec quod volunt extorqueant. Iniuſtè agere Eccleſiam, ſi ſua iura iuſtiſſimè tuetur, ſeq; iure defenſionis contra eam inſurgere prædicant; contra eos, qui nullum ius habent exemptionis, & ſe eximunt, nihil tentant, ſatiſq; ſibi conſultum putant, ſi iure exemptam Eccleſiam grauent, & contra eam cum omni iniuſtitia ſe defendant, eius ſcilicet bona auferant, eamq; & eius Miniſtros in anguſtias redigant. An hæc rationi ſint conſentanea iudicet Lector. Ego quidem ea iniquiſſima arbitror.

4 Iurene, an iniuria onera in laicos diſtribuantur, à quibus Eccleſiaſtici eximuntur, non eſt huius loci diſputare. Nec ſatis videtur, conſtare, cùm Doctorum diuerſæ ſint ſententiæ, etenim Natta *a* putat alienantis bona debere eſſe damnum, cui Senatus Mediolanenſis fauiſſe videtur in ordinatione contra quemdam, qui Minoiæ fecerat venditionem. The-

a Nat. conſ. 280 & 315.

ſaurus verò, & Alba *a* putant debere eſſe damnum aliorum non exemptorum in ea communitate, in qua ſunt bona, quę in priuilegiatum transferuntur. Atq; ita videtur decidiſſe Magiſtratus Mediolanenſis teſte Zumallio. *b* At Speculator, & Ioannes Andręas *c* hoc damnum ſentire Principis eſse dicunt, nam ipſe, ſi non fecit illud priuilegium, conſenſit ſaltem in ipſum, & quamuis nòn conſenſiſſet, nihil referret, quia Dei autoritate Eccleſia illud dedit, & à Principe Eccleſiaſticos eorumq; bona exemit. Quare in pręiudicium Principis videtur factum, non autem populorum, vt etiam accidit in priuilegijs perſonalibus, ſi enim iubeatur vnuſquisq; Paterfamilias militem ſubminiſtrare reip. erunt exempti Eccleſiaſtici, nec ideo populus tenebitur pro illis militem dare, ſed Princeps minorem numerum militum habebit. Hæc innuiſſe ſufficiat, id enim decidere noſtri non eſt inſtituti.

5 Ad id quod initio dictum eſt Eccleſiaſticos ſentire commodum defenſionis ſuorum bonorum, & ideo debère ſentire etiam incommodum ſolutionis onerum, ſupra reſpondimus, negamuſq; conſequentiam, quia non eſt defenſio directa bonorum Eccleſiaſticorum, ſed indirecta, nam directa defenſio eſt Arcium, non camporum, & præterea Eccleſiaſtici alterius generis incommoda tolerant, onera ſcilicet ferunt ſpiritualia pro Principe, Rep. & Populo, vt dicitur cap. Ad veſtra de cohabit. Cleric. & Mulier; docentq; Doctores. *d* Non eſt idcirco æquum, vt alio onere pro eadem re grauentur leg. Titia §. Qui inuita de leg. 2. & probant Natta, & Crauetta. *e* Addendumq; quòd bona Eccleſiaſtica loco decimarum ſucceſſerunt, & pro alimentis Eccleſiaſticorum, & pauperum data ſunt,

a Theſ. deciſ. 234. n. 3. Alba conſ. 8.

b Zumal. apud Gatt.

c Spec. p. 4. de cenſ. & exact. n. 9. Io. Andr. in c. Peruenit de immun. apud Epiſcopum à Baſilica Petri in c. conuenior fin.

d Anchar. conſ. 61. Bot. tit. de pæn. 43. Plot. in l. ſi quando nu. 851.

e Nat. conſ. 160. li. 1. n. 54 Crauet. con. 115. n. 86 ex Mnoch. coſ. 75. n. 9.

& ideo oneribus ſubiacere non debent, vt ſupra diximus.

Et præterea etiam pacis tempore ſentiunt commodum rectæ gubernationis, & defenſionis ab iniuſtitijs iniquorũ, nec tamen pro gubernatione ſeu defenſione quicquam temporalis tributi Principi laico debetur ab Eccleſiaſticis, quia ſtipendia à laicis recipit, nec maiorem laborem ſubit ex defenſione Eccleſię, quàm laicorum tantùm, aut ſi maiorem tolerat, eius non habetur ratio, cùm idcirco maiores ſumptus non faciat. Cùm autem tempore belli idem accidat, nec maiores ſumptus, aut labores tolerentur pro rerum Eccleſiaſticarum defenſione, quàm pro illis laicorum tantùm, cur ad hos ſumptus Eccleſia concurrere debet? Gubernationem autem redundare in commodum gubernantis, oſtendit Suar. l. 4. contra Reg. Angl. c. 24. n. 8. & pro defenſione, quàm ſuſcipiunt Principes pro Eccleſia, multa eſſe ipſis Principibus conceſſa à ſummo Pontifice certiſſimum eſt. Adde quod ſupra innuimus cap. 9. §. 6. bellum eſſe inter Chriſtianos Principes, qui Eccleſiæ ſunt defenſores, quare penes quemcumq; ſit victoria, eius bona non rapiet, ſed intacta ipſi Eccleſiæ relinquet.

CAPVT XIX.

An niſi Eccleſiaſtici onera Soluant, periculum aliquod immineat, ne nimis grauentur laici, & ad inopiam redigantur.

1 *Non eſt timendum, ne Eccleſiaſticorum fiant pleraq; bona, quæ nunc ſunt laicorum, cùm ſeculis pręteritis plura fuerint Eccleſiæ bona, quàm nunc ſint.*

2 *Aliqui leges condiderunt contra donantes Eccleſię.*

3 *Timuerunt olim aliqui parum pij, ne omnes cęlibem, ac religioſam uitam amplecterentur, quibus D. Ambroſius ſatisfecit.*

4 *Argumentum contra prædictum timorem laicorum.*

5 *Ob eum timorem Eccleſia non debet cedere ſuis priuilegijs.*

1 ALiud iam ſupereſt argumentum, quo nituntur laici probare ſoluenda eſſe onera ab Eccleſiaſticis, quia ſi ea non ſoluant, breui omnia immobilia ſunt futura Eccleſiæ, aut ſaltem pleraq; & ideo laici nimis grauabuntur, ſi Eccleſia ab oneribus exempta relinquatur: Videmus enim quam plurimos ſua ei largiri, quare breui eo laici deuenient, vt non habeant vnde Remp. ſuſtentent, & idcirco corruat hæc neceſſe eſt. A quonam hanc diuinandi lucem hauſerunt

runt iſta dicentes ? Verè illud Dauidis vſurpare poſſumus. Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. *a* Cur omnia futura Eccleſiæ enuntiant, & *a Ps. 13.5.*
trepidant ? Supra milleſimum ſexcenteſimum, & quadrageſimum annum agit Eccleſia, nec omnium immobilium bonorum facta eſt domina, non eſt quòd timeant laici breui in poſterum omnia futura ipſius. Timorem hunc pellant: Plura ſeculis præteritis fuerunt Eccleſiæ bona, quàm nunc ſint; multa enim quę ipſa habebat facta ſunt laicorum, quocumque caſu id acciderit, ſiue venditione, ſiue permutatione, ſiue authenticarum ſcripturarum amiſſione, ſiue aliquorum potentium violentia, qui illa iniuſtè vſurparunt, quibus Eccleſiaſtici contradicere aut non potuerunt, aut non ſunt auſi, ſiuè bellorum, terræque ſterilitatis cauſa, ſiuè alia quacumq; Quare Carolus à Baſilica Petri Nouarienſis *b* Epiſcopus teſtatur ex libro in quo deſcripta ſunt bona beneficiorum *b Car. à Baſil. Petri in C. conuenior.*
ſuę diœceſis ante trecentos annos haberi bona Eccleſiarum ſuę diœceſis, non eſſe aucta, ſed imminuta. Idem putat, & ego cum ipſo, in alijs diœceſibus eueniſſe. Quod olim factum eſt, fiet etiam futuro tempore, ait enim Spiritus Sanctus. Quid eſt quod fuit? Ipſum quod futurum eſt. Quid eſt; quod factum eſt? Ipſum quod faciendum eſt? *c* Ad Dei pro- *c Eccl. 1. 9*
uidentiam ſpectat tum laicos, tum Eccleſiaſticos alere, numquam ille permittet; vt omnia Eccleſiæ fiant: Numini Optimo, ac Sapientiſſimo, prouidentiſſimoq; irrogat iniuriam, qui ei diffidit; Scit illa infinita bonitas quid laicis opus ſit, Quid Eccleſiaſticis. Fidant laici, non minorem illa gerit laicorum curam, quàm Eccleſiaſticorum.

a Hoc olim timore perterriti aliqui Imperatores

legibus

legibus conati ſunt Chriſtianorum liberalitatem in Eccleſiam cohibere teſte Spondano anno Chriſti 57. n. 24. eorum veſtigia nunc ſequi tentant aliqui, ſed cùm inanem fuiſse eum timorem docuerit experientia, inanem etiam eſſe præſentem laicorum timorem credendum eſt.

3 Huic ſimilis olim timor, ſeu querela fuit contra religioſam vitam, & Virginitatem, dicebant enim homines parum pij finiturum breui mundum, cùm ſequuturi eſſent viri, fæminæq. eum viuendi modum, in quo magna bona reperiri prædicabant ſancti. Cui D. Ambroſius reſpondit dicendo melius eſſe ad finem mundum peruenire per virtutem, quàm per vitium. Eodem modo reſpondere nos poſſumus laicorum ſupradictæ querelæ, melius videlicet eſſe Remp. euerti per Pietatem, Religionem, ac Virtutem, quàm per vitium. Nam vere melius eſſet Remp. cadere, ſi tamen caſura eſſet, & non potius hinc magis conſeruanda, ob bona ad Dei cultum, eiusq; Miniſtrorum, ac Pauperum ſuſtentationem in Eccleſiam translata, quàm ob eorum, quæ nunc habet eadem Eccleſia, & in poſterum acquiret, rapinam, & onera contra iuſtitiam impoſita.

4 Preterea ſi omnia bona fient Eccleſiaſtica, vel omnes Chriſtiani Eccleſiaſticum ſtatum aſſument, vel non omnes; Si omnes nulli erunt laici, quorum bona grauentur ob ſuſtentationem Reip. & bonorum Eccleſiaſticorum omnes in rep. erunt participes, Princepſq; ipſe erit Eccleſiaſticus, atq; adeo, cùm opus erit, grauare poterit ea bona, eaq; grauando non mittet falcem in meſſem alienam: Si non omnes fient Eccleſiaſtici, omniaq; bona immobilia, aut eorum maior pars in Eccleſiam transferantur, tenebitur

Eccle-

Eccleſia laicos ſuſtentare, vt pote pauperes, ad quorum ſuſtentationem bona Eccleſiæ relinquuntur, ac Reip. expenſas omnes ſuppeditabit, nam cùm laicorum facultates non ſufficiunt, tunc iubentur Eccleſiaſtici onera ſuſtinere Cap. Non minus, & Cap. Aduerſus de immun.

Quare deponant hanc curam laici, nec vereantur ne omnia bona immobilia ad Eccleſiam perueniant, & ſi hoc vereri volunt, ſibi etiam perſuadeant Eccleſiam tunc non defuturam neceſſitatibus Reip. omniaq; onera libentiſſimè ſubituram. Quòd ſi fortè viderint facultates Eccleſiæ nimis excreſcere, ad ſummum Pont. omnium fidelium Paſtorem recurrant, vt remedium adhibeat, ne immoderatis Eccleſiæ diuitijs laici ſupra vires grauentur, non ipſi per vim, & iniuſtitiam eas reſecent, & minuant.

5 Prædictus porrò laicorum timor non eſt tanti faciendus, vt ob illum debeat Eccleſia ſua perdere priuilegia, debeantque idcirco eius bona grauari. Sicut timor ne quamplurimi, aut omnes fiant Religioſi, non eſt ſufficiens cauſa, vt ad militiam cogantur Eccleſiaſtici, quamuis quò plures Religioſum habitum ſuſcipiant, eò pauciores milites conſcribi poſſunt pro Rep. Nec ſi vereatur Eccleſia ne Principum Laicorum potentia eò excreſcat, vt ſibi moleſtiam ſit allatura, & obedientiam ſubtractura, ſi eos maximè populi reuereantur, licebit idcircò à fidelitatis iuramento populos liberare. Eſt enim hic timor improbabilis, & ob eum quiuis illicitè operatur, nec dat facultatem, vt aliorum iura auferantur.

CAPVT XX.

An exemplis probari poſſit, poſſe Principes Laicos grauare, vel auferre bona Eccleſiaſticorum in neceſſitate.

1 *Exempla ex Sacra Scriptura pro laicis.*
2 *Eadem ex alijs hiſtorijs.*
3 *Ad exempla ex Sacra Scriptura allata reſpondetur.*
4 *Ad exempla ex alijs hiſtorijs deſumpta reſpondetur. Quæ vel ſunt iniquorum, vel falſa, & ſi aliqua fuerunt Piorum Principum, & vera, adfuit Papæ, & Ordinis Eccleſiaſtici conſenſus.*
5 *Principes pij à Papa obtinuerunt, vt Eccleſiarum bonis vti poſſent.*
6 *Principes manus inijcientes, in bona Eccleſiaſtica, aliquando à Deo grauiter puniti ſunt.*
Sunt oues Eccleſiæ, non Paſtores Principes, & ideo bonorum Eccleſiæ non ſunt Domini.

1 ALiqua ex ſacra Scriptura, & alijs hiſtorijs fauere videntur. Ex ſacra Scriptura afferri poſſunt aliqua Principum exempla, qui neceſſitatis tempore theſauro ſacri templi vſi ſunt ad eam auertendam, quæ facta, cùm non improbet Sp. S. illius autor, ſignum eſt rem eſſe licitam. Ezechias Rex Optimus, ſantiſſimusq; argentum, quod in domo Domini repertum eſt, & laminas auri,

quas confractis Templi valuis reperit, accepit, deditq. Sennacherib Aſſyriorum Regi, vt ab obſidenda Ieroſolyma abſtineret. *a* Aſa, cuius pietas à Sacra pagina laudatur, vt Regem Syrię ad ſe tuendum adduceret, argentum, & aurum, quod in domo Domini inuenit, ei dono miſit. *b* Optimorum Regum hęc ſunt facta, vt conſtet non eſſe mali Pricinpis ſimile quid perpetrare.

a L. 4. Reg c. 18. u. 15. 16.

b 3. Reg. 15. 14. 18.

2 Ex alijs etiam hiſtorijs habemus Ludouicum Secundum Sicilię Regem Eccleſijs impoſuiſſe contributiones in ſubſidium belli, quod gerebat contra Carolum Nepotem ſuum. Ferdinandum, & Iſabellam Catholicos Reges Eccleſiarum argentum, & aurum accepiſſe ad alendum exercitum contra Alphonſum V. Luſitaniæ Regem, cùm de recuperanda Tauri Ciuitate agebatur. Richardum Anglorum Regem Eccleſiarum bonis non peperciſſe ad ſuſtinendos belli ſumptus, Summumq. Pontificem pro eo adiudicaſſe contra Gualterium Rhotomagenſem Epiſcopum, qui ei obſtiterat, & Romam nuntios miſerat ad conquerendum de Rege. Nicephorum Imperatorem cenſus ab Eccleſijs, & Monaſterijs exegiſse ad expeditionem contra Bulgaros. Quę à moderno autore ſunt allata, vt præſentia Eccleſiaſticorum grauamina excuſet, deſumpſitq. ex Illeſca in hiſt. Pontif. 2. p. Fragoſa de regim. Chriſtian. reip. n. 334. Neubrigenſi l. 5. c. 21. & 24. Paulo Diacono l. 24. Nec deerunt alia exempla ſi hiſtoriæ perlegantur.

3 Verùm exempla iſta, ſiuè ſacra, ſiuè prophana nihil probant; Non ſacra, quia illi Sanctiſſimi Reges neceſsitate extrema coacti ad diuitias in Sacro Templo repoſitas confugerant eo tempore, quo Summo

Sacerdoti imperabant ipſi, non hic illis, quare eius conſenſus non erat exigendus pro templi auro, & argento auferendo in tanta neceſſitate, ſed regia poteſtas ad illud etiam extendebatur. At in Euangelica Lege non Principi Laico Pontifices, ſed his ille ſubeſt, quoad res ad bonum ſpirituale ſpectantes, ideoq. res ille Sacras, Deoq. dicatas ſuo arbitratu ſine eorum conſenſu attingere non poteſt, cùm conſenſus huiuſmodi ſine incommodo haberi poteſt. Quare quod in antiqua Iudęorum Lege actum eſt, afferri non poteſt ad probandum fieri aliquid poſſe licitè in noſtra Chriſtianorum Lege, cuius Sacerdotium longè excellentius eſt, quàm fuerit illius.

4 Alia prophanarum hiſtoriarum non ſunt adducenda, cùm vel ſint iniquorum, & Eccleſię hoſtium, ac tyrannorum, vt eſt illud Nicephori, qui imperium tyrannice inuaſit, & gubernauit, hęreſibus fauit, iuſſitq. militares duces more ſeruorum vti Epiſcopis, & alijs Clericis, eaq. de cauſa Chriſtianos irriſit, quia proximum diligebant, eiq. eleemoſinas impertiebantur iuxta Euangelica præcepta, omneſq. præcedentes Imperatores ambitione, luxuria, barbara crudelitate ſuperauit, vt ex Theophane narrat Baronius. a

a Baron. anno 8.c.8.

Vel à veritate videantur aliena, vt illud Richardi Angli, quem ſua autoritate nullum tributum Eccleſiaſticis impoſuiſſe lego, ſed Archiepiſcopum Cantuarienſem ad alios Epiſcopos, & Prȩlatos miſiſſe, qui eius Regis indigentiam, ipſis ſignificaret; peteretq. vt pecunijs opitularentur: cui non Gualterius videtur obſtitiſſe, ſed S. Hugo Lindonienſis Epiſcopus, qui in Epiſcoporum, & Prælatorum Regni conuentu perorauit, ne quid contribueretur, quia pauperes

peres in maxima erãt penuria, & egeſtate, quib⁹ Eccleſiarum pecunijs ſubueniendũ erat, nec miſſos ob hanc cauſam à S. Epiſcopo, & Rege Nuntios ad Papam inuenio, aut Papam pro Rege tuliſſe ſententiam, ſed ob aliam fuerunt miſſi legati, nempè cùm Rex contradicente Archiepiſcopo Rhotomagenſi Caſtrum quoddam Eccleſię illius muniuiſſet opportunum ad reprimendas inuaſiones Francorum in Northmanniam oblata Archiepiſcopo æqua compenſatione, & ab hoc reiecta, imo excommunicatione percullis miniſtris Regijs, & Prouincia interdicto, res ab vtroq. ad Summum Pontificem delata eſt, hic verò non Iudicis, ſed ſequeſtri partes agens Epiſcopo autor fuit, vt ſe amicabiliter cum Rege componeret, & oblatam compenſationem reciperet, aſſerens licere Principi infirmiora terræ ſuæ loca munire, cùm inde ſibi, & ſuis damnum ab hoſtibus timet. Ita *a* Baronius, citato Rogerio, & Neubrigenſi. Iudicem agere noluit in ea cauſa ſummus Pont. neforte cogeretur, Regem condemnare, qui propria autoritate Eccleſiæ Caſtrum muniuiſſet, vel Epiſcopum, qui debitam, & æquam compenſationem recuſaſſet pro eo caſtro, vrgente Regni neceſſitate à Rege erepto, maluitq; idcirco rem amicabiliter componere neminem condemnando. Qui caſus, vt patet valde à noſtra quęſtione diſtat, in qua agimus, non An liceat Principi Caſtrum Eccleſiæ munire, ne hoſtes in Regnum inſiliant, data Eccleſiæ ſufficienti compenſatione; Sed An ei liceat ſine conſenſu Eccleſiaſticorum grauare bona Eccleſiæ extra neceſſitatem extremam, quę ſunt valde diuerſa. Et vtinam hoc tempore Miniſtri Principum, ac Principes Richardum prædictum imitarentur, dũ Eccleſiarum agros, & alia liberè auferunt, vt Ditionis

a Baron. an. 1187. 1197.

nis

nis propugnacula, ac munitiones conſtrant, compenſarent ſcilicet pecunia, vel alijs rebus ablata: Verùm non rarò imitantur eum Regem in auferendo, non autem in compenſando.

Quo ad Catholicos Reges Ferdinandum, & Iſabellam, reſpondeo ſine ſummi Pontificis beneplacito, bona Eccleſię non grauaſſe, ſed à Xiſto Papa impetraſſe, vt Eccleſiaſtici centum millia aureorum contribuerent, vt bellum Mauris inferri poſſet *a* Quòd ſi contra Alphonſum Regem arma capientes auro, & argento Eccleſiarum vſi ſunt, non ſine Eccleſiaſticorum conſenſu id fecerunt, mutuòq; illud acceperunt, non liberè vſurparunt, teſte Mariana, *b* qui & narrat quo pacto Ferdinandus Tauro Medinam campeſtrem abierit pecuniæ, & commeatus inopia preſſus, ibiq; ordinum conſenſu conceſſum ei fuerit, vt ad belli neceſſitates templorum aurum dimidia ex parte mutuum ſumeret, rebus tranquillis integrum fide integra redditurus, eoq; ſubſidio ad obſidendam arcem Burgenſem redierit. Ex quibus patet ſapientiſſimum Regem nihil contra Eccleſiaſtica bona feciſſe, ſed vrgente neceſſitate ſeruandi ſuum exercitum, non ſua autoritate, ſed Ordinum conſenſu; aurum Eccleſiæ mutuum accepiſſe non vſurpaſſe.

a Mariana l. 25. c. 3.

b Idem l. 24. c. 9. n. 40.

Quod de Ludouico Secundo Siciliæ Rege adducitur, ſi hic quid iuris in Eccleſiaſticas res vſurpauit eas grauando ſine Papæ, & Eccleſiaſticorum conſenſu, pro exemplo eſſe non debet, cùm ſibi vſurparit quod ſuum non erat, & vſurpare prohibitum erat à Pontificijs conſtitutionibus, & à Friderico prędeceſſore. Aliqui etiam Principes in Eccleſiam, & Summos Pontifices inſurrexerunt, nec tamen iure id fecerunt, aut ob id ius aliquod eorum poſteri adepti ſunt contra

eandem

eamdem Eccleſiam, & Pontifices ipſius. Probabile tamen puto dictum Regem contributiones Eccleſiaſticis impoſuiſſe cum Pontificio, aut ſaltem eorumdem Eccleſiaſticorum conſenſu; vt etiam Franciſcum Primum Galliæ Regem in Mediolanenſi Ducatu, & alijs Italiæ partibus ſubſidium ex Eccleſiarum pecunijs ſibi comparaſse.

5 Alij Principes maximè pij, & Catholici nihil de Eccleſiæ bonis attigere, niſi prius obtenta à Summo Pontifice licentia, vt Maximilianus Primus, Reſp. Veneta, Rex Neapolitanus moturi bellum in Turcas ab Alexandro Sexto, Carolus V. Imperator in bello contra Proteſtantes, Carolus IX. Francorum Rex in eo contra Rebelles à Pio V. Emanuel Luſitaniȩ Rex in eo contra Mauritanos, Carolus Emanuel Sabaudiȩ Dux, Duces Florentini, ac Ferrarienſes, Philippus IV. Hiſpaniarum Rex Princeps noſter annis 1624. & 1633. ab Vrbano Octauo obtinuerunt, vt ſibi ſuarum Ditionum Eccleſiæ ſubſidium conferrent pro ſuorum Regnorum defenſione; teſtibus multis, *a* & moderno autore prȩſentium grauaminum Eccleſiȩ defenſore. Et hunc eſſe morem Catholicorum Principum ait Baronius anno 387. addens nonniſi Apoſtatas, & Hæreticos Impp. exegiſſe ab agris Eccleſiæ cenſum.

6 Non rarò autem Principes propria autoritate in res Eccleſiȩ manus inijcientes à Deo Opt. Max. grauiter puniti ſunt, vt Alexius Imp. qui in neceſſitate ornamentis, & donarijs Eccleſiæ ærario ſuo ſubuenit, ſed tot malis eſt afflictus, vt omnia reſtituere promiſerit, legemq. tulerit, ne quid ſimile in poſterum auderent cæteri, etiamſi, vel Cadmea neceſſitas vrgeret. *b* Alphonſum cognomine Sapientem in multa mala inci-

a Marta de iuriſ. p 4. caſ. 10. n. 20. Campana de vita Philippi 2. p. 3. l. 2. an. 1569. Marchin. trac de bel. diu. p. 4 c. 4 n. 28. 29. Guald. hiſt. p. 1. l. 7. an. 1633. Dian. p. 7. tr. 1. reſ. 20.

b Baron. an. 1081.

incidiſſe ob bona Eccleſiæ vſurpata cenſent hiſtorici apud Dianam p. 7. tr. 1. reſ. 20. Carolum Martellum ob Eccleſiaſticas pecunias in vſum proprium verſas longa torſione, & verenda morte conſumptum eſse narrat S. Bonifacius apud Baronium *a*, & cum teſtatur uiſum D. Eucherio Aurelianenſi Epiſcopo æternis ſupplicijs idcirco mulctari: Charibertus Francorum Rex cùm poſſeſſionem Eccleſiæ S. Martini vi abſtuliſſet eodem anno obijt *b* poſt acutiſſimum totius anni morbum. Ludouico cognomento Craſſo minatus eſt filij mortem D. Bernardus ſi perſiſteret in auferendis bonis, ac reditibus Eccleſiæ, non inanes fuiſſe minas euentus oſtendit, nam breui occiſus eſt illius filius caſu equi vt refert Diana 7. p. tr. 1. res. 20. n. 7. vbi & refert ex Valboa Carolum V. claſſem magnam Indicam, Philippum Secundum, multas triremes, & fortiſſimam arcem Goletam amiſiſſe cùm ſubſidia ab Eccleſiaſticis voluerunt, licet cum Eccleſiaſticorum, & Papæ licentia. Diuinitus plures fuiſse punitos ob manus in Eccleſiarum, & Monaſteriorum bona iniectas, licet bellorum cauſa id fieret, & varia accidiſſe miracula, pęnaſq. Cęlitus datas vſurpatoribus eorundem bonorum, & expilatoribus narrat Gregorius Turonenſis. *c* Vtinam noſtra ętate, non aliqua accidiſsent rerum Eccleſiaſticarum impugnatoribus, ex quibus certisſimum Diuinę vltionis argumentum ſumere poſſumus. Sed parcendum eſt recentiorum nomini.

Addo Berengarium Italiæ Regem, qui ob ablatam Inſulam S. Iulij à Nouarienſi Epiſcopo, ſe ſuumq; perdidit Regnum, *d* Ethelredũ Angliæ Regem qui ob vaſtatam Eccleſię Roffenſis ditionem deprædationes Danorum expertus eſt. *e* Bertam Richuuini comitis

a Idem an. 745. ſeu 858.

b Idem an. 572. & Greg. Turon. de glor. confeſ. c. 71.

c Turon. l. 2. de glor. mart. c. 17. & 66. & l. 1. c. 105. & de glor. confeſ. c. 71. & l. 4. hiſt. c. 16. & 18. & de geſtis Franc. l. 4. c. 2. 47. 48. 49. ex Baron. an. 536. & 557. & 570. & 576.

d Baron. an. 962.

e Idem an. 983.

coniugem, quæ Iuliacam Villam inuito Iulione Rhemenſi Epiſcopo vſurpans, graui, & lethifero morbo laborauit, ac miſerrimè animam efflauit *a* Imitentur potius Chriſtiani Principes Sancium Primum Arragoniæ Regem, qui cùm multos reditus Eccleſiaſticos, licet cum licentia Alexandri II. & Gregorij VII. Summorum Pontificum comſumpſiſſet neceſſitate belli contra Mauros preſſus publicam ob id egit pœnitentiam anno 1081. ex Diana 7. p. tr. 1. reſ. 20. n. 8. Nam Dei cultus tunc maximè eſt promouēdus donationibus, & Eleemoſynis Eccleſiæ, & pauperibus vt eius ira mitigetur, cùm bella, & aliæ publicæ neceſſitates vrgent, non autem eadem ira eſt fouenda, & augenda grauando ipſam Eccleſiam, eiuſque miniſtros contributionibus Malorum enim medela eſt Deo dare noſtra, non ab eo, eiuſq. miniſtris quæ ipſius ſunt auferre, quod regnorū, & Rerump. ruina eſt.

a Idem an. 484.

7 Non paſtores, ſed oues Eccleſiæ ſe eſſe meminerint Principes, ac Magiſtratus, vt monuit Baſilius Imp. *b* atq. adeo bonorum Eccleſiaſticorum non eſſe Dominos, nec adminiſtratores, ad oues enim non ſpectat de Paſtorum bonis ſuo arbitratu diſponere. Nec Magiſtratus ab huiuſmodi pænis ſe immunes futuros putent, quia ſuorum Principum cauſam tueri ſe profitentur, Childericus ſit optimum huius rei exemplum. Primus hic apud Sigibertum Francorum Regem habebatur, ſua hic potentia nixus agellum ab Eccleſia Aquenſi rapuit, Carò res ei ſtetit, nam poſt continuum, & acutiſſimum vnius anni morbum miſerrimè expirauit. *c* Alius nobilis à muribus fuit diſcerptus ob bona Eccleſię direpta teſte Baronio. *d* Quam pænam ſuſtinuit etiam Viecislaus Poloniæ Dux ob bona orphanorum, & Viduarum, ac pauperum vſurpata. *e*

b Exhort. ad Syn. Gen. act. 10.

c Cochier in Theſ. polit. l. 1. c. 5. §. meminerint ex Greg. Turon. l. c. de glor. confeſ. c. 71.

d Bar. an. 111. n. 2.

e Io. Longinus lib. 6. hiſt. Polonicarum Cromerus li. 8.

CAPVT XXI.

Sanctorum virorum ſententia quænam fuerit, cùm Principes aliqui bona Eccleſiæ grauare conati ſunt, vrgentibus bellis.

1 *Clothario indicenti onus Eccleſijs reſtitit S. Iniurioſus.*

2 *Sine conſenſu Ordinis Eccleſiaſtici non impoſuit onera Eccleſiaſticis Philippus Bellaturus contra Turcas; Cùm tamen eſſet id nimis graue, Petrus Bleſenſis pluribus probauit non eſſe id tolerandum.*

3 *D. Ambroſius compulit Theodoſium ad abrogandam legem contra libertatem Eccleſiæ.*

4 *S. Ioannes Eleemoſynarius obſtitit accipienti Principi Heraclio bona Eccleſiæ ob bellum in Perſas.*

5 *Gregorius Nonus, & Bonifacius alijs vſibus applicare bona Eccleſiæ, quàm ad eum, ad quem ſunt data, vocant ſacrilegium inexcuſabile.*

6 *Sancti Regis pœnitentia, cùm inuaſiſſet bona Eccleſiæ.*

NOn omnes ſanctiſſimorum virorum de hac re ſententias huic tractatui inſerere eſt animus, ne rerum prolixitate faſtidium lectori afferam, pauciſſima ſelegi ponderatione digniſſima. Ac primò.

1 Cùm Clotharius Rex Francorum indixiſſet, vt Eccleſiæ Galliæ Fiſco ſuo ſoluerent neſcio quam pecuniȩ ſummam S. Iniurioſus Epiſcopus Turonenſis

ei con-

ei conſtanter obſiſtens illa verba digniſſima ſua Sanctitate protulit, & quæ Principum omnium mentibus in ſculpantur. Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet, quia iniquum eſt, vt pauperes quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea repleantur. Quę Sanctiſſimi Viri verba, ac rationes adeo Regem permouerunt, vt errati veniam petierit, decretumq; reuocauerit. Hiſtoriam refert Gregorius Turonenſis. *a* Notanda eſt autem ratio, quam attulit, nempe non eſſe horrea Principis replenda bonis Pauperum, quos horreo ſuo alere debet. Bona enim Eccleſię ſunt bona Chriſti, & Pauperum, cultusq; Diuini vſibus deputata, & ideo in alios vſus non ſunt conuertenda, etiamſi de bello Sacro, & contra fidei hoſtes agatur, ſine Papæ, aut ſaltem Epiſcoporum cum Clero conſenſu.

a Turon. l. 4. c. 2. de geſt. franc. ex Baron. an. 536.

2 Sine dicto Papæ conſenſu decimas non impetrarunt aliqui Galliæ, Anglięq; Reges, & Flandrię Comites pro expeditione in terram Sanctam, teſte Baronio. *b* Nec ſine eo bella moturus in Saladinum Turcarum Imperatorem Philippus Galliarum Rex tributum Eccleſiaſticis indixit. Sed cùm ob illud Eccleſię, ac Pauperes nimis grauarentur, Inſignis doctrina, & ſanctitate, vir Petrus Bleſenſis multis tum rationibus, tum autoritatibus, tum exemplis Aurelianenſem Epiſcopum Regis conſanguineum hortatus eſt, vt ſe illi opponeret hac in re. *c* Cuius rationes hæ fuerunt.

b Baron. an. 1188.

c Petrus Bleſ. Ep. 112. & 11.

Prima Princeps, qui fidei vexillum fert ante Reges, & Principes terrę, grauando Eccleſię bona non debet eſſe in fidei defenſione retrogradus; Quare ſi bellum ſuſcipit, non de ſpolijs Eccleſiarum, non de ſudoribus Pauperum viaticum ſibi, & ſuis exhibeat, nam

quæ ratio eſt, vt qui pro Eccleſiæ pugnant, Eccleſiam ſpolient?

Secunda quia ſi teſtimonio veritatis in ignem æternum mittitur, qui ſua Pauperibus non dedit, vbi quæſo mittendus eſt, qui bona pauperum, vel Eccleſiæ vi abſtulit, rapuit, aut fraudauit?

Tertia quia numquam Pauperum, numquam Eccleſię ſpolia proſperum habuerunt euentus auſpicium.

Quarta quia Eccleſiaſtici ſunt poſiti in eis, quæ ſunt ad Deum, vt offerant dona, & ſacrificia pro Rege, ac populo, & ſi iratus in eos eſt Dominus, Sacerdos medius intercedat, & in tempore iracundiæ fiat reconciliatio, vnde quid aliud à Pontificibus, vel à Clero poteſt, vel debet Princeps exigere, quàm vt inceſſanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo? Sic Moyſes, & Aaron motum Diuinę indignationis contra populum Iſrael oratione placarunt; Idem populus Moyſe orante contra Amalechitas præualebat, eo ab oratione ceſſante vincebatur: Sacerdotibus vociferantibus muri hoſtilis Ciuitatis Iericho corruerunt temporibus Ioſue.

Quinta Quia Rex non ad oppreſſionem pauperum, ſed ad tuitionem Eccleſiæ poteſtatem gladij accepit, & ideo eius bona grauare non debet.

Sexta Quia moriturus eſt Princeps, & Eccleſiæ ſuffragijs indigebit, quibus ſi eam viuens bonis ſpoliabit, indignus fortè iudicabitur.

Septima Quia Eccleſia à diebus antiquis libera eſt, & filij eius, qua libertate Chriſtus eos liberauit dicendo in Euangelio, quia filij ſunt. Si autem angariatur exactionibus, & oppreſſionibus potentium, cogitur ancillari, & iam non Sara libera, ac Domina eſt,

eſt, ſed Agar Serua, quæ ſeruit cum filijs ſuis. Quare ſi Principes belli Ieroſolymitani obtentu volunt tributarijs functionibus characterem ſeruitutis Eccleſiæ Chriſti inurere, qui filius eſt ex aduerſo aſcendat, mori potius eligat, quàm ſeruire. Princeps autem locum agnoſcat, & officium, in quo poſuit eum Dominus, nec de Theſauris Eccleſiæ, qui ſolùm debentur pauperibus, prælia Domini prælietur, neq. confidat in fortitudine, aut multitudine armatorum, ſed in Domino, qui eſt fortitudo plebis ſuæ. Quia tamen Principes, & Magiſtratus viam ſuam ab executionibus inceperunt, & viaticum ſibi de rapinis pauperum, & Eccleſiarum Spolijs confecerunt, fuit propterea hęc via ſcandalum ipſis, nam victi ab hoſtibus receſſerunt. Notent hæc Sanctiſſimi Viri verba Duces, Magiſtratus, ac Principes, nam bellorum infelices exitus aſcribit Eccleſiaſticorum grauamini, timeantq. ne dum quærunt ab Eccleſia contributiones, vt Milites ſuſtententur, & contra hoſtes oppida defendantur, hę ſint veluti ingentes exercitus, qui omnia Principis, ac populi perdant. Dictis non eſt contentus Vir iſte doctiſſimus æquè, ac morũ probitate clariſſimus.

Addit alia maximè notanda, monet enim Archiepiſcopum, ad quem ſcribit, vt hanc ſuſcipiat prouinciam monendi Regem, vt à grauanda Eccleſia abſtineat, nec Euangelicæ libertatis obliuiſcatur, quę non ſolùm filios Dei, ſed amicos facit, & ideo, ne cum alijs multis Epiſcopis Principi aduletur, aſſentiendo ijs onerum impoſitionibus, ſed pro Domo Iſrael ex aduerſo aſcendat, & pro teſtamento Dei, ideſt Eccleſiaſticis perſonis, murum inexpugnabilem ſe opponat, enorme namq. famę, & animæ diſcrimen incurret,

curret, ſi hanc iniuriam Chriſti (en vt Eccleſiaſticorum grauamina à Principe Laico impoſita vocet Chriſti iniuriam) ſilentio, & neglectu diſſimulet, Tum ſic concludit, Reuerendiſſime, ac Dilectiſſime Pater mi tuæ diſcretioni committo Religioſorum quietem, Pacem ſimplicium, cauſam Chriſti, & Eccleſiæ libertatem. Ponderemus quæſo ſingula.

Non ergo exiſtimat bona Eccleſiaſtica grauari poſſe ſine detrimento quietis Religioſorum, Pacis ſimplicium, Chriſti cauſę ſeu honoris. Eccleſię libertatis: Quies autem Religioſorum turbatur, quia neceſſarijs ad victum, & veſtitum carebunt, atq. ideo cogentur ſecularibus ſe immiſcere negotijs; relictis ſpiritualibus, quod vtinam in ditione Mediolanenſi veriſſimum experientia non doceret. Pax etiam ſimplicium magna patitur incommoda, quia multi videntes à Principe ſeculari Eccleſiaſticos grauari eos nihili faciunt, & à reliquo populo non ſegregant, ac diſtinguunt, atq; ideo Sacra prophanis miſcentes, multis cogitationum tumultibus iactantur, diuina à terrennis non diſtinguentes. De Chriſti cauſa agitur, quia de ipſius bonis tractatur, quæ dum auferuntur, vt militibus, aut alijs ob bellum dentur, Chriſtus cauſa ſua iniuſtè cadere dicendus eſt, dum laicus illius bona vſurpat tamquam ſua cum multorum pauperum, qui ijs ſuſtentabantur, damno: Libertatis demum Eccleſia iacturam patitur, quia priuilegia eius antiqua auferuntur ſine Summi Pontificis capitis ipſius conſenſu, & forte etiam falſo neceſſitatis prætextu, ſoluereq; tributa cogitur laico Principi, cui ſubiecta non eſt. Hic Petri Bleſenſis ſenſus fuit in Epiſtolis 112. & 121.

3 Idem Archiepiſcopi Mediolanenſis S. Ambroſij fuit,

fuit, *a* cùm legem latam, qua Viduæ vetabantur relinquere bona ſua Eccleſiæ, & eius miniſtris, aut pauperibus, compulit Theodoſium Imp. abrogare, licet Imperator neceſſitatis reip. velo ſe tegere poſſet, ac dicere ſe non autoritatiuè, ſed vt Reip. ęconomum agere, ne laici ad inopiam aliquando redigerentur cum Summo reip. ipſius periculo. Quæ quidem lex non tributariam reddebat Eccleſiam, ſed acquirere Viduarum bona impediebat, eius tamen libertatem tueri hac in re voluit Summus Vir animaduertens hanc eſſe Chriſti cauſam, quid quæſo præſenti tempore acturum fuiſſe arbitramur cùm Chriſti ſponſa Eccleſia ſub tributo ponitur, cogiturq; inuita prophanis bellis inſeruire?

a Baron. an. 309.

4 Eadem fuit mens, idem ſenſus Sanctiſſimi Epiſcopi Alexandrini Ioannis Eleemoſinarij. *b* Cùm enim Perſici belli neceſſitate vrgente Heraclius Imp. pecunia carens, nec à quibus eam mutuo acciperet, habens, carenſq; ſpe tributorum exigendorum à populis, qui ſæpius ab hoſte ſpoliati fuerant, ad Eccleſiarum bona confugeret; & huc, illucq; exactores ad multas Imperij Eccleſias deſtinaret, iamq; miſiſſet ad Alexandrinam Virum inſignem Nicetam, qui eius Eccleſiæ pecunias colligeret, atq; in Fiſcum inferret, obſtitit Vir Sanctiſſimus Ioannes negans ſe daturum, quod ſuum non eſſet, ſed Pauperum. Hiſtoriam hanc ſic narrat Leontius, Accedens Nicetas Patricius ad Ioannem Patriarcham, Manus, ait Imperatoris eget multis pecunijs, quas ad neceſſarios vſus Reip. quotidie conſumat; Nam ipſe quoq; vides in quantas anguſtias reducta ſit Reſp. oportet ergo, vt quæ temerè, & ad nihil quod oportet, à te conſumuntur, deferantur ad ęrarium publicum. Cui Ioannes

b Baron. an. 620. & Sur. die 23. Ian.

nihil

nihil popterea conturbatus reſpondit, Non eſt iuſtum, vt quæ Regi Cęleſti ſunt conſecrata, prodantur Regi terreno, eſt enim hoc plane Sacrilegium, & non paruum in Deum peccatum. Sin autem tibi viſum eſt ſic facere, Ecce quæcumq; Eccleſię ſunt, ea accipe, & fac, vt volueris, ſi quidem nulla ratio ab hac te abducit ſententia, mea enim voluntate, ne obolum quidem dimittam eorum, quę ſunt repoſita. Cùm nihilomnus Nicetas Eccleſię pecunias iuſſiſſet auferri, atq; Eleemoſynarum materiam magna ex parte eleemoſynario ſuſtuliſſet, miraculo oſtendit Deus, quàm ſibi grata fuiſſet Ioannis conſtantia, in neganda Eccleſiæ pecunia Imperatori, nam quaſdam mellis amphoras in aurum vertit plura ſuppeditans, quàm Nicetas a ſportaſſet: Quo miraculo hic commotus non ſolùm ablata omnia Eccleſię reſtituit, ſed multa ex ſuo addidit, & veniam inconſiderati conſilij ab Epiſcopo petijt. Pauliſper, ſi placet, factum iſtud ponderemus, facit enim ad rem noſtram.

Primò Bellum erat cum Perſis Romani Imperij, & Eccleſiæ hoſtibus, qui totam ſere Remp. Chriſtianã cum codẽ Romano Imperio in anguſtias redegerant; Vindicanda ab eorum poteſtate erat Sanctiſſima Crux, quam expugnata Ieroſolyma abſtulerant, ſumma erat Imperatorij ærarij anguſtia, nullum videbatur aliud adeſſe remedium, preterquam Eccleſiarum bonis vti, earumq; pecuniam ad vſus bellicos pro militari ſtipendio conuertere, Vir tamen Sanctiſſimus negauit, ſe eam ſponte daturum, ea potiſſimum ratione ductus, quia Pauperum illa erat, eorumq; indigentiæ ſubleuandæ deſtinata, Regiq; Cæleſti donata, quod huius decretum gratiſſimum Deo fuiſſe enarratum Miraculum comprobauit. At nunc etiam

bona,

bona, & Reditus Eccleſiaſtici ſunt Pauperum, ac Deo conſecrati, non ergo terrenis vſibus ſunt mancipandi, licet bellum urgeat, & aliqua neceſſitas opponatur, quæ tamen, vt ſupra vidimus, voluntaria eſt, auferriq; magna ex parte poteſt, ſi Princeps, eiuſq; Miniſtri velint.

Secundò Epiſcopum prius adijt Nicetas, Eoq; negante ſubſidium propria abſtulit autoritate, ſed facti paulò poſt eum pænituit, & omnia cum fœnore multa de ſuo addens reſtituit. Vtinam qui Nicetam imitantur in auferendo ab Eccleſia poſtquam à Papa non eſt impetratum, quod optabant, imitentur eum etiam in agenda pænitentia, & ablatorum reſtitutione, ad quam tenentur, abſtineantq; à peſſimorum Principum exemplis ſectandis Valentis hæretici, Iuliani Apoſtatę, Iuſtinæ perfidiſſimæ fœminę Imperium pro filio Valentiniano puero gubernantis, & aliorum quorum ea fuit cogitatio iniqua vt Eccleſiaſticos, Monachos pręſertim, ac Religioſos, tributis vexarent, à quibus exemerant pijſſimi Principes Conſtantinus, Conſtantius, Honorius, & alij. *a*

a Baron. an. 375. & 387. & 4 2. ex l. 40 41. Cod. de Epiſ. & Cler.

Non deerat Heraclio propoſitum reſtituendi Eccleſijs ea, quę ab ipſis exactores in Fiſcum aſportaſſent, & ideo mutuò ſe accipere dictitabat. At quia id cultum Diuinum minuebat, & Pauperum neceſſitatem augebat, idcirco aſsenſum ei actioni denegauit prudentiſſimus æquè, ac Sanctiſſimus Epiſcopus. Multò magis eum denegaſſet, magiſq; obſtitiſſet, ſi nunquam reſtituendi animum Principi, & eius Miniſtris adeſſe nouiſſet, vt fortè his temporibus accidit cum magna Diuini cultus diminutione, & Pauperum ſuſtentationis incommodo.

5 Prædictorum Patrum ſententiam Secutus Gregorius

gorius IX. *a* pronuntiauit ea verba, Cùm valde ſit iniquum, ea, quę collata ſunt pro remedio peccatorum venerabilibus Eccleſijs, vel relicta, aut eis iuſtis modis alijs acquiſita, alijs vſibus applicari, meritò inuaſores ipſarum rerum tamquam ſacrilegi ſunt anathemati vſq. ad ſatisfactionem congruam ſupponẽdi.

a Cap. conqueſtus de foro Compet.

Idem ſenſit Bonifacius Papa, *b* cùm dixit eum eſſe inexcuſabilem qui Deo conſecratum aufert, ſiuè animal ſit, ſiuè ager, vel quicquid aliud. Nec diſſenſit Concilium Syluanectanum *c* cùm loquens de Mancipijs Eccleſiæ conſecratis, vetat ea in ſecularium ſeruitutem redigi, quia iniuſtum eſt, vt quæ pro remedio animæ ſuę quis donauit, ad alios vſus diſtrahantur.

b Cap. nulli liceat 12. q. 2.

c Cap. iniuſtum de rerũ permut.

6 Concludam hoc caput Sanctij Arragonum Regis inſigni facto, hic ob bellum ſub prætextu Pontificię licentię, quę re ipſa non aderat, in bona Eccleſię inuaſit: Verùm ita eum facti huius pęnituit, vt humillimo corporis habitu cum gemitibus, & lacrymis publicè veniam petierit, & omnia reſtituerit, vt ei à Raymundo Epiſcopo mandatum fuerat. *d* Qui ſecuti ſunt errantem, ſequantur pęnitentem, vt Diuinę indignationis gladius in vaginam recondatur.

d Mariana l. 10. cap. 2.

CA-

CAPVT XXII.

An opinio, quòd Eccleſiaſtica bona grauari poſsint hoc tempore belli a laicis, grauantes excuſet quia probabilis ſit.

§. 1. Non eſt probabilis, nec ſequenda opinio concedens poſſe grauari Eccleſiaſticos hoc tempore belli.

1 *Doctorum numerus, vel grauitas non facit opinionem probabilem: ſed rationes, etiamſi vnus tantùm ſit Doctor.*

2 *Non eſt probabilis opinio ſentientium bona Eccleſiaſtica poſſe à laico Principe grauari hoc belli tempore. Eſt enim contra iuris deciſionem, & contra rationem.*

3 *Licet concederetur eſſe probabilis, nõ eſſet ſequenda; cùm oppoſita faueat Eccleſiæ, & communior ſit. Et melioribus etiam rationibus ſit nixa, fauendum eſt Eccleſię.*

4 *In foro iudiciali ſententia communior eſt amplectenda. In dubio ea, quę eſt benignor, vt eſt ea, quę fauet Eccleſię.*

5 *Rationes, ob quas Eccleſiaſtici non debent ſoluere onera.*

1 DOctorum præciſè numerus, vel grauitas opinionem non facit probabilem, aut communem, ſed Rationes, etiamſi vnius tantùm Doctoris autoritate fultæ ſint. leg. 1. §. Sed neque Cod. de vet. iu. enucl. cum Decio conſ. 499. n. 12. &conſ 258. n. 1.

ac Martha de iuriſd. p. 4. c. 153. n. 14. vbi & ait Doctores, qui maturè diſcutiunt aliquam ſententiam, ac doctrinam, non qui leuiter; conſtituere communem opinionem, adde, & probabilem, nec eos, qui alium Autorem, ſeu alios ſequuntur ſine examine, pro hac re citat Autores Duardus in bul. cæn. can. 15. q. 4. num. 8.

2 Hoc ſuppoſito, dico Opinionem illam quòd Eccleſiaſtica bona grauari poſſint à laico Principe hoc belli tempore, non eſſe probabilem, quia licet aliqui eam aſtruant, non tamem eam probant iuribus firmis, quod tamen eſt faciendum, vt opinio ſit probabilis, vt docent cum Ariſtotele Theologi, *a* cùm preſertim plurimi Doctores contrarium ſentiant, qui melius rem examinarunt, & deciſiones Sacrorum Textuum ponderarunt.

a Ariſt. l. 1. Top. c. 1. & l. 1. Eth. c. 4. Sayr. in Theſ. l. 1. c. 5. n. 4. Salon. 2. 2. q. 63. a 4. cō. trou. 2. concl. 4.

Quòd dicta opinio nullo iure nitatur, imo ſit contra expreſsam iuris deciſionem, ſatis patet ex iuribus toto hoc tractatu allatis: nam iura, quæ oppoſitum ſentientes pro ſe attulerunt, ſunt antiqua, & correcta à poſterioribus.

Quòd eadem nulla firma ratione probetur ſatis oſtenſum eſt hoc eodem tractatu, in quo fundamenta ipſius deſtruximus, ducta enim ſunt ab obligatione Eccleſiaſticorum ſubueniendi reip. in neceſſitate: A libro æſtimi in quo bona in Eccleſiam tranſlata ſunt deſcripta: à Decreto Senatus; à communi dicto Bona tranſeunt cum onere, ab œconomatu Principis in rep. à defenſione eiuſdem reip. & alijs, quibus ſupra abundè ſatisfecimus.

Adde quòd opinio non eſt probabilis cùm rationes in contrarium adductæ non ſoluantur, ſoluuntur verò aliæ: At nos ſoluimus rationes, ac legibus, ſacriſq.

ſacriſq. canonibus, quos pro ſe adduxerunt laici, Reſpondimus: ipſi autem, ſolidè non reſponderunt iuribus, & rationibus, quas pro ſe Eccleſiaſtici attulerunt; ergo laicorum opinio circa hoc non eſt probabilis cùm ſit contra iuris deciſiones, & contra rationem. Vnde Angelus Maria Sermarinus apud Dianam p. 7. tr. 1. reſ. 23. n. 12. optimè dixit tunc opinionem vnius Doctoris contra communem eſſe probabilem cùm procedit ex noua aliqua, & manifeſta ratione ab ipſo excogitata; quam alij non ſoluant, & ipſe eorum argumenta ſoluit, quorum nihil factum eſt à laicis in noſtro caſu.

Cùm ergo opinio non ſit probabilis, non excuſantur ab iniquitate, & peccato, qui ex ea operantur.

3 Verùm demus eſſe probabilem, nihilominus nullo modo eſſe ſequendam arbitror. Sic enim arguo Probabiliter cenſent laici poſſe Eccleſiaſticorum bona grauari, Probabiliter oppoſitum ſentiunt Eccleſiaſtici, & eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam dicunt, Si vtriq. probabiliter opinantur, cur tam facile contra Eccleſiam laici ſententiam ferunt? Non ne receptum eſt in iure, fauendum eſſe Eccleſiæ cùm res eſt dubia, & pro ea iudicandum? *a* Non ne in dubio debet textus intelligi in fauorem priuilegiorum iure cõmuni clericis conceſſorum, cùm noua conſtitutio interpretanda ſit, vt minus quàm fieri poſſit lædat ius commune iuxta Cap. Dilectus de conſuet, cum Alexandro in l. inter cætera n. 5. ff. de lib. Poſth.? *b*

4 Cùm ergo iuxta laicos probabile ſit poſse grauari Eccleſiaſticos, & iuxta Eccleſiaſticos probabile ſit oppoſitum, imo certum; & pro vtriſq. ſcripſerint Doctores, Verſamur in rationabili dubio huius rei, cui ergo fauendum in dubio? Nonne Eccleſiæ? At quanam

a Duard. in bul. cæn. can. 15. q. 4. n. 18. Iaſon in l. 2. n. 9. ff. ſi quis in iur. voc Martha de iuriſd. p. 4. caſ. 145. init.

b Duard. vbi ſupra n. 17. vi. de Tiraq. de priuil. piæ cauſæ, vbi multos citat & Dian. tr. 1. reſ. 65. 1. p.

quanam in re ei fauent laici? In nulla profectò. Cùm laici ſua opinione, vt putant, probabili ducti, bona Eccleſiaſtica, ac ſi laica eſſent grauent, exigant à Clericorum, & Monaſteriorum bonis onera, immittant milites in eorum, & Colonorum ipſorum domos, ad hoſpitationes compellant, negent à libro cenſus, ſeu Cataſtro eximi bona in Eccleſiam translata, aliaq; patrent, quæ odia ſunt, non fauores. Quòd ſi fortè fauores hos prædicant, quia inter Ciues hoc modo computant Eccleſiaſticos, ſibi ſuos fauores retineant laici, numquam enim optabit Eccleſia, aut alius aliquis hoc modo honorari: Ab hoſtibus enim, non ab amicis ſunt huiuſmodi honores expectandi, nec autores, apud Tiraq; & Dianam, *a* qui ſequendam eſſe opinionem fauentem Eccleſiæ, & in dubijs ei eſſe fauendum dictitant, aut iura communiter citata vt lex ſunt perſonę ff. de relig. ſumpt. fun. & cap. fin. de ſent. & re iudic. & alia, ſomniarunt vnquam huiuſmodi eſſe fauores, ſed iniurias potius, ac læſiones iure, ac merito affirmabunt. Si autem ea opinio ſequenda eſt, quæ fauet Eccleſię, quid tergiuerſantur laici, & eam amplectuntur, quæ illi nocet, ſibiq; ipſis fauet? Cur ipſi volunt eſſe iudices in propria cauſa contra Eccleſiam, cùm ad lites cum Eccleſiaſticis, & pro bonis Deo dicatis Summus Pont. & Epiſcopi ſint iudices, non laici Magiſtratus? Adde quòd in foro iudiciali externo ſententia communior eſt amplectenda, in ijs præſertim, quæ ad ius tertij ſpectant, vt multi docent: *b* a qua communi opinione non eſt licitum in iudicando recedere leg. 2. ff. de offic. Quęſt. Cap. Nou. de verb. ſignif. Imo ſi quis contra communem opinionem iudicet, imperitus præſumitur, & per imperitiam id facere

a Tiraq. de priuil. piæ cauſę, Dian. 1. p. tr. 1. reſ. 65.

b Ang. u. Opinio n. 2. Sylu. eod. 52. Tab. eod. n. 3. verſ. Quarto quæritur. Nau in man. c. 27. n. 285. cum ſeq. & n. 288. Azor. l. 2. c. 15. Caiet. in ſum. u. Opinio, Armil. eod. n. 2. Cord. in ſum. q. 9. Felin. in Cap. Canonum ſtatuta n. 54. vbi citat Bart. Panorm. Anch. Butr. Gemin. qui de Iudice loquuntur.

cere teſte Sylua Nupt. l. 5. n. 1. & 2. & Cap. de inducijs 2. q. 3. vbi & ait communem opinionem prçualere opinioni Gloſſæ. Quin etiam nimis impudens dicitur Iudex qui ſententiam tulit contra communem: *a* cùm paria videantur iudicare contra legem, & contra communem opinionem, iuxta Bartolum in l. cum prolatis ff. de re iudic. Quòd ſi non appareat, quæ ſit communis opinio, iuſtius, & tutius eſt eam quę benignor eſt & ſirmioribus nititur rationibus, ex varijs legibus, quibus: dicitur In dubijs ſemper benignora eſſe præferenda, & id iuſtius, & tutius eſſe. *b* Quæ autem fauet Eccleſiæ benignior eſt, & melioribus nititur rationibus, vt ſupra vidimus, imo, & Doctoribus, ergo ea ſequenda eſt tamquam communior, non autem oppoſita, etiamſi eſſet probabilis. Probabilis tamen non eſt, quia contra apertiſſima iura, & ſacros Canones.

a Alex. conſ. 53 fin. l. 1. C. u. t. ſen conſ. 69. n. 11.

b Nau. l. 1. c. Tab. & alij.

5 Ob hanc ergo rationem caret probabilitate ea opinio, quia eſt contra iuris decreta. Adde etiam Secundò quia Eccleſiaſtici alia onera ſubeunt. Tertiò quia ſi ad onera compellentur, carebunt tum ipſi, tum pauperes multi, rebus ad victum, & veſtitum neceſſarijs. Quartò quia bona Eccleſiaſtica ſunt bona Chriſti Diuino cultui, & miniſtrorum ipſius, ac pauperum ſuſtentationi deſtinata. Quintò, quia laicorum facultates non ſunt ita diminutæ, vt multa non ſuperſint ad ſuperfluos eorum vſus: Sextò quia ſi laici velint, Principis opes ad onera belli ſatis ſuperq; ſunt. Hic paulisper immoremur ſi placet. Et quoniam de re Eccleſiaſtica Mediolanenſi magna eſt contentio inter Eccleſiaſticos, & laicos Magiſtratus, oſtendamus ex laicis tributis ſat, ſuperque colligi ad

belli

belli ſumptus neceſſarium, ſi Rex, eiuſque Magiſtratus ea, vt conuenit, expendat;

§. II. *Ditionis Mediolanenſis onera.*

1 In ditione Mediolanenſi ex tributis laicorum colliguntur, quæ ſatis ſunt ad belli ſumptus, ſi rectè expendantur.

2 Tabella onerum, quę ſunt in ditione Mediolanenſi.

3 Non omnia onera ſunt expoſita.

4 Non debent Eccleſiaſtici contribuere ad præſens bellum, quia non ideo populi ſubleuarentur, & Regium nihilominus ęrarium egeret.

5 Nec verum eſt quòd idcirco minora onera laicis imponerentur.

6 Remedium ad ſubleuandum indigentiam ærarij ſine nouis oneribus eſt pecuniam ærarij benè adminiſtrare.

1 In ditione Mediolanenſi, quotannis tricies centena millia nummorum aureorum, & amplius colliguntur ex tributis, & alijs oneribus, quę in Regium ęrarium inferenda eſſent. An inferantur, nec ne, viderint alij; at ad alendum exercitum, & ſoluenda militibus ſtipendia, aliaq. comparanda, quæ ad bellum ſunt neceſſaria, ſatis ſuperq ſunt vicies centena millia nummorum, nam hac ſumma exercitus duodecim ferè millium peditum, & quatuor millium equitum commodè aletur, qui numerus militum nunc non adeſt, & tamen ad minorem numerum alendum non ſunt ſatis tricies centena millia nummorum. Vnde id accidat, meum non eſt examinare cùm non ſit

credendum

credendum regios reditus in alios vſus conuerti, aut expendi, quàm in Regis ac ditionis Mediolanenſis vtilitatem, quicquid quidam ſuſpicentur. Inficias certè iri non poteſt, quin magna eorum pars diſtribuatur ſuperfluis Ducibus, qui pauciſſimorum militum habent imperium, alijsque qui cum autoritate ſunt in exercitu, quorum tamen opera rei militari vix prodeſt, aut Regijs commodis, ſoluunturq. ſtipendia pro quamplurimis, qui non modò inter milites, ſed nec inter viuos numerantur. Quare ſi Regię opes in neceſſarios tantùm Regis, atque ipſius exercitus vſus expenderentur, is, quem dixi ſexdecim fere millium millitum numerus commodè haberetur, & alia quę ad ipſius exercitus commeatum ſpectant, compararentur. Sique reſiduum, quod ſuper eſſet ex vectigalibus, & alijs oneribus collectum, Populis condonaretur, non exiguum ſentirent hi leuamen ſine Eccleſiaſticorum ſolutione aliqua.

2 Quòd autem ea, quam dixi, ſumma, ex Ditione Mediolanenſi colligatur, certiſſimum eſt, & ex ſubiecta tabella vectigalium, & aliorum onerum, quæ vel Regi ſoluuntur, vel pro oneribus ab eo impoſitis ſoluendis exiguntur, quiſque perſpiciet, & ab vno, qui tum Regis, tum Patriæ commodorum eſt amantiſſimus eam tabellam collegi, quam typis conſignauit, & potentiſſimo Hiſpaniarum Regi Mediolani Duci conſcripſit.

Ex Mercium vectigalibus colliguntur	L.	1100052.
Ex vectig. Chartarum	L.	10300.
Ex vect. vini vendendi facultatis cauponibus conceſsę Mediolani, Italicè Del bollino	L.	141196.
Ex eod. in toto eius Ducatu	L.	60115.
Ex eod. In Principatu Papienſi	L.	3102.
Pro eo ad minutum vendendo		
In Lumellina	L.	1679.
In Oppido Vogheræ	L.	1364.
In Comitatu Laudæ	L.	4933.
In Comitatu Comi	L.	4537.
In Comitatu Vigleuani	L.	986.
In Comitatu Cremonenſi	L.	2099.
In Comitatu Nouarienſi	L.	6612.
In Oppido Olegij	L.	839.
In Comitatu Alexandrino	L.	1395.
Ex vectigali Calcis	L.	2100.
Ex vect. Floreni, Prętura Molendinorum, Fornacium, & ſimilium	L.	15450.
Ex vect. tabulariorum, Ital. dell' Archiuio	L.	28481.
Ex vectig. Sigilli librorum	L.	29642.
Ex vectigal. vini ſtillati ſeu cremati, Ital. Acqua vita	L.	46397.
Ex vectig. Tabacci. Ital. Tabacco	L.	21285.
Ex vectig. fæni	L.	18542.
Ex vect. pellium humidarum	L.	54279.
Ex vect. Carnis in Ciuitate, & Ducatu Mediolani.	L.	120000.
Ex vect. Carbonis	L.	29000.
Ex vect. pullorum	L.	27000.
Summa	L.	1731385.

Ex vect. vini ad Portas Ciuitatis Mediolani	L.	350000.
Ex Dogana, vt dicitur vulgo Mediolani	L.	139425.
Ex vect. Regijs Papię	L.	80850.
Ex ijſdem Laudi	L.	37652.
Ex ijſdem Comi	L.	21524.
Ex ijſdem Vigleuani	L.	11214.
Ex ijſdem Cremonæ	L.	152849.
Ex ijsdem Caſalis Maioris	L.	19155.
Ex ijſdem Soncini	L.	3870.
Ex ijsdem Nouariæ	L.	40098.
Ex ijſdem Alexandriæ	L.	16187.
Ex ijſdem Derthonæ	L.	2154.
Ex ijſdem Pontis Curonis	L.	1400.
Ex ijſdem Cliueſij	L.	106.
Ex vect. vini in dolia domeſtica infuſi Burgi Lauizarij Ital. Imbottato	L.	762.
Ex eodem in Cremonenſi dit.	L.	300
Ex vectig. Generali Salis. Ital. ferma Generale	L.	2073093.
Ex cenſu Salis in Duc. Mediolani	L.	102000.
Ex eodem in alijs prouincijs, & earumdem veriſimiliter	L.	140000.
Ex augmento ſolidorum 36. pro ſingulo ſtario ſalis	L.	402500.
Ex facultate data vendendi panem in Ciuitate Mediolani	L.	158717.
Ex eadem facultate extra Mediolanum	L.	120000.
Ex granorum Molendorum facultate pro portione regia Ital. la macina	L.	116926.
Summa	L.	3990782.

Ex eadem pro portione Ciuitatis Med.	L.	253850.
Ex impoſitione aſſium viginti pro ſingulis modijs granorum extra Vrbem	L.	77102.
Ex augmento ſolidorum 4. pro ſingulo modio farinæ	L.	33127.
Ex augmenti olei parte	L.	89200.
Ex Domorum, & officinarum ordinario tributo, vulgo Taſſa delle Caſe, & Botteghe	L.	120000.
Ex eodem extraordinario, annuo tamen	L.	140000.
Ex agrorum, vinearum &c. tributo Ital. Perticato	L.	533400.
Ex vect. ordinario Molendorum granorum in Papienſi Ditione	L.	8973.
Ex dimidia pro ſingulo centenario ob Communitatum cenſus ad centeſimam redactos	L.	196000.
Ex eadem ob cenſus priuatos	L.	80000.
Ex vect. quod dicitur menſuale pro parte ad Mediolanum ſpectante	L.	428673.
Ex eadem pro reliqua ditione	L.	165000.
Ex vectigali pro equitatu ordinario veriſimiliter.	L.	100000.
Ex vect. 14. Iuliorum pro eodem equitatu	L.	29194.
Ex vect. pro Cataphractis militibus	L.	61000.
Ex vect. 14. Iuliorum pro ijſdem	L.	12115.
Pro Præſidijs ordinarijs ad numerum 9300. rationum	L.	1018350.
Pro bombardarum equis	L.	185178.
Pro extraordinarijs prçſidijs militum vulgo Corpi di guardia	L.	130953.
Summa	L.	3662115.

Pro militum hoſpitationibus extraordinarijs	L.	2500000.
Pro ſubſidijs, pabulationibus fæno, Auena, vt ex calculis à ſecretis Commiſſarij Generalis anno 1646	L.	6000000.
Maior fuit ſumma annis præcedentibus, quia maior erat militum numerus.		
Ex collectis à Mercatoribus	L.	55000.
Ex alia collecta ijſdem impoſita	L.	27500.
Pro mercede Commiſſarij Generalis	L.	14194.
Pro mercede Gubernatoris militiarum	L.	11000.
Pro mercede Ductorum Exercitus ad hoſpitia pro Ducatu.	L.	72000.
Pro eadem in reliqua ditione	L.	72000.
Summa	L.	8751694.

paginæ	330.	Summa	*L.*	1731385.
paginæ	331.	Summa	*L.*	3990782.
paginæ	332.	Summa.	*L.*	3662115.
paginæ	333.	Summa	*L.*	8751694.
Omnium		Summa	*L.*	18135976.

3 Et hęc quidem in minori quantitate ſunt expoſita, quàm exigantur. Multa etiam ſunt ommiſſa, vt cenſus, qui à Communitatibus ſoluuntur ſingulis annis ob æs alienum contractum cauſa onerum ſoluendorum, quorum ſumma eſt pluſquam decies centena millia aureorum annuorum, & alia, ex quibus tamem ſingulis annis non exigua pecunia conflatur, vt ex Pedagijs, Portorijs, extractionibus granorum,

& alia-

& aliarum rerum, leguminibus domi reconditis à priuatis Dominis, & alijs, quorum capita, ſi alienata non eſſent, non exiguum ſingulis annis Regio ærario commodum afferrent. Certè ſi hæc ſumma pecuniæ in neceſſarios tantùm vſus reip. expenderetur, non modo Regiæ neceſſitati ſubueniretur abundè, ſed & ſupereſſet, quo priuatorum inopia ſummopere reficeretur.

4 Cùmq; tanta pecunia conſumatur, & maior etiam, cùm ex vtriſq; Sicilijs, & ex Hiſpanijs aliæ aduehãtur, ne tamẽ Regiũ ærariũ abundet, ſed ſemper ſit exhauſtum, & nouis ſemper adinuentionibus grauentur populi, nullo modo Eccleſiaſtici contribuere debent quia ex eorum contributione non remitterentur populis onera, ac tributa: ſed cùm hæc cupiditatum voraginem in multis non expleant nec explerent quæ ab Eccleſiaſticis ſoluerentur, his enim ſolutis Regium nihilominus ærarium laboraret; vt nunc laborat, quamuis plures in illud inferendæ pecuniæ colligantur quàm opus ſit ad belli neceſſitates tolerandas. Cùm ergo minor ſumma ſatis ſit ad eas, non eſt quòd Eccleſiaſticorum bona grauari poſſe clament laici. Demus enim id eſſe probabile, quid hęc grauamina pręſidij afferent populis multiplici onere preſſis? Nullum profectò, quia laicorum idcirco onera non minuentur.

5 At nouis tributis non onerabuntur. Sit ita. Peto nunc ſi noua onera imponantur, vel poſſunt laici ea ferre, vel non; Si primum, ergo Eccleſiaſtici non tenentur contribuere, quia laicorum facultates ſuffiiunt: Si Secundum, fruſtra imponentur, quia exigi non poterunt, cùm laici non habeant vnde ſoluant vt ipſi dicunt. Aut ſi habent ad eam neceſitatem,

quam

quam prædicant non ſunt redacti. Nec probabile eſt imponi onera non valentibus ea ferre, Princeps enim, proponit illa Ciuitatibus, ac Magiſtratibus, & ſenatui, ſi exiſtimarent hi ea à populis non poſſe ſuſtineri, ſibiq; ipſis conſcij eſſent ſe non poſſe, nunquam aſſentirentur eorum impoſitioni, cùm autem aſſentiantur, euidens eſt eos arbitrari poſſe noua onera ferri. Quod cùm arbitrantur, eximunt, non animaduertentes, Eccleſiaſticos ab obligatione contribuendi, quia laicorum facultates putant ſatis eſſe ad illa.

6 Præterea quid grauamina Eccleſiaſticorum vtilitatis dabunt ærario regio? nihil opinor, quia ſicut pecuniæ aliundè inuectę, & alia tributa illius indigentiam non minuunt quamuis in magna copia ſint, & exigantur, ita nec minuet modicum illud, quod Eccleſiaſtici ſoluent. Vnum eſt remedium tantummodo, vt Regia pecunia ita adminiſtretur, vt nulla priuati commodi ratio habeatur in ea diſpenſanda, ſed Regis, & Reip. hoc ſi fiat, Regium ærarium abunde quęcumq; opus ſunt in bello ſuppeditabit, ſine vllo Eccleſiaſticorum onere, & cum populis etiam poterit mitius agi, oneraque impoſita poterunt magna ex parte minui.

CA-

CAPVT XXIII.

An colonis Eccleſiaſticorum poſsint imponi, & ab ijſdem exigi onera,& tributa pro Repub.

§. 1. Ob Eccleſiæ bona grauari non poſſunt coloni eius.

1 *Aſſerentes id fieri poſſe, quo nitantur fundamento.*
2 *Negantes, quibus rationibus id ſuadeant.*
3 *Coloni Eccleſię quomodo poſſint grauari.*
4 *Bartoli doctrina quo pacto intelligenda.*

1 ID fieri poſſe cenſent multi apud Surdum, *a* quia Colonos Eccleſiaſticorum eſſe ſubditos Principi laico non eſt dubitandum cùm ſint laici, nec gaudeant priuilegio fori, vt vſus, & experientia docent, puniuntur enim à laico Principe ob delicta, & ſi ſint legum laicarum tranſgreſſores, neq; ob id Eccleſiaſtici conqueruntur.

a Surd. conſ. 301.vol. 3. §. Vltima dubitatio & Ant. Clauarinus in reſponſo. de hac materia apud Gatticum.

2 Negant alij apud eundem Surdum *b* colonos huiuſmodi grauari poſſe, aut ſtatuto, ſeu lege tributa ſoluendi conſtringi poſſe. Primò quia id eſſet in Præiudicium Eccleſiarum, nam grauatis colonis, cogetur Eccleſia imminuere pretium locationis ſuarum poſſeſſionum, ſentietq; idcirco non leue detrimentum. Quare grauamen colonorum videretur fieri in fraudem Eccleſiaſticorum, ad hos ſcilicet indi-

b Surd.l.c.§. contrariam tamen ſententiam,

recte

rectè grauandos, quod eſſet contra Eccleſiaſticam libertatem. Secundò quia Priuilegium immunitatis, ſeu libertatis, Eccleſiaſticæ non prodeſſet Eccleſiaſticis, quod enim vna via non poſſet ab Eccleſia auferri, auferretur alia; quod eſt contra Cap. Cum quid de reg. iur. in 6. & contra legem Athletas §. ſed & qui ff. de his, qui notantur infamia, & contra gloſſam magiſtram in §. eſt autem caſus u. Habeatur Inſt. de hæred. inſtit. Etenim grauatis colonis compelleretur Eccleſia ſoluere onera, ne incultę poſſeſſiones remanerent, ſi eodem prętio locare vellet, ac ſi non eſſent grauati, vel eas minori pretio locare, quàm ante. Tertiò quia coniunctus gaudet priuilegio alterius coniuncti, cùm illud eſſet inutile, nec haberet effectum; *a* At Colonus eſt coniunctus Domino habens ſocietatem cum illo in poſſeſſionum cultura, & fructibus, cùm Dominus ponat Prædiorũ fundum, Colonus operas, ſemina, iumenta, ac tandem lucrum inter eos diuidatur, & damnum pro vt conuentum fuerit initio contractus: Ergo Colonus Eccleſiaſtici gaudet immunitate Domini quo ad tributa ſuper prędia Domini. Quod confirmatur ex doctrina multorum apud Surdum in margine citatum, qui dicunt laicum captum cum Clerico pro eodem facto gaudere priuilegio fori ob Socij Clerici priuilegium & ideo remittendum illum eſſe ad iudicem Eccleſiaſticum; eumdemque laicum habentem rem Communem cùm Eccleſia gaudere priuilegio eiuſdem temporis contra præſcriptionem, quo gaudet Eccleſia.

a Glos. in l. fin. c. de muner. & honor; vbi ſocius gaudet indemnitate alterius ſocij. Marſil. ſing. 180. Iaſon in l. ſi emancipati n. 9. C. de collat. Natta conſ. .. n. 10. & cons. 590. apud Surd. conſ. 301. vol. 3 u. quarto Priuilegium.

3 In hac controuerſia dirimenda vtendum eſſe diſtinctione puto, dicendumq; Colonos Eccleſiaſticorum ratione ſuarum perſonarum, ac bonorum propriorum poſſe grauari à Principe laico, quia nullum

Eccleſię pręiudicium affertur: At ratione bonorum Eccleſiæ, quæ colunt, non poſſe grauari, quia alioqui Eccleſiæ, præiudicium afferretur, ſi enim grauantur coloni ob ea bona, quæ Eccleſiaſtica ſunt, & exempta, hæc ipſa grauantur, quod eſt illicitum. Grauari autem ipſa bona probatur, quia pręceptum ſoluendi fit perſonis laicis, at fit propter ea, quæ ſunt Eccleſiæ, & ideo verſatur circa ipſa; quod eſt de facto ipſa grauari; Iubentur autem Coloni ſoluere ad ratam ęſtimi poſſeſſionis Eccleſiæ, quam colunt, & ideo iuſſio iſta reſpicit Eccleſię bona, & ad ea terminatur, neq. poteſt impleri, quin ea bona attingantur, quæ iuſſionis effectus habent pro vero, & vltimo ſubiecto, vt docuere Cynus, & alij. *a*

Confirmatur quia commune, & inſeparabile eſt Coloni, & Prædij commodum, vel damnum, non enim poteſt prędium aliquid detrimenti accipere in fructibus, quos producit, quin illud colonus ſentiat, aut Colonus aliquid pati ratione prædij, quin huius æſtimatio minuatur. Si ergo grauabuntur Coloni ob prædia, hæc etiam erunt grauata.

4 Ex quibus colligi poteſt veram eſſe Bartoli *b* doctrinam aſſerentis colonos Eccleſię non affici edicto laicorum, quo grauantur ob eius bona, quæ colunt, quia illud reſpicit res Eccleſię, & ad eas terminatur, quare nullum eſt, quia cadit ſupra rem, quæ eſt extra laicorum iuriſdictionem; Non ſecus ac nullum eſſet ſtatutum, aut lex laici Principis Chriſtiani irritans matrimonium alicuius ſubditi Chriſti ſacris initiati, aut ei interdicens ingreſſum in Eccleſiam, aut aliquid Eccleſijs donare, nulla inquam eſſet, quia licet pręcipiat ſubditis, præcipit tamen rem, quę ad ſe non ſpectat, & eſt extra iuriſdictionem ſuam: At etiam

a Cyn. in l. Cunctos populos Alex. conſ. 16. l. 6. n. 7. Rota decis 295. n. 8. 9 Socin. Iun. cons 25 n. 12. l. 3. Paris. conſ. 84. n. 43. & 44. l. 1. Crau. conſ. 467. Natta conſ. 536. Burſat. conſ. 42. n. 7. & alij.

b Bart. in l. ſi penes. Cod. de agric. & cens. Felin. in c. 2. de foro Comp. apud Surd. conſ. 301. §. quarto priuilegium cum ſeq. & conſ. 304. §. vlt. vol. 3.

etiam exemptę ſunt Eccleſiæ poſſeſſiones à poteſtate laica, ergo ab hac circà grauamen earum nihil præcipi poteſt laico alicui, ſiuè colono, ſiuè alteri.

Quare Pius V. non immeritò eximit colonos Religioſorum ab oneribus, teſte Diana *a* ijs, vt puto, quę ratione bonorum imponuntur.

a Dian. 3. p. tr. 1. reſp. 17

§. II. Quæ onera imponi colonis poſſint ob fructus collectos ex poſſeſſione Eccleſiæ.

1 Laicorum effugium.
2 Ei occurritur, & conceditur fructus colonorum grauari poſſe.
3 Argumentum in contrarium ſoluitur.
4 Via fraudibus ob conceſſa ſuperius non eſt aperienda, & quo pacto vitetur.
5 In aliqua Prouincia videtur circa huiuſmodi grauamina fraus committi. Prima huius rei probatio.
6 Secunda eiuſdem rei probatio.
7 Tertia eiuſdem rei probatio.

1 Dicent laici ſe colonis Eccleſiæ grauamen imponere, non ob prędia, quæ colunt ipſius Eccleſiæ, ſed ob fructus, quos ex ijs colligunt, ſuoſq faciunt, quod licitum eſt, cùm ob rem laicalem grauentur, nec pro re Eccleſiæ, ſed pro re colonorum, nam fructus illi à ſolo ſeparati cùm eſt ſoluta Eccleſiaſtico Domino debita, & conuenta portio pro locatione prædiorum, non ſunt Eccleſiæ, ſed colonorum, ſicut ſunt emptoris laici fructus poſſeſſionis Eccleſiaſticæ ei venditi, nec ij fructus gaudent ea immunitate, qua gaudebant antequam venderentur, nam muta-

tione perſonę, mutatur priuilegium, ſeu potius extinguitur C. Priuilegium de reg iur. in 6. Quod non eſt contra ius Canonicum, videlicet Cap. Eccleſiarum Seruos 12. q. 2. vbi prohibentur Exactores compellere ſeruos Eccleſiæ ad onera, non enim Coloni ſunt ſerui, cùm nec careant libertate, nec ſint commenſales Eccleſiaſticorum, nec ſint obligati ad perpetuum ſeruitium Eccleſiæ exhibendum, de quibus tum textus adductus, tum alij loquuntur, vt Cap. Indicatum 89. d. 1. Cap. Generaliter 16. q. 1. lex 1. & 2. Cod. de Epiſc. & Cler. Hos autem ſeruos eſſe exemptos ſine vlla controuerſia eſſe dicit Martha. a

2 Vt huic laicorum effugio ſatisfaciam concedo pro fructibus ipſorum colonorum ab Eccleſiæ poſſeſſionibus collectis poſſe grauamina imponi, vt ſentiunt Duardus; & alij, b cùm debita, & conuenta portio eſt Eccleſiaſtico Domino perſoluta, quia non grauantur pro re Eccleſiæ, ſed pro re ſua; ij enim fructus à Solo ſeparati, & à portione Eccleſiaſtico Domino debita, ſunt colonorum, ſicut ſunt emptoris laici fructus poſſeſſionis Eccleſiaſticæ, ſi ei vendantur, nec gaudent immunitate, qua gaudebant, antequam venderentur, nam mutatione perſonæ mutatur, ſeu potius extinguitur, priuilegium: Et ideo non grauatur Eccleſiaſtica res, aut ipſa Eccleſia, nec ei aliquod præiudicium affertur, quia coloni non ſoluunt pro re ipſius, ſed pro fructibus proprijs, pro quibus niſi obſtet conſuetudo, etiam trahi poſſunt ad iudicem laicum de iure communi; c Nam Mediolani videtur adeſſe conuentio vt poſſint etiam trahi ad Eccleſiaſticum, ſi vult Clericus.

3 At, inquies, Eccleſia minori pretio ſuas poſſeſſiones locabit, quàm locaret, ſi fructus ex ijs collecti

a Martha de iuriſd. p. 4. caſu 111. n. 1. apud Duard. in Cap. 15. bul. cen. q. 8. n. 4. & 5.

b Duard. in can. 15. bul. cæn. q. 8. n. 7. 8. Theſaurus decis. 6. Boſsit. de Princ. & Priuil. n. 78. Natta conſ. 409. n. 9. Alex. conſ. 101. l. 1. n. 71. Soc. conſ. 09. vol. 1. Federic. de ſenis conſ. 111. n. 10.

c Cap. ſi Clericus laicum de foro comper.

ẽti, eſſent exempti, ergo fit ei præiudicium. Reſp. non cenſeri id præiudicium, aut damnum Eccleſiæ, quia etiam pluris locaret, & venderet, ſi fructus collecti ex ipſius prędio facti Colonorum, aut emptoris laici, cùm inferuntur in Vrbem, non ſoluerent gabellas impoſitas, & tamen id non reputatur Eccleſiæ damnum: eſt enim lucrum ipſius ceſſans, circa quod non habet priuilegium, nec lex iuſtitiæ, aut religionis alios obligat ad illud procurandum. Eſſet autem damnum, ſi ita Coloni Eccleſiæ grauarentur, vt ipſa non inueniret, qui ſuos fundos colerent, aut non niſi valde minori pretio, quàm illi laicorum, ſic enim ipſa indirectè grauaretur; Vt etiam ſi grauarentur pro prædijs Eccleſiaſticis, quę colenda ſuſcepere. Et hęc dicta ſint, ne turbæ excitentur, nam non deſunt Doctores multi docentes non poſſe Colonum grauari pro fructibus ex Eccleſiæ prædio collectis,[a] idq; ne cauſa fructuum diuidatur à proprietate. Quod quidem eſt magis conforme pietati ac Religioni Catholicorum, & maximè fauorabile Eccleſię.

4 Caueant tamen laici, ne ex hac conceſſione viam fraudibus aperiant vt facile aperirent ſi dicerent ſe onera imponere Colonis Eccleſiæ pro fructibus ad ipſos ſpectantibus, re tamen vera imponere intenderent pro prædijs, quos colunt. Vt autem fraus vitetur, non debent onera imponi pro quantitate bonorum, quæ coluntur, aut æſtimi eorum; ſed pro quantitate fructuum collectorum ab ipſis colonis, qui fructus ſunt merces, ſeu pretium operarum, & laborum, quos in colendis agris Eccleſiæ inſumpſerunt. Sicut autem alij operarij laborantes in prædijs ſiuè laicorum, ſiuè Eccleſiaſticorum, non grauantur habita ratione ęſtimi poſſeſſionis, in qua operam ſuam

[a] Decian. conſ. 5. n. 14. Bertach. de Gabel. 7. p. n. 16. Ferret cons. 102. n 13. Rota deciſ. 4. de priuil. in antiq. & deciſ. 23. n. 6. p. 2. diuer. coram Canturio, & Bubalo anno 1578. die X. Dec. in vna Carthag. decim. Clauarinus in reſp. de hac materia apud Gar. t. vide Thus. u. onera concl. 136. n. 7. 8. vbi adducit Syluam cons. 9. Homod. cons. 218. n. 12.

ſuam poſuere, ſic in colonis Eccleſię grauandis non eſt habenda ratio poſſeſſionis Eccleſiaſticæ, quam colunt, ſed mercedis, quam conſequuntur ob præſtitas in ea operas, atq. idcirco modicè grauari poſſunt, ſicut modicè grauantur operarij diurni, nullas habentes proprias poſſeſſiones. Alioqui fraus committetur, eritq; apertum Eccleſiæ præiudicium.

5 Quæ fraus alicubi fit hoc tempore, nam taxantur Eccleſiæ Coloni pro quantitate iugerum, & perticarum, vt vocant, terræ, quàm colunt, & vt ſunt deſcriptę in libro ęſtimi communitatum, dicuntque laici, ſe eos grauare pro parte colonica, quod cùm fit grauantur, pro fructibus nomine tenus, re vera pro prædijs, quę colunt. Nam ſi pro fructibus grauarentur, habenda eſſet ratio collectorum, & ſi nulli eſſent collecti, nullum onus imponi deberet, & ſi pauci hi fuiſsent, modicum illud etiam eſse deberet, & maius ſi plures. Cùm autem fructuum huiuſmodi ratio non habeatur, ſignum eſt grauamen pro prædijs imponi, non pro fructibus: Nam exempli cauſa, cùm Milites mittuntur hoſpitandi ad domos Colonorum Eccleſię, mittunturne pro prædijs, an pro fructibus? Si pro prędijs, id eſt illicitum, cùm ſint Eccleſię, & ideo exempta. Si pro fructibus, cur eodem modo grauantur, totidemq; milites hoſpitandi mittuntur, cùm multi ſunt fructus collecti, & cùm pauci, imo nulli? Certè ſignum id certiſſimum eſt non haberi rationem fructuum, ſed prædiorū, cùm onus ſit idem ſiuè multi ſint fructus collecti, ſiuè nulli, aut pauci. Confirmatur quia milites mittuntur ad domos hoſpitandi hyeme, menſe v. g. Ianuario anni 1646. At hyeme nondum ſunt collecti fructus anni 1646. ex poſſeſſione, ſed ſunt adhuc pendentes,

neſciturq;

neſciturq. quantitas eorum futura: Non ergo grauamen imponitur pro quantitate fructuum futurorum, cùm illud ſit certum, & hi incerti, neq; adhuc à colono poſſideantur. Quare nec pro ijs grauari debet, cùm Non poſſidens grauari pro re non poſſeſſa nullo modo debeat, Auth de collat. §. eos autem u. Nullus, l. Litibus C. de agric. & cenſit; l. 1. Cod. de annon. & trib. Quòd ſi dicas grauari pro fructibus iam collectis anno præcedenti dicant quæſo laici quot ij fuerunt. & ſi fuerunt decem v. g. Modij frumenti, cur nihilominus colonus Eccleſię pro Milite vno, aut tribus, vel octaua parte vnius contribuere pro hoſpitio compellatur non ſecus, ac ſi triginta collegiſſet? Si pro fructibus imponeretur onus, variaretur hoc pro quantitate fructuum, vt grauantur in Decima, & ad portas Ciuitatis, ſi enim multi ſint collecti fructus aut multi introducantur in Vrbem, maior decima, maiuſq; vectigal. ſoluitur, ſi illi ſint pauciores, hæc etiam pauciora ſunt. Pro centum v. g. metretis vini ſoluentur centum áſses, decem vero pro decem metretis tum ob Decimam, tum ob vectigal ad portas Ciuitatis. Si ita fieret, cùm onera Colonis Eccleſiaſticorum iubentur, pro fructibus verè exigerentur, cùm aliter fiat, pro prædijs exiguntur. Bona fide hucuſq; id factum reor, iam verò ſi in poſterum fiat, ceſsabit bona fides.

6 Præterea vnus eques hoſpitandus mittitur apud laicum, qui ſexaginta v. g iugera terræ poſsidet: duo ſi centum viginti, ad octauam vnius partem concurrere debet, ſi ſeptem iugera cum dimidio poſsideat, idq. continuò ſeruatur. At cùm pro colonica grauatur Colonus Eccleſię, ponitur eſse octaua pars æſtimi totius poſseſsionis, compelliturq; ſemper pro hac

octaua

octaua parte concurrere, At ſi pro fructibus grauaretur, diuerſo modo grauari deberet vno anno, ac altero, cùm vno anno plures, alio pauciores fructus colligantur.

7 Illud etiam peto, Voluntne laici, hoc grauamen eſſe perſonale, an Reale, an mixtum? Si perſonale, non eſt cur nummi exigantur, cùm hos ſoluere ſit grauamen reale, non perſonale, quod conſiſtit in pręſtando aliquo opere, ſeu labore cum animi aliqua ſollicitudine, & vigilãtia, vt eſt illud tutelę, & curæ; vel obligatio laborãdi proprijs manibus ad muros v.g. aut foſſas Ciuitatis, aliaque huiuſmodi, de quibus in l. 1. §. Illud tenendum eſt, & l. fin. ff. de muner. & honor. ſermo eſt. Nec mixtum dici poteſt grauamen illud, quia mixta onera ſunt ea, in quibus, & corporis labor, & Reip. ſumptus requiritur, at in noſtro caſu nullus eſt corporis labor, ſed ſumptus ad alendum, & ſuſtinendum exercitum: Erit ergo reale, quod eſt illud, quod ſuper re imponitur, & ex eius æſtimatione ſoluitur. At res huiuſmodi non eſt niſi aut ager Eccleſiaſticus, aut fructus, qui à Colonis colliguntur. Verùm quia hi ſunt incerti, pro ijs taxa non debet eſſe certa, ſed eorum eſt expectanda collectio, quę cùm vno anno ſit maior, alio minor, grauamen etiam variari debet iuxta eorum proportionem quod cùm non obſeruetur ſignum eſt pro prędijs Eccleſiaſticis imponi colonis onera, non pro fructibus.

§. III.

§. III. Non grauant laici colonos Eccleſię ratione perſonę ipſorum, ſed bonorum Eccleſiaſticorum.

1 Capita colonorum Eccleſiaſticorum dicunt grauari laici, non bona, ſed immeritò, primò quia magis grauantur quàm alij operarij.

2 Quia ratione domus Eccleſiaſticę coguntur hoſpitari milites.

3 Non debent grauari coloni Eccleſię ob fructus, quos colligunt niſi modicè.

4 Pius V. exemit colonos religioſorum ab oneribus.

5 Doctores concedentes colonos Eccleſię poſſe grauari ob fructus, loquuntur de gabellis ad portas Ciuitatum, & de decimis, ac mercibus, & ideo ad predia non eſt extendenda eorum conceſſio.

6 Multi Doctores cenſent colonos Eccleſiæ eſſe exemptos ab oneribus perſonalibus.

7 Non tenentur Eccleſiaſtici compenſare damna colonis ſuis illata, quia à laicis grauantur. Quicquid Baldus, & alii ſentiant.

8 Leges contra dicta à Bartolo allatę non probant.

9 Duplici onere ob eamdem rem aliquem grauari, non eſt aliquando contra æquitatem.

1 Dicent forte laici per hoc grauamen non reſpici bona, aut fructus, ſed capita hominum, atq; adeo eſſe Capitationem. Sit ita. Iam ergo conceditur onera huiuſmodi non eſse pro fructibus ex prædio Eccleſię collectis, & factis coloni, ſed eſſe pro perſona, quæ viuit ex quæſtu, & mercede operum ſuorum in

Campis. Si ita eſt cur magis grauantur coloni Eccleſię, quam alii operarii? Certè nulla eſt æquitas, ſi duo ſint laborantes in vinea, vel campo, lucrenturque ſib. ex eo labore victum, vnum magis grauari, quàm alterum. Cùm ergo magis grauentur coloni, quam alii operarii, vt teſtis eſt experientia, nam operarius nulla habens prędia propria, etiamſi in alienis operetur, non grauatur ad ratam agri, in quo operatur, pro octaua videlicet parte, vel maiori, vt grauatur Colonus, non ergo illud grauamen eſt capitatio, ſed reale pro prędiis, quæ colit, atq; adeo illicitum eſt, cùm ſit pro re Eccleſiaſtica. Adde quod in non nullis locis non eſt vſus capitationis, ſeu diſtribuendi onera per capita, & nihilominus coloni Eccleſiaſticorum coguntur onera ſoluere, ergo grauamen iis impoſitum dici non poteſt capitatio, ſed eſt impoſitum ratione bonorum, quę colunt.

2 Quod etiam illud ſuadet, quia milites hoſpitandi mituntur ad domos, quę Eccleſiaſticorum ſunt, quas habitant eorum coloni, quo autem fundamento id faciunt laici? Non quia illæ domus Eccleſiaſticorum ſint, nám bona Eccleſiaſtica grauarentur, quod eſt illicitum; Non quia colonorum, quia earum non ſunt domini: Non ratione fructuum, quia colonus nullos ex ea domo percipit, quos ſuos faciat, vt percipit ex prædijs. Ergo non alia de cauſa id fit, niſi quia eſt quid pertinens ad prædia Eccleſiæ, quæ colit. Quod ſi ita eſt, ſicut ob prædiorum octauam partem dicuntur grauari, ſeu pro octaua parte fructuum ex ijs collectorum, ſic militum hoſpitatio deberet eſſe pro octaua parte domus. Annuitisne ita fieri? At ego nunc contendo nec pro octaua ea parte poſſe colonum compelli ad hoſpitationem militum,

nam

nam hæc octaua pars domus eſt libera, & exempta, ſicut ſunt reliquæ ſeptem partes. Tota enim domus eſt Eccleſiæ, atq; adeo tota eſt exempta, ergo quęlibet etiam eius pars eſt libera, & exempta, cùm domus non poſſideatur per partes, ſed tota leg. qui vniuerſas ff. de acquir. poſſeſ. leg. Eum qui ædes ff. de vſucap. ex qua habemus non debere diuerſi iuris dici partes à toto, vt etiam ex Cap. cognouimus 12. q. 2. & Cap. Cùm in tua de Decim; & gloſ. in Cap. Cùm dilectus 3. de prębend. Confirmatur quia in qualibet re diuiſibili pars minor cenſetur eſſe ſub maiori l. quęritur ff. de ſtat. hom. leg. Quod pediculis §. 1. ff. de auro, & arg Cap. quod in dubijs de conſecr. Eccl. vel Altar. cum Baldo in leg. 2. Cod. Communia de leg. ergo cùm octaua pars domus ſit minor quàm ſeptem aliæ, erit illa ſub his, atq. adeo exempta ſicut illæ.

3 Licet autem conceſſerimus Principem laicum colonis Eccleſiæ pro fructibus collectis ex prædio huius, & factis colonorum, poſſe aliquod grauamen imponere, Recordetur tamē Princeps eos fructus eſſe ipſorum colonorum alimentum, eisq; contingere pro operibus manuum, & laboribus, ideoq; eſſe ſudorem pauperum, mercedemq; eorum, quare ęquum eſt pro ijs non grauari, aut ſaltem modiciſſimè, cùm non habeant coloni ſuperflua ad ſuum, familiarumq; ſuarum victum & veſtitum.

Imo cùm fructus Colono ab Eccleſia concedantur pro expenſis, quas ipſa faceret, ſi per proprios ſeruos ſuas poſſeſſiones coleret, non debet ille grauari, ſicut non grauarentur ſerui, in quorum locum ſubrogantur coloni, ſub rogatum autem in locum vnius ſapit naturam, & eiuſdem iuris cenſeri debet, ac illud, in

cuius locum ſubrogatur l. ſi cum §. Qui iniuriatum ff. ſi quis caut. Cap. Eccleſia Vt lite pendente cum Bartolo in l. 1. §. Hi quibus ff. de leg. 3. Quòd vero ſeruis Eccleſiæ onera non ſint imponenda, habetur, vt paulò ante vidimus §. 2. n. 1. ex Cap. Eccleſiarum ſeruos 12. q. 2. Cap. Indicatum 89. d. 1. Cap. Generaliter 16. q. 1. leg. 1. & 2. Cod. de Epiſc. & cler. & ideo eſſe illos ſine vlla controuerſia exemptos dicit Martha de iuriſd. p. 4. caſu 111. n. 1. apud Duard. in can. 15. bul. cen. q. 8. n. 4. 5.

Adde, quòd fructus ſunt pretium laborum, & operarum coloni, ſicut autem non eſt æquum grauari aliquem propter opera ipſa, & labores, nec etiam æquum eſt grauari eorum pretium, nam pretium ſuccedit loco rei, & è contra leg. ſi & rem ff. de petitione hered. leg. ſi fundum ff. de leg. 1. cum glos.

a Pius V. conſt. XI. apud Seraph.

4 Vnde non immeritò Pius V. *a* exemit colonos Religioſorum ab oneribus, vt ſupra diximus, qui quidem vniuerſaliter loquitur, & ſine diſtinctione, an ea onera ſint impoſita ratione fructuum, an ratione prædiorum Eccleſiaſticorum neque an ſint perſonalia an realia, an mixta; quæ bulla licet forte pro ſtatu Eccleſiaſtico ſit facta, oſtendit tamen valde eſſe conueniens, vt vbiq; ſint exempti, cùm id iubeatur pro bebeneficiis, quę Religioſi conferunt in vniuerſam Eccleſiam, & ne cogantur Dei cultum deſerere, quę rationes vbiq; gentium vigent.

5 Aduerte autem, quòd aliqui Doctores docentes poſſe grauari colonos Eccleſiæ ob fructus, vt dictum eſt, non vniuerſaliter loquuntur, ſed de gabellis ad portas Ciuitatis, quę ſunt inpoſitę pro fructibus qui in Ciuitatem inuehuntur, nec debent idcirco adduci, vt aliqui adducunt, ad probandum poſſe pro prę-

dijs

diis, quæ colunt, grauari ſunt enim res diuerſę, & ideo ad terminos diuerſos eorum autoritas extendenda non eſt.arg. leg. fin. ff. de calumn. leg. Papinianus cauſ. ff. de minor. Nec dici poteſt Gabellam ad portas Ciuitatum poni gratia exempli, quod cùm ſit, non reſtringit regulam vniuerſalem, ſed declarat leg. Damni ff. de damn. infert. Etenim dato quòd ita ſit, exempla declarant in quibus terminis regula accipienda ſit ex gloſſa in Cap. Quod Dei de ſtatu Monachorum, & in legem Prima. §. Quod vulgo ff. de vi arm. Quare cùm exemplum ſit de onere pro fructibus factis colonorũ, non eſt ad prædia extendenda doctrina, quæ non ſunt ipſorum. Et preterea ſeparata eſt ratio Eccleſiæ, & colonorum ipſius in fructibus, non in prędiis, quę ſunt Eccleſiæ, non illi, cùm ſunt facti eorum, & ideo hos grauari poſſe, ad mitti poteſt, non illa, ratione quorum, inter Dominos, & Colonos ſit veluti quidam contractus ſocietatis, in qua Domini ponunt prædia, Coloni opera, & in fine anni diuiduntur fructus, & ideo ratione prędiorum non ſunt ſeparati Eccleſia, & colonus eius, ſunt autem ratione fructuum poſtquam facta eſt ſeparatio, & diuiſio.

Aliqui etiam ex dictis Doctoribus loquuntur de Decimis, quæ ſoluuntur Eccleſiæ, quas debent Coloni, etiamſi fortè Dominus ſit exemptus, quia debetur pro fructibus collectis, & de iure Diuino, atq; idcirco non eſt Doctrina applicanda oneribus, quæ iure humano imponuntur pro prædijs à laico Principe.

Alii aliqui loquuntur de mercibus, ob quas debetur gabella. Quare nec eorum doctrina extendenda eſt ad caſum noſtrum. Prædictos Doctores adducit The-

ſaurus

ſaurus in ſua deciſione 116. apud quem eos vide, & præſertim Federicum de ſenis conſ. 111. quem aliqui ſequuti ſunt.

6 Illud etiam hìc notandum eſt multos Doctores *a* docere colonos Eccleſiæ eſſe exemptos ab oneribus perſonalibus exceptis Angarijs, & Perangarijs in Aduentu Principis. Quare ſi pro alijs compelluntur, de facto, non de iure grauantur, & docent cum Baldo Socinus, & alij, *b* quod verum puto reſpectu onerum, quæ cauſa prediorum imponuntur, non reſpectu eorum quæ cauſa fructuum, & reſpectu priorum puto eſſe exemptos ab angarijs etiam; & Perangariis, cùm militet eadem in omnibus ratio, quia predia non ſunt colonorum, & ſunt exempta ab omnibus oneribus ſaltem extraordinariis, cùmq. Domini Eccleſiaſtici ſint exempti, & ideo grauari non poſſint, nec poſſunt eorum loco grauari eorum coloni, quia æquitas, ac iuſtitia poſtulat, vt vnus pro alio non grauetur leg. Vni Cod. Vt nullus ex vica. leg. Non debet alteri, ff. de reg. iur. & quia quod vna via non poteſt haberi, alia obtineretur, quod eſt contra iura aliàs citata preſertim hoc capite 51. n 2.

7 Si tamen pro Dominis Eccleſiaſticis iniuſtè grauentur, & vexentur eorum coloni, non puto veram Baldi in margine citati, & aliorum cum ipſo Doctrinam, poſſe eos ſe indemnes conſeruare per retentionē partis Dominicę fructuum, quia Gabellæ, Datia, Collectæ, & huiuſmodi pertinent ad ſolum Dominum leg. ędiles. ff. de via publ. l. litibus §. vlt. ff. de agr. & cenſ. Ratio noſtra eſt, quia Domini Eccleſiaſtici non ſunt cauſa huius damni colonis, nec ipſis volentibus, & conſentientibus fit, ſed inuitis, & contradicentibus, non ergo tenentur ad illud iniuſtè illatum

a Burſat. conſ. 25. & 42 n. 14. & 16. Alba conſ. 44. nu. 14. Botta conſ. 87. n. 2. & 24. & 25. inter conſ. Rimin. Sen. l. 4. Decian. cōſ 51. n. 42. & alij apud Galliam conſ 59. ex Gattico.

b Bald. in l. cum duobus §. ſi in coeunda ſub notab 4. ff. pro Soc. Soc. cōſ. 119 l. 1. n. 6. citar s Io. de Plate. & Andream de Bara. in l. Hi penes C. de agr. & cē. Feſta'. de æſt. p. 4. n. 52. citantur etiam apud Thuſ. u. occia concl. 136. n. 7. Bartolus in l. Priuat C. de excuſ. muo. Ripa l. 2. reſp. 22. n. 14. Iaſō in l. 1. n. 31 C. de iur. Emphyt. Sylua cōſ 9. vbi multos citàt pro vtraque par. & dicit hanc eſſe tutiorem & veriorem.

illatum damnum reſarciendum, ſicut non tenentur reſarcire damnum à furibus, aut graſſatoribus per vim factum colonis ſuis. Secundò non tenentur ipſi ad ea onera, & gabellas, ergo ſi ab alijs exigantur pro ipſis, iniuſtitia committetur ab exigentibus, at iniurias, & damna iniuſtè illata in ſuos colonos non tenetur Dominus reſarcire, & compenſare, ſed ille, qui ea infert, aut cuius cauſa inferuntur, ergo non poſſunt coloni partem dominicam fructuum retinere pro ijs damnis, non ſecus ac ſi cùm me ſpoliare Graſſatores non poſſent, in amicum meum, ac ſocium inſilirent, aurumq; auferrent, non ego tenerer illud reſtituere, nec ille in compenſationem poſset retinere, quod mihi deberet, non alia de cauſa, niſi quia iniuſta cauſa eius damni non fui, ita etiam in noſtro propoſito accidit.

8 Nec leges à Bartolo allatæ quicquam quo ad hoc probant, nam verum quidem eſt, Gabellas, Datia, Collectas, & huiuſmodi pertinere pro fructibus ad Dominum, at non rectè inde infertur Eccleſiaſticos debere illa pro fructibus à colono ex ipſorum poſſeſſione habitis, nam eorum Eccleſiaſtici non ſunt Domini, ſed ipſi coloni, loquimur enim de contingentibus ipſi colono. Et ſi leges loquerentur de oneribus prædiorum, nihilominus non rectè inferretur, eoſdem Eccleſiaſticos eſſe obligatos ad collectas, & alia huiusmodi, quia ſunt exempti ab oneribus, & ideo, ſi hæc exigantur à colonis, cùm iniuſtè exigantur, ad nihil tenentur Domini atq; idcirco eorum fructuum partem non poteſt ſibi colonus retinere.

9 Nec puto aliquid roboris habere rationem Feſtaſij, nempe ſi coloni pro fructibus ſuis ex poſſeſſione Eccleſiæ collectis grauarentur, duplici grauamine

afficerentur

afficerentur ob eoſdem fructus, laboribus videlicet in colendo Eccleſiæ agro exantlatis, & Vectigalibus, videtur autem contra æquitatem aliquem grauari duplici onere ob eandem rem, teſte Bartolo, & alijs, *a* & videtur contra leg. Titia §. Qui in vita ff. de leg. 2. Quia non eſt nouum iuſtè aliquem grauari duplici onere pro eadem re, vt patet ex lege ſi pendentes §. Si quid Cloacarij ff. de vſufr. vbi conductor fundi vectigalis ſoluit vectigal Municipio, & tributũ fiſco: & patet ex vſu, nam idem grauatur onere decimæ ſoluendæ Eccleſiæ, & tributi Principi laico pro ijsdem fructibus; nam ſatis eſt diuerſos eſſe reſpectus, & vnum onus vno, aliud alio intuitu deberi.

a Bart. in l. Priuatæ C. de excus. mũ. Petr. Vbald. conſ. ?. poſt trac. ? collectis. Thusc. u. onera concl. 136. & 138. n. 23. citatq; Roman conſ. 161. n. 2. ſed. de ſẽ. conſ. 302. Decian. cõs. 285. Paris cõs. 25. n. 84. l. 1. Gloſſa in l. 1. C. de mul. & in quo loco.

§. IV. *Emphyteuta Eccleſiæ, an poſſit grauari.*

1 Qui Doctores eximant Emphyteutas Eccleſiæ ab oneribus.
2 Qui non eximant eoſdem.
3 Praxis circa hoc ſeruanda eſt.
4 Si rationes ponderentur, idem de ipſis dicendum eſt, quod de Colonis dictum eſt quoad fructus.
5 Quo ad prædia cum diſtinctione loquendum eſt, & qua.
6 Aliorum diſtinctio circa hoc.
7 Non admittitur.

1 Dubium autem hic eſt, an quod diximus, de Colonis Eccleſię ſit etiam dicendum de eius emphyteutis. Res enim apud Doctores videtur valde controuerſa. Eximunt enim eos ab oneribus Bartolus, & alij, *b* quia Emphyteuta Domini non obligati ad onera, ab his etiam eſt exemptus leg. Priuatæ ff. de excuſ. mun. vbi emphyteuta fiſci non tenetur ad onera, quia Fiſcus

b Bart. in leg. Priuatæ ff. de excus mun. Io: de Plata ibid. Alex. in l. licitatio ff. de public. §. mercatores & in l. 4. ff. de re iud. c. & in l. lucius ff. ad munic. §. idem reſpondet, & in l. Reſcripta ff. de mun. & honor. & in l. 1. C. de ann. & ti ib. in addit. ad Bart. Fach. l. 1. controu. iur c. 91. Petr. Vbald. conſ. 2 n. 4. et ſeq. Bald. in l. 1. c. de iur. Emph. Duen. Felic. Surd. Martha apud Barbos. de vniu. iur. Ec. l. 1. c. 39. §. 5. n. 62.

Fiſcus non tenetur. Id probat Felicianus à ſolis in append. commentarij de cenſibus ex deciſione Regij Pinciani Prætorij pro collegio D. Illephonſi Compluti contra concilium oppidi, quod prætendebat imponere onera Emphyteutis eius Collegij. Et ex deciſione Curię Complutensis pro monialibus S. Claræ, bis enim, aut ter declarauit Emphyteutas earum eſſe exemptos. Idemq; declaratum fuiſſe ait à Vicario Generali Complutenſi pro Emphyteutis Monaſterij conceptionis in Oppido Conchenſi & à Conſeruatore Academiæ Complutenſis, & à Nuntio Apoſtolico.

2 Alij verò *a* negant Emphyteutam gaudere hoc priuilegio; eorum ratio nititur praxi.

3 Totum negotium videtur niti praxi, quare vbi ea eſt, ſeruanda erit. vbi non eſt, nullum erit Emphyteutarum priuilegium: Ea autem fortè in vno loco adeſt, in alio nequaquam.

4 Si rationes ponderemus, puto idem dicendum eſſe, quod de Colonis diximus, Poſſe ſcilicet pro fructibus ex re emphyteutica Eccleſię collectis, & ipſorum factis grauari, quia ſunt res laicę.

5 Quo ad grauamen pro prædijs: diſtinguendum videtur, Aut Emphyteutę ſunt ad certum tempus, vt nouem annorum, vel ad determinatas generationes: Aut ſunt ad tempus indeterminatum, vel pro omnibus eorum generationibus, vel pro omnibus ijs perſonis quibus dederint, & cõceſſerint. Si primũ, non puto poſſe Emphyteutas Eccleſiæ pro prędio eius grauari, quia ea poſſeſſio ęſt Eccleſiæ, & ideo grauari nõ poteſt à laico; Si Secundum puto poſſe grauari, quia prædium illud non videtur eſſe Eccleſiæ, cùm laicus liberam de eo diſponendi facultatem habeat, nec a-

a Valaſc. tr. de iur. Emphyt. q. 17. a n. 1[illegible]. ad 16. Io: Garz. tr. de expen. & melior. c. 12. n. 69. 70. Ang. conſ. 206. Boer, decis. 214. Felin. in cap Eccl. S. Mariæ de conſt. n. 99. & alij apud Felic in append. com. de cens. ex Gattico, & apud Thuſc. . .onera concl. 138 n. 14. & ſeq. Penna conſ. 66 Menoch. de arbitr. cas 180. [illegible].8. & conſ. 75. n. 62. cum ſeq.

aliud ius ſit Eccleſiæ, quàm penſionis impoſitæ recipiendę. Sic ut etiam cùm ipſa emit cenſum ſuper laici poſſeſſione, ad onera tenetur Cenſualiſta, quia ea poſſeſſio eſt laici, non Eccleſiæ cuius tantùm eſt ius percipiendi ex ea tot fructus, vel determinatam pecuniæ ſummam.

6 Aliis alii diſtinctionibus vtuntur, vt Iulius Clarus, *a* qui diſtinguit, an Emphyteuta modicam penſionem ſoluat Eccleſiæ an magnam, ſeu fructibus poſſeſſionis in Emphyteuſim acceptæ correſpondentem: In Primo caſu vult teneri Emphyteutam ad totum onus. In Secundo ad ratam fructuum, quos facit ſuos. Iaſon & alij *b* ſic diſtinguunt, vel Emphyteuta, idem ait de colono, ſoluit in pecunia penſionem Eccleſiaſtico, vel in fructibus; Si primum, tenetur ad onera; Si ſecundum, nequaquam. Vide Thuſcum u. onera concl. 121. & concl. 138. n. 20.

a Iul. Clar. in §. Emphyteuſis q. 46.

b Iaſon in l. 1. C. de iur. Emphyt. n. 32. St. cons. 21. l. 2.

7 Verùm ſiuè penſio ſit magna, ſiuè parua, ſiuè in pecunia ſoluatur, ſiuè in fructibus, non facit, quin, quod ſupereſt ſoluta penſione, ſit res laica, atq; adeo quin ſubſit imperio laici Principis. Idcirco quæ nos adduximus, meliori niti videntur fundamento.

CA-

CAPVT XXIV.

An bona patrimonialia Clericorum grauari poſſint à laico Principe.

1 *Qui Doctores negent grauari à Principe poſſe bona patrimonialia Clericorum.*
2 *Qui id aſſerant.*
3 *Bona patrimonialia Clerici defuncti alienata in perſonam non exemptam, non ſunt exempta ab oneribus publicis.*
4 *Ex conſuetudine aliquorum locorum, bona patrimonialia Clericorum non ſunt exempta.*
5 *De iure tamen ſunt exempta.*
6 *Rationes varię adducuntur, cur ſint de iure exempta bona Clericorum.*
7 *Obiectioni reſpondetur, aſſignaturq; diſparitas, cur bona laici non ſubditi Principi poſſint grauari, non vero bona Clericorum.*
8 *Eadem exemptio duabus alijs rationibus probatur.*
9 *Clerici ſunt exempti ab oneribus à laico Principe impoſitis, etiam vt Ciues, & vt Domini temporales, & conſuetudo contraria, niſi ſit à Papa approbata, eſt iniqua iuxta Suarez.*
10 *Bona patrimonialia Clericorum æquiparantur Eccleſiaſticis quo ad exemptionem de iure.*
11 *Aliud ſenſerunt aliqui, ſed nullus Theologus.*
12 *Bulla cœnæ quo ad hoc quomodo explicetur.*

BReuiter hac in re dicam quod ſentio, non enim noſtri videtur inſtituti, qui agimus de bonis

Eccleſiaſticis. Ne tamen res adeo controuerſa hiſce temporibus omittatur, hanc quæſtionem quaſi pro corollario affero, non vt eam decidam, ſed potius, vt quid Doctores hac in re ſentiant, innoteſcat.

1 Negant poſſe à laico Principe grauari patrimonialia bona Clericorum quàmplurimi Doctores, *a* quia Clerici non ſunt ſubditi laico Principi, quocirca ab eo compelli non poſſunt ad ſolutionem onerum. Verùm hìc non agimus de poteſtate compellendi Clericos, quos iure à laico compelli non poſſe in perſona ex dictis in hoc tractatu ſupponendum eſt: ſed de poteſtate obligandi eorum bona patrimonialia ad aliquid exhibendum, vt obligare poteſt bona laicorum. Quod eſſe poteſt ſine vi facta perſonæ, ſiue deinde accipiantur à colonis, ſiue in area ipſa fructus ſufficientes ad onus impoſitum ſoluendum, ſiue alia via, cùm eſt exigendum. Nam licet perſona non ſit ſubiecta Principi laico, bona eius poſſunt eſſe ſubiecta, de quo hìc quæritur, & aliquos citat Tiraq. de retract. lignag. §. 32. gloſ. 1. n. 81. & Farin. tit. de Inq. q. 8. n. 21. qui dicunt ratione bonorum trahi poſſe Clericum ad ſeculare tribunal.

2 Non eſſe exempta ea bona aiunt Caſtrenſis, Innocentius, Bartolus, & alij *b* qui negant huiuſmodi bona ſequi perſonam, & eius priuilegia, quod tamen non probant, nec forte probare poſſunt, cùm bona ſint acceſſoria perſonę, & ideo ſequantur illam, vt rectè docet Felin. in cap. Eccleſię S. Mariæ de Conſt. verſ. & ſimiliter infert. vide infra num. 11. contrariam. Qui Felinus ibi verſ. Sed nihilominus, admittit exemptionem eorum bonorum in caſibus iure expreſſis, non autem in alijs. Sic etiam Bartolus conſ. 180. n. 50. ait ea bona regulariter non ſubeſſe

a Feſtaſ. tr. de collect. n. 563 Bart. conſ. 180 l. 1. Franc. Tigrin. in conſ. Bart. 44. l. 2. Iaſ. in l. Placet fin. C. de S. Ec Aegid. Bellã. conſ. 45. n. 4. Abb. conſ. 13. et 6. l. 1. d. 2. Barbat. in cap Eccl. S. Marię n. 40. ſeq. de conſt. vbi decem fundamẽtis id probat Suar. contra Reg. Ang. l. 4. c. 24. n. 4. vbi alios citat, et alij citantur à Fragoſa in regim. reip. p. 1. l. 2. c. 4 §. 3. n. 314. vt Martha Velaſq. naſiẽ zõ vide Azor. t. 3. l. 5. c. 19. q. 7.

b Caſtr. conſ. 353. l. 1. Innoc in c. poſtulaſti de foro com-pert. Bart. in l. Reſcripto §. fin. ff. de mun. et honor. u. Thuſcum, u. Bona patrimonialia Clericorum concl. 115. et 114. Oldrad. cõſ. 17.

laicis

laicis, ſed in caſibus iure expreſſis, quem ſequitur Decius in Cap. Epiſcopus de prēb: nu. 18. & in Cap. Eccleſia de conſt. n. 65. cum ſeq. in gloſſa 2. Verùm ſi de iure Canonico loquantur, ſi quod daretur circa ea, admittendum eſſet in caſibus ab eo expreſſis ita eſſe, ſed nullum affertur, quod huiuſmodi aliquem caſum habeat. Si de Ciuili, id eſt in controuerſia, an Princeps laicus poſſit ea grauare.

Idem Felinus omnino vult eſſe exempta bona patrimonialia, ad quorum titulum facta eſt ordinatio in ſubdiaconum, quia hęc ſunt ſubrogata loco bonorum Eccleſiaſticorum, & ideo habent eadem priuilegia. Cui tamen Decius vbi ſupra contradicit. apud Thuſcum u. Bona concl. 114.

3 Vt res expediatur, Dico primò bona patrimonialia Clerici defuncti, ſeu ab eo alienata in perſonam non exemptam, non eſſe exempta, quia Priuilegium exemptionis eſt ratione perſonę, non bonorum, & ideo eſt perſonale. extincta ergo, aut mutata perſona, extinguitur priuilegium §. fin. Inſtit. de vſufruct. Quare ſi à laico hærede Clerici vendantur bona iſtius, debebit gabellam, ſi qua erit impoſita vendenti, nam hæreditas licet perſonam defuncti repræſentet, non vera tamen, sed ficta eſt reprēſentatio, & ideo priuilegium clericale in eam nō tranſmittitur: idq; quamuis clericus iuſſerit in teſtamento, eam vendi Titio mille aureis v. g. quia ipſe non contrahit cum Titio, hic enim eo viuente non conſenſit ei emptioni, & ſi conſentit poſt eiùs mortem, non contrahit cum teſtatore, ſed cum venditore laico. a

4 Dico ſecundò ex conſuetudine in multis locis non habere exemptionem bona patrimonialia multorum Clericorum. In Hiſpania ex conſuetudine bona Clerico-

a Fragoſ. in regim. reip. p. 1. l. 2. d. 4. §. 3. n. 317. Laſſarte de Decim. vendit. c. 19. n. 40.

Clericorum in minoribus conſtitutorum ſoluere tributa docet Suarez contra Reg. Angl. l. 4. c. 27. & alios citat Diana 1 p. tr. 1. reſol. 35. aſſerentes in quibuſdam Regnis Clericos in minoribus conſtitutos, ſi beneficium non habeant, nec Eccleſiæ alicui inſeruiant, non eximi ab onere Gabellarum, inter quos eſt Leſſius de iuſt. l. 2. c. 33 d. 5. n. 38. Quæ conſuetudo vt ſit licita, ſupponitur à Summo Pont. approbata. Iuſta autem cauſa eam approbandi eſt commodum Principum, qui ob multitudinem huiuſmodi Clericorum graue damnum paterentur, ſi eorum bona eſſent exempta. Vbi locorum iſta conſuetudo ſit, & an in Ditione Mediolanenſi vigeat, Neſcio, viderint laici, & diligenter de ea inueſtigent, ne cenſurarum nodis innodentur.

5 Dico tertiò iura, & rationes eximere ab oneribus bona patrimonialia Clericorum. Iura quidem, quia vniuerſaliter loquuntur, atq; non ſolum Eccleſiaſtica, ſed etiam patrimonialia Clericorum comprehendunt. Et in bulla cęnæ can. 18 & cap. non minus de immun. Bona Eccleſiarum, & Clericorum eximuntur ab oneribus laicalibus, quę bonorum diſtinctio oſtendit per bona Eccleſiarum intelligi Eccleſiaſtica, per bona autem Clericorum intelligi patrimonialia, & capita 1. & 3 de immun. Eccl. in 6. idem ſuadent. Potuit autem Papa id ſtatuere, quia habet eamdem autoritatem in bonis patrimonialibus Clericorum, quam Princeps laicus in bonis laicorum iuxta Abbatem in cap. Conſtitutus n. 3. de relig. dom.

6 Prima ratio eſt illa, quia bona ſequuntur perſonam, vt docuit Felinus, *a* eiq; ſunt acceſſoria, & ideo obligari bona non poſſunt, quin grauamen, in perſonam feratur, eamq; obliget ad ei ſatisfaciendum.

a Fel. in c. Eccleſ de con. n. 8. u. & ſimiliter infert.

At

At lex laica Clericos obligare non poteſt, atq; adeo nec circa eorum bona aliquid diſponere, cùm non poſſit obſeruari, niſi per perſonam, in quam nulla eſt laicorum iurisdictio. Et ſi auferantur aliqua bona Clericorum ipſis nolentibus, vt onera ſoluant; fit eis iniuria, cùm rebus ſuis priuentur ab ijs, qui nullam in eos habent iuriſdictionem, quod maximè verum erit, ſi vis aliqua inferatur eorum bonis, licet non inferatur perſonę. Secunda ratio eſt, quia Papa poteſt bonis patrimonialibus Clericorum onera imponere, ſi ergo Princeps Laicus id poſſet, deterioris conditionis eſſent Clerici, quàm laici, cùm his Princeps tantùm laicus poſſit iubere onera, illis tum hic, tum Eccleſiaſticus. Tertia ratio eſt quia cùm perſona eſt exempta à iuriſdictione, videtur etiam eſſe exempta à tributis, nam tributorum impoſitio eſt actus iuriſdictionis, at perſona clericorum eſt exempta à iuriſdictione, ergo erit etiam exempta à tributis.

7 Quòd ſi dicas: Subditus Ducis Parmæ v. g. habitans Parmæ, & habens bona in ditione Mediolanenſi, non eſt ſubditus Principi Mediolanenſi, & tamen bona grauari poſſunt, ergo etiamſi Clerici non ſint ſubditi Principi laico, poterunt eorum bona, quæ non ſunt Eccleſiaſtica, ab hoc grauari. Reſpondeo diſparem eſſe rationem, quia Clericus ob ſua priuilegia, neque actu, neque aptitudine eſt ſubditus. nunquam enim trahi poteſt ad forum ſeculare, nec à Principe laico vi iuriſdictionis cogi; at laicus extraneus extra ditionem manens, licet actu non ſubijciatur iuriſdictioni Principis, extra cuius ditionem eſt, aptitudine tamen eſt ſubditus, quia ſi transferat domicilium in eius Principatum, ei erit ſubditus. Imo ratione bonorum cenſetur actu eſſe in

co loco, in quo ea ſunt, atque ideo cenſetur eius iuriſdictioni ſubiectus, cùm cenſeatur eſſe in loco ei ſubiecto, licet per accidens dum manet in alia ditione non ſit ei quo ad perſonam ſubditus, & eo impedimento ſublato fit talis. Clericus verò, ſiuè in eius ditione ſit, ſiuè non, nunquam eius iuriſdictioni ſubijcitur.

8 Adde quòd ſicut ęquum eſt, vt viri inſignes in rep. eximantur à tributis ratione bonorum patrimonialium, ita etiam vt perſonę Deo dicatæ. Demum tributum eſt ſignum ſubiectionis laico Principi, at Clerici non ſunt ei ſubięcti neque quoad perſonam, vt eſt certum, quoad bona Eccleſiaſtica, vt ſupra diximus, neque quoad patrimonialia, quæ cùm ſint acceſſoria perſonæ, ſequuntur naturam Principalis Reg. Acceſſorium de reg. iuris in 6.

9 Nec refert quòd ea bona ſint merè temporalia, & Clericorum, non vt Clericorum, ſed vt Ciuium, & vt Dominorum temporalium; nam Clerici ſunt ſimpliciter exempti, atq; adeo etiam vt ciues, & vt temporales Domini. Ita Suar. contra Reg. Angl. l.4. c. 24. & 25. Qui damnat tamquam iniquam conſuetudinem contrariam, niſi ſit à Papa approbata. Poſita autem hac approbatione ſupererit examinandum, an per bullam cænę ſingulis annis reuocetur; de quo viderint alij. Mihi enim ſatis ſunt quæ dixi. Videri de dictis poteſt Thuſcus, u. Bona patrimonialia Clericorum Concl. 114. Lugo de iuſt. & iur. t. 2. d. 36. ſect. 7 num. 103.

10 Ex dictis patet quoad exemptionem à tributis de iure bona patrimonialia Clericorum, æquiparari bonis Eccleſiaſticis, licet non ſint ſacra, vt hæc, & ad pios vſus deſtinata, quia exemptio hac non nititur

Sanctitate

Sanctitate, ſed abſoluta exemptione perſonæ, cuius ea bona ſunt, cuique adhærent. Ius autem tributorum inhæret bonis non per ſe, & abſolutè ſpectatis, ſed ratione perſonarum, ſub quarum dominio ſunt, quare ſi perſona eſt omnino exempta, etiam eius bona ſunt exempta. Ita ſentiunt pleriq; Doctores, tum Theologi, tum Canoniſtæ, tum Iuriſtæ, citat Diana multos, *a* cum deciſione Rotę Rom. in vna Albanenſis Gabellæ die 28. Iun. an. 1630. coram Merlino, quæ aſſerit dicta bona patrimonialia Clericorum eſſe immunia ab oneribus laicalibus ob dignitatem perſonarum, quę dignitas influit immunitatem in ipſa bona, illa enim adhęrent perſonę Clerici, nec perſona dici poteſt plenè, & perfectè exempta, niſi etiam illius bona exempta ſint.

a Dian. p. 1. tr. 2. res. 39. & 5. p. tr. 1. res. 26. Greg. Lopez, Rouitum Antonium de Morinis, Martham, Imol. Rimin. iun. Arclud. Bald. Gemin. Barbos. Tamburin. Caſtr. Palaum Suar. Filliuc. Layman. Regin. Leſſ. Azor, & alios.

12 Contrariam opinionem tenuere aliqui, vt Bobadilla tomo Primo l. 2. c. 18. n. 260. vbi citata lios. *b* etiam Nauar. id tenuit in man. cap. 27 n. 118. qui tamen cap. 17. n. 202. ſibi contrarius videtur, cùm doceat incurri cenſuras bullę cænæ ab ijs, qui exigunt à Clericis pedagia, aut exigi iubent etiamſi quod vehunt, ſit de eorum patrimonijs. Addi poteſt Carolus de Graſſis de effect. cleric effect. 3. n. 178. vbi vult Clericos debere vectigal, ſi fructus collectos ex proprijs prędijs vel Eccleſiaſtcis vellent aliunde exportare, vt carius venderent, quia cenſet id eſſe negotiari. Quod fundamentum eſt falſum, vt ex leſſio, Molina, Alterio, Duardo, Maldero, Tannero, Rebellio, & alijs probat Diana tr. 1. res. 26. 5. p. Addi etiam poſſunt Melchior Phębus apud eundem, Palatius; Azeuedus, Ramirez, qui cenſent Clerico quoad bona patrimonialia reputari vt laicos.

b Glos. in c. ſimiliter. 16. q. 1. & ibi Archid. Glos in c. Epiſcópor. poſſeſſiones ead. q. 4. gloſ. in cap. quam quam de cens in 6. vbi Decius dicit eſſe communem opinionem Odr. Aufrer. in att. de afflict. Ficardũ, Couar. Io: Andr. ſpecul. Car d. Felin. Barbà. Brachin in u. Clericus conuenitur ve. ſ. Clericus regulariter, Cacheranum Decianum Germanium.

Vides nullum Theologum cenſere bona patrimonialia

nialia

nialia Clericorum ſubiacere tributis à laico Principe impoſitis, Aut ob ea trahi poſſe ad ſeculare tribunal, quod fieri poſſe negant Tiraquellus, & Farinacius hic ſupracitati initio capitis n. 1. qui aduertunt contrarium ſentientes non loqui de iure, ſed de conſuetudine locali. Couarruuias pract. q. c. 31. n. 5. u. 2. Sigismundus Scaccia l. 1. de iudic. c. 11. n. 3. Villallobos in commun. opin. u. Clericus n. 70. Suar. l. 4. cõtra Reg. Angl. c. 14. n. 11. Caſtr. Palaus. t. 2. tract. 12. d. vnic. pun. 7. n. 2. vbi prædictos citat, & alij.

12. Qui locum bullæ cænæ vetantis imponi onera Clericis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis ſuper bonis, fructibus eorum, Monaſteriorum, Eccleſiarum, & beneficiorum, explicant quòd diſtinguantur eorum bona à bonis Eccleſiarum &c. non quia per eorum bona intelligantur patrimonialia, ſed quia intelligantur vel ea bona quæ ſingularibus perſonis Clericorum applicantur, vel fructus, qui collecti in eorum dominium tranſeunt: idq; poſita opinione probabiliori aſſerente Eccleſiaſticos eſſe dominos bonorũ Eccleſiaſticorum: In alia autem opinione aſſerente eſſe tantùm adminiſtratores, non poſſunt intelligi niſi fortè bona eis data in patrimonium, vt poſſint Ordines ſacros ſuſcipere, quæ poſt eorum Mortem in ius laicorum redeunt. Quæ explicatio etiam retineri poteſt in alia opinione; Quare cùm ſit difficile huiſmodi explicationes impugnare, cùm nullum ius declaret, quid per eorum bona intelligatur; ſolùm rogabo hac in re Principes, ac Magiſtratus, ne errent, vt Doctores Theologię peritos diligenter conſulant, ſuorumq; locorum approbatam à Sum. Pontifice conſuetudinẽ. Quod in alijs etiã rebus ad conſcientiã ſpectantibus vt faciant enixe precor, nec Iuris conſultorum

aliquo.

aliquorum tantũmodo ſententię acquieſcant, etenim, vt ait D. Thomas quod l. XI. a. 9. Decretiſtę plus ſequuntur ius humanum, quàm diuinum, & ideo errant; illudq; eiuſdem paruis mutatis vſurpari poteſt. Inconſonum, & Deriſibile eſt vt conſcientiæ quietem, & animę bonum qærentes (ait ille) Sacrę doctinæ profeſſores iuriſtarum gloſsulas in autoritatem inducant. Opuſc. 10. c. 13.

Certè cap Quamquam de cens. in 6. dicit Res proprias Clericorum eſſe exemptas, quas non cauſa negotiandi deferunt. Verùm per res proprias dicent intelligi res ab ipſis emptas ad ſuum vſum, aut donatas, aut aliter acquiſitas: nec eſſe ſermonem de bonis patrimonialibus; Quę explicatio non tollit, quin bona patrimonialia Clericorum ſint res proprię ipſorum, vnde videtur explicatio aliquantulum limitata.

CAPVT XXV.

An imponentes onera Eccleſiaſticis, exigentes ea impoſita, aut non impedientes exigi, ſint excommunicati.

1 *Adducuntur iura imponentia excommunicationem.*

2 *Verba bullæ cœnæ in canone 15. & 18. adducuntur.*

3 *Principes, ac Magiſtratus grauantes Eccleſiaſticos oneribus non debitis, ſunt excommunicati.*

4 *Conſuetudo contraria non excuſat ab incurrenda ea cenſura.*

5 *Nec priuilegia olim conceſſa.*

6 *Quomodo non excuſet ab incurrenda excommunicatione ſtatutum grauans bona non nominans Eccleſiaſticos expreſsè. Quomodo ea vitari poſſit.*

7 *Tacitus Papę conſenſus non ſatis eſt, vt licitè grauentur Eccleſiaſtici.*

8 *Non excuſantur ab excommunicatione laici imponentes onera Eccleſiaſticis, ne laici nimis grauentur, aut ob defenſionem Reipub.*

9 *Non eſt probabilis, nec communis opinio concedens onera poſſe imponi à laico Principe, & ideo non excuſat ab excommunicatione.*

10 *Laici imponentes onera Eccleſiaſticis ſunt excommunicati etiamſi ea non exigant.*

11 *Exigentes ea onera ſunt excommunicati. Et an requiratur vt ſimul imponantur, diuerſitas eſt ſententiarum.*

12 *Impoſita onera Eccleſiaſticis recipientes ab ipſis etiam ſponte dantibus, incurrunt excommunicationem, ſecus ſi non ſint impoſita.*

13 *Quandonam à ſponte dantibus recipientes non incurrant excommunicationem.*

14 *Directè, vel indirectè quomodo grauentur Eccleſiaſtioi.*

15 *Cooperantes impoſitioni prædictæ incurrunt excommunicationem, & qui hi ſint.*

16 *Non impedientes exactiones ab Eccleſiaſticis, aut ſtatuta contra ipſos, an incurrant excommunicationem.*

1 Res eſt certa ob texrus, qui imponunt excommunicationem imponentibus, & exigentibus onera ab Eccleſiaſticis, aut eorum bonis, vt Cap. Quamquam de cenſ. in 6. cap. Aduerſus de immun. Clement. Quoniam de immun. cap. Nouerit de ſent. excom. ac demum Bulla cęnę in can. 15. & 18. De quibus vide Duardum: In Concilio Rom. 6. ſub Symmacho Papa celebrato anno 504. vendicantes indebitè bona Eccleſiaſtica, ſiuè mobilia, ſiuè immobilia, decernuntur anathematizandi; vt hęretici, niſi reſtituant: Concilium etiam Tridentinum Seſ. 22. cap. 1. de reform. inhærens alijs concilijs excommunicat vſurpantes bona Eccleſiaſtica; fructus &c.

2 Verba autem bullæ cænæ Canone 15. hęc ſunt, excommunicamus, qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, Pragmaticas, ſeu quęuis alia decreta in genere, vel in ſpecie ex quauis cauſa, & quouis quęſito colore, ac etiam prætextu cuiuſuis conſuetudinis,

aut

aut priuilegij, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vſi fuerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictæ ſedis Apoſtolicæ, ac quarumcumque Eccleſiaſticarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expreſsè præiudicatur.

Illa autem Canonis 18. hæc ſunt. Excommunicamus qui Collectas, decimas, taleas, præſtantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & alijs perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorumq; fructibus, reditibus, & prouentibus huiuſmodi, abſq; Rom. Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia imponunt, & diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita etiam à ſponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per ſe, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel fauorem præſtare non verentur &c.

3 Ex quibus patet primò Principes, ac Magiſtratus iubentes Eccleſiaſticos onera ſoluere, aut ſubire non debita, vt ſunt extraordinaria, & alia quæ ſunt impoſita poſtquam bona facta ſunt Eccleſiaſtica, eſſe excommunicatos vi canonis 15. quia faciunt aliquid, quod lædit libertatem Eccleſiaſticam, nam obligantur Eccleſiaſtici ad id, ad quod non ſunt obligati, nec poſſunt vti priuilegio exemptionis ab oneribus, quod Pontifices, & Imperatores conceſsere, ſubijciunturque ſtatuto laicorum, licet ab eorum ſubiectione ſint exempti, & ideo in quamdam ſeruitutem rediguntur, cùm ei obedire cogantur, qui nō eſt ſuus ſuperior.

4 Patet

4 Patet Secundò conſuetudinem non excuſare ab incurrenda cenſura, nam in textu ſunt ea verba Prętextu cuiuſuis conſuetudinis.

5 Patet tertiò nec Priuilegia ſuffragari olim conceſsa, nam in textu vetantur prædicta ſtatuta edi prętextu cuiuſuis priuilegij. Si quis tamen à Papa haberet priuilegium, vt non obſtante bulla cænæ poſſet ſtatutum edere, quo obligarentur Eccleſiaſtici ad onera ſubeunda, illudq; ederet, non incurreret excommunicationem.

6 Patet quartò etiamſi in ſtatuto non nominentur Eccleſiaſtici expreſsè, incurri excommunicationem. Si intentio ſit eos comprehendendi, aut ſi tractentur, ac ſi eſſent comprehenſi, nam textus ponit ea verba, *Tacitè, vel Expreſsè, Directè, vel Indirectè*. Vt excommunicatio vitari poſſit, oportet Principes, ac Magiſtratus declarare eo decreto non comprehendi Eccleſiaſticos, nec permittere vt eis, aut eorum rebus, ac colonis moleſtia inferatur, vt onera extorqueantur. Quamuis enim verè non comprehendantur Eccleſiaſtici laicorum ſtatuto, defectu horum iuriſdictionis in ipſos, tamen ſi laici ſe gerunt, ac ſi illi comprehenderentur, faciunt contra immunitatem Eccleſiaſticam, & incurrunt excommunicationem.

7 Patet Quintò non ſatis eſſe tacitum Papæ conſenſum, vt licitè grauentur Eccleſiaſtici, nam in canone 18. bullæ cęnę excommunicantur qui onera imponunt Eccleſiaſticis, & exigunt abſq; ſpeciali, & expreſsa licentia Romani Pontificis. Quare non ſatis eſſet eſse petitam à Papa licentiam, & ab eo negatam, vt vitaretur excommunicatio, nam non

adeſſet

adeſſet expreſſa, & ſpecialis, vt requirit textus.

8 An verò excuſentur ab excommunicatione laici imponentes onera Eccleſiaſticis, & exigentes ſine licentia Papæ expreſſa, quia ob neceſſitatem id faciant, ac Pietatis intuitu, ne laici nimis grauentur, Aut quia id non fiat in vim iuriſdictionis, ſed ob defenſionem reip. & in vim ęconomatus. Patere poteſt ex ſupra dictis in toto hoc tratactu, in quo oſtendimus non adeſſe hoc tempore neceſſitatem extremam, nec Principes, & Magiſtratus ęconomatus defenſione poſſe contra Eccleſiaſticos ſe tueri: & præterea textus excommunicat imponentes onera Eccleſiaſticis ex quauis cauſa, & quouis quæſito colore; Ac demum cùm adeſt Neceſſitas reip. alia iura præſcribunt modum, qui ſeruandus eſt, vt licitè grauentur Eccleſiaſtici; qui cùm non ſeruatur, non vitatur excommunicatio: Nam licet demus adeſſe iuſtitiam cauſæ ex parte ſtatuentium, neceſſitatem ſcilicet, aut bonum publicum, non tamen adeſt ex parte legis, ac ſtatuti, nec ſtatuentes habent aliquam autoritatem in Eccleſiaſticos, & ideo ius alienum vſurpant, & conſequenter grauiter peccant, & excommunicationem incurrunt. Vide Duard. in can. 15. bullæ cænæ q. 19. n. 1. 13. Adde quòd licet dicant laici ſe id facere in defenſionem reip. Non tamen ita eſt; nam reſp. conſtat ex laicis, & Eccleſiaſticis, tuentur autem ipſi vnam partem, Laicam ſcilicet, alteram nempe Eccleſiaſticam, grauant, vt altera ſubleuetur.

9 Nec ſe tueri poſſunt laici quaſi aduerſa opinio ſit probabilis, & ideo eam licitè ſequi poſſint, nam ſupra oſtendimus non eſſe probabilem cùm ſit contra certiſſima iura expreſſa: oſtendimus etiam non eſſe opinionem communem, & ideo non eſſe ſequendam.

10. Im-

10 Imponentes ergo onera Eccleſiaſticis, & bonis tum eorum, tum Eccleſiarum ſunt excomunicati, etiamſi ea non exigant, nam in canone 15 bullæ cænę nulla exactionis fit mentio, ſed impoſitionis tantummodo.

11 Vi autem canonis 18. incurrunt excommunicationem, qui dicta onera exigunt; An autem requiratur, vt ſimul imponantur, & exigantur, an verò ſatis ſit exigi, controuerſia eſt inter Doctores. Duardus ibi q. 4. requirit impoſitionem, & exactionem ſimul. Suarez verò de cens. d. 21. ſect. 2. n. 99. ſatis eſſe vult alterutram earum, cum quo ſentiunt Vgolinus in can. 18. bullæ cænæ §. 1. Sayrus ibid. Toletus ibidem Quorum autoritas pluris videtur facienda.

12 Cùm tamen ſunt impoſita onera Eccleſiaſticis, ea recipere ab ipſis etiam à ſponte dantibus non licet, & ſi recipiantur, incurritur excommunicatio, vt expreſsè habet canon 18. eiuſdem bullæ cænæ. Quare ſi nulla eſſent impoſita onera à Principe, vel Magiſtratu, vel Rep. aut Communitate, & nihilominus exactores ea ab Eccleſiaſticis exigerent, non incurrerent excommunicationem bullæ cænę, quia in textu ſunt ea verba, Et ſic impoſita etiam à ſpontè dantibus recipiunt. Sic ſentiunt Duardus in can. 18. bullę cęnę q. 19. Vgolinus, Sayrus, Viualdus. Similiter ſi in impoſitione onerum non eſſet facta mentio ſpecialis Eccleſiarum, aut Eccleſiaſticorum, & nihilominus exactores exigerent illa ab ipſis iuxta eoſdem Autores contra Alterium in can. 18. bullæ cænę cap. 3. non incurrerent excommunicationem bullæ cęnæ, ſed illam capitis; Quamquam de cens. in ſexto, vt docent Caietanus, & alij. [a]

[a] Caiet. in ſum. u. excommun. c. 39. Nau. in man. c 27. n. 6. ſi. 8. cnſ. 6 de cers. in con. Proſper. Aug. a. d. t. ad Quaſ. etam in ſum. bullę cęnæ u. Vectigal. limit. vlt.

Cùm autem bulla prohibet recipi onera impoſita

etiam a ſponte dantibus, intelligit, cùm recipiuntur, quamuis nulla vis, aut coactio intercedat, ſed petuntur, & dantur ob impoſitionem, & quaſi debeantur de iure, & multò magis ſi Eccleſiaſtici dent ad vitanda maiora incommoda, & moleſtias ab exactoribus, & alijs, etiam ſi nihil ab ijs petatur, ſic enim dant inuiti, licet videantur ſponte dare, nam ex circumſtantijs rationem habent probabiliſſimam ſuſpicandi vim eſſe ab exactoribus inferendam, vel ſibi, vel ſuis rebus, aut colonis. Similiter cùm ſoluunt onera, quaſi ea ſint debita, dant non voluntariè, cùm dent ex ignorantia exiſtimantes ſe eſſe obligatos.

13 Si verò ſcientes ſe non teneri, nec aliquid damni metuentes ab exactoribus, aut Magiſtratibus, & aliis, ſponte aliquid darent, Recipientes nullam incurrerent excommunicationem quia illi omnino liberè donarent, vt docent Suarez, Duard. & alij. *a*

14 Cùm autem in bulla cęnę excõmunicentur non ſolùm directè, ſed etiam indirectè grauantes Eccleſiaſticos, & ab iis exigentes, ſcias directè grauari, cùm ipſi Eccleſiaſtici immediatè grauantur, indirectè verò, cùm non ipſi, immediatè, ſed mediatè, & conſequenter, grauantur, vt cùm ipſorum cognati, Affines, aut Coloni vexantur oneribus, ſupra quàm debent grauari, nam grauamen hoc in Eccleſiaſticos redundat qui vt liberent ſibi coniunctos, aut colonos à moleſtia, ſoluent de ſuo, vel iis compenſabunt, quæ exactores abſtulerunt. Ita Azor, & Duardus, *b* Quid ſit directè, quid indirectè grauare Eccleſiaſticos Fuſius explicat Lugo t. 2. de iuſt. & iur. d. 36 ſect. 9. n. 135. cum ſeqq.

a Suar. de cens. d. 2. Sect. 2. n. 99. Duard. in cã. 18 bullę cęnę q. 16. Proſper Aug. addit. ad Quarant. in ſum. bullę cęnæ u. Vectigal limit. vlt.

b Azor. p. 1. l. 3. c. 13. q. 7. Duard. in cã. 18. bullæ cœnæ q. 17.

15 Nec ſolùm excommunicantur imponentes, & exigentes onera ab Eccleſiaſticis ſed etiam qui hæc procu-

procurant, aut auxilium, Conſilium, vel fauorem pręſtant; vt patet ex textu; Vnde cooperantes ad dicta incurrunt excommunicationem, cuiuſmodi ſunt, primò Tabelliones, ſcribentes ſtatuta, & ordinationes illas: Secundò qui eas dictant, Tertiò milites, qui exactores comitantur vt onera impoſita exigant ab Eccleſiaſticis, vel eorum Cognatis, Affinibus, Colonis, vt ipſi exactores ſecuriores ſint, aut vt vias muniant, ne Eccleſiaſtici euadant: Quartò Satellites, ſiuè alij, pignora Eccleſiaſticorum capientes, aut ea retinentes, aut qui eos citant, vel quid ſimile contra ipſos facientes. Quintò Tubicines, & alij ea ſtatuta publicantes; Sextò qui modum docent, quo exigantur onera ab Eccleſiaſticis, aut ſuper quę bona Eccleſiaſticorum ſint imponenda demonſtrant: Septimò qui ipſos Eccleſiaſticos hortantur, eiſq; dant conſilium, vt ſoluant. Excipe niſi id facerent amicitiæ gratia, vt maiores moleſtias vitarent illi, in hoc enim caſu non adiuuarent exactores, aut eos, qui onera impoſuerunt, ſed auxilium præſtarent Eccleſiaſticis ad vitanda maiora mala.

16 Dubium autem eſt, an non impedientes exactiones ab Eccleſiaſticis, aut ſtatuta contra ipſos, cùm poſſint, ac debeant ex officio, incurrant excommunicationem. Reſpondeo non incurri ab his excommunicationem bullæ cænę, quia hæc loquitur de poſitiuè concurrentibus, prędicti autem non concurrunt poſitiuè. Ita Alterius in can. 15. bullę cęnę, & Caietanus u. Excommunicatio c. 31. Vgolin. ibid. Verùm Suar. de cens d. 21. Sect. 2. n. 89. putat incurri. Dato tamen quòd non incurratur cenſura bullæ cęnæ, incurritur nihilominus illa Cap. Nouerit de ſent. excom. & Cap. Quamquam de cens. in 6. quę non eſt reſeruata-

CAPVT XXVI.

An qui onera impoſuerunt Eccleſiaſticis, & qui ab ijs exegerunt, teneantur ad reſtitutionem.

1 *Damnum iniuſtè illatum, eſt reſarciendum.*
2 *Ideo compellentes ad onera indebita Eccleſiaſticos tenentur damna eorum reſarcire.*
3 *Siuè poſitiuę cauſę ſint damnorum, ſiuè negatiuę, cùm ex officio tenebantur impedire ea.*

1 Ex toto hoc tractatu ſatis patet quid de hoc puncto dicendum ſit, cùm enim quoties iniuſtè alicui damnum infertur ſit reſarciendum ab eo, qui illud dedit, ſi iniuſtè grauantur Eccleſiaſtici, qui grauaminum cauſa ſunt, non ſolum grauiter peccant, ſed & obligati ſunt ad reſtitutionem, nec peccatum dimittetur à Deo, niſi fiat reſtitutio, dicitur enim cap. peccatum de reg. iur. in 6. Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

2 Cùm igitur ad onera extraordinaria compelluntur Eccleſiaſtici, aut ad ordinaria, quæ bonis non erant impoſita antequam in eos peruenirent, committitur graue peccatum mortale; Incurritur excommunicatio, ſubiturq; obligatio compenſandi dam-

num

num, quod eis infertur. Quare non ſolùm tenentur compellentes ad reſtituenda omnia, quę ſunt ab ipſis Eccleſiaſticis ſoluta, ſed etiam ad reſarcienda quęcumq; damna paſſi ſunt ob datum fideiuſſorem de oneribus ſoluendis, ob licentiam obtinendam capiendi poſſeſſionem bonorum de nouo acquiſitorum, & alia huiuſmodi. Nam ſunt cauſa iniuſta eius damni, atq; idcirco non ſolùm peccato ſacrilegij ſunt obſtricti, ſed & iniuſtitiæ, cùm nullum habeant ius grauandi bona Eccleſiaſtica, & ideo ſunt obligati reſarcire omnia damna cum conſenſu eorum cauſata. Nam is damnum dat qui iubet damnum dare l. 95. damnum ff. de reg. iur. & reg. Qui per alium de reg. iur. in Sexto; & is verè committit delictum cuius autoritate, vel mandato delictum committi probatur c. Mulieres de ſent. excom.

3 Nec ſolùm ad hanc damnorum compenſationem obligantur qui poſitiua cauſa eorum fuerunt, Iubendo, Hortando, Conſilium dando, exigendo, auferendo &c. Sed etiam qui negatiuè concurrerunt ad ea, cùm ex officio tenebantur impedire illa, poterantq; auertere, & non impedierunt, nec auerterunt, cuiuſmodi ſunt magiſtratus, ad quos ex officio ſpectat iniuſtas actiones tum ſuas, tum aliorum impedire, & non impediunt, vt communiter docent Doctores, vt Petrus Nauarrus de reſt. l. 2. c. 1. n. 10. & l. 3. c. 4. n. 120. Sayrus in claui reg. t. 2. l. 10. tr. 2. c. 1. & 13. & alij ex l ſcientiam ff. ad l. Aquil l. In omnibus ff. de de nox. 16. l fluminum §. quanquam ff. de damno infect. arg. a contrario ſenſu leg. nullum crimen ff de reg. iur. vt notat ibi Decius.

CAPVT

impenſas cogetur, ad quas vires non ſuppetunt, ſi enim vires non habet ad ſe, & ſuam ditionem tuendam contra hoſtes, quomodo eas habebit contra tumultuantem populum ſuum, ſi fortè opus ſit, contra quem nouum exercitum comparare neceſse erit, cùmque ægrè vnus exercitus alatur contra hoſtes cũ populorum pecunijs, & tributis, quomodo duo alentur, vnus contra eóſdem hoſtes, alter contra ſubditos ſine horum auxilio, & pecunijs? Immoderata autem tributa tumultuum eſſe ſæpiſſimè cauſam, vetera rerum monumenta, vtinam non etiam noua, teſtantur. Scitum eſt illud, quod Ludouici Sforziæ Ducis Mediolanenſis Legato accidit, miſſus hic fuerat ad Genuenſes, vt magnam pecuniȩ vim exigeret, fuit à primario viro oppiparè prandio exceptus, cùmque poſt prandium in amȩno viridario deambularent, deque varijs rebus confabularentur, oſtendit Legato hoſpes herbam, quæ dicitur Baſilicus, aitque experire quæſo quam ſuaue oleat hȩc herba, naribus appoſuit, ſuauique odore delectatus in ſermone iam incepto perſiſtebat, tum Hoſpes, Quæſo Domine eamdem herbam manu preme, & odorare, preſſit ille, odoratusque eam, grauceolentem, inſuauemque afflatum expertus, Heu me inquit, quàm à ſe ipſa diuerſa eſt herba! Ita Domine, inquit hoſpes, Ludouico Principi accidet, ſi leniter populum tractabit, ſuauem ſentiet, & obſequentem, ſin grauius premet, ingrato rebellionis, & inobedientiæ odore afficietur. Vt enim tondendæ ſunt Oues, non deglubendȩ, teſte Tiberio Cæſare, emungendumq. eſt Lac, non Sanguis eliciendus; ſic à populis moderata ſunt expoſcenda, non intoleranda. In Achȩum Lidiȩ Regem vnde ſeditio excitata à Lydis?

Co-hier in theſ. pol. l. 2. c. X. §. Ludouicus.

dis?

Francorum Rex, M. Antonius Imp. teſte Capitolino, non ſolùm imminuit, ſed & remiſit, vt etiam Conſtantinus Imp Frenes. Imperatrix Mater Conſtantini Sexti, Pertinax Imp. & alij ſapientiſſimi Principes.

2 Secundò Id conſequetur ſi æqualiter tributa imponantur, ita vt vnusquiſq; impoſita ſoluat iuxta facultatum proportionem, quod Indi Reges optimè ſeruant, teſte Alexandro ab Alexandro l. 4. Gen: c. 10. qui Liuium l. 26. legerit, animaduertet infremuiſſe vſq; ad ſeditionem ferè Populum Romanum, quia conſules edixerant, vt priuati quiq; ſæuiente bello cum Annibale in maxima remigum, & pecuniȩ neceſſitate, remiges darent cum ſtipendio, & cibarijs; Verùm ſedata fuere omnia, & magna animorum conſenſione datum quod imperatum fuerat, cùm ad idem Equites, Senatoreſq; Romani ſunt obligati M. Valerij Leuini Conſulis conſilio, vnde factum deinde, vt Reſp. nec remigibus, nec ſtipendijs caruerit. Vidit etiam Florentia ſuos Ciues Coſmo Mediceo gubernante, in Ciuile bellum inſurrexiſſe ob plura tributa à tenuioribus Ciuibus, quàm ob opulentis exacta, cuius tandem flamma extincta eſt eiuſdem Coſmi prudentia iubentis ea tributa exigi iuxta cuiuſq; facultatum cenſum, quo conſilio omne ſeditionis periculum ſedatum eſt. Quod ſi nòn fiat, illud tandem eueniet, vt debiliores nimis grauati ſuccumbant, & in perniciem ſecum ad extremum ipſos potentiores trahant; cuius rei optimum exemplum ſuggerit ipſa natura in humanis membris, in quibus ſi robuſtiora in debiliora reijciant humores noxios, quos ſua vi conſumere poſſent ſine vllo totius corporis damno, adeo aliorum membrorum debilitate excreſcunt, vt vel cancer, vel alius

Bbb mor-

morbus exitialis oriatur, totumq; corpus ad extremam perniciem adducatur.

3 Si ergo inæqualiter tributa ſint impoſita, multos oneribus ſuccumbere, neceſſe eſt, qui plus oneris ſuſtinebunt, quàm vires facultatum ferant, aut certè onera ad alios ſpectantia ſoluent, atq. adeo duplici onere erunt grauati, proprio ſcilicet, & alieno, quod non niſi querelarum, & turbationum eſt cauſa, dum aliorum, vt Aulicorum, & Magnatum faſtus vident in ſuos humeros recidere, & quę ab illis in luxum fortè profunduntur, damna, & calamitates proprias augere.

4 Tertio id conſequetur ſi tributa ob neceſſitatem aliquam impoſita, hac ſublata, extinguat, nec cum Dionyſio Tyranno Siracuſano perpetuò exigat. Sic Adrianus, & Marcus Impp. Viceſimam hæreditatum ob bella indictam, pace ſuccedente ſuſtulerunt, Q. Metellus Nepos Pretor Romanus lege lata vectigalibus populum liberauit, Henricus Quartus Galliæ Rex noſtra ætate, cùm pacem iniſſet cum hoſtibus extraordinaria vectigalia bellorum neceſſitatibus introducta ſubditis condonauit. A Liuio, & Claudio Salinatoribus impoſitum ſalis onus ingruente bello cum Annibale, ſublatum eſt rebus ad tranquillitatem redactis.

Si verò tributa ob aliquam cauſam impoſita, ea cauſa ſublata ſtatim remittantur, vt iuſtitię leges expoſcunt, populi ſibi perſuadentes ad breue tempus duraturum impoſitum onus, facilius id ſuſtinebunt, & libentius neceſſitati ſubuenient. At ſi videant ceſſante cauſa, adhuc ſuſtineri, nouis impoſitionibus, exoriente alia neceſſitate reſiſtent, aut ſi nihilominus cogentur eas ſufferre, in nimium excreſcent tri-

buta

tributa, cum rebellionis periculo, nec Principi fidem habebunt promittenti earum durationis menſuram futuram præſentem neceſſitatem.

Ex quibus colligi poteſt optimam viam ſubueniendi Reip. neceſſitatibus eſſe moderata tributa æqualiter in omnes diſtributa, & ſi aliquando excreſcere neceſſe ſit ob vrgentem aliquam cauſam, ſit augumentum iſtud ad breue tempus; non perpetuum.

§. *II. Superflui ſumptus imminuantur, tum publici, tum priuati.*

1 Superflui ſumptus, qui hi ſint. Exactor quid ſit. Puniti ab aliquibus Principibus exactores iniqui.

2 Superflui officiales, & exactores, ac milites mortui, ſunt damnum populorum ſine vtilitate Principis.

3 Non audiendi Aduocati, & Procuratores eorum.

4 Imminuat Princeps ſubditorum ſuperfluos ſumptus.

5 Mutuò accipiat à ſubditis partem pecuniæ, quæ expendebatur in eos ſuperfluos ſumptus, & eam reddat pace obtenta. Stet Princeps promiſſis tempore pacis factis, vt populi fidem ei habeant. Quanti fides ſit facienda.

1 Præcipua ſit Principis cura, Vt iminuantur ſuperflui ſumptus, cuiuſmodi ſunt illi qui fiunt in voluptates immoderatas, theatra, recreationes, & in milites, qui non ſunt conſcripti, dicunturq; Italicè, Piazze morte, vt dictum eſt ſupra; Illi etiam, qui in officiales non neceſſarios inſumuntur, nam ſi eorum

multitudo minuatur, quod in eos expendendum eſſet, in publicum ærarium Principis inferetur, eiuſq; vtilitati inſeruiet, vt neceſſarijs ſumptibus prouidere poſſit. Hùc pertinet exactorum, & publicanorum, & aliorum miniſtrorum numeri imminutio, nam quò pauciores erunt, eò pauciorum inſatiabilis cupiditas erit explenda, populorumq; Minora erunt damna, & expenſæ Eſt enim huiuſmodi hominum genus caput rapinæ, lex violentiæ, Prædo ſine pudore, Medicus exterminij, vt aiebat D. Laurentius Epiſcopus, qui illud addidit, eſſe immunius furibus, quia fur timens furatur, hoc genus hominum delinquit confidenter. Fur laqueos legis timet, hoc, quidquid fecerit legem putat; lex furem deterret ab illicitis, hoc ad iniquum malitię ſuæ compendium legem trahit; Tectoſages idcirco enixè ab Henrico Secundo Gallię Rege contenderunt, teſte Bodino, *a* vt has ęrarij hirudines amoueret à ſe, quos Henricus Quartus Galliæ item Rex magna ex parte ſuſtulit, Et alij Principes idem præſtitere, imo & capite eorum inſatiabilem rapacitatem mulctarunt, vt de Ludouico Philippi filio, Carolo VII. Francorum Regibus, & de Londinenſibus ab annalium ſcriptoribus memoriæ proditum eſt.

a Bodin. l. 6. c. 2. de Rep. apud Coch. Theſ. polit. l. 2. cap. 10. § Narrat. Io Bodinus & ſeqq.

2 Quæ enim ab ijs auferuntur, damna ſunt populorum ſine Principis vtilitate, imo cum eius facultatum detrimento. Quid enim Principi prodeſt octo v.g. eſſe duces ducentorum militum, ſi vnus ad eos ducendos, ac regendos ſufficit? Quid prodeſt plurimas habere cohortes viginti militum ſi vna ducentorum ſatis eſt ad Regni, ac Principatus defenſionem? Ducum, ſigniferorum, & aliorum, non militum numerus excreſcit, cùm tamen Princeps militibus egeat,

non

non Principibus, in quos quicquid expenditur, ærario inutiliter ſubtrahitur, cum populorum damno. Idem de exactoribus aſſeritur, quorum numerus auctus populos opprimit, ac ſpoliat, non ęrarium locupletat. Quò plura autem huiuſmodi humentes, & nunquam expletæ ſpongię ebibunt, eò pauciora poſſunt ſuo Principi, ac Reip. populi ſubminiſtrare. Imo ſi eis ſuas mercedes ſoluat Princeps, vix habebit ipſe tertiam partem tributorum, quę in ſuo reponat ęrario.

3 Nec eos audiat Princeps, qui Aduocati, ac Procuratores horum ęrarij, ac populi corroſorum cauſam ſuſcipiunt, benemeritos eorum multos prædicando, multoſque labores pro publica vtilitate exanthlaſse aſſerendo; ęquumq; idcirco eſse eos honoribus, ac beneficijs afficere, quo alacriori animo vtilitati Principis in poſterum inſeruiant: & ad idem pręſtandum excitentur alij. Non inquam, huiuſmodi Aduocatos audiat Princeps, proprię enim, & amicorum, non publicæ vtilitatis facti ſunt oratores, nam ſi rectè omnia perpendantur, pauci admodum inuenientur inter tot officiales non neceſſarios, qui pręclara ediderint opera pro Principe, ac Rep. quare poterit benè de ſe, ac Rep. meritos in demandato ſemel honore conſeruare, vel etiam ad maiorem promouere, alios ve plurimos amouere, qui ſi quid pręſtitere pro Principe, ac Rep. plura etiam à Populis recepere, & à Principis ærario, ac liberalitate, quàm fortè mererentur. Nec ideo à Principis ſeruitio diſcedent, quin magis ad præclara opera egregiè pręſtanda excitabuntur, ſi viderint in ijs ſe exercentes gratiſſimos eſſe Principi, muneribusq; & honoribus cumulari, atq; inter paucos id præſtantes, vt

per-

perueniant curabunt, nec à militaribus laboribus ſe eximent, cùm opus erit in ijs verſari, vt non raro ſe eximunt ij, qui ſatis habent inter Duces, & Officiales connumerari ob ſtipendium, quod ijs datur, nec vnquam præclarorum Ducum numerum, aut munia explent.

4 Nec minor erit Principis vtilitas, ſi ſuos, quàm ſi ſubditorum ſuperfluos ſumptus aboleat, quò enim pauciora hi expendent, eò pluribus pecuniis poterunt illius neceſſitati ſubuenire. Quòd ſi iubeat dimidiam partem, quæ inutiliter, & ſuperfluè impendebatur à Ciuibus, in ſuum ærarium inferri, alteram verò medietatem eſſe in Dominorum lucro, non mediocriter ipſum ærarium augebit. Sit exempli cauſa, qui viginti equos alat, aut ſeruos, ſunt ei ſatis decem ad eius dignitatem, & conditionem optimè tuendam, iubeat Princeps pro Reip. neceſsitate impendi, quæ in quinq; equos, aut ſeruos impendebantur, ſic enim tum ipſa Reſp. tum ipſæ particulares perſonę in lucro multa reponent, neq; hi iuſtam querelarum anſam habebunt, cùm melius ſit publico conſulere, quàm priuatæ profuſioni, & prodigalitati. Quod de Equis, ac ſeruis dictum eſt, ad veſtes, iocalia, menſarum apparatus, & alia huius modi transferri poteſt.

5 Vtque mitius agat, non eam partem ſuperfluorum pro poteſtate obtineat, ſed ſibi mutuò dari profiteatur, atque integrè ſe reſtituturum promittat, ſtetque promiſsis præſenti neceſsitate amota. Sic à Rep. Rom: factum narrat Liuius lib. 31. apud Bodinum l. 6. de Rep. c. 2. exhauſto enim ærario ob diuturnum bellum cum Annibale, Populus libens non paruam in illud contulit pecuniæ ſummam de reſtitutione aliquando ſecurus. Vt autem fidem ei adhibe-

ant

ant populi, curet, vt contractus tempore pacis ſecum initi integrè ſeruentur, ſoluatq; reditus illis, quibus debentur. Si enim populi animaduertant fidem Principis deficere in contractibus, & promiſſis olim factis numquam credent eam ſeruandam in poſterum in iis, quæ ob neceſsitatem fiunt, quare meritò Demoſthenes *a* inter opes Vrbis fidem annumerauit, & Iſocrates *b* Nicoclis Regis animo illud inſerere conatus eſt, vt verbis ſuis maior eſset fides, quàm aliorum iuramentis; Nihil enim eſt quod magis Principem deceat, quàm vt verbis ſuis fidem præſtet, aiebat optimus Princeps Leo, *c* veriſsimum ſiquidem illud Principis hiſtoricorum eſt *d* Niſi in fide ſtet Reſp. opibus non ſtaturam. Nam quis ſuas opes fidat ei, cui fidere decipi eſt? Neq; idcirco immeritò Arragoniæ Rex Alphonſus annuit dicenti, Decere Principem non tantùm ea, quę verbis promiſit præſtare, ſed & ea, quæ nutu tantùm affirmauit, Vnde Sigiſmundus Imp. cùm exigenti promiſsa militi reſpondiſset, Immoderata fuit, ò amice, petitio tua, illeq; ſubieciſſet, Poteras negare cùm peterem, nunc autem ſine turpitudine, quod promiſsum eſt reſcindere non potes, promiſſa conceſſit illud addens, ſi ex duobus alterum me facere opportet, aut immoderatę ſcilicet petitioni aſſentiri, aut fidem fallere, Rerum, quàm famę iacturam ſubibo. Tanti ſemper Sapientiſſimi Principes fecere promiſsis ſtare; ſciebant enim fidem magnum parere Principi Theſaurum, cùm omnes facilè ei pecunias, & opera ſubminiſtrent, quem ſciunt fidei tenaciſſimum eſſe: Cùm verò eum promiſſorum vident nihili iacturam æſtimare, nec ſe, nec ſua ei credunt.

a De noſt. or. in Philip. 3.

b Iſocr. or. 2. ad Nicoclem.

c Imp. Leo nou. conſt. 9.

d Liu. l. 3. Panorm. l. 3. Aen. Sylu. l. 2. de rebus geſtis Alphonſi.

§. III.

§. III. Inuigilet Princeps ſupra adminiſtratores ſui ærarij, Nec patrimonium alienet.

1 Prȩponat prudentes, ac fideles viros ſuo ȩrario Princeps, & ab ijs rationem exigat ſingulis annis. Perfidi aliqui puniti à Principibus.

2 Non alienet, nec alienari permittat patrimonium, & reditus ſuos. Principes alicubi iurant ſe non illos alienaturos. Patrimonium Principis eſt dos reip. ei data.

3 In maximà neceſſitate poſſunt prædicta alienari, cùm ea neceſſitas eſt auferenda, non autem cùm eſt duratura.

4 Cùm patrimonium eſt alienatum, & adeſt neceſſitas, vel reuocandȩ alienationes factæ, vel prohibendum ne ad emptores reditus integri perueniant.

5 Ditatis ex ruina Reipub; ac Principis imperet ſumptus publicos.

1 Ad Principis etiam ærarium augendum, non contemnendum illud remedium arbitror, vt eos reditibus ſuis adminiſtrandis præponat, qui prudentes, fideles, & minimè auari ſint, & dati, acceptique rationem ab ijs ſingulis ſaltem annis exigat: niſi enim prudentes ſint, ineptè expendent accepta, facilèque vacuabitur ærarium, ex quo illud conſequetur, vt populos nouis tributis, & oneribus grauari neceſſe ſit: ſi auari erunt, Quȩ ad publicam vtilitatem, & ad Principis voluntatem conſumere deberent, ad proprium commodum varijs artibus retorquebunt & niſi fideles ſint, ærarium expilabunt, eruntque ipſius

non

non cuſtodes, ſed prędones, & quemadmodum ouium non eſt lupus idoneus cuſtos, ſic nec ęrarium ſub eorum cura erit, ſed ipſorum præda fiet. Hęc mala magna ex parte vitabit Princeps, ſi ab ipſis miniſtris publicę pecunię rationem exiget, reddendę enim rationis metus in officio apprimè continet, ſi pręſertim punien dos eos adminiſtratores ſciant omnes, qui ſui muneris malam reddent rationem. Suſpendio puniuit eum, qui male in pecunię adminiſtratione ſe geſſerat Ludouicus Philippi Regis filius; ſacco alium eodem crimine damnatum inſui iuſſit Carolus Septimus Galliæ Rex, necatusq; illius damnati ſucceſſor ob eandem cau ſam, viuum flammis vorandum præbuit alium ærarij expilatorem Carolus Sextus: *a* Capite damnati alij à Londinenſibus, Regnante Ricſardo Edoardi filio, *b* qui Fiſco abutebantur, quibus ſeueritatibus aliorum perfidia compreſſa eſt.

a Cochier. in thes. polit. l. 2. c. 0. §. Galliæ etiam Regges cum antec. & c. 21. §. Carolus VI.

2 Illud etiam non reijciendum puto remedium, vt videlicet Princeps, cùm eſt in neceſſitate, tempore v. g. belli, nec habet, quo milites alat, concedat ſubditis, vt pecuniam erogent ipſi bello neceſſariam, & vt fideliter diſpenſetur, militibuſq; ſtipendia perſoluantur, concedat, vt tota ſua ditio, ſeu populus eligat, & conſtituat ex ſua communitate eos, per quorum manus illa pecunia eſt diſpenſanda, ſic enim fiet, vt in ſingulos milites ea diſtribuatur, nec ad paucorum tantummodo manus perueniat ſine ipſius Principis, ac Reip. vtilitate, maxima vero eorum paucorum, quibus ea committitur. Libentius etiam populus, & ditio tota nummos perſoluent, ſi ſcient vnumquemq; priuatum militem habiturum ſuę militiæ pretium, quo habito latrocinia, & rapinæ non ſequentur, vt ſequi neceſſe eſt, cùm miles non habet ſua ſtipendia.

Froſſardus l. 3. Galliæ reg.

Diſplicebit hoc remedium Principis pecunię diſpenſatoribus, & exactoribus, at toti placebit Principatui, qui minus idcirco grauabitur, cùm à ſe ipſo ſit grauandus, atq; adeo non ſupra ſuas vires, vt fit cùm ab alijs grauatur. Tributa v. g. & alia onera in ditione, in qua eſt bellum, auferantur maiori ex parte, cùm ex iis non recipiat exercitus ſua ſtipendia, & in ærarium Principis parum inferatur, vnde ſemper eſt in egeſtate, cum hoc pacto, vt modum inueniat ditio, quo alat exercitum, & ſumptus bello neceſſarios ſuppeditet, libenter, vt puto, tota ditio id amplexabitur modò pecuniam ipſa adminiſtret, ſciet enim ad quos, ea perueniat, nec in plurium exactorum, quàm par eſt, & aliorum huiuſmodi miniſtrorum ſuſtentationem cogetur eam ſine vtilitate impendere, in quorum ſinum ea pęne tota effunditur. Conſtituet v. g. iuxta bonorum ęſtimum, & capita aliorum bona non poſſidentium proportionatam vnicuiq; ſummam, vt milites extra priuatas domos excipiantur, nam ſi Ditio v. g. Mediolanenſis ſublatis aliis oneribus vnicuiq; perticæ imponat pro eo hoſpitio viginti aſſes, vicies ſupra alia quingenta millia centena millia aureorum ferè colligentur, quæ ſatis erunt ad alendum exercitum quindecim ſaltem millium militum, & ad alias expenſas exercitus, & ſupererunt alij reditus etiam qui ex aliis prouinciis aduehentur, & habebuntur ex mercibus, Sale, & ſimilibus. Quod onus 20. aſſium licet ſit graue, erit tamen tolerabile cęteris ſublatis. Verùm hæc dixiſſe ſufficiat, vt detur argumentum aliis excogitandi aliquid aliud, quod in Principis ſimul, ac populorum vtilitatem redundet, & minori, quo fieri poteſt ditionis incommodo bellum geratur.

3 Vltimo

3 Vltimo Cauendum maxime Principi puto, ne patrimonium ſuum ipſe vendat, vel à Miniſtris alienari permittat, eo enim diuendito nihil habebit Princeps, quo ſe ſuſtentet, ac publicis ſuccurrat neceſſitatibus, bellorum præſertim tempore. Quare nouis oneribus ſubditos neceſſe habebit grauare cum maximo euertendæ reip. periculo. Vt hoc vitetur maximi Principes Hiſpaniæ, Galliæ, Angliæ, Poloniæ, & alij, teſte Bodino *a* ſolemni iure iurando ſe obligant abſtinere ab huiuſmodi alienatione; Et Pertinacis Imp. ſententia fuit ſolum vſumfructum patrimonij publici ſpectare ad Principem, & hunc ad ſubueniendum reip. domusque ſuæ neceſſitatibus, eſt enim veluti dos, quam Principi tamquam marito dat Reſp. & ideo ad illud alienandum totius Reip. conſenſus videtur exigi l. Remp. C. de iure reip. & l. ſi. ſecundum legem eod. quod arguit diligentiſſimè ſeruandum eſſe patrimonium publicum fruendumq; ipſius fructibus, quo Princeps ſe, ac remp. ſuſtentet, bellorumq; ſumptibus ſufficiat: Si enim vendātur reditus ſingulis annis ſoluendi Principi, quo modo alet ſe Prīceps? quomodo neceſſarias pro reip. defenſione expenſas faciet? Quomodo ſtipendia magiſtratibus, militibusq; ſoluet? Vt hęc præſtare poſſit nouis tributis, & exactionibus grauandi erunt populi cum inteſtinorum tumultuum periculo. At neceſſitas tanta eſſe poteſt, vt videatur carere remedio Reſp. niſi prouentus annui publici alienentur, nam extremis malis extrema remedia ſunt adhibenda.

a Bodin. l. 6. de rep. c. 12.

Reſpondeo hoc remedio numquam eſſe vtendum, niſi cùm prudentiſſimè creditur futurum, vt Reſp. grauiſſime laborans conualeſcat; cùm ſcilicet ceſſante pręſenti ea neceſſitate, cui ſubueniendæ parantur pe-

cuniæ cum redituum annuorum alienatione, libera erit a bellis Reſp. Cęterum ſi alienentur reditus vt vnius diei, aut menſis, vel etiam anni indigentiæ publicę ſubueniatur, quæ ſequenti die, menſe, aut anno perdurabit, imo augebitur, non eſse prudenter facturos eos, qui hoc conſilii caperent, puto. Ex annuis reditibus exempli cauſa Mediolanenſis ditionis, vt ſupra vidimus, ad tricies centena millia aureorum colliguntur, quæ in ærarium publicum inferenda ſunt; ſi vendantur hi reditus, ſubuenietur quidem ingruenti alicui neceſſitati Principis, cui ſi non ſubueniatur, maximum periculum adibit Reſp. at aliud maius incurretur, Non habebit ſcilicet Reſp. quomodo ſibi conſulat futuro tempore in eadem, imo maiori neceſſitate, cùm enim ſine reditibus ſit, nec ideo poſſit milites alere, nec aliis, quæ tempore belli accidunt, calamitatibus, ſeu neceſſitatibus prouidere, aut eam extremum agere ſpiritum neceſse erit, aut ea remedia adhibere, quæ ad vltimam perniciem populos adducant. Secum ergo ſic reputet Princeps, & cum eo Miniſtri ipſius, cùm de vendendis reditibus deliberant: His diuenditis, vt miles v. g. in aliena Prouincia conſcribatur, eo in noſtras regiones adducto ex quibusnam pecunijs ei ſtipendia ſoluemus? quibuſue itidem pecunijs neceſſarios contra hoſtes ſumptus ſuſtinebimus? oneribus, ac tributis ſatis oppreſsus eſt populus, nouis eum onerare, nihil aliud eſt, niſi aut ex lapidibus aquas velle elicere, cùm maxima pars ad paupertatem, ſeu potius extremam inopiam ſit redacta, aut ſeditionum fomitem ei pręberere. His viſis quod conſilij capient poſt alienatos reditus, hoc ante alienationem ſuſcipiant, à ditioribus mutuo accipiendo, ea alienando, ex quibus nulli,

aut

aut exigui reditus colliguntur, magni tamen ęſtimantur ob annexum honorem, ac dignitatem, & alia huiuſmodi, quæ Sapientes Miniſtri, & Conſiliarij excogitabunt.

4 Cæterùm ſi eò redactus ſit Princeps, & Reſp. vt reditibus annuis ſe priuarit, ſatius exiſtimarem paucis damnum aliquod afferre, quàm toti populo, vel ſcilicet reuocare alienationes redituum factas, vt Franciſcum Secundum Gallię Regem feciſſe refert Bodinus l. 6. c. 2. de rep. cum promiſſione reddendi emptoribus integram ſummam in emptione redituum erogatam, cùm reddita pace pinguiori vtetur Rep. vel prohibere ne redituum emptoribus ij integrè perſoluantur, ſed in publicum ęrarium inferatur maxima eorum pars. Nam & ijs ſatisfiet aliqua ex parte cùm pecunijs aliquibus reſpergantur, nec priuentur integro emolumento nummorum in emptione annui reditus exburſatorum, vnde ſe ipſos, ac familiam commodè alere poterunt, & Princeps illud conſequetur, vt Populis maximè preſſis ob tributa parcat, ac publicis neceſſitatibus conſulat. Quod vt præſtet, illud animaduertat, emptores illos vili admodum pretio eos reditus comparaſſe; mille enim aureis non rarò emitur, quod centum, & forte amplius reddit annuatim; & ex his mille aureis vix ducenti Principi ipſi obuenerunt, vel ob miniſtrorum improbitatem, vel ob emptorum induſtriam, qui pretii loco aſſignant, quod Princeps aliis debet quingentos v. g. aureos debitos Titio, quos ipſi quinquaginta idem Titio numeratis emerunt. Vnde Princeps ęs alienum quingentorum v. g. aureorum ſoluit cùm tamen creditor non recipiat niſi quinquaginta, quod ſine vtilitate Principis contingit, & maximo creditorum ipſius

damno

damno: Inde oritur vt populi dare Principi nolint pecuniam mutuam, quia non ſunt eam integram recepturi, ſed cum magna diminutione, quæ diminutio non Principis vtilitati, ſeu ærario cedit, ſed vnius priuati mercatoris, aut adminiſtratoris. Quodq; in ſumma pecuniæ accidit, in vſuris non rarò etiam euenisse videmus nam cùm debentur alicui mille nummi v. g. pro capitali quindecim millium aureorum, fingunt, adminiſtratores pecuniæ Principis non poſſe fieri ſolutionem, creditores idcirco munera non exigua mittunt ipſis, cum ijſq; conueniunt vt medietatem fructuum ſoluant, aliam ſibi retineant, quam conditionem libenter accipiunt illi adminiſtratores, aut ne id innoteſcat, creditum illud emunt vili admodum pretio, mille v. g. aureorum creditum emunt quingentis, finguntq; non rarò non ſe illud emere, ſed alium eſſe emptorem, quem tamen ipſi ſubmittunt, & palliato nomine omnia præſtant; In rationum autem redditione totam ſummam eſſe perſolutam nomine Principis ſcribunt. Quare nullum hinc Princeps commodum percipit illi autem maximum, vt patet, cùm ad Principis ac Reip. vtilitatem modica admodum pars aut forte nulla pretij conuertatur, & ideo nec præſenti neceſſitati ipſius ſubueniatur.

Cùmque ita ſit, vt experientia docet, emptores redituum ex ipſis exiguo tempore perceptis ſe indemnes à ſumma pecuniæ exburſata conſtituerunt, maxima ſaltem ex parte, vnde perexiguum emolumentum ſatis eſt ijs supereſse cùm ſumma pecuniæ, vel tota, vel magna ex parte ſit ab ipſis recepta. Promittat tamen cum ad meliorem fortunam peruenerit, ſe integram illam ſummam erogatam redditurum, eamq; vere reddat, cùm ad priſtinum diuitiarum pace cum hoſtibus inita, ſtatum reuertetur.

5 Cum

5 Cum hoc remedio illud addat, vt diligenter aduertat, quinam ex ruina ipſius Principis, aut Reipub. ditati ſint, & ab his exprimat partem non modicam eorum, quę ebiberunt. AEquum enim eſt hos præ cęteris ſubuenire Reipub. ac Principi, qui eorum bonis priuatam rem auxerunt, tum vt cæteri diſcant non nimis augeri felicitate in publicis ruinis, tum vt ſine populi totius damno reſp. conſeruetur, tum demum quia ea bona tam iniquo tempore acquiſita, dempta iniquè videntur ęrario Principis, ac Reip.

CAPVT VLTIMVM

Totius operis ſumma.

ECcleſiaſtici obligantur legibus Principis laici, ſi non ſint contrariæ Sacris canonibus, nec libertati Eccleſiaſticæ. Et ideo legibus, aut Statutis, vel decretis Principum Laicorum onera bonis imponentium non tenentur. Nec eſt aliqua Lex ſiuè Ciuilis, ſiuè Eccleſiaſtica, quæ eos ad id obliget, licet aliquæ adducantur. Nec Princeps Laicus poteſt Eccleſiaſticorum exemptionem, vel auferre, vel imminuere, cùm eam Papa Chriſti Domini auctoritate conceſſerit, in eamq; Principes Catholici conſenſerint. Quare Eccleſiaſticos grauare non poteſt, ſiuè poteſtate iuriſdictionis, ſiuè œconomica, & Ciuili, ſeu iure defenſionis Reip. intellige extra extremam neceſſitatem cùm ea æconomica, ſeu Ciuilis poteſtas ſit figmentum. Cùm autem neceſſitas reip. videtur exigere, vt Eccleſiaſtici concurrant ad eam ſubleuandam, Epiſcopus, & Clerus debent examinare, an laicorum facultates ſufficiant, & quantitatem contributionis decernere, poſtremo Rom. Pontificem conſulere. Nec vnquam Eccleſiaſtici compellendi ſunt à laica poteſtate ad aliquid Reip. ſoluendum, ſed ab ipſorum legitimo Iudice ſunt compellendi; nam in Eccleſiaſticos, aut eorum bona nihil poteſt laica poteſtas: ſunt enim ea bona ſub Chriſti Dominio, & Dei, ac cultui Diuino conſeruando, & eius Miniſtrorum, ac pauperum alimentis deſtinata. Nec, ſi Papa non

conſenſit

conſenſit, vt Eccleſiaſtici contribuerent tempore præſentis belli, quicquam iniuſtè egit, cùm non ſit tanta neceſſitas, vt laicorum facultates non ſufficiant, & poſſit ea neceſſitas auferri ſi velint Principes, & Magiſtratus, iuſtitiam cum omnibus ſeruando in onerum diuiſione, & rectè pecuniam publicam adminiſtrando, ac ſuperfluis ſumptibus parcendo.

Preterea non tenentur Eccleſiaſtici ad onera à Principe laico impoſita ob neceſſitatem reip. quia eorum bona directè non defenduntur, & quia in rebus alijs Reip. inſeruiunt; & ſi tenerentur, ſatis eſſet ſua mutuò dare Reip. non autem ea largiri.

Neq; ad id tenentur vel ob prætenſam conſuetudinem, aut Præſcriptionem, vel quia bona ſint deſcripta in libro cenſus ſub nomine alicuius laici; di enim non tollit, quin bona ſint Eccleſiaſtica, nec ea deſcriptio facit, vt bona ſint hypothecata. Sicut hypotecham non inducit ſtatutum, vel Senatus decretum iubens bona ſoluere onera; Tranſeunt enim bona cum onere in Eccleſiam iam impoſito ijs, à Principe, vel Rep. & ordinario, non autem extraordinario, & imponendo ab eodem; vt etiam tranſeunt cum obligatione ſoluendi onera priuata iam impoſita; Nec enim retinet Princeps, aut Reſp. ius, quod habebat antequam bona fierent Eccleſiaſtica, vt ſcilicet ea grauare poſſet, cùm publicum bonum id exegiſſet, Priuilegio enim Eccleſiæ facto Principes, ac Populi aſſenſerunt, & ideo ei iuri ceſſerunt. In extrema tamen neceſſitate reip. vt Eccleſiaſtici contribuãt poteſt Princeps efficere, cùm periculum eſt in mora, nec ſuperior Eccleſiaſticus commodè adiri poteſt. Extra hanc neceſſitatem nihil poteſt Princeps in Eccleſiaſtica bona, atq. adeo hæc non poſſunt ab eo obli-

gari nouis oneribus ordinarijs realibus, multò minùs extraordinarijs, ſiuè realibus, ſiue perſonalibus, ſiuè mixtis. Neque idcirco Eccleſiaſtici ſunt ingrati erga Remp. aut Principem, ſi nolunt onera ſoluere huiuſmodi, cùm alia perſoluant, ſpiritualia videlicet, nec fidei ſuæ deſunt, quaſi ex pacto contrahentes cū laico ſe obligarint ſoluere onera omnia bonis imponenda, cùm ſe obligarunt eum ſeruare indemnem, non enim ad aliud ſoluendum ſe obligant, niſi ad id, quod ex iuſtitia debetur, & poſſunt iure laici exigere.

Nec timendum eſt ob Eccleſiaſticorum exemptionem ab oneribus publicis, ne ad inopiam redigantur laici, cùm multa Eccleſiæ donentur in dies, nam præterquamquòd diuinæ prouidentiæ eſt omnes conſeruare, ſi multa vno tempore acquirit Eccleſia, etiam multa alio amittit, vt docet experientia. Illud tamen aduertendum eſt multos à Deo malè mulctatos, quia in Eccleſiaſtica bona manus iniecerunt.

Cùm autem nullo bonorum Principum exemplo nec Sanctorum autoritate, nec lege aliqua, aut ratione poſſit probari ius aliquod habere Remp. aut Principem ad grauandos Eccleſiaſticos, nullam habet probabilitatem opinio concedens eam poteſtatem. Cùm præſertim tot ex tributis, & alijs oneribus exigantur pecuniæ, vt in Mediolanenſi ditione conſtàt, vt ſi rectè expendantur, copioſus ali poſſit exercitus ſine Eccleſiaſticorum grauamine, qui ſi grauentur modicum vtilitatis percipiet Reſp.

Nec Coloni Eccleſiaſticorum tenentur ad onera pro prædijs Eccleſiæ, quæ colunt, tenentur tamen pro fructibus, quos ſuos faciunt, cauere tamen debent laici, ne prætextu onerum pro fructibus verè

ea

ea imponant pro prædijs, vt videntur hoc tempore facere, Recordentur etiam eos fructus eſſe Colonorum alimenta, & pretium laborum, & ideo modicè eſſe grauandos.

Quoad emphyteutam verò, idem quod de colono diximus, dicendum eſt, niſi praxis ſit contraria alicubi. Sed pro prædijs, quæ habent ab Eclcſia in Emphyteuſim, tunc demum grauari poſſe concedo; ſi ea habeant ad indeterminatas generationes; ſecus, ſi ad tempus determinatum.

Bona etiam Patrimonialia Clericorum de iure grauari non poſſunt, ob eorum tamen multitudinem videtur Papa admittere conſuetudinem ea grauandi. Imponentes onera Eccleſiaſticis, ea impoſita exigentes, & etiam non impedientes eam impoſitionem, ſunt excommunicati, nec excuſantur aliqua conſuetudine, vel antiquo Priuilegio, aut probabilitate opinionis contrariæ, cùm hæc non ſit probabilis. Et præter excommunicationem habent obligationem reſarciendi damna, quæ paſſi ſunt Eccleſiaſtici,

Demum poterit Princeps in neceſſitate Reip. ſine Eccleſiaſticorum, & Populorum magno grauamine ei ſubuenire. Primò ſi moderata ſint tributa, cùm immoderata tumultus cauſent. Secundò, ſi impoſita onera omnes ſoluant iuxta facultatum ſuarum proportionem. Tertiò ſi tributa impoſita ob neceſſitatem aliquam, hac ſublata tollantur, ſic enim Populi ſibi perſuadebunt, ad breue tempus duratura eſſe, cùm noua aderit neceſſitas, & facilius ea ſuſtinebunt ſine tumultu, nec fraudes committent in vectigalibus. Quartò ſi ſuperfluis ſumptibus tum publicis, tum priuatis, tum ſuis, tum ſubditorum, parcet, partemq; eorum, quæ inutiliter expendebant, mutuò ab ijs

accipiat, fideliterq; poſtea reſtituat. Quintò ſi æra-rio præponat, qui fideles, ac prudentes ſint, ac mi-nimè auari. Sextò ſi Ditioni ſuæ remittat maiorem partem onerum, cum pacto, vt ea alat exercitum. Septimò ſi patrimonium ſuum non vendat, nec an-nuos reditus. Et ſi iam vendidit, emptoribus potius, quàm populis damnum afferat.

Inter Eccleſiaſticos ergo, & laicam poteſtatem hæc eſt conſtituta concordia; vt Eccleſiaſtici ſoluant onera realia ordinaria bonis impoſita priuſquam ad Eccleſiam peruenirent; Neceſſitati graui Principis, ac Reip. ſint obligati ſi iudicent laicorum facultates non ſufficere, & Summi Pontificis conſenſus accedat; Ob extremam verò neceſſitatem arcendam poſſunt laici etiam ab inuitis accipere ſi aliter tueri ſe non po ſunt; laici verò alia non exigant onera ab Eccleſia ſticis, nec eorum colonos grauent ob Eccleſiaſtica bona; Vbi autem eſt conſuetudo, vt patrimonialia clericorum bona grauentur ſicut & laicorum, eam ſequantur.

Prædicta omnia ad maiorem DEI gloriàm, & Sanctæ Eccleſiæ decus, vt cedant enixè Diuinam rogo Maieſtatem.

FINIS.

TO-

TOTIVS OPERIS

Index, in quo

Littera c. ſignificat caput, littera n. Numerum, littera p. paginam, ſignum, §. Paragraphum.

AAron, & Moyſes Deum oratione placarunt, c. 21. n. 2. p. 316. verſ. quarta, & c. 9. §. 6. n. 6. p. 152.

Abrogantur leges, & Canones priores per poſteriores, c. 4. §. 2. n. 7. p. 45.

Acceſſorium ſequitur naturā principalis c. 6. §. 2. n. 5. p. 70.

Adminiſtratio bonorum Eccleſiaſticorum fuit Eccleſiaſtici iuris etiam antiquitus, c 9. §. 5. n. 4. p. 143.

Aequitas naturalis an expoſcat vt Eccleſiaſtici ſoluant onera c. 2. §. 1. n. 1. p. 9. & c. 5. §. 2. n. 3. 4. & 5. p. 53. 54. 55. & c. 12. n. 1. 2. p. 199.

Aequitate naturali debitum non debetur ex iuſtitia commutatiua, c. 12. n. 2. p. 199.

Aequitate naturali debitum ſi non ſoluatur, non poteſt vi auferri, c. 12. n. 2. p 199.

Aequum eſt vt laici pro Eccleſiaſticis contribuant bona temporalia in neceſſitate Reip. c. 5. §. 2. n. 7. p. 56. & c. 10. § 1. n. 5. 6. 7. p. 181.

Aerario præponendi ſunt viri fideles, & minimè auari c. 27. §. 3. n. 1. p. 384.

Aerarium Principis ſemper eget, quia male diſtribuuntur eius pecuniæ, c. 10. per totum, p. 155.

Aeſtimum. vide liber æſtimi.

Alexius Imp. punitus eſt a Deo, quia ex bonis Eccleſiæ ærario

rio

rio ſuo ſubuenit, c.20.n.6.p.311.
Alimentorum, & Decimarum loco data ſunt bona Eccleſiæ, c.18.§.1.n.3.p.290.& §.2.n.5.p.300.
Alter pro altero non eſt grauandus vide v. vnus pro alio.
Amalechitæ debellati ſunt a Moyſe oratione, c.9.§.6.n.6. p.152, & c.21.n.2 p.316.
Amaſea ciuitas liberata eſt oratione S. Eutychij, ibid. c.9.
Ambroſius coegit Theodoſium Imp. ad abrogandam legem vetantem viduas relinquere bona Eccleſiæ, c.21.nu.3. p. 318.
Idem quomodo ſit explicandus cum non negat dandum eſſe tributum Imperatori, c.4.§.1.n.2.cũ ſeq. à p.33.ad 38.
Idem quid reſponderit dicentibus finiendum eſſe breui mũdum, ſi omnes virginitatem profiterentur, c.19.nu.3. p. 304.
Angaria quid ſit, c.15.§.4.n.2.p.239.
Anianus Epiſcopus vide v. Aurelianenſis.
Antiſidiorenſe caſtrum ſeruatum eſt oratione, c.9.§.6.n.6. p. 152.
D. Antonij precibus ſe commendauit Conſtantinus Imp. ibid.p.151.
Antonini vide v. Aurelij.
Arbiter non poteſt cogi ad arbitrandum recepto ſacerdotio, c.15.§.3.n.1.p.233.
Aſa Rex vt conduceret Syriæ regem ad ſui defenſionem, ei dono miſit aurum Sacri templi, quod facere non licet, c.20.n.1.& 3.pag.307.
Attila deiectus eſt ab obſidione Niſibes oratione Iacobi Epiſcopi, c.9.§.6.n.6.p.151.
Aurelianenſis vrbs ſeruata eſt oratione ibid.
Aurelij Antonini exercitus eſt ſeruatus oratione Chriſtianorum ibid.

Bar-

B

Bartolus vide v. Cautela Bartoli.
Baſilicus herba ſymbolum fuit modeſtæ tractationis populi, c.27.§.1.n.1.p.315.
Beneficium Principis late eſt interpretandum, c.16.§.2.n. 5.p.283.
Berengarius Italiæ Rex regnum perdidit ob ablatam Eccleſiæ inſulam S. Iulij, c.20.n.6.p.312.
Berta comitiſſa miſere obijt ob villam Eccleſiæ vſurpatam, ibid.
Bona ab Eccleſiaſticis acquiſita de nouo non ſunt ſuperflua, vt putant laici, c.12.n.5.p.201.
Bona clericorum quomodo diſtinguantur a bonis Eccleſiarum ſi non ſunt patrimonialia, c.24.n.12.p.362.
Bona donata Eccleſiæ non debent onera futura, quicquid dicat Proſper Auguſtinus, c.15.§.3.n.3.p.234.
Bona donata ſequuntur conditionem donatarij, ideo donata locis religioſis fiunt religioſa, c.15.§.3.n.1,p.232.
Bona Eccleſiæ ex decreto Gubernatorum, Senatus, & Magiſtratus Mediolanenſium non ſunt regiſtrata, nec oneribus ſubiecta etiam ſi ſint acquiſita poſt regiſtrationem, c.14.n.5.p.222.
Bona Eccleſiæ inique vſurpantes a Deo ſunt puniti, c.20. n.6.p.311.
Eadem rapienti infernus non eſt ſufficiens pœna c.21.n.2. p.316.verſ.ſecunda.
Eadem ſunt data loco alimentorum, & decimarum, & ideo ſunt immunia ab omni onere, c.18.§.1.n.3.p.290. & §. 2.n.5.p.300.
Bona Eccleſiæ rapiens indignus eſt eius ſuffragijs, c.21.n.6. p.316.verſ.ſexta.

Idem

Idem dicitur Homicida, c.9.§.4.n.2.p.137.
Bona Eccleſiaſtica grauans grauat perſonas Eccleſiaſticas, c.6.§.2.n.5.p.70.
Eadem ſunt Dei, patrimonium Chriſti, ac pauperum, & pro remedio peccatorum, c.9.§.4.n.2.p.136. & nu.4.p. 138.& §.5.n.1.p.141.
Eadem ſunt in ditione Principis laici, non tamen ſub eius ditione, c.6.§.1.n.3.p.64.
Eadem ſub poteſtate non ſunt Principis laici etiam vt aconomi, & defenſoris Reip.c 9.§.4.n.2.p.139.& §.5.n.1. 2.3.4.p.140.cum ſeq.
Eadem ſunt participantia quamdam ſanctitatem, & ideo debent pie, & debito modo expendi ab Eccleſiæ miniſtris, & Sanctum Sanctorum ſunt, c.4.§.2.n.7.p.44. & c.9. §.4.n.2.p. 136.
Eadem ſunt veluti hypothecata pro neceſſitate extrema Reip.c.9.§.2.n.2.p.127.
Eadẽ ſubiacẽt aliquibus oneribus, & quibus. vide v. Onera.
Eorumdem defenſionem milites amici non ſuſcipiunt, c.9. §.6.n 2.& 3.p.148.& c.11.§.2.n.2.p.189.
Eorumdem diſtributio, & adminiſtratio Eccleſiaſtici iuris fuit antiquitus, c.9.§.5.n.4.p. 143.
Eorumdem inuaſores ſunt ſacrilegi, & excommunicandi, c.9.§.4.n.2.p.137.& c.21.n.5.p.322.
Bona quandonam grauari poſſint translata in Eccleſiam, c.16.§.5.n.4.p.281,
Bona immobilia Eccleſiaſticorum ſunt pars minor quarta bonorum totius ditionis Mediolanenſis, c.10.§.2.n.3.p. 162.& c.11.§.3.n.8.p.196.
Bona num fuerint à principio omnia Principis, aut communitatis, c.16.§.5.n.4.p.282.
Bona omnia immobilia fieri Eccleſiæ non permittet Dei prouidentia, c.19.n.1 p.303.

Bona

Bona omnia, vel plurima ſi darentur Eccleſiæ, laici non premerentur oneribus maioribus quam nunc premantur, c.19.n.4.p.304.

Bona propter quid relinquantur Eccleſiæ, c. 6. §. 1. n. 5. p. 66. & §. 2. n. 2. p. 68. & c. 9. §. 4. nu. 2. p. 136. & c. 10. §. 7. n. 2. p. 180. & c. 21. n. 1. p. 315.

Bona patrimonialia clericorum an ſint exempta ab oneribus laicorum, c. 14. toto p. 355.

Bona pauperum vſibus deſtinata non ſunt tributis obnoxia c. 4. §. 1. n. 5. p. 38.

Bona plura olim poſſidebat Eccleſia quam nunc, c. 19. nu. 1. p. 303.

Bona populorum non ſubditorum cum non poſſint grauari a Principe alieno, cur grauari poſſint Eccleſiaſtica iuxta laicos, c. 6. §. 1. n. 3. p. 64.

Bona priuilegiata tranſeuntia in non priuilegiatum amittunt priuilegium, c. 15. §. 3. n. 1. p. 232.

Bona pro patrimonio data ad ſacros ordines ſuſcipiendos ſunt exempta, c. 24. n. 2. p. 357. & n. 12. p. 362.

Bona ſunt quid acceſſorium perſonæ, & ſortiuntur eius priuilegium, c. 6, §. 2. n. 5. p. 70. & c. 9. §. 4. nu. 4. p. 139. & c. 15. §. 3. n. 1. p. 232. & c. 24. n. 2. p. 356.

Bona tranſeunt cum onere, c. 2. §. 1. n. 7. p. 11. & c. 15. toto p. 228.

Bona translata in Eccleſiam non poſſunt a laicis grauari oneribus extraordinarijs, c. 15. §. 4. n. 1. p. 239.

Bona tranſeunt ad Eccleſiam cum onere priuato ſi quod habent, c. 15. §. 2. per totum, p. 230. & §. 3. n. 4 p. 235.

Bona tranſeuntia ad Eccleſiam debent auferri a libro æſtimi. c. 14. n. 4. p. 221.

Bona tranſeuntia ad Eccleſiam an retineant onera ordinaria publica, c. 15. §. 3. n. 1. 2. 3. p. 232. & §. 5. n. 3. p. 242.

Bona tranſeuntia ad fiſcum non ſoluunt onera publica

Mediolani, c.15.§.3.n.1.p.233.
Bona vſurpans illius qui peccat contra gratitudinem, aut iuſtitiam legalem tenetur ad reſtitutionem, c.18.§.1.n. 4.p.291.

C

CAmpos Eccleſiaſticorum, & aliorum non defendunt amici milites, c.9.§.6.n.2.p.148. & c.11. §.2.n.2. p. 189.
Canones poſteriores abrogant priores contrarios libertati Eccleſiaſticæ, c.4.§.2.n.7.p.45.
Canones ſacri, vide v. leges Eccleſiaſticæ.
Canonum fauentium laicis pro onerum impoſitione Eccleſiaſticis explicatio c. 4. per totum, p. 33.
Canonum pro Eccleſiaſticorum immunitate ab oneribus explicatio, c.5.§.1.n.1.p.47. cum ſeq. & c.8.§.3 toto p.101.
Carolus Martellus punitus eſt ob pecunias Eccleſiæ in ſuũ vſum conuerſas, c.20.n.6.p.312.
Carolus Emanuel, Carolus Nonus, Carolus Quintus ſubſidium Eccleſiaſticorum petierunt a Papa, c.20.n.5.p.311.
Carolus Quintus Imp. in neceſſitate mutuo accepit ab Eccleſiaſticis, c.12.n.10.p.205.
Catalogus onerum Mediolanenſis ditionis, c.22.§.2.nu.1. p. 330.
Cataſtrum, vide liber æſtimi.
Cautela Bartoli vt ſint obligati ciues ad onera omnia eſt in fraudem Eccleſiæ, nec ſeruatur in ditione Mediolanenſi, c.16.§.5.n.4.p.282.
Cenſus liber, vide liber æſtimi.
Centurionis vnius merces in ſylernis, c.10.p.3.n.5.p.168.
Certitudo formalis eſt rei intrinſeca, at obiectiua eſt extrinſeca, c.15.§.8.n.3.p. 252.

Cha-

*Charibertus Francorum Rex breui obijt ob poſſeſſionem Eccleſiæ vſurpatam, c.20.n.6.p.*312.
*Charitas an obliget Eccleſiaſticos ad onera, c.*12.*nu.*1.2. *p.* 199.
Charitatis obligationi ſatisfit per mutuum, c. 12. *nu.* 10. *p.* 204.
*Charitatis virtute debitum non poteſt vi auferri ſi non ſoluatur, c.*12.*n.*2.& 4.*p.*200.
*Chriſtus cauſa cadit cum onera imponuntur Eccleſiæ a laicis, c.*21.*n.*2.*p.*318.*verſ.Non ergo.*
Chriſtus exemptionem Eccleſiæ ordinauit, modum eius remiſit Papæ, c. 2.§.2.*n.*6.*p.*22.
*Ciues quinam legibus Principis laici ligentur, c.*1.*n.*5.*p.*5.
Ciuitates liberatæ beneficio orationum, & ſacrificiorum ab obſidione, fame, ac ſiti, c 9.§.6.*n.*6.*p.*150.
*Clerici bona cur ſint exempta ſicut perſonæ, non ſint autem laici exiſtentis in alia ditione ab ea, in qua ſunt bona, c.*24.*n.*7.*p.*359.
*Clerici cum redduntur timidiores læditur libertas Eccleſiaſtica, c.*16.§.2.*n.*4.*p.*266.
*Clerici ſunt exempti a laica iuriſdictione tum vt Clerici ſunt, tum vt ciues, & domini bonorum temporalium, c.*24.*n.*9.*p.*360.
*Clericis prohibens ea, quæ de iure communi competunt, eſt excommunicatus, c.*16.§.1.*nu.*4.*p.*260.
Clericus. vide Eccleſiaſtici.
Clerus. vide Eccleſiaſtici.
*Clotharius Rex Francorum indixit Eccleſiaſticis vt fiſco ſuo ſubuenirent, ſed S. Iniurioſi ſuaſione veniam errati petijt, c.*21.*n.*1.*p.*314.
Coactio Eccleſiaſticorum. vide: Vi non poſſunt.
Coactiua vis. vide Vis.
*Collectæ pertinent ad dominum, c.*23.§.3.*nu.*7.8.*p.*350. 351.

Collectæ ſunt onus extraordinarium, cap.15. §. 6. num.4. p. 245.

Coloni Eccleſiæ non ſunt ſeparati ab ea ob prædia, ſed ob fructus, c.23.§.1.n.3.p.338. & §.3.n.5.p.349.

Coloni Eccleſiæ ratione perſonarum, & bonorum propriorum grauari poſſunt a laico Principe, non ratione bonorum Eccleſiæ, c.23. §.2.n.2. p.340.

Coloni Eccleſiæ ſi grauentur, an, & quando damnum patiatur Eccleſia, c.23.§.1.n.2.3.p 336.337.& §.2.n.3. p.340.

Colonorum onera non ſunt capitatio, c.23. §.3.n.1. p.345.

Colonos Eccleſiæ grauare an poſſit laica poteſtas, n.23. §.1. n 1.2.p.336.

Colonos Eccleſiæ grauare pro ipſa iniuſtum eſt, c.6.§.3.n.5. p.75.

Commoda temporalia percipiunt laici ab Eccleſiaſticis, & quæ ea ſint, c.10.§.7.n.5.6.p.181.

Communis opinio deſeritur cum adeſt expreſſa iuris deciſio, c.6.§.2.n.7.p.72.

Concilium Andegauenſe nihili fecit reuocationem priuilegiorum Eccleſiæ factam a Valentiniano Tertio Imp. c.2. §.2.n.2.p.14.

Concilium Chalcedonenſe leges abrogauit Principum ſæcularium contrarias ſacris canonibus, c.1.n.10.p.7.

Concilium Lateranenſe excommunicat laicos, qui grauant oneribus Eccleſiaſticos: & præſcribit modum illorum, cum neceſſitas adeſt, c.2.§.2.n.4.p.16.

Conditio caſualis, & poteſtatiua quid ſint, c.16.§.4.nu.4. 5.p. 273. 274.

Conditio dicta quandonam in contractu poſita retrotrahatur, ibid.

Conditio tum expreſſa, tum tacita impedit obligationem in diem, c.16. §.2.n.3.p.265.

Con-

Coniunctus gaudet priuilegio alterius coniuncti, c.23.§.1. n.2.p.336.

Conſenſus a Papa præberi non poteſt contra libertatem Eccleſiaſticam, c.13.n.6.p.211.

Conſenſus Eccleſiaſticorum in onera eſt coactus, c.13.n.4. p.211.

Conſenſus Eccleſiaſticorum requiritur vt obligentur conſuetudine, c.8.§.4.n.4.p.108.

Conſenſus Eccleſiaſticorum requiritur vt poſſint grauari ob neceſſitatem Reip. c.5.§.3.n.1.2.p.57.58.

Conſenſus omnium requiritur cum omnes aliquid tangit, c.5.§.3.n.1.p.57. & c.8.§.4.n.4.p.108. & c.13.nu.3. p.210.

Conſenſus Papæ ex præcepto, non ex conſilio habendus eſt cum grauandi ſunt Eccleſiaſtici, c.8.§.6.n.9.p.119.

Conſenſus tacitus Papæ non eſt ſufficiens ad conſuetudinem contra libertatem Eccleſiaſticam, c.13.n.6.7.8.p. 211.212.

Conſenſus tacitus Papæ non eſt ſufficiens ad vitandam excommunicationem ob grauatos oneribus Eccleſiaſticos a laicis, c.25.n.7.p.367.

Conſilium in aliquo caſu quis ſequi cogitur, c.8.§.6.n.10. p.120.

Conſilium petere poteſt eſſe ſub præcepto, c.8.§.6.num.9. p.119.

Conſtans. vide ſeq. verſ. Idem ſenſit.

Conſtantinus Imp. ſe commendauit precibus D. Antonij, c. 9.§.6.n.6.p.151.

Idem precibus vicit hoſtes, ibid.

Idem exemit Eccleſiaſticos a tributis, & oneribus, c.2.§.2. n.2.p.14. & c.21.n.4.p.321.

Idem ſenſit religione conſeruari remp. Quod idem ſenſit Conſtans, c.9.§.6.n.6.p.151.

Con-

Conſtitutio. vide Decretum. Diſpoſitio. Textus.

Conſtitutio contra libertatem Eccleſiaſticam eſt nulla, c. 5.§.1.n.1.p.48.& c.1.n.5.p.4.

Conſtitutio interpretanda eſt vt minus quam fieri poſſit lædat ius commune, c.22.n.3.p.325.

Conſtitutio laici loquens de Eccleſia non ſubſiſtit, c.1. n.3. 4.5.p.3.4.& c.16.§.5.n.3.p.280.

Conſtitutio particularis non derogat priuilegio inſerto in corpore iuris, niſi de eo faciat expreſſam mentionem ibid.

Conſuetudo auferendi pecuniam à ſubditis, & ijs non reſtituendi eſt corruptela, c.13.n.13.p.217.

Conſuetudo condendi ſtatutum contra libertatem Eccleſiaſticam non excuſat ab incurrenda excommunicatione, c.25.n.4.p.367.

Conſuetudo cōtra libertatem Eccleſiaſticam dicitur a multis irrationabilis, c.13.n.5.p.211.& n.13.p.216.

Eadem non excuſat a peccato, c.13.n.14.p.217.

Conſuetudo debet induci ab ijs, qui poſſunt legem condere, & abrogare, c.13.n.3.p.210.

Conſuetudo exigendi onera ab Eccleſiaſticis eſt corruptela, c.2.§.2.n.4.verſ.7.p.19.

Conſuetudo haud eſt alleganda contra ius ſcriptum, c.13. n.12.p.216.

Conſuetudo immemorabilis an probet priuilegium, c.13.n. 10.p.214.

Conſuetudo vt Eccleſiaſtici ſoluant onera non adeſt, c. 13. per totum p.209.

Eadem ſi adeſt alicubi, vt Mediolani, eſt violentia, c.13.n. 4.5.p.210.

Conſuetudo vt obliget debet per actus humanos non coactos, ſed voluntarios fieri ibid.

Eadem debet eſſe rationabilis, c.13.n.13.p.216.

Con-

Conſulere eſt quarere, & interrogare, c.8.§.6.n.9.p.119.
Contra leges facta pro infectis habentur, c.16.§.7.num.1. p.258.
Contractu ſe videntur obligare Eccleſiaſtici ad ſoluenda onera, c.2.§.1.n.5.p.11.
Non eſſe id verum oſtenditur, c.17.toto p.284.
Contractus quidam ſocietatis eſt inter Eccleſiam, & eius colonum, c.23.§.3.n.5 p.349.
Contractus reuocari non poteſt ſine mutuo conſenſu contrahentium, c.3.n.1.p.26.
Contributio Eccleſiaſticorum non prodeſſet Reip. ſi fieret, quia male expenderetur pecunia, c.10.§.4.n.2. p.171.
Conuenientia ſtatui Eccleſiaſtico ſunt Eccleſiaſticis relinquenda, c.10.§.4.n.5.6.p.173.
Correctio iurium eſt vitanda, c.4.§.1.n.1. p.33.
Coſmus Mediceus quomodo ſeditionem ſedauerit, c. 27.§. 1.n.2 p.377.
Cuſtodes camporum ſe negant amici milites, arcium affirmant, c.9.§.6.n.2.p.148.& c.11.§.2.n.2.p.189.

D

DAmnum dat, qui illud mandat, & cuius autoritate infertur, c.26.n.2.p.373.
Damnum pro dominis illatum ab executoribus, & alijs non tenetur reſarcire Dominus, c.23.§.3.n.7.p.350.
Damnum reſultans ex priuilegio fauorabili non attenditur, c.16.§.5.n.5.p.283.
Data laicis ab Eccleſiaſticis in neceſſitate Reip. ſunt humiliter, & deuote ſuſcipienda, c.5.§.1.n.1.p.49.
Datia pertinent ad dominum rei, c.23.§.3. n.7.8.p.350. 351.
Debitum Eccleſiæ cum Communitatibus pro oneribus eſt

illi-

illiquidum, nec decretum ſenatus clare loquitur, ideo non poteſt contra eam fieri executio, c. 16. §. 5. num. 2. p. 279.

Decimarum, & alimentorum loco data ſunt bona Eccleſiaſtica, c. 18. §. 1. n. 3. p. 290. & §. 2. n. 6. p. 300.

Decretum. vide Conſtitutio, Diſpoſitio, Textus.

Decretum generaliter loquens non extenditur ad ſpecialia, c. 16. §. 5. n. 3. p. 280.

Decretum Senatus de oneribus interpretationem recipit a iure communi, & ideo non intelligitur de oneribus extraordinarijs, & mixtis reſpectu Eccleſiæ, c. 16. §. 5. n. 2. p. 279.

Idem ſi Eccleſiam comprehenderet non valeret: & ſi valeret, eſſet intelligendum de bonis acquiſitis tantum poſt illud ibid. n. 3. p. 280.

Idem prohibens alienationem in non ſubditum, non comprehendit Eccleſiaſticos, c. 16. §. 1. n. 1. p. 258.

Idem nõ poteſt ligare Eccleſiaſticos, c. 16. per totum. p. 257.

Defendens Eccleſiam Princeps non ſubit maiores labores, aut ſumptus quam ſi defenderet ſolos laicos, & ideo non eſt oneribus grauanda Eccleſia, c. 18. §. 2. n. 6. p. 301.

Defenſio bonorum Eccleſiæ tempore belli inter laicos eſt indirecta, non directa, c. 18. §. 2. n. 5. p. 300. & c. 11. §. 2. n. 2. p. 189. & c. 9. §. 6. n. 2. 3. p. 148.

Defenſio Eccleſiæ demandata eſt Principi a Chriſto Domino, c. 11. §. 3. n. 5. p. 194.

Defenſio exhibita a laico Eccleſiaſticis compenſatur ſubſidijs tum ſpiritualibus, tum temporalibus, c. 10. §. 7. n. 6. p. 181. & c. 11. §. 2. n. 2. p. 188.

Defenſio licita duo requirit, quæ non adſunt cum vexantur Eccleſiaſtici vt onera ſoluant, c. 18. §. 2. n. 2. p. 294.

Defenſio propria non eſt, ſed vis, & Iniuria ſupradicta vexatio. ibid. p. 292. cum ſeq.

Pro

Pro defenſione Eccleſiæ multa priuilegia ſunt cõceſſa Principibus, qui ſunt defenſores ipſius, c.9.§.6.n.4.p.149. & c.18.§.2.n.6.p.301.

Defenſionem Eccleſiaſticorum tenentur ſuſcipere laici ex Charitate, Religione, & Aequitate, c.11.§.2.num.3.p.190.& §.3.n.1.& 5.p.191.193.

Delegati cuiuſdam iniquitas in Eccleſiaſticos, c.10.§.3.n.1.p.166.

Delictum committit qui illud mandat, c.26.n.2.p.373.

Dictio. vide v. Particula.

Directe, & Indirecte grauari oneribus quid ſit, c.25.n.14. p.370.

Directe, vel Indirecte attentare aliquid prohibitum paria ſunt, c.16.§.2.n.1.p.263: & §.4.n.6.p.276.

Directiua vis. vide Vis directiua;

Diſpoſitio. vide Conſtitutio, Decretum, Textus.

Diſpoſitio generalis non refertur ad ſpecialia, c 16.§.5.n.3. p.280.

Diſtinctio poteſtatis in œconomicam, & iuriſdictionis eſt ſine fundamento, c.8.§.5.& 6.à p.111. ad 118.

Diſtributio iniuſta pecuniæ publicæ eſt cauſa ruinæ Reip. c.10.§.2.n 3.p.164.

Diſtributores pecuniæ publicæ ſi ſint aut Eccleſiaſtici, aut ab ipſis electi, ſatis ea erit ſumptibus publicis aut ipſi ſupplebunt quod deeſt, c.10.§.2.n.2.p.160.

Ditati ex ruina Reip. ac Principis ſunt in neceſſitate publica grauandi, c.27.§.3 n.5.p.391.

Ditionis Mediolanenſis onera annua, c.22.§.2.n.1.p 330.

Doctores docentes grauari poſſe colonos Eccleſiæ ob fructus, de quibus loquantur, c.23.§.3.n.5.p.348.

Doctores eximentes colonos Eccleſiæ ab oneribus perſonalibus quomodo ſint explicandi. ibid.n 6.p.350.

Doctorum numerus non facit opinionem probabilem, c.22.

§.1.n.1.p.323.
Dominus poteſt quas conditiones vult apponere rei quam transfert, c.15 §.3.n.4.p.236.
Domus non poſſidetur per partes, ſed tota, c.23.§.3.nu.2. p.347.
Domus quam incolunt coloni Eccleſiæ, non poteſt grauari onere hoſpitationis militum pro octaua part e, ibid.
Donari poteſt Eccleſiæ tum inter viuos, tum cauſa mortis, c.16.§.1.n.3.p.259.
Donatio facta non ſubdito reuocari non poteſt, c. 6. §.2. n. 1.p.68.& n.5.c.3.n.1.p.27.& n.5.p.32.
Donatio perpetua facta Eccleſiæ non poteſt reuocari a Principe niſi ex cauſa vrgenti facta tamen compenſatione, c.3.n.1.p.27.
Donatio remuneratoria tranſit in vim contractus, c.3.n.1. p.26.27.
Donationis Eccleſijs menſura eſt immenſitas, c. 16. §.1.n. 3.p.259.
Dotis hypotheca non retrotrahitur ad tempus conditæ legis, c.16.§.4.n.5.p.275.
Duces exercitus tenentur ſubuenire reip. laboranti non minus quam Eccleſiaſtici, c. 10.§.4.n.1. p.170.
Duces Mediolanenſes exegerunt onera ab Eccleſiaſticis cum Papæ conſenſu, c.13.n.11.p.215.
Duces militum valde ſubleuarent remp. ſi in eius auxilium expenderent quæ inutiliter expendunt, c.10.§.4.n. 1.p. 170.
Ducis Feriæ declaratio vt dimidiũ onerum ſoluant Eccleſiaſtici per modum prouiſionis non ſubſiſtit, c.15.§.8.n. 9.p.256.
Ducis unius militum merces in hybernis, c. 10.§.3.n.5 p. 168.

Eccle-

E

Eccleſia eſt libera, cogitur autem ancillari ſi ei tributa imponantur, c.21.n.2.p.316.verſ.ſeptima.

Eccleſia exempta eſt intra diœceſim, non de diœceſi, & in territorio, non de territorio, c.6.§.1.n.6.p.66.

Pro Eccleſia pugnans non debet eam ſpoliare, c.21.nu.2.p.316.verſ.Prima.

Eccleſiæ bona cur data ſint, c.10.§.7.n.2.p.180.& c.9.§.4.n.2.p.316.& c.6.§.1.n.5.p.66.ex §.2.n.2.p.68.& c.21.n.1.p.315.

Eccleſiæ, ac colonorum ratio eſt ſeparata in fructibus, non in pradijs, c.23.§.1.n.3.p.328.& §.3.n.5.p.349.

Eccleſiæ defenſionem Chriſtus Dominus Principibus impoſuit, c.11.§.2.n.5.p.194.

Eccleſiæ donari poteſt inter viuos, & cauſa mortis, c.16.§.1.n.3.p.259.

Eccleſiæ, & Pauperum ſpolia non habuerunt vnquam proſperum euentum, c.21.n.2.p.316.verſ.Tertia.

Eccleſiæ, & pauperum bona rapienti infernus non eſt ſatis. ibid.verſ. Secunda.

Eccleſiæ facta donationis menſura eſt immenſitas, c.16.§.1.n.3.p.259.

Eccleſiæ fauendum eſt in dubio, & pro ea iudicandum, c.22.§.1.n.3.p.325.

Eccleſiæ theſauri ſolum debentur pauperibus, c.21.nu.2.p.317.

Eccleſiaſtica bona v. Bona Eccleſiaſtica.

Eccleſiaſtica bona non defenduntur directe hoc belli tempore in Italia vide v. Defenſio bonorum.

Eccleſiaſtica bona non ſunt in vſus prophanos conuertenda ſine. Papæ conſenſu, c.9.§.6.n.2.3.p.148.

Eccleſiaſtica libertas publicæ utilitati æquiparatur, c.8.§.6.n.8.p.118.

Eccleſiaſtici an ſint ſubditi Principi laico ratione politica, œconomica, & defenſionis, c.1. toto & c.9.§.2.n.1.2 p.126.& §.5.n. 5.6.7.p.144. cum ſeq.

Eccleſiaſtici cauſa sũt laicis multorum commodorum temporalium, c.10.§.7.n.5.& 6.& 7.p.181.

Eccleſiaſtici, & Eccleſiæ ſunt ſub laicorum Principum protectione, c.9.§.2.n.4.p.128.

Eccleſiaſtici grati ſunt Principi, & Reip. c.18.§.1. nu.1.p.289.cum ſeq.

Eccleſiaſtici in ditione Mediolanenſi minus quarta parte bonorum immobilium poſſident, c.10 §.2.n.3.p.162.& c.11.§.3.n.8.p.196.

Eccleſiaſtici in qua neceſſitate Reip. teneantur ei ſubuenire vide. Neceſſitas triplex.

Eccleſiaſtici iuſtas habent cauſas negandi ſolutionem onerum a laicis impoſitorum, c.18.§.1.per totum, pagina 288.

Eccleſiaſtici legibus Principum ſecularium an ligentur, & quatenus, c.1.per totum, & c.9.§.5.n.5.p.144.

Eccleſiaſtici non lædunt laicos cum non ſoluunt onera, & ideo cum laici vim inferunt eorum bonis nõ id faciunt in ſuam defenſionem, c.18.§.2.per totum p.292.

Eccleſiaſtici non minus inſeruiunt Reip. nec minus egent quam miniſtri Principis, Duces exercitus, & alij, c.10.§.4.n.3.4.5.6.p.171. cum ſeq.

Eccleſiaſtici non pendent a laico Principe in gubernatione, c.9.§.3.n.3.p.132.

Eccleſiaſtici non poſſunt tuta conſcientia ſubuenire Reip. contra ſacrorum canonum diſpoſitioem, c.7.§.2. nu.10. p.89.

Eccleſiaſtici non ſunt extranei in ditione, in qua viuunt,

c.9.

c.9.§.2.num.5.pag.129.
Eccleſiaſtici non ſunt in Rep. vt famuli in domo priuata, nec vt vectores in naui, c.7.§.2.a nu.5.ad 10. *a p.*85. *ad* 89.
Eccleſiaſtici non ſunt obligati ſubuenire reip. extra extremam neceſſitatem, c.5.§.1.n.5.p.50.& §.2.n.5.p.55. & c.12.n.2.& 3.p.199.200.
Eccleſiaſtici non ſunt participes honorum laicorum in Rep. c.6.§.1.n.4.p.66.
Eccleſiaſtici non ſubſunt Principi laico vt œconomo, aut defenſori Reip.c.9.§.4.n.3.4.p.132.cum ſeq.
Eccleſiaſtici ob onera exacta per vim a laicis in multas miſerias inciderunt, c.11.§.1.n.3.4.5.p.186.187.
Eccleſiaſtici onera ſubeunt ſpiritualia pro Principe, & Rep. c.10 § 4.nu.3.p.172.& nu.6.p.174.& c.18.§.1.nu.3. p.290.
Eccleſiaſtici promittentes ſeruare indemnem eum, quicum contrahunt, non ſe obligant ad onera ſoluenda, c.17.per totum p. 284.
Eccleſiaſtici quæ onera ſubire debeãt, & quæ nõ. vide Onus.
Eccleſiaſtici quandonam cogi poſſint a Principe laico ad contributionem, c.5.§.3.n.4.p.64.
Eccleſiaſtici quandonam teneantur ex æquitate, & Charitate ſubuenire Reip. c.12.n.3.p.200.
Eccleſiaſtici quomodo improprie dici poſſint ſubditi laico Principi, c.9.§.2 n.4.5.p.128.
Iidem ſunt exempti a laica iuriſdictione, c.24.n.6 p.358.
Eccleſiaſtici ſubditi non ſunt Principi laico iure Eccleſiaſtico, nec Diuino, c.1.n.3.4 5.
Iidem ſuis priuilegijs cedere non poſſunt, c. 13. nu. 29.p. 209.214.& c.15 §.8.n.6.7.p.254.
Eccleſiaſtici ſunt de Populo in fauorabilibus, non in odioſis iuxta Caſtro, c.6.§.1.n.6.p.66.

Iidem ſunt partialis Reſp. in tota Rep. c.5. §.3. n.1. p.57.
Iidem ſunt Patres ſpirituales laicorum, c.3. n.1. p.26.
Iidem ſunt potior pars in Rep. & vt Anima in corpore, c.6. §.1. n.4. p.65.
Iidem ſupplebunt defectum pecuniæ publicæ ſi aut ipſi diſpenſent eam, aut eligant alios diſpenſatores, c.10. §.2. n.2.3. p.160.164.
Iidem tenentur ſubuenire Reipublicæ cum eſt in neceſſitate, modo hæc non ſit voluntaria, & periculum eſt in mora, c.10. §.2. n.2. p.160. & §.3. n.4. p.168. cum c.11. §.3. n.7. p.195 & c.8. §.2. n.1. p.95.
Iidem tributa ſponte ſoluentes parum Reip. proſunt ſicut cum coacte, c.10. § 2. n.3. p.162.
Iidem vi coactiua non poſſunt a Principe laico compelli ad ſolutionem onerum, nec ab eodem corrigi, c.1. n.7. p.6. & c.5. §.2. n.1. p.52. & 53. n.3. p.59.
Eccleſiaſticis auferre quæ ſunt de iure communi lædit libertatem Eccleſiaſticam, c.16. §.1. n.4. p.260.
Eccleſiaſticis non officit declaratio Principis, aut conſuetudo contra eorum immunitatem, c.15. §.8. n.9. p.256.
Eccleſiaſticis, vt ciues ſunt, imponi onera non poſſunt, c.8. §.5. per totum, p. 110.
Eccleſiaſticorum conſenſus requiritur vt obligentur ad onera, c.5. §.3. n.1. p.57.
Eorumdem defenſionem tenentur ſuſcipere laici, c.11. §.2. n.3. p.190 & §.3 n.1. p.191.
Eccleſiaſticorum ius auferre non poteſt Princeps in neceſſitate, c.12. n.12. p.207.
Eorumdem munus eſt offerre dona, & ſacrificia pro Principe, & populo, c.21. n.2. p.316. verſ. Tertia.
Eorumdem onera redundant in laicorum damnum, c.10. §.7. n.5.6.7. p.181. & c.11. §.2. n.3. p.190.
Eorumdem ſuſcepta a laicis defenſio non eſt directa, ſed indire-

directa tempore belli, c.11.§.2.n.2.p.189.& c.18. §.2. n.5.p.300.& c.9.§.6.n.2.3. p.148.
rumdem violantium legem ciuilem peccatum non eſt contra obedientiam Principi laico debitam, ſed aliquãdo contra aliam virtutem, c.9. §.5.n.6. p.145.
Egeſtas. vide v. Neceſſitas. Indulgentia.
Egeſtas voluntaria Principis, & Reip. eximit Eccleſiaſticos ab obligatione ei ſubueniendi, c.10. §. 2.3.4. & 6.pag. 159. cum ſeq cui.
Egeſtati Principes, & Reſp. poſſunt, ſi velint, prouidere, c. 10.§.2.n.2.p.159.& §.3.4.5.6.a p.165. vſq. ad p.179.
Egeſtas Principis, & Reip. quandonam cenſenda ſit eſſe voluntaria, c.8.§.2. per totum p.98.99.100.& §. 1.n.7. p. 94.
Emolumenta etiam temporalia recipiunt laici ab Eccleſiaſticis, c.10.§.7.n.5.6.7 p.181.
Emphyteuta Domini non obligati ad onera, vt eſt fiſcus, eſt exemptus ab ijs, c.23.§.4.n.1.p.352.
Emphiteuta Eccleſiæ pro fructibus grauari poteſt, non pro prædijs, cum hæc habet ad tempus determinatum: alij aliter diſtinguunt, c.23.§.4.n.3.4.6.p.353.
Emptores patrimonij publici potius ſunt grauandi quam alij, c.27.§.3.n.4.p.389.
Epiſcopus debet fortiter reſiſtere Principi onera inponenti Eccleſiaſticis, c.21.n.2.p.317. verſ. Addit.
Erubeſcimus ſine textu loqui, c.8.§.5.n.4.p.112.
Ethelredus Anglus a Danis vaſtatus eſt ob vaſtatam ditionem Eccleſiæ, c.20.n.6.p.312.
S. Eutychij oratione liberata eſt a fame Amaſea ciuitas, c. 9.§.6.n.6.p.152.
Exactores onerum non ſunt excommunicati cum canon. ſunt impoſita a laica poteſtate, c.25.n.2.p.369.
Exactores quid ſint, & quã pernicioſi, c.27.§.2.n.1.p 380.

Exactores, ſeu recipientes onera à laica poteſtate impoſita ab Eccleſiaſticis ſunt excommunicati, ſecus ſi Eccleſiaſtici darent ſcientes ſe non teneri, c. 25. num. 13. p. 369. 370.

Exactores ſublati, & puniti, c. 27. §. 2. n. 1. p. 380.

Excommunicati an ſit exigentes onera, licet non imponant, c. 25. n. 10. p. 369.

Excommunicati an ſint non impedientes impoſitionem, & exactionem onerum ab Eccleſiaſticis, c. 25 n. 16. p. 371.

Excommunicati ſunt cooperantes ad imponenda onera Eccleſiaſticis, c. 25. n. 15. p 370.

Excommunicati ſunt imponentes onera, & exigentes ab Eccleſiaſticis, & vſurpantes bona Eccleſiaſtica, c. 5. §. 1. n. 1. p. 48. & n. 4. p. 49. & c. 25. nu. 1. 2. 3. p. 365. cum ſeq.

Excommunicati ſunt imponentes onera Eccleſiaſticis, licet ea non exigant, c. 25. n. 10. p. 369.

Excommunicati ſunt lædentes libertatem Eccleſiaſticam ſiue directe, ſiue indirecte, c. 16. §. 2. n. 2. p. 263.

Exempli cauſa poſitum in lege eam non reſtringit, ſed declarat in quibus terminis ſit accipiendum, c. 23. §. 3. nu. 5. p. 349.

Exemptio. vide libertas Eccleſiaſtica, & Priuilegium.

Exemptio bonorum patrimonialium Clerici. vide Bona patrimonialia.

Exemptio Eccleſiaſticorum an ſit de iure diuino, c. 2. §. 2. n. 5. p. 21.

Exemptio Eccleſiaſticorum eſt priuilegium perſonale, c. 24. n. 3. p. 357.

Exemptus in perſona a iuriſdictione alicuius eſt etiam exemptus a tributis ab eo impoſitis, c. 24. n. 6. p. 359.

Exemptum eſſe, & eſſe extra territorium parificantur, c. 6. §. 1. n. 3. p. 64.

Exer-

Exercitus hoſtiles oratione fuſi, c.9.§.6.n.6.p.150.
Exercitus liberati oratione a fame, ſiti, & hoſtibus. ibid.
Exigentes onera impoſita Eccleſiaſticis tenentur ad reſtitutionem, Principes ſcilicet, & Magiſtratus, c.26.n.1.2.p.372.
Expenſæ factæ in maxima quantitate occaſione belli in ditione Mediolanenſi, c.10.§.2.n.3.p.162.
Explicatio Canonum. vide Canonum explicatio.
Explicatio loci D. Pauli. vide D. Paulus.
Explicatio loci D. Petri. vide D. Petri.
Explicatio Matth. 17.24.c.4.§.1.n.5.p.39.
Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent, non eſt verum in conſcientia, c.16.§.2.n.1.p.263.& §.4.n.6.p.276.
Expreſſi, & Taciti idem eſt iudicium, c.16.§.2.n.3.p.265.
Extraordinaria onera. vide Onera.
Extraordinaria onera aliqua videntur facta ordinaria, c.15.§.8.n.1.p.261.
Ezechias aurum ſacri templi accepit, vt ſe a Sennacherib inuaſione liberaret, quod non licet Chriſtianis Principibus ſine Papæ conſenſu, c.20.n.1.3.p.306.307.

F

FActa contra leges pro infectis habentur, c.16.§.1.n.1.p.325.
Facultates laicorum quandonam cenſendæ ſint ſufficientes eſſe ad onera Reip. c.8.§.2.n.4.p.98.
Fauendum eſt Eccleſiæ in dubio, & ei fauens opinio ſequenda eſt, c.22.§.1.n.3.p.325.
Fauores ſunt ampliandi, c.16.§.5.n.5.p.283.
Ferdinandus, & Iſabella Reges ad alendum exercitum diuitias Eccleſiæ acceperunt cum Eccleſiaſticorum conſenſu, c.20.n.4.p.310.

Exactores, ſeu recipientes onera à laica poteſtate impoſita ab Eccleſiaſticis ſunt excommunicati, ſecus ſi Eccleſiaſtici darent ſcientes ſe non teneri, c. 25. *num.* 13. *p.* 369. 370.

*Exactores ſublati, & puniti, c.*27.§.2.*n.*1.*p.*380.

*Excommunicati an ſit exigentes onera, licet non imponant, c.*25.*n.*10.*p.*369.

*Excommunicati an ſint non impedientes impoſitionem, & exactionem onerum ab Eccleſiaſticis, c.*25 *n.*16.*p.*371.

Excommunicati ſunt cooperantes ad imponenda onera Eccleſiaſticis, c. 25. *n.*15. *p* 370.

Excommunicati ſunt imponentes onera, & exigentes ab Eccleſiaſticis, & vſurpantes bona Eccleſiaſtica, c. 5. §. 1. *n.* 1. *p.*48. & *n.*4. *p.*49. & *c.*25. *nu.* 1. 2. 3. *p.* 365. *cum ſeq.*

*Excommunicati ſunt imponentes onera Eccleſiaſticis, licet ea non exigant, c.*25. *n.* 10. *p.*369.

*Excommunicati ſunt lædentes libertatem Eccleſiaſticam ſiue directe, ſiue indirecte, c.*16.§.2. *n.*2. *p.*263.

*Exempli cauſa poſitum in lege eam non reſtringit, ſed declarat in quibus terminis ſit accipiendum, c.*23.§.3. *nu.* 5. *p.* 349.

Exemptio. vide libertas Eccleſiaſtica, & Priuilegium.

Exemptio bonorum patrimonialium Clerici. vide Bona patrimonialia.

*Exemptio Eccleſiaſticorum an ſit de iure diuino, c.*2.§.2.*n.* 5. *p.*21.

*Exemptio Eccleſiaſticorum eſt priuilegium perſonale, c.*24. *n.*3. *p.*357.

Exemptus in perſona a iuriſdictione alicuius eſt etiam exemptus a tributis ab eo impoſitis, c. 24. *n.*6. *p.*359.

*Exemptum eſſe, & eſſe extra territorium parificantur, c.*6. §.1. *n.*3. *p.*64.

Exer-

Exercitus hoſtiles oratione fuſi, c.9.§.6.n.6.p.150.
Exercitus liberati oratione a fame, ſiti, & hoſtibus. ibid.
Exigentes onera impoſita Eccleſiaſticis tenentur ad reſtitutionem, Principes ſcilicet, & Magiſtratus, c.26.n.1.2.p.372.
Expenſæ factæ in maxima quantitate occaſione belli in ditione Mediolanenſi, c.10.§.2.n.3.p.162.
Explicatio Canonum. vide Canonum explicatio.
Explicatio loci D. Pauli. vide D. Paulus.
Explicatio loci D. Petri. vide D. Petri.
Explicatio Matth. 17.24.c.4.§.1.n.5.p.39.
Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent, non eſt verum in conſcientia, c.16.§.2.n.1.p.263.& §.4.n.6.p.276.
Expreſſi, & Taciti idem eſt iudicium, c.16.§.2.n.3.p.265.
Extraordinaria onera. vide Onera.
Extraordinaria onera aliqua videntur facta ordinaria, c.15.§.8.n.1.p.261.
Ezechias aurum ſacri templi accepit, vt ſe a Sennacherib inuaſione liberaret, quod non licet Chriſtianis Principibus ſine Papa conſenſu, c.20.n.1.3.p.306.307.

F

FActa contra leges pro infectis habentur, c.16.§.1.n.1.p.325.
Facultates laicorum quandonam cenſendæ ſint ſufficientes eſſe ad onera Reip. c.8.§.2.n.4.p.98.
Fauendum eſt Eccleſiæ in dubio, & ei fauens opinio ſequenda eſt, c.22.§.1.n.3.p.325.
Fauores ſunt ampliandi, c.16.§.5.n.5.p.283.
Ferdinandus, & Iſabella Reges ad alendum exercitum diuitias Eccleſiæ acceperunt cum Eccleſiaſticorum conſenſu, c.20.n.4.p.310.

Fictio non eſt a lege ſuper his, quæ tacite ſunt inducta, c. 16.§.4.n.2.p.272.

Fideiuſſor Eccleſiæ pro ſoluendis oneribus non tenetur niſi pro oneribus realibus ordinarijs, c.16.§.4.n.7.p.277.

Fideiuſſor non ſubit maiorem obligationem, quam ſubeat principalis. ibid.

Fideiuſſori Eccleſiæ fiet iniuſtitia ſi pro ea cogatur ſoluere onera extraordinaria, vel mixta. ibid.

Fides eſt magnus theſaurus, & per eam ſtat Reſp. ideoq; à Principe ſeruanda eſt, c.27.§.2.n.5.p.382.

Finis primarius priuilegij Eccleſiæ eſt fauor, licet aliquod damnum ſequatur, c.16.§.5.n.5.p.283.

Franciſcus Primus Galliæ Rex in Italia ſubſidium ex pecunijs Eccleſiæ comparauit, c.20.n.4.p.311.

Fraus eſt contra libertatem Eccleſiaſticam conſtitui hypothecam a Principe, vel Senatu in bonis tranſituris ad Eccleſiam, c.16.§.4.n.6.p.270.

Fraus in legem committitur cum ſit contra intentionem legis verbis eam non indicantibus. ibid.

Fraus quo pacto vitetur ob impoſitionem onerum colonis Eccleſiæ pro fructibus ex eius poſſeſſione perceptis, c.23. §.2.n.4.p.341.

Fridericus Imp. non dedit, ſed innouauit priuilegium libertatis Eccleſiæ, & reuocauit leges contra eam, c.3.n.4. p.31.

Fructus a colono percepti ex poſſeſſione Eccleſiæ poſſunt grauari, ſed non debent, c.23.§.2.n.2.4.p.340.341. & §. 3.n.3.p.347.

G

GAbella. vide Vectigalia. Tributa. Onera.

Gabellæ pertinent ad Dominum, c.23.§.3.nu.7.8. p.350.

p. 350. 351.
Grati ſunt Eccleſiaſtici Principi, & Reip. c.18.§.1.nu.1.p. 289. cum ſeq.
Gratitudo videtur exigere vt Eccleſiaſtici onera ſoluant: quæ ſoluent, ſi Papæ conſenſus adſit, & ſuo ſtatui conuenientia habeant. ibid. & c.11.§.1.num.1.2.3.p.185. cum ſeq.
Gubernatores Mediolanenſes quædam circa oner a priuilegiatorum declararunt, c.14.n.5.p.223. & c.15.§.4.nu. 3.p.240.

H

HEraclius Imp. in neceſſitate Reip. ob bellum mutuo accepit ab Eccleſiaſticis, c.12 n.10.p.205. & c.21. n.4.p.321. verſ. Non decrat.
Honeſtum licet ſit munus contribuere Principi, ac Reip. non ſunt tamen Eccleſiaſtici ad id compellendi, c.5.§.2. n.6.p.55.
Hoſpitatio militum eſt onus extraordinarium, c.15 §.6.n. 2.p. 244.
Hoſtes victi oratione, c.9.§.6.n.6.p.150.
S. Hugo Lindonienſis Epiſcopus reſtitit contributioni Eccleſiaſticorum tempore belli ob pauperum neceſſitatem, c.20.n 4.p.308.
Hypotheca a decreto ſenatus, vel ſtatuto non poteſt conſtitui in bonis reſpectu Eccleſiæ, c.16.§.4.n.1.p.270.
Hypotheca bonorum ob dotem non retrotrahitur ad tempus legis, ſed incipit cum ea ſoluitur, c.16.§.4.n.5.p.275.
Hypotheca conditionalis retrotrahitur ad diem conuentionis. ibid.n.2.p.271.
Hypotheca in bonis non conſtituitur cum debitum eſt incertum. ibid.

Hypotheca in bonis non eſt conſtituta ob eorum cataſtrationem, c.14.n.10.p.226.

Hypotheca in bonis non eſt ob collectarum præſtationem, c.16.§.4.n.1.p.271.

Hypotheca non retrotrahitur ad initium contractus facti ſub conditione poteſtatiua, ſecus ſub caſuali, c.16.§.4.n.4.p.273.

Hypotheca ſi conſtituta ſit per ſtatutũ vel decretum ſenatus pro oneribus, erit ſolum pro oneribus ordinarijs realibus. ibid.n.7.p.277.

Hypotheca tacita non reſpicit tempus contractus ſeu legis, ſed illud, quo aliquid incipit deberi. ibid.n.2.p.272.

Hypothecaria obligatio eſt res odioſa. ibid.n.1.p.270.

I

Iacobus Epiſcopus oratione ſeruauit Niſiben vrbem, c.9.§.6.n.6.p.151.

Ignorantia laicorum grauantium bona Eccleſiaſticorum, quæ in libro æſtimi ſub nomine laici ſunt deſcripta, eſt craſſiſſima, c.14.n.2.p.220.

Illiquidum eſt debitum contra quod fieri poſſunt exceptiones, vt eſt illud Eccleſiæ cum Communitatibus ob onera, c.16.§.2.n.2.p.279.

Imbotatus eſt onus certum formaliter, non obiectiue, c.15.§.8.n.5.p.253.

Immunitas Eccleſiaſtica. Vide libertas Eccleſiaſtica.

Imperator. vide Princeps.

Imperatores ferentes leges pro libertate Eccleſiaſtica quomodo careant reprehenſione, nec ſint eius auctores, c.2.§.2.n.3.p.15.

Imperatores aliqui ſtabilierunt priuilegia Eccleſiæ, c.2.§.2.n.2.p.14.

Im-

Imperatores aliqui priuilegia Eccleſiæ abſtulerunt. ibid.

Imperiali iudicio non poſſunt iura Eccleſiaſtica diſſolui, c. 1.*n.*5.*p.*4.5.& *c.*2.§.2.*n.*1.*p.*13.

Imponentes, vel non impedientes imponi onera Eccleſiaſticis, & ea exigi an ſint excommunicati. vide Excommunicatio.

*Inæqualitas, ſeu Iniuſtitia in exigendis oneribus publicis, & in militum hoſpitio diſtribuendo eſt cauſa ruinæ Reip.c.*10.§.3.*n.*1.*p.*165.

*Indigentia ærarÿ publici eſt voluntaria, c.*10.§.2.*n.*2.4.*p.* 160.164.

Indirecta voluntas ad directam reducitur in moralibus, c. 16.§.2.*n.*1.*p.*263.

Indirectæ prohibitionis exempla ex legibus ibid.

Indirectam poteſtatem non habet laicus in Eccleſiam ibid.

*Indirecte aliquid attentare, vel directe paria ſunt, c.*16. §.2.*n.*1.*p.*263.& §.4.*n.*6.*p.*277.

*Indirectum ad idem tendit, ad quod tendit directum, c.*16. §.2.*n.*2.*p.*265.

*Ingrati non ſunt Eccleſiaſtici erga Principem, & Remp. quia onera non ſoluunt; & ſi eſſent, non poſſent ideo bona eis auferri a laicis, c.*18.§.1.*per totum p.*288.

*Ingrati ſunt laici erga Eccleſiaſticos cum eorum beneficia non compenſ. ſunt. ibid. n.*3.*p.*290.

In iudicÿs ſententiam communiorem ſequi debemus, c. 22.§.1.*n.*4.*p.*326.

*S. Iniurioſus a ſententia grauandi Eccleſiaſticos amouit Clotharium Regem, c.*21 *n.*1.*p.*314.

*Iniuſti non ſunt Eccleſiaſtici onera non ſoluentes publica, c.*18.§.1.*per totum p.* 288.

*Inſtrumentum contra quod fieri poſſunt exceptiones, non eſt clarum, c.*16.§.5.*n.*2 *p.*279.

Intentio non lædendi libertatem Eccleſiaſticam non excu-

ſat

ſat cum lex eam lædit, c.16.§.2.n.2.p.264.

S. Ioannis eleemoſynarij miraculum ad auertendum Nicetam ab exactione pecuniæ Eccleſiæ, c.21.n.4.p.320.

Iſabella, & Alphonſus Reges. vide Alphonſus, & Iſabella.

Iudex laicus non poteſt damnare clericum ſiue in perſona, ſiue in rebus, c.6.§.3.n.4.p.75.

Iudicandum in dubio eſt pro Eccleſia, c.22.§.1.n.3.p.325.

Iudicandum in minimo eſt vt in magno cum in vtroq; eſt eadem ratio proportionaliter, c.16.§.1.n.6.p.261.

Iudicans in foro externo contra communem opinionem præſumitur imperitus, c.22.§.1.n.4.326.

Iudicare contra legem, & contra communem opinionem paria videntur. ibid.p.327.

Iudicium idem eſt Taciti, & Expreſſi, c.16.§.2.n.3.p.265.

Iudith oratione ſuperauit Holophernem, c.9.§.6.num.6. p.152.

Iulianus Apoſtata tributis vexauit Eccleſiaſticos, c 21.n.4. p.321.

Iura canonica, & ciuilia obligantia Eccleſiaſticos ad onera publica, c.2.§.1.n.1.2.§.9.10.

Eadem eoſdem eximentia, c.2.§.2.n.2.a p.13.ad 21.

Iure communi conceſſa difficilius auferuntur, quam quæ ſpeciali, c.16.§.1.n.4.p.260.

Iure defenſionis, ſeu œconomicæ rationis in Rtip. neceſſitate non conceditur auferri bona a non ſubdito, c.5.§.2.n. 4.p.54.

Iure ſuo vtens non committit fraudem, c.15.§.3.num.5. p.238.

Iuris correctio vitanda eſt, c.4.§.1.n.1.p.33.

Iuriſdictione caret Princeps laicus in perſonas, & res Eccleſiaſticas etiam temporales, c.1.n.2.3 4.5 p.3.4.5.

Iuriſdictionem in non ſubditum, & contra Eccleſiæ priuilegia non dat cauſa pia, aut commune bonm, c.1.num. 5.p.4.

Ius Eccleſiaſticorum non poteſt in neceſſitate auferre Princeps, c.12.n.12.p.207.

Ius grauandi bona ceſſat in Principe cum tranſeunt ad Eccleſiam niſi priuatus, & à ſe transferens in ipſam obligationem ſoluendi quæcunq; onera imponat, c. 15. §.3.n.4.p.236.& n.5.p.238.

Ius tertij auferens Princeps in neceſſitate tenetur damnũ reſarcire, c.12.num.12.p.207.

Ius tertij nemo lędere præſumitur, c.16.§.5.n.1.p.278.

Iuſtina Imperatrix tributis vexauit Eccleſiaſticos, c.21.n.4.p.321.

Iuſtiniani Imp. leges circa Eccleſiaſticos mali quidam Epiſcopi forte ediderunt, c.1.n.9.p.7.& c.12.n.6.p.202.

Idem leges condidit miniſterio Triboniani Pagani & multa contra fas ſibi in ijs vſurpauit. ibid.

Iuſtitia ſi ſeruetur in onerum diſtributione, & exactione non erit neceſſe grauare Eccleſiaſticos, c.10.§.3 num.3. p. 168.

L

Laici conſuetudinem inducere nõ poſſunt contra Eccleſiaſticos, c.13.n.3.p.209.

Laici debent pro Eccleſiaſticis ſubire onera publica, c.5.§. 2.n.7.p.56.& c.10.§.7.n.5.6.7.p.181.182.

Laici legem, aut decreta ligantia Eccleſiam etiam ipſi vtilia condere non poſſunt, c.2.§.2.n.4.p.16.cum ſeq.& c. 9.§.4.n.3.p.138.& c.13.nu.3.p.210.& c.16.§.5.nu.3. p. 280.

Laici dicentes ſe defendere cum Eccleſiaſticos grauant, imitantur Nabuchodonoſor, c.18.§.2.n.1.p.293.

Laici multa commoda percipiunt tum ſpiritualia, tum temporalia ab Eccleſiaſticis, c.10.§.7.n.5.p.181.

Laici

Laici non poſſunt cogere Eccleſiaſticos ad contribuendum in neceſſitate Reip. c.5.§.2.n.1.p.52.

Laici non pugnant principaliter, ſed per accidens pro defenſione bonorum Eccleſiæ, c.9.§.6.n.2.3.p.148.& c.11. §.2 n.2.p.189.& c.18.§.2.n.5.p.300.

Laici nullam habent poteſtatẽ in res Eccleſiaſticas, c.1.n.3. 4.p.3.4.& c.2.§.2.n.4.p.17.18.& c 16.§.2.n.1.p.263.

Laici tenentur defendere Eccleſiaſticos; c.11.§.2.num.3.p. 190.& §.3.n 1.p.191.

Laici tenentur magis ſubuenire Reip. indigenti quam Eccleſiaſtici, c.8.§.2.n.2.p.48.

Laici volunt eſſe iudices neceſſitatis obligantis Eccleſiaſticos ad onera contra ſacros canones, c.12.n.7.p.202.

Laici vtuntur vi cum Eccleſiaſticis cum Papa non concẽdit contributionem c.11.§.1 n.3.p.186.& §.3.num.7. p.196.

Laicorum res agitur cum non grauantur bona Eccleſiaſtica, c.11.§.2.n.3.p.190.

Laicos non lædunt Eccleſiaſtici cum onera non ſoluunt, c. 18.§.2.n.1.p.292.

Laicus non ſubditus cur non habeat bona ab oneribus exẽpta, habeat autem clericus, c.24.n.7 p.359.

B. Laurentius Iuſtinianus oratione res Venetas reſtituit, c. 9.§.6.n.6.p.151.

Leges ciuiles nihil poſſunt contra ſacros canones, nec contra Eccleſiaſticos, c.2.§.2.n.1 p.13.cum ſeq. & c.12.n. 6.p.202.& c.24.n.6.p.359.

Leges ciuiles non ſunt a Catholico adducendæ contra libertatem Eccleſiæ, c.4.§.2.n.7.p.45.

Leges latenter lædentes libertatem Eccleſiaſticam vere eam lædunt, ac proprie, c.16.§.2.n.1.p.263.

Leges imponentes onera Eccleſiaſticis recenſentur, c.2.§.1. n.1.2.p.9.10.& c.15.§.1.n.1.p.228.

Leges intuitu boni communis ferendæ ſunt. c.1.n.2.p.3.
Leges Iuſtiniani. vide Iuſtinianus.
Leges laicorum principum de rebus ſpiritualibus non ſunt leges, ſed Inſtructiones, c.9.§.2.n.1..123.
Leges laicorum Principũ de bonis Eccleſiaſticis ſunt nullæ, c.6.§.2.n.4.p.69.& c.9.§.4.n.4.p.138.
Leges laicorum Principum contra ſacros canones Concilium Chalcedonenſe abrogauit, c.1.n.9.p 7.
Leges non ſeruare Eccleſiaſticas Tyrannicæ eſt feritatis, & parum Orthodoxi, c.2.§.2.n.9. p.23.
Leges non ſolent fingere ſuper tacite inducta, c.16.§.4.n.3. p.272.
Leges Principum ſæcularium eſſent iniquæ, ſi intenderent obligare Eccleſiaſticos, c.2.§.2.n.1.2.p.13.14.
Leges priores abrogantur à poſterioribus contrarijs, c.4 §. 2.n.7.p.45.
Leges Principum laicorum licet obligent Eccleſiaſticos, non tamen illæ de oneribus, c.1.n.6.p 5.
Leges Principum laicorum violans Eccleſiaſticus contra quam virtutem peccet, c 9.§.5.n.6.7.p.145.
Legibus Principum laicorum non contrarijs Pontificum decretis, & libertati Eccleſiaſticæ quoad vim directiuam, non quoad coactiuam ſubiacent Eccleſiaſtici: & vnde oriatur hæc obligatio, c.1.nu.7.p.5.6.& c.9.§.5. num.5. p.144.
S. Leo in afflictionibus publicis ad preces confugiebat, c.9. § 6.n.6.p.151.
S. Leonis precibus imperium ſuum niti credidit Martianus Imp. ibid.
Leſſius putat in aliquo caſu poſſe Eccleſiaſticos à Principe compelli, non teneri tamen ad Pontium, & aliorum reparationem, c.5.§.2.n.1.2.p.52.53.
Liber æſtimi quandonam probet debitum in eo deſcriptum,

c.14.num.1.3.p.219.221.
Idem facit fidem quoad terminos, Territorium, & Qualitatem agrorum. ibid.
Idem non probat bona eſſe illius, ſub cuius nomine ſunt deſcripta, c.14.n.1.p.219.
Ex eodem probatur Eccleſia eſſe exempta, quia in eo non eſt deſcripta, c.14.n.3.p.221.
Ex eodem ſunt auferenda bona Eccleſiaſtica, c. 14. per totum, p.218.
In eodem eſſe deſcriptum non aufert Priuilegium exemptionis, c.14.n.7.p.225.
In eodem eſſe deſcriptum obligat perſonam ſe in eo regiſtrantem, c.14.n.9.p.225.
In eodem qui putent bona deſcripta eſſe obnoxia oneribus, & quomodo ſint explicandi, c.2.§.1.num.4.p.10.cum c.14.n 8.p.225.
In eodem regiſtratum eſſe arguit ſubiectionem, c. 14.nu.6. p.224.
Libertas quid ſit, c.16.§.1.n.5.p.260.
Libertas Eccleſiaſtica æquiparatur vtilitati publicæ, c.8. §.6.n.8.p.118.
Libertas Eccleſiaſtica a quo ſit inducta, c.2.§.2.à n.3.ad 8. & à p.15. ad 23.& c.9.§.3.n.2.p.132.
Eadem non poteſt auferri humana poteſtate, eſtq; a Principibus conſeruanda, c.2.§.2.n.8.9.p.23.cum c.3.n.5. p.32.
Eadem quandonam lædatur, c.16.§.1.nu.3.p.259.& §.2. n.3.p.265.
Libertas vbi eſt metus, non eſt, c.13.n 4.p.211.
Libertatis diminutio eſt grauis læſio, c.16.§.1.n.6.p.261.
Libertatis Eccleſiaſticæ Priuilegium non eſt res odioſa, licet ex ea aliquod damnum alicui reſultet, c.16.§.5.num.5. p.283.

Li-

Libertatis Eccleſiaſticæ priuilegio frui Eccleſiaſticos expedit bono animarum, c.3.n.2.p.28.

Libertatem Eccleſiaſticam Chriſtus ſtatuit concedi, modum eius remiſit Pontifici, c.2.§.2.n.6.p.22.

Loca pia non ſunt grauanda oneribus, cum multa inſumant in militum cura, c.10.§.2 p.176. & §.7.n.3.p.180.

Locatio habet mobilia oppignorata Mediolani quamdiu ſunt in domo locata, c.16.§.4.n.5.p.275.

Locator in mobilibus exiſtentibus in domo locata præfertur alijs creditoribus. ibid.

Locus grauatus onere tum publico, tum priuato liberatur ab eo ſi in ipſo fabricetur Eccleſia, c.15.§.2.n.3.p.231.

Ludouicus Imp. legem tulit pro Eccleſiaſticorum exemptione, c.2.§.2.n.2.pag.14.

Ludouicus Secundus Siciliæ Rex impoſuit tempore belli Eccleſiaſticis contributiones, ſed aut inique, aut cum eorum conſenſu, c.20.n.2.4 p.307.310.

M

Magiſtratus imponens onera Eccleſiaſticis an incurrat excommunicationem. vide. Excommunicatio Princeps.

Magiſtratus Mediolanenſis ſtatuit bona Eccleſiaſtica non eſſe regiſtranda in libro æſtimi, & ab eo eſſe auferenda, ſi erant, c.14.n.4.p.222.& n.9.p.225.

Idem ſtatuit ea bona non eſſe ſubiecta oneribus extraordinarijs, c.15.§.6.n.2.p.244.

Idem ſtatuit menſuale, Taxum equorum, quatuordecim regales, contributiones præſidiorum eſſe onera extraordinaria, c.15.§.7.n.1.p.246.

Manſus quid ſit, & eſt exemptus a tributis, c.4.§.2.n.4.p.42.43.

Martianus Imp. putauit precibus S. Leonis ſuum eſſe imperium ſtabilitum, c.9.§.6.n.6.p.151.
Maximilianus Primus Imp. a Papa petijt vt ſibi daretur pecunia Eccleſiæ tempore belli, c.20.n.5.p.311.
Mediolanenſis ditionis tributa, c.22.§.2.n.1.p.330.
Mel in aurum verſum, c.21.n.4 p.320.
Menſuale eſt onus extraordinarium, licet aliqui negent, & mixtum, c.15.§ 7 n.1.p.246. cum §.8.n.1.2.p.251.
Merces vnius Centurionis in hybernis, c.10.§.3.n.5.p.168.
Metatorum exercitus rapacitas. ibid. n.4.
Metus maioris mali aufert libertatem, c.13.n.4.p.210.
Milites in hybernis pecunias extorquent immoderatas, c.10.§.3.n.3.p.167.
Milites non defendunt poſſeſſiones Eccleſiaſticorum. vide v. Defenſio bonorum.
Milites qui dicuntur Italiæ Piazze morte ſunt danno Reip. ac Populis ſine Principis vtilitate, c.10.§.6.nu.1.p.177.
Militum hoſpitatio eſt onus extraordinarium, c.15.§.6.n.2.p 244.
Miniſtri plures aluntur in bello quam opus ſit, & ideo Reſp. eſt in neceſſitate, c.10.§.6.n.2.p.178.
Miniſtri Principis, ſi quæ inutiliter inſumunt, expenderent in Reip. vtilitatem, valde eam ſubleuarent, ad quam ſubleuandam magis ſunt obligati quam alij, c.10.§.4.n.1.p 170.
Miniſtri vnius iniquitas erga Eccleſiaſticos ipſos grauantis, parcentiſq; laicis, c.10.§.3.n.1.p.166.
Miraculum contra exactiones ab Eccleſia, c.21.n.4.p.320.
Mobilia. vide Locatio. Locator.
Monachi erant exempti a tributis apud Saracenos, c.10.§.7 n 9.p.184
Monachi orationibus ſeruarunt caſtrum Antiſiodorenſe contra Robertum Regem, c.9.§.6.n.6.p.152.

Moy-

Moyſes Amabachitas precibus vicit, & cum Aarone Deum placauit, c.21.n.2.p.316.verſ.Quarta, & c.10. §.6.nu. 6.p 152.

Mutatione perſonæ extinguitur priuilegium, c.23. §.2.nu. 1.2.p.340. & c.24.n.3.p.357.

N

NAuclerus in Eccleſiaſticos naui vectos aliquid poteſt, c.7.§.2.n.4.p.84. & n.9.p.87.

Neceſſitas ab Epiſcopo, & Clero, non a laicis examinanda eſt vt onera Eccleſiaſticis imponantur, c.5. §.1.n.1.2.4. p.47.48.49.c.8. §.3.n.5.p 103.

Neceſſitas alia eſt Communis, alia Grauis, alia extrema, & quid hæ ſint, c.8.§.1.n.1.p.92.

Neceſſitas extrema non eſt nunc vbi bellum viget, ſed grauis, c.10.§.1.n.1.p.156.& §.2.nu.1.p.159.

Neceſſitas extrema non habet, ſed facit legem, c.8.§.1.nu. 5.p.93.94.& §.3.n.2.p.101.

Neceſſitas facit communia omnia, c.8.§.1.n.4.p.94.

Neceſſitas licitum facit, quod lege non erat licitum, c.8.§. 3.n.3.p.101.

Neceſſitas Reip. eſt ſine periculo in mora cum agitur de annuo ſubſidio ab Eccleſiaſticis dando, c.11.§.2.n.7.p.195.

Neceſſitas Reip. non dat laicis autoritatem, nec iuriſdictionem in Eccleſiaſticos, aut alios non ſubditos, c.6.§.1. n.2.p.63.& c.9.§.1.n.4.p.125.& c.12.n.4.p.201.

Neceſſitas Reip. non eſt tanta vbi in Italia eſt bellum, vt debeant grauari Eccleſiaſtici, c.10.§.1.nu.1.2.p.156. & §.2.n.1.p.159.& c.11.§.2.n.2.p.189. & c.12.num.8. p.203.

Eadem prouenit a miniſtrorum improbitate, non ab Eccleſiaſticorum exemptione a tributis, c.10. §.2.n.2. p.161.

&

& §.7.n.8.p.183.& c.22. per totum p.323.

Neceſſitatem patientis teſtimonium non probat, c.12.n.9. p.204.

Neceſſitati extremæ ſi non ſuccurrant Eccleſiaſtici ſunt iniuſti Reip. aggreſſores, c.9.§.3.n.4.p.133.

Neceſſitati graui Reip. tenentur Eccleſiaſtici ſubuenire non ex Iuſtitia, ſed ex charitate iuxta facultates ſuas, & indigentiam aliorum, ſacriq; canones modum præſcribunt, c.8.§.2.n.1.2.3.p.35.36.

Eidem nemo tenetur ſubuenire cum ſtatus ſui diminutione ibid.n.5.p.99.

Eidem ſubuenitur per mutuum, nec eſt neceſſe donare, c.4. §.1.n.4.p.125.& c.12.n.10.p.204.

In neceſſitate communi Reip. non tenentur Eccleſiaſtici ei ſubuenire, c.8.§.1.n.2.p.92.

In neceſſitate extrema, & graui Reip. quandonam ipſa cenſeatur nolle ſibi conſulere, c.8.§.2.num 3. cum ſeq. p.98.

In neceſſitate extrema diutius duratura in Rep. vt Eccleſiaſtici contribuant conſulendus eſt Papa ſi commode poteſt, c.8.§.1.n.6.p.94.

In neceſſitate extrema, & graui ſi nolit Reſp. ſibi conſulere cum commode poteſt, non tenentur Eccleſiaſtici ei ſubuenire, c.8.§.1.n.7.p.95.& §.2.n.1.p.96.

In neceſſitate extrema Reip. poteſt Princeps quæ opus ſunt ab Eccleſiaſticis auferre ſine eorum conſenſu, cum nolunt ſubuenire, c.8.§.1.n.4.5.p.94.& c 9.§.2.num.2.p. 127.& §.3.n.4.5.p.133.

In eadem tenentur Eccleſiaſtici ſubuenire Reip. etiam non ſeruato ſacrorum canonum ordine, c.8.§.1.n.4.5.p.94. vide v. obligati.

In neceſſitate Reip. an ea ſit extrema, nec ne axaminandum eſt ab Epiſcopo, & Clero vt ei teneantur Eccleſia-

ſtici

ſtici contribuere, c.5.§.1.n.1.2.p.47.48. & c.8.§.1.n.4. p.93.
In neceſſitate Reip. vt Eccleſiaſtici contribuant ſeruandi ſunt ſacri canones, c.9.§.1.nu.4.p.125. & c.5.§.2.n.6. p.55.
In eadem non ſunt Eccleſiaſtici ſubditi laico Principi ratione protectionis, aut ratione politica, vel œconomica, c.7. §.2.n.10.p.89.& c.9.§.2.n.1.2.p.126.
Pro neceſſitate extrema Reip.bona Eccleſiaſtica ſunt veluti hypothecata, c.9.§.2.n.2.p.127.
Propter neceſſitatem facta, & recepta non debent trahi in argumentum, c.8.§.3.n.3.p.101.
Propter neceſsitatem priuatam communem Eccleſiaſticis, & laicis poſſunt hi ab illis etiam vi accipere cum nolūt ſoluere quod debent, nec ſuperior Eccleſiaſticus vult ad ſolutionem compellere, c.8..4.n.5 p.108.
Negotijs Eccleſiaſticis non ſe imiſceat Princeps laicus, c.1. n.9.p.7.
Nemo dat quod non habet, c.15.§.2.n.2.p.231.
Nemo plus iuris alteri concedere poteſt quam ipſe habeat ibid.& c 9.§.1.n.3.p.124.
Nicephorus Imp Eccleſias grauauit belli tempore, c.20.nu. 24.p.307. 308.
Nicetas exactor Heraclij Imp. reſtituit Eccleſiæ ablata viſo miraculo Sancti Io: Eleemoſynarij, c.21.n.4.p.320.
Niſibe ciuitas oratione Iacobi Epiſcopi liberata eſt ab obſidione ſaporis regis, c.9.§.6.n.6.p.151.
Numerus Eccleſiaſticorum in ditione Mediolanenſi, c.10.§. 5.n.1.p.174.

Obe-

O

OBedire in illicitis nemo tenetur, c.7.§.2.n.10.p.89.
Obligati aliquando ſunt Eccleſiaſtici contribuere pro Rep. & eam contributionem approbare, c.5.§.1.nu.5.p.50.& §.3.n.5.p.61.& c.8.§.1.n.4.5.p.94.
Obligatio contribuendi pro hoſpitandis militibus eſt onus extraordinarium, c.15.§.6.toto p.244.
Obligatio obediendi legi laicæ non contrariæ ſacris canonibus unde oriatur in Eccleſiaſticis, c.1.n.7.p.6.
Obligatio in diem impeditur conditione ſiue expreſſa, ſiue tacita, c.16.§.2.n.3.p.265.
Obligationi ſubueniendi Reip. neceſſitati ſatisfit per mutuum, c.9.§.1.n.4.p.125.& c.12.n.10.p.204.
Odia ſunt reſtringenda c.15.§.3.n.3.p.235.
Oeconomica poteſtas, ac Politica quid ſint, c.7.§.1.n.1.p.78.& § 2.n.2.p 83.& n.10.p.90.
Oeconomica poteſtas eſt res ficta, c.7.§.2.n.3.p.83.& c.8.§.5.n.3.cum ſeq.p.111.cum ſeq.
Oeconomica poteſtas euertit œconomiam Eccleſiæ, & Reip.c.8.§.6.n.6.p.118.
Oeconomica poteſtas non datur in Principe diſtincta ab ea iuriſdictionis, c.8.§.5.toto p.110.& §.6.toto p.115.
Eadem ſubijcit Eccleſiaſticos laicis, & eludit eorum priuilegia, imo facit eos deterioris conditionis quam hos, c.8.§.5.n.5.6.p.112.113.& §.6.n.4.p.117.
Oeconomicæ poteſtatis Principis nullus olim mentionem fecit, c.8.§.5.n.4.p.112.
Oeconomica ſubiectio, & politica quid ſit, c.7.§.1.n.2 p.78.& §.2.n.10.p.89.
Oeconomus grauare non poteſt domeſticos, c.7.§.2.n.2.p.83.
Oeconomus Reip. vide v. Princeps ut œconomus.

Offi-

Officialibus ſuperfluis non ſunt ſoluenda ſtipendia in neceſſitate Principis, neq; id debent ægre ferre, c. 10. §. 6. nu. 2. & 3. p. 178.
Officialium numerus minuendus eſt pro Reip. bono. ibid. & c. 27. §. 2. n. 1. 2. 3. p. 379 cum ſeq.
Onera. vide v. Tributa.
Onera ab Eccleſiaſticis exiguntur pro bonis in libro cenſus deſcriptis ſub nomine laici, c. 2. §. 1. n. 4. p. 10. & c. 14. n. 1. p. 219. cum ſeq.
Onera alia ſunt priuata, alia publica, c. 15. §. 1. n. 2. p. 228.
Onera aliqua extraordinaria videntur facta ordinaria, c. 15. §. 8 nu: 1. p. 251.
Onera cum ſunt imponenda Eccleſiaſticis pro Rep. quid ſit ſeruandum, c. 5. §. 1. num. 1. 2 p. 47. 48. & c. 8. §. 2. toto pag. 91.
Onera Eccleſiaſticis imponuntur a Principe laico non in ſignum ſuæ poteſtatis in eos, ſed ratione beneficiorum eis collatorum, & defenſionis Reip. c. 2. §. 1. n. 8. p. 11. & c. 18. §. 1. n. 1. p. 289. & c. 5. §. 2. n. 3. p. 53.
Onera Eccleſiaſticis bonis ſi imponantur, modicum adiumenti afferent ærario Principis, & Populis, c. 22. §. 2. n. 4. 5. 6. p. 334. 335. & c. 10. §. 2. n. 2. 3. p. 162. & c. 11. §. 3. n. 9. p. 198.
Onera Eccleſiaſticis impoſita ſunt cauſa grauium damnorum, c. 21. n. 2. p. 315. cum ſeq. & c. 10. §. 7. nu. 2. p. 180. & n. 7. p. 181.
Onera Eccleſiaſticorum redundant in damnum laicorum. c. 10. §. 7. n. 5. 6. p. 181. & c. 11. §. 2. n. 3. p. 190.
Onera extra neceſſitatem non poſſunt imponi Eccleſiaſticis bonis, c. 4. §. 1. n. 1. p. 33.
Onera imponentes, & exigentes ab Eccleſiaſticis, vel ea non impedientes imponi, & exigi, an ſint excommunicati, et teneantur ad reſtitutionem. vide v. Excommunicatio,
 et v.

et v. Exigentes, et v. Reſtitutio.
Onera indeterminata cum bonis non tranſeunt in Eccleſiam, c. 16. §. 4. n. 3. p. 273.
Eadem non ſunt ordinaria. ibid.
Onera pro poſſeſſionibus Eccleſiæ imponuntur alicubi eius colonis, c. 23. §. 2. n. 5. p. 342. & §. 3. n. 1. 2. p. 345. 346.
Onera publica alia ſunt ordinaria, alia extraordinaria, c. 15. §. 1. n. 3. p. 229.
Eadem alia ſunt realia, alia perſonalia, alia mixta; et quid hæc ſint, c. 15. §. 1. n. 4. p. 229. et c. 23. §. 2. n. 7. p. 344.
Onera ordinaria realia in Eccleſiam cum bonis tranſeunt, c. 15. §. 2. n. 3. p. 231.
Onera ſi ſoluant Eccleſiaſtici non habebunt ad victum, et veſtitum, atq; ad Dei cultum neceſſaria, c. 10. §. 5. n. 1. p. 174. et c. 11. §. 1. n. 3. p. 186. et c. 18. §. 1. nu. 2. 3. p. 289. 290.
Onera ſoluta, ſeu diſtributa inæqualiter in ruinam adducunt populos, c. 10. §. 3. toto p. 165.
Onera ſoluuntur Papæ ab Eccleſiaſticis, et ideo hi non debent grauari oneribus alijs, c. 10. §. 7. n. 4. p. 180.
Onera ſpiritualia ſoluunt Eccleſiaſtici Reip. ideo temporalibus grauari non debent, c. 9. §. 5. & 6. p. 149. 150. c. 10. §. 7. n. 4. p. 180. & c. 18. §. 1. n. 3. p. 289.
Onera temporalia niſi ſoluant Eccleſiaſtici timent ſibi laici maiora onera, c. 19. n. 1. p. 302.
Onere duplici non eſt æquum aliquem grauari, c. 10. §. 7. n. 4. p. 180. & c. 23. §. 3. n. 9. p. 352.
Oneri bellico non ſunt ſubiecta Eccleſiaſtica bona. c. 15. §. 4. n. 3. p. 241.
Oneribus perſonalibus non ſubiacent Eccleſiaſtici, nec mixtis, c. 15. §. 5. n. 1. 2. p. 241. 242.
Onerum ſtatus Mediolanẽſis tabella, c. 22. §. 1. n. 1. 2. p. 330.
In Onerum materia non ſtatuitur contra aliquem niſi ex ſpe-

ſpeciali priuilegio, c.16.§.5.n.1.p.279.
Onus contributionis pro præſidijs eſt extraordinarium, c.15. §.6.n.4.p.245.
Onus hoſpitandi milites eſt extraordinarium, c.15.§.6.nu. 2.& 4.p.244.245.
Onus imbotatus eſt certum formaliter, non quoad quotam, & eſt ordinarium, c.15.§.8.n.5.p.253.
Onus menſualis eſt extraordinarium, c.15.§.7.n.1.p.246.
Onus quatuordecim regalium eſt extraordinarium, c.15.§. 6.n.4.p.245.
Opinio communior in iudicijs eſt ſequenda, c.22.§.1.nu.4. p.326.
Opinio communis ſi quæ ſit non appareat, benignior ſequenda eſt. ibid.p.327.
Opinio fauens Eccleſiæ benignior eſt. ibid p.326.
Opinio probabilis ex ratione deſumitur, non ex Doctorum numero, & auctoritate, c.22.§.1.n.1.p.323.
Opinio quod grauari poſſint bona Eccleſiaſtica a laico Principe tempore belli non eſt probabilis, & ſi eſſet, non eſſet tamen ſequenda, c.22.§.1.n.2.5.p.324.327.
Opinionem communem in iudicijs non ſequens imperitus, & imprudens dicitur, c.22.§.1.n.4.p.326.
Opinionem communem ſequi non debemus, cum adoſt iuris expreſſa deciſio contraria, c.6.§.2.n.7.p.72.
Oratio ad Papam pro Eccleſiaſticis non grauandis, c.10.toto, p.155.
Oratione Moyſis victi ſunt Amalechitæ, & placatus Deus, c.9.§.6.n.6.p.150.& c.21.n.2.p.316.verſ. Quarta.
Oratione mira ſunt partata, c.9.§.6.n.6.p.150.
Orationi plus tribuendum eſt quam armis in defenſione Reip. ibid.
Orationibus Eccleſiaſticorum contentus eſſe debet laicus Princeps, nec tributa ab ijs quærere, c.21.n.2.p.316.& c.9.

c. 9. §. 6. num. 5. pag. 149.
Ordinatio nulla eſt Mediolani obligans ad onera bona in Eccleſiam transferenda, c.16. §.4.n.3.p.273.
Otho Rex oratione fudit hoſtes cum paruo exercitu, c.9. §. 6.n.6.p.151.

P

PActum ſeruandi laicum indemnem ab oneribus ad quid obliget Ecclſiaſticum, c.17.n.3.4.p.285.
Papa cur aliquando permiſerit ſolui tributa ab Eccleſia Principibus laicis, c.3.n.3.p.29.30.
Papa eamdem auctoritatẽ habet in bonis patrimonialibus clericorum, quam in bonis laicorum Princeps, c.24.nu. 5.p.358.
Papa eſt conſulendus cum ab Eccleſiaſticis eſt contribuendum pro Rep. c.5.§.1.nu.1.2.p.47.48.& c.8.§.6. nu.6. pag.119.
Idq; poſtquam Epiſcopus, & Clerus decreuerunt eſſe contribuendum, c.8.§.4.nu.1.p.105.
Non tamen id neceſſe eſt fieri cum primarie agitur de neceſſitate priuata.ibid.n.4.p.107.
Papa Eccleſiaſticos cur exemerit a fore laico, c.2.§.2.nu.6. p.22. & c.3.n.2.p.28.
Papa non potuit commode prouidere ſolutioni onerum ab Eccleſiaſticis extortæ ob ſcandala, c.13.n.8.p.212.
Papa non poteſt conſentire in conſuetudinem contra libertatem Eccleſiaſticam; & ſi poſſet, conſenſus tacitus non ſufficeret, c.13.n.6.7.p.211.212.
Papa non ſe immiſcet gubernationi politicæ laicorum directe, ſed indirecte, c.3.n.2.p.28.& c.9.§.3.n.2.p.131.
Papæ conſenſus requiritur vt Eccleſiaſtici grauari poſſint, c.8.§.6.n.9.p.119.& c.11.§.1.n.2.p.185.

Pa-

Papam, & Eccleſiaſticos damnare iniquum eſt cum negant contributionem, c.10.§.1.n.5.p.157.& §.2.toto p.158. & §.7.n.8.p.183.& c.9.§.3.n.6.p.135.

Paris in parem nulla eſt poteſtas, c.3.n.3.p.31.& c.8.§.6. n.3.p.116.

Pars minor cenſetur eſſe ſub maiori, c.23.§.3.n.2.p.347.

Particula, Abſq; denotat priuationem, & excluſionem, c.8. §.3.n.3.p.102.

Particula, Alia qualibet, ſimilia comprehendit, c.5. §.2.n. 4.p.54.

Particula Nulla, excludit omnem poteſtatem, c.1.n.3.p.3. & c.2.§.2.n.4.p.17.

Particula, Præſumantur. vide v. Præſumantur.

Particula, Solis, excludit alios quoſcumq; c.2.§.2.num.4. pag.17.

Pater familias aliquid poteſt in Eccleſiaſticum, c.7.§.2.nu. 4.p.84.

Pater familias non poteſt a ſuis domeſticis inuitis auferre quæ ipſorum ſunt, c.7.§.1.n.4.p.79.

Patrimonialia bona. vide. Bona patrimonialia.

Patrimonio Reip. alienato quinam grauandi ſint in eius neceſſitate, c.27.§.2.n.4.p.389.

Patrimonium publicum eſt veluti dos data Principi a Rep. c.27.§.3.n.3.p.387.

Patrimonium publicum non eſt alienandum niſi in rariſſimo caſu. ibid.

D. Pauli locus ad Ro. explicatus, c.4.§.1.n.4.p.36.

Pauperum bona rapienti infernus non eſt ſatis, c.21. n.2.p. 316. verſ. Secunda.

Pauperum, & Eccleſiæ ſpolia nunquam habuerunt proſperum euentum. ibid. verſ Tertia.

Peccans contra gratitudinem, aut iuſtitiam legalem non tenetur ad reſtitutionem, c.18.§.1.n.4.p.290.

Pec-

Peccat in legem, qui contra legis nititur voluntatem, c.16. §.2.n.4.p.266.
Pecunia exacta ob tributa in priuatum commodum magna ex parte vertitur, non Reip.c.10.§.4.n.2.p 171.
Pecunia ingens expenſa in ditione Mediolanenſi paucis annis bellorum cauſa, c.10.§.2.n.3.p.162.& c.22.§.2.toto p.328.
Perangaria quid ſit, c.15.§.4.n.2.p.239.
Permiſſio non arguit conſenſum, c.4.§.1.n.2.p.34.
Perſona Eccleſiaſtica eſt exempta a laica poteſtate, c. 6.§.2. n.5.6.p.70.
Perſona Eccleſiaſtica grauatur cum grauantur eius bona. ibid.
Perticatus eſt onus certum ordinarium, c.15.§.8.num.4. p.253.
Peruſinorum ſtatutum ad onera obligans ſucceſſores, c.16. §.5.n.4.p.281.
D. Petri 1.Ep.c.2.v.13.locus explicatus, c.4.§.1.n.4.p.37.
Petrus Bleſenſis ſentit non eſſe tempore belli grauanda bona Eccleſiæ quamuis Papa conſentiat, c.21.n.2.p.315.
Pharao immunia a tributis voluit eſſe bona miniſtrorum Dei, c.10.§.7.n.9.p.184.
Philippus Quartus Hiſpaniarum Rex ab Vrbano Octauo petijt vt ſubſidium ſibi darent Eccleſiaſtici, c.20.num.5. p.311.
Philippus Rex Galliæ tributum Eccleſiaſticis indixit cum Papæ conſenſu, c.21.n.2.p.315.
Piazze morte maximo ſunt damno Principi, ac Reip. c.10. §.6.n.1.p.177.
Plus iuris nemo concedere alteri poteſt quam ipſe habeat, c. 9.§.1.n.3.p.124.
Pœna eadem debetur attentanti facinus ſiue directe, ſiue indirecte, ſiue aperte, ſiue obſcure, c.16.§.2.n.1.p.263.

Pæ-

Pœnitentiam publicam egit Rex ſanctius ob bona Eccleſiæ vſurpata, c.21.n.6.p.322.

Politica poteſtas, & ſubiectio. vide œconomica ſubiectio.

Portio exigua redituum Eccleſiaſticorum contingeret vnicuiq; Eccleſiaſtico ſi ei darentur conuenientia alimenta, & quæ ſunt ad Dei cultum neceſſaria, c.10.§.5.num.1. p.174.

Poſſeſſio ſterilis, aut oneroſa non eſt danda Eccleſiæ, & ſi detur alienanda eſt, c.15.§.3.n.4.p.236.

Poſſeſſiones, ac prædia Eccleſiaſticorum non defenduntur ab amicis militibus, c.11.§.2.n.2.p.189.& c.9.§.6.nu. 2.3.p.148. & c.18.§.2 n.5.p.300.

Potentia aliquorum in non ſoluendis oneribus ſi refrænetur habebit Reſp. quæ ſufficiant ad ſumptus neceſſarios, c.10.§.3.n.1.p.165.

Poteſtas eadem, vel ſuperior requiritur in diſſoluendo, & conſtituendo actu, c.3.n.1.p.25.

Poteſtas œconomica. vide Oeconomica poteſtas.

Poteſtatem indirectam non habet laicus in Eccleſiam, c.16. §.2.n 1.p.263.

Prænuntiorum exercitus rapacitas, c.10.§.3.n.4.p.168.

Præſcriptio non eſt contra Eccleſiaſticam libertatem, c.9.§. 1.n.4.p.125.& c.13.n.13 p.216.

Præſumantur dictio, quomodo in cap. vlt. de immun. Eccl. ſit explicanda, c.16.§.2.n.1.p.264.

Pretium ſuccedit loco rei, c.23 §.3.n.3.p.348.

Princeps ab Eccleſiaſticis aliud petere non poteſt præter orationes, & ſacrificia, c.21.n.2.p.316.verſ. Quarta.

Princeps an iniuſte agat cum onera, quæ Eccleſiaſtici non ſoluunt, diuidit in alios, c.18.§.2.n.3.p.296.cum ſeq.& n.4.p.299.

Princeps ius Eccleſiaſticorum non poteſt auferre tempore neceſſitatis Reip.licet forte poſſit auferre ius tertij, & ſi

aufe-

auferat, tenetur compenſare damna, c.12.n.12.p.207.
Princeps amittit ius grauandi bona cum tranſeunt in Eccleſiam, c.15.§.3.n 4.p.235.
Princeps eſt Protector Eccleſiæ, c.9.§.5.n.3.p.142.
Princeps, & Magiſtratus iubens onera non debita ab Eccleſiaſticis ſolui, eſt excommunicatus, c.25.n.3.p.366.
Iidem vt excommunicationem vitent declarare debent ſe ſuo ſtatuto Eccleſiaſticos non comprehendere. ibid. nu.6. p.367.
Iidem onera impoſita Eccleſiaſticis exigentes ſunt excommunicati, & tenentur ad reſtitutionem, c.5.§.1. nu.1.p. 48.& n.4.p.49.& c.25.à n.8.ad fin.p.368.& c.2.§.2. n.4.p. 18.
Princeps conſiderari poteſt vt iuriſdictionem habens, et vt œconomus in Rep.c.6.§.1.n.1.2.p.63.
Princeps Chriſtianus non debet ſe immiſcere negotijs Eccleſiaſticis, c.1.n.9.p.7.& c.2.n.2.p.17.
Princeps grauando Eccleſiæ bona retrogradus videtur eſſe a fide, cuius vexillum fert, c.21.n.2 p.315.verſ.Prima.
Princeps in promiſſis fidem ſeruet, c.27.§.2.n.5.p.382.
Princeps laicus in quo caſu poſſit cogere Eccleſiaſticos ad contributionem pro Rep. c.5.§.1.n.1.p.47.& §.3.n.4.p. 60.et c.8. toto p.91.
Princeps laicus non habet poteſtatem in Eccleſiam, aut Eccleſiaſticos, nec in res temporales eorum, c.1.n.3.4.p.3. 4.et c.2.§.2.n.4.p.9.et c.9.§.1.n.4.p.124.et §.3.n.3.p. 127.et §.5.toto p.140.et c.5.§.2.n.1.p.47. et §.3.n.3. pag.59.
Princeps laicus tenetur exemptionem ab oneribus concedere Eccleſiaſticis, et conceſſam habere ratam, c.3.n.1.pag. 26.et c.9.§.6.n.7.p.153.
Princeps laicus non poteſt auferre quæ Papa conceſſit, c.3. n.1.2.p.25.

Prin-

Princeps non eſt dominus bonorum priuatæ perſonæ, habet tamen iuriſdictionem, & veluti generale dominium, & mediatum, non immediatum, c.4.§.1.n.2.3.p.36. & c.15.§.3.n.4.p.237. & c.9.§1.n.5.p.125.

Princeps non poteſt prohibere ne in Eccleſiam bona transferantur, c.15.§.3.n.5.p.238

Princeps non ſe habet vt Pater familias in Rep. reſpectu Eccleſiaſticorum, c.7.§.1.n.4. & 5.p.79.

Princeps non pauperum oppreſſor, ſed defenſor eſt conſtitutus, c.21 n.2.p.316.verſ. Quinta.

Princeps non poteſt aliquid in Eccleſiaſticos vt ciues ſunt, c.8.§.5.nu.3.p.111.

Princeps non poteſt vt defenſor Reip. onera Eccleſiaſticis imponere, aut cogere ad ea ſoluenda ſine Papa, c.8.§.4.nu.n.7.p.109. & §.6.toto p.114. & §.5.n.1.2.p.110.

Princeps non poteſt omnia in Rep. c.9.§.1.n.1.2.p.122.

Princeps politicam gubernationem debet ſubijcere ſini ſupernaturali, c.7.§.2.n.9.p.88.

Princeps poteſt auferre ab Eccleſiaſticis quod iure debent, ſi nolint ſoluere, nec ſuperior Eccleſiaſticus velit compellere, c.8.§.4.n 5.p.108.

Princeps poteſt ſtatuere vt onus extraordinarium fiat ordinarium, c.15.§.8.n.8.p.255.

Princeps quid in neceſſitate Reip. agere poſſit circa onera Eccleſiaſticorum vide v. Neceſſitas triplex.

Princeps, ſeu Magiſtratus non impediens læſionem libertatis Eccleſiaſticæ, eam lædit, c.16.§.2.n.2.p.265.

Princeps ſi non vult ſuæ prouidere neceſſitati cum poteſt, non eſt in neceſſitate, c.10.§.2.n.2.p 160. & §.3.n 4.p.168.

Princeps ſi velit poteſt in ditione Mediolanenſi ſine Eccleſiaſticorum grauamine prouidere neceſſitati Reip. cum ijs reditibus, quos habet, c.10.§.2.nu.2.3.p.160. cum 4. ſeq. & c.22.§.2.n.1.3.p.328.et 334.

Princeps ſpolians bonis Eccleſiam indignus eſt eius ſuffragÿs, c.21.n.2.p.316.verſ. Sexta.

Princeps ſupremus, vt Imperator, et Rex comprehenditur ſub lege Eccleſiaſtica ne laicus grauet Eccleſiaſticos, c.5.§.3.n.6 p.61.

Princeps temporalia ſpirutualibus præponens a Papa corrigi poteſt, c.9.§.3.n 2.p.131.

Princeps tenetur defendere bona Eccleſiaſtica, c.4.§.1.n.3.p.35.et c.9.§.6.n.4.p.149.

Princeps, vel Reſp. debet de bonis ſubditorum prudenter, et cum debita proportione diſponere, c.9.§.1.n.3.p.124.

Princeps videtur laicis poſſe quod poteſt Pater familias in domo, et Nauclerus in naui, c.7.§.2.n.4.p.84.

Princeps vt œconomus, et defenſor Reip. Deo ſubeſt, ideo eius bona grauare non poteſt, c.9.§.4.n.4.p.138.

Princeps vt œconomus, et Pater familias Reip. quid in ea faciat, c.7.§.2.n.10.p.89.

Princeps vt œconomus Reip. non poteſt aliquid in Eccleſiaſticos, nec eos grauare etiam vt Ciues ſunt, c.7.§.2.n.1.p.82. et toto eodem capite, et c.8.§ 5.n.6.p.113.

Princeps vt Pater familias minorem habet poteſtatem quam vt princeps, c.7.§.1.n.3 p.78.

Principes Chriſtiani ſunt Eccleſiæ defenſores, et ideo habent multa priuilegia a Papa. In eius defenſione non plura expendunt, aut tolerant, quam ſi ſolos laicos defenderent, c.9.§.6.n.4.p.149.& c.11.§.3.n.6.p.194.& c.18.§.2.n.6.p.301.

Iidem puniti ob iniectas manus propria autoritate in res Eccleſiæ, c.20.n.6.p.311.

Principes pÿ conſenſum Papæ, aut Eccleſiaſticorum petierunt belli tempore vt Eccleſiaſticis diuitÿs vti poſſent, c.20.n.5.p.311.& c.21.n.1.2.p.214.315.

Principes ſunt oues Eccleſiæ, non Paſtores, ideo bonorum eius non ſunt domini, c.20.n.7.p.313.

Prin-

Principis diſtinctio vt eſt Defenſor Reip. & vt Princeps, Eliminanda eſt c.8.§.5.n.4.p.112.

Principis laici declaratio per modum prouiſionis circa partem onerum ab Eccleſiaſticis ſoluendam, eis non officit, c.15.§.8.n.9.p.256.

Principis laici poteſtas non eſt ſupra Pontificiam, c.1.n.2 p.3.& c.3.n.1.2.p.25.28.

Principum laicorum non eſt examinare neceſſitatem Reip. vt onera Eccleſiaſticis imponant, c.5.§.1.cum ſeq.p.47.

Principum reſcripta recipiunt interpretationem a iure oommuni, c.16.§.5 nu.2.p 279.

Priuatus poteſt obligare Eccleſiam ad ſoluenda omnia onera ſuper bonis ei a ſe datis, c.2.§.1.nu.6.p.11.et c.15.§.3.n.4.p.235.

Priuilegia libertatis Eccleſiaſticæ ſunt Chriſti autoritate conceſſa, et ſunt conſeruanda, c.2.§.2.n.5 p.21. et c.10.§.7.n.1.p.179.

Priuilegijs exemptionis frui Eccleſiaſticos expediens eſt bono publico, c.3.n 2.p.28.et c.8.§.6.n.8.p.118.

Priuilegijs proprijs non poſſunt derogare Eccleſiaſtici, vt nec priuatus conceſſis communitati, c.9.§.1.n.4.p.124.et c.13.n.2.9.p.209.214.et c.15.§.8 nu.7.p.254.

Priuilegio inſerto in corpore iuris nõ derogat cõſtitutio particularis niſi de eo expreſſe loquatur, c.16.§.5.n.3 p.280

Priuilegium an probetur per conſuetudinem immemorabilem, c.13.n.10.p.214.

Priuilegium antiquum non excuſat ab incurrenda excommunicatione, c.25.n.5.p.367.

Priuilegium exemptionis Eccleſiaſticæ eſt beneficium, & ideo late interpretandum, c.16.§.5.n.5.p.283.

Priuilegium exemptionis Eccleſiaſticæ eſt cum pacto, vt ex cauſa oneroſa, c.6.§.2.nu.2.p.68.

Priuilegium exemptionis eſt ratione perſonæ, c.6.§.2.nu.5.

pag. 70. *& c.* 24. *num.* 3. *pag.* 357.
Priuilegium exemptionis tranſit in naturam contractus, & in ius priuilegiati, c. 3. *n.* 1. *p.* 27.
Priuilegium extinguitur, ſeu mutatur mutatione perſonæ, c. 6. §. 2. *n.* 5. *p.* 70. *& c.* 23. §. 2. *n.* 1. 2. *p.* 340. *& c.* 24. *nu.* 3. *p.* 357.
Priuilegium non ſubdito conceſſum reuocari non poteſt, c. 3. *n.* 5. *p.* 32. *& c.* 6. §. 2. *n.* 1. *p.* 67.
Priuilegium ſuperioris inferior non poteſt reuocare, c. 6. *ibid. & c.* 9. §. 1. *n.* 4. *p.* 124. *& c.* 3. *n.* 1. *p.* 25.
Prohibitio acquirendi non niſi ſub certis conditionibus lædit libertatem Eccleſiaſticam, c. 16. §. 1. *n.* 3. 4. 5. *p.* 259. 260.
Prohibitum vna via non cenſetur alia conceſſum. Vide v. Quod vna via.
Proteſtatio contraria facto impedit præiudicium in futurum, c. 15. § 8. *n.* 7. *p.* 254.

Q

Qui ſenſit commodum debet ſentire & onus, c. 2 §. 1. *n.* 8. *p.* 12.
Qui tacet quando conſentire, vel diſſentire videatur, c. 10. §. 1. *n* 4. 5. *p.* 157.
Quod eſt de iure communi difficilius aufertur, quam quod de ſpeciali, c. 16. §. 1. *n.* 4. *p.* 260.
Quod iure cautum non eſt, non eſt nouis inuentionibus quærendum, c. 8. §. 5. *n.* 4. *p.* 112.
Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari, c. 5. §. 3. *n* 1. *p.* 58. *& c.* 8. §. 4. *n.* 3, 4. *p.* 106. 108. *et c.* 13. *n.* 3. *p.* 210.
Quod ponitur gratia exempli in lege non eam reſtringit, ſed declarat, c. 23. §. 3. *n.* 5. *p.* 349.
Quod vna via prohibetur, non debet per aliam admitti, c. 6. §. 3. *n.* 4. *p.* 75. *et c.* 16. §. 2. *n.* 3. *p.* 265. *et* §. 4. *nu.* 6. 7. *p.* 277.

277.et c.23.§.1.n.2.p.337.et §.3.n.6.p.350.
Quota menſualis eſt certa obiectiue, c.15.§.8.n.3.p.253.

R

Ratio a præfectis ærario eſt exigenda, et puniendi qui eam bene non reddunt, vt fecerunt aliqui Principes c.27.§.3.n.1.p.385.
Ratio ad hominem pro obligatione laicorum ad defendendos Eccleſiaſticos, c.11.§.3.n.1.2.5.p.191.
Rationes laicorum pro grauandis Eccleſiaſticis, c.2.§.1.toto p.8.& c.11.toto p.185.
Rationes ſuadentes non eſſe grauandos Eccleſiaſticos, c.10.toto p.155.
Non ſunt ſolutæ a laicis niſi more ſoluentis Gordianum nodum, c.11.§.2.n.2.p.189.
Rationes ſuadentes exemptionem clericorum a foro laico ſuadent etiam illam ab oneribus, c.3.n.2.p.28.
Recipiens ab Eccleſiaſticis ſponte onera ſoluentibus an ſit excommunicatus, c.25.n.12.p.369.
Reditus Eccleſiaſtici non ſufficiunt ad ſuſtentationem Eccleſiaſticorum, ſi vnicuiq; aſſignentur ad victum, & Dei cultum neceſſaria, ſeu centum nummi aurei, c.10.§.5.n.1.p.174.
Regimen ciuile Reip. reſpicere prius debet bonum ſpirituale, quam temporale, c.9.§.3.n.2.p.131.
Regulares non ſunt grauandi contributionibus quia vix habent ad victum neceſſaria, c.10.§.4.n.5.6.p.173.
Regularium numerus in ditione Mediolanenſi, c.10.§.5.n.1.p.174.
Regularium quietem turbat onerum impoſitio, c.21.n.2.p.318.verſ. Non ergo.
Religione magis continetur Reſp. quam armis, c.9.§.6.n.6.p.150.

Res

*Res per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui tur, c.*11.*n.*3. 1.*p.* 27.
*Rempublicam melius eſt cadere per virtutem, quam ſtare per vitium, c.*19.*n.* 3.*p.*304.
*Reſcripta non lædunt ius tertij niſi hic citetur, & audiatur, c.*16.§.5.*n.*1.*p.*278.
*Reſcripta Principum recipiunt interpretationem a iure communi, c.*16.§.5.*n.*2.*p.*279.
Eadem ſunt potius interpretanda fruſtranea, quam læſiua iuris tertij ibid.
*Reſponſio D. Ambroſij ad timentem mundi finem ſi omnes Virginitatem profiterentur, c.*19.*n.*3.*p* 304.
*Reſp. Veneta petijt a Papa vt poſſet habere ſubſidium ab Eccleſiaſticis tempore belli, c.*20.*n.*5.*p.*311.
*Reſtituere tenetur Princeps accepta ab Eccceſia in neceſſitate, cum hac ceſſat, & exigens onera Eccleſiaſticis impoſita, in quo caſu eſt etiam excommunicatus, c.*5.§.1.*n.*4. *p.*49.& §.3.*n.*4.*p.*60.& *totis ca.*25.& 26.*p.*364.372.
*Reſtitutio facienda eſt ab ijs, qui damnum iniuſte dederunt, c.*26.*n.*1.*p.*372.
*Reſtitutionem raptorum ab Eccleſia fecerunt Nicetas, & Sanctius Arragonum Rex, c.*21.*n.*4.6.*p.*319.322.
*Reſtitutionis obligationem habent qui compellunt ad onera Eccleſiaſticos, qui dant eis damnum, nec impediunt cum tenentur ex officio impedire, c.*26 *n.*2.3.*p.*372.373.
*Richardus Angliæ Rex Eccleſiaſticorum bonis non pepercit tempore belli, & ei cauſa cur a Papa ſit adiudicata, c.*20. *n.*2.4 *p.*307.308.
*Romani ſeruabant immunes ab oneribus dicatos cultui Deorum, c.*10.§.7.*n.*9.*p.*184.
*Romulus tertiam partem bonorum conceſſit miniſtris cultus diuini, c.*11.§.2.*n.*8.*p.*196.

Sa-

S

Sacerdos eſt medius inter Deum & homines vt intercedat, c.21.n.2.p.316.

Sacerdotes ſoli habent poteſtatem diſponendi de rebus Eccleſiæ, c.1.n.3.4.p.3.4. & c.2.§.2.n.4.p.17. & c.9.§.4. n.2.p.136.

Sacerdotum vocibus corruerunt muri Iericho, c.21.num.2. p.316.

Sacrificijs, & orationibus Eccleſiaſtici defendunt Remp. c. 9.§.6.n.5.p.149.

Samuelis precibus victi ſunt hoſtes, c.9.§.6.n.6.p.152.

Sanctius Arragonum Rex ob capta Eccleſiæ bona pœnitentiam egit, c.21.n.6.p.322.

Saporis exercitus moleſtia culicum victus eſt per orationem Iacobi Epiſcopi, c.9.§.6.n.6. p.151.

Sarraceni monachos à tributis exemptos ſeruabant, c.10.§. 7.n.9.p.184.

Scandala aliqua orta vt Eccleſiaſtici ad onera compellerentur, c.13.n.8.p.212.

Scandalorum metu aliquid tolerans non illud approbat. ibid.

Seditiones variæ ob toibuta immoderata, c.27.§.1.num.1. pag.374.

Seditio quomodo ſedata Romæ, & Florentiæ. ibid. num. 2. p.377.

Senatus decernens bona eſſe ſubiecta oneribus non comprehendit Eccleſiaſticos, alioqui læderet libertatem Eccleſiaſticam c.10. toto p.257.

Senatus Mediolanenſis declarauit bona Eccleſiaſtica non eſſe ſubiecta oneribus extraordinarijs. c.15.§.4. n. 3.p. 240.

Nec eſſe regiſtranda in libro cenſus. c.14.n.5. & 9.p. 222. & 225.

Idem cenſuit menſuale eſſe onus extraordinarium. c. 15.§.7.n.1.p.246.

Sententia communior in iudicijs eſt ſequenda. c. 22.§. 1. n. 4 p. 326.

Sententia Doctoris vnius aut plurium quando ſit probabilis. c.22.§.1. n.1.p. 323.

Sententiam ferens contra communem opinionem cenſetur imperitus. c. 22.§.1.n. 4.p.326.

Serui Eccleſiæ non grauantur oneribus laicis.c.23.§.2.n.1. p.339.& §.3. n.3. p. 348.

Sigiſmundi Imp. in fide ſeruanda dictum.c. 27.§. 2. n. 5. p.383.

Silentium Eccleſiaſticorum in ſoluendis oneribus non præiudicat eorum priuilegio c.15.§.8.n.9.p.256.

Simplicium pacem turbat onerum impoſitio Eccleſiaſticis c.21.n.2.p.318.

Societatis contractus eſt inter dominum, & colonum c. 23.§.1.n.2.p.337.& §.3.n.5.p.349.

Spiritualia Eccleſiaſtici dant laicis, à quibus temporalia recipere non eſt magnum.c.18.§.1.n.3.p.290.& §.2.n. 5.p.300.

Spolia Eccleſiæ infelices exitus habuerunt. c. 21. n. 2. p. 316.verſ.Tertia, & verſ. ſeptima.

Status Mediolanenſis onera c. 22.§.2.n.2.p.330.

Statutum vide Decretum.

Statutum de oneribus de impoſitis loquitur, non de imponendis.c.16.§.3.n.2.p.268.

Statuere contra aliquem in onerum materia ſit ex ſpeciali priuilegio c.16.§.5.n.1.p.279.

Stipendia, quæ dantur ſuperfluis officialibus, & beneficiarijs Principis, ac militibus non exiſtentibus magno

ſunt

ſunt damno Principi, ac Reip. c.10. §.6. nu.1.2.p.177. 178.

Stipendia moderata debentur laborantibus pro Rep. ſiue Eccleſiaſticis, ſiue alijs, c. 10.§.4.n.3.4 p.171.172.

Stipendium ex bonis Eccleſiaſticis non poteſt Princeps laicus accipere pro eorum defenſione, c.9.§.4.n.1.2.p.136. & §.6.n 4.p.149.

Subditi laico Principi quomodo dici poſſint Eccleſiaſtici, c.9 §.2.n.4.5.6.p.128.129.

Subditi Principis extranei bona grauari poſſunt ab eo, in cuius territorio ſunt, non tamen Eccleſiaſtici, & cur, c. 24.n.7.p.359.

Subiectio Eccleſiaſticorum laicis legibus quaenam ſit, c.1.n. 7. p.6.

Subiectio œconomica, ſeu politica quid ſit, c.7.§.1.n.2.p.78. & §.2.n.10.p 89.

Ea prius eſt explicanda, quam concedenda, c.9. §.2. nu.6. pag. 129.

Subrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur, c.18.§.1. n.3.p.290.& c.23.§.3.n.3.p.347. & c.15.§.6.num.3. pag. 245.

Suffragijs Eccleſiæ indignus eſt qui eam ſpoliat, c.21.n.2.p. 316.verſ. Sexta.

Sumptus ſuperflui in ſe, & in ſubditis imminuendi ſunt a Principe, c.27.§.2.toto p.379.

Eorum pars in ærarium inferatur mutui nomine, quod ſublata neceſſitate reddatur. ibid.n.4.5.p.382.

Super indictum quid ſit, c.15.§.4.n.2.p.241.

T

Tabella onerum ditionis Mediolanenſis, c.22.§.2.n.2. p.330.
Tacens quando conſentire, quando diſſentire videatur, c. 10.§.1.n.4.5.p.157.
Taciti, & expreſſi idem eſt iudicium, c.16.§.2.n.3.p.265.
Taxum equorum eſt onus extraordinarium, c.15.§.6.n.4. p.245.
Temporalia recipere Eccleſiaſticos a laicis non eſt magnum cum dent ſpiritualia, c.18.§.1.n.3.p.290.& §.2.nu.5. pag.300.
Territorium. vide v. Exemptum. & v. Eccleſia exempta.
Teſtimonium neceſſitatem patientis eſt ſuſpectum, c.12.n. 9.p.204.
Textus debet intelligi in fauorem priuilegiorum, & vt quam minime lædat ius commune, c.16.§.3.n.3.p.268. & c 22.§.1.n.3.p.325.
Sine textu loqui Erubeſcimus, c.8 §.5.n.4 p.112.
Theodoſius Imp. oratione hoſtes vicit, c.9.§.6.n.6.p.151.
Theodoſium Imp. coegit D. Ambroſius legē abrogare vetantē viduas ſua bona relinquere Eccleſiæ, c.21.n.3.p.318
Theſauri Eccleſiæ ſolis debentur pauperibus, c.21.num.2.p. 317.verſ.Septima.
Timor ne laici nimis grauentur, aut Eccleſia nimis ditēſcat ob exemptionem Eccleſiaſticorum eſt improbabilis, c. 19.toto p.303.
Tolerantia vt vitentur ſcandala non approbat legem, aut conſuetudinem, c.13.n.8.p.212.
Tributa. vide v. Onera.
Tributa debent eſſe moderata, c.27.§.1.n.1.p.374.
Tributa non pendebant Monachi ſarracenis, c.10.§.7.n.9. p.184.

Tri-

Tributum eſt ſignum ſubiectionis, c.3.n.2.p.29.& c.6.§.1.n.2.p.63.& §.2.n.3.p.69. & c.24.n.8.p.360.

Tributum non debetur ex bonis pauperum vſibus, & Deo dicatis, c.6.§.1.n.5.p.66.& §.2.n.4.p.69.

Tributorum impoſitio debet eſſe æqualis, c.27. §.1.num.2.p.377.

Eadem eſt actus iuriſdictionis, c.24.n.6.p.359.

Tributorum onere liberati ſunt Eccleſiaſtici ab aliquibus Principibus, ab alijs preſſi, c.2.§.2.n.1.2.p.14. & c.21.n.4.p.321.

Tributorum onere ratione perſonæ grauantur bona, in quibus inhæret ius vt grauari poſſint, c.24.n.10.p.361.

Tributorum oneribus liberati aliquando populi ad vitandos tumultus; & ſunt liberandi ſublata neceſſitate, ob quam grauati fuerunt, c.27.§.1.n.1.& 4.p.376.377.

V

VAlens Imp. tributis vexauit Eccleſiaſticos, c.21.n.4.p.321.

Valentinianus Tertius Imp. reuocauit priuilegia Eccleſiæ, c.2.§.2.n.2.p.14.

Varietas in Rep. cõfert ad eius conſeruationem, c.1.n.8.p.6.

Vectigalia ſi recte expendantur ad belli ſumptus ſufficient ſine Eccleſiaſticorum contributione, c.10.§.2.n.3.p.162. & c.22.§.2.n.1.4.p.328.334.

Vectigalia ſtatus Mediolanenſis, c.22.§.2.num.1.2.p.130.132.

Veneta Reſp. vide v. Reſp. Veneta.

Veneti oratione B. Laurentij Iuſtiniani reſtaurati ſunt, c.9.§.6.n.6.p.151.

Via vna prohibitum non debet alia admitti. vide v. Quod vna via.

Vi auferri non poteſt quod ex æquitate debetur, c. 12. n. 2. p. 199.
Vi Eccleſiaſtici an, & quando compelli poſſint a Principe laico, c. 5. § 2. toto p. 51. & § 3. p. 59.
Vi Eccleſiaſtici poſſent a laicis auferre bona ſibi ab illis poſſent, c. 11. §. 3. n. 6. p. 391,
Violentia indirecta ad directam reducitur, c. 16. §. 2. nu. 1. p. 262.
Violentia vtuntur laici circa bona Eccleſiæ non obtinentes cauſam a Papa, c. 11. §. 2. n. 7. p. 195
Vis cum adhibetur circa bona Eccleſiaſticorum, exercetur iuriſdictio, c. 8. §. 3. n. 2. p. 73.
Vis directiua, & coactiua quid ſint, c. 1. n. 7. p 6.
Vis directiua in Eccleſiaſticos conceditur Principi laico, non coactiua. ibid.
Vniformitas partium in Rep. non eſt neceſſaria, c. 1. n. 8. p. 6.
Vnus pro alio grauari non debet, c. 6. §. 3. n. 5. p. 75. & c. 23. §. 3. n. 6. p. 350.
Vtilitas publica non debet auferre Eccleſiaſticam libertatem, c. 8. §. 6. n. 8. p. 118.

L. D. B. V.

Errata magis præcipua	Corrige.
Pag. 2. in marg.Bellar.l.3.c.6.	Bellar.de cleric.l.1.c.28.in tom.1.vol.2
Pag.3.lin.1.ſubiecit.	ſubijcit.
lin.9.cum 10. ſacrum.	ſummum.
lin. 26.Sanctæ Mariæ, de Conſt.	Sanctæ Mariæ de Conſt.
Pag.4. lin.17.ſup.	cap.
lin. vlt. l.inter.	cap. Inter.
Pag.6.in marg. a q.65.	q. 5.
Pag.7.lin.6. ſubenut.	ſubeuat.
lin.16. Epiphanu.	Epiphanius.
lin.27 Princeps.	Principes.
Pag.8.in marg. Cochiel.	Cochier.
§. Vt ſine.	§. Vt ſane.
Pag.10.lin.14. Guarmarienſe.	Guarnacienſe.
Pag.11.lin.7.indemuem.	indemnem.
lin.11 c.15.	c.17.
lin.21.com 22.Edictum ſenatus.	Edictum: ſenatus.
Pag. 12. in marg.ſed vberius.	ſed vlterius.
Tragos.	Fragos.
lin. 21. Vide infra.	delendum eſt.
lin 24. Particula generalis.	Particula, Solis.
Pag.13.lin.3.Cleric.	Clem.
lin.17.explicito.	explicato.
lin.21.ſeſſio.	leſſio.
Pag.17.lin.3. ſe, & a	ſed & a.
lin.11. Eccleſiam.	Eccleſia.
lin.24. cap.51.ſolus.	cap. ſi ſolus.
lin.25.Quod.	Quæ.
Pag.22.in marg. Gabella.	Gabellæ.
Pag.24.lin.13 cum conſenſu.	omnium conſenſu.
lin.23.ſuntq; poſteriora.	ſunt per poſteriora.
Pag.25.in marg.Manlius.	Maulius.
p.1.	p. 7.
lin.antep.diminuere. Probo.	diminuere probo.
lin.29. conceſſiſſe, non poſſe.	conceſſiſſe. Non poſſe.
lin.vlt. Pontificij.	Pontificis.
Pag.26 in marg.Bauni de controuerſ.	Bauni de contract.
lin.29.gratiarum.	grati animi.
lin.30.eximete.	eximere,
Pag.31. lin.27.quia.	quæ.
Pag.32.in marg.ad.29.	d.17.n.29.
82.	§. 2.
63.	§. 3.
Pag.37.in marg.6.23.	13.
lin.10.iubutos.	imbutos.
lin.30.ſauet.	fauet.
Pag.38. lin.21.ve.	vt.
in marg.c Euthyn.	Euthym.
Pag.45. lin.24.Cenæ.	Cœnæ.
lin.25. qnoſcunq;	quoſcunq;
Pag.48.lin.4. ſubleuaudas.	ſubleuandas.
Pag 49.lin 22.diciſioni.	deciſioni.
Pag 51.in marg. Auik.	Auilez.
lin 28.ſuis.	ſacris.
Pag.52. lin 6.l.4.c.	l.4.per multa capita.
lin.6. cum 7 Bellar.	Bellam.
Pag 53.lin.25. inſtitutiones.	inſtructiones.
Pag.54.lin.29. foſſara.	foſſata.
Pag.55.lin.28.magiſtrato.	Magiſtratu,
Pag.60.lin. 1. ſilicet.	ſcilicet.

in

Errata magis præcipua.	Corrige.
in marg.6. Nemihe.	Nemine.
in marg.c & q. q.	&c.
Pag.61. lin.2.prim.	primo.
l.n.27. inſigriendi.	inſigniendi
in marg.a l.1.6.3.	l.1 c.3.
in marg.b. pri.n.3.	prou. a.3.
Pag.62. lin.9. compræhendere.	comprehendere.
Pag.63.lin.6.deſlincta.	diſtincta.
Pag 64.lin.30.Purificantur.	Parificantur.
lin.33.Io.Andrea.	Io.Andreas.
Pag.65.lin.13.futurum.	futuram.
Pag.66.lin.10.Iriſdictiones.	iuriſdictiones.
lin.22.augumento.	augmento.
Pag.68.lin.13. ae lantur.	alantur.
Pag.69.in m.6. D.Th.2.& q.95 ar 4.2.q.	D.Th.2.2.q.99.a 4. & q.185.
Pag.71.in marg.a reſ.7, 80.41.80.	reſ.7. 8.41.80.
Pag.72.in marg.a conſ.32. Io.Andr. Abbas.	conſ.31. Io. Andreas Abbas.
lin.11.clerici.	Clericorum.
Pag.75.lin.4.Noſtras.	noſtres.
lin. 5. tendit non Charitas.	tendit Charitas.
Pag.76. lin.2.nulus.	nullus.
in marg.l.ti penes.	l. Hi penes.
ſuos Eccl.	Sacroſ. Eccl.
Pag.77.in marg. n. Collecte.	v.Collectæ.
Pag.83.lin 8.grauantur.	grauantur.
Pag.85.lin.31.Pate.r.	Pater.
Pag.90.lin.2.nam ſi.	nam hi.
Pag.93.lin.13.in mora. Non negant.	in mora, non negant.
Pag.95. lin.27.ergo.	etiam.
Pag.96. lin.30 habet.	habeat.
in mag.5.67.	5.6.7.
Pag.97.lin.2.dannum.	damnum:
Pag.100.lin.12.prſertim.	præſertim.
Pag.101. lin 24. iur.quæ.	iur, & ideo quæ.
Pag.105. lin.15.& forte & prnprias.	& propter proprias.
Pag.106.lin.29.poſſit.	poſſet.
Pag.107.lin.10 attingat.	attingit.
Pag.108.in marg.l.1.	l. 2.
Pag.109. lin 11. cuſlodit ſeruat.	cuſtodit, ac ſeruat.
lin.12.dirigit.	dirigit.
in marg. quodt.	quodl.
opuſc. l. 1.	opuſc.l.2
Pag. 111.in marg 6.p.41.c.n.10.	p 4.c.10.
Pag.112. lin.5.climandam.	climinandam.
lin.10.C.de Regul.	C. de Repud.
Pag.115. lin.17.quælibet.	quilibet.
Pag 120.in marg.de macr.	de matr.
Pag.122. lin 9. iu.	id.
Pag.123.lin.15.ſcentiunt.	ſentiunt.
lin.17.Aſſeirunt.	Aſſerunt.
Pag 124.lin 27.cap.ſexto.	c.2.3.4.ſexto.
Pag.125.lin 1.concedere.	condere.
Pag.126.lin.21.dicant.	dicunt.
Pag.128 lin 2.neganr.	negent.
Pag.130 lin.16.ex.	ea.
Pag.131. lin.24.fit.	ſit.
lin 28. honori, defendendo.	honori defendendo.
Pag 133.lin.27.aggeſſores.	aggreſſores.

lin.

Errata magis præcipua	Corrige.
lin.23. poſſint.	poſſit.
decreuerit.	decreuerint
Pag.134.lin.30.cum 31.improuiſio,	improuiſò.
Pag.136. lin.11. veſtitum.	vetitum.
Pag.137.lin.21.iguens.	ingens.
præ.	pro.
Pag.138.lin.15.concedere.	condere.
lin.21.ſtatuens irritum.	ſtatuent,ir ritum
lin.26.161.	ibi.
Pag.138.lin.21. poſſint.	oſſit.
Pag.140 lin.27.peccat.	peccet.
Pag 141.lin.19.redenda.	reddendà.
lin.8.neceſſitatem inuita.	neceſſitatem inuita.
lin.32.& à.	ea à.
Pag.142.in marg.cap.Princeps 33.	cap.Princeps.23.q.5.
Pag.143. lin.30. iuriſditionem.	iuriſdictionem.
Pag.144. lin.vlt.ſi.	ſi.
Pag.146 lin.19. arbrit.	arbitr.
in marg. a.v.158.	à n.158.
Pag 149. lin.15.ex.	ea.
lin.19. proferet.	proferet?
lin.21. ſubſidia?	ſubſidia.
lin.28.verſum ſtare.	verſum, ſtare.
lin 29.Perſanum.	Perſarum.
Pag.151.lin.26.liberaſſe. culicum.	liberaſſe,culicum.
lin.30. carniſſet impetrata.	carniſſet,impetrata.
lin.31 miſta.	mixta.
in marg.c.45.	451.
in marg f.lutpr.	luitpr.
in marg.g.M.Antonij.	M. Antonini.
Pag.152.lin.2.famæ.	fame.
lin. 15. plega.	plena.
in marg.d. an.vib.	an. 816.
Pag.153.lin.13.hæc ideo.	hæc: ideo.
lin.24. reip aut.	reip, aut.
lin. 26. Eccleſiaſtici in miljtum.	Eccleſiaſtici,in militum
Pag 157. in marg c.Rec.	Dec.
Pag 158.lin.14. noluiſe.	noluiſſe.
lin.vlt. ditione ad.	ditione, ad.
Pag 159.lin.3.peius eſtper.	peius eſt, per.
Pag.161 lin.5.deerit ex noſtro.	deerit, ex noſtro
lin.12 vtriuſq;	vtriſq;
Pag.162.lin.20. acepta.	cæpta.
Pag.165.lin.23.grauentur.	grauantur.
Pag.166.lin.24.poſſeſiones.	poſſeſſiones.
Pag.167.lin.20.arbitratu.	arbitratu.
Pag.172.lin.1.quæ.	que.
Pag.173.lin 9. præſettim.	præſertim.
Pag.181.lin.17. fæminæ laicorum.	fæminæ in laicorum.
Pag.183.lin.1. vtililitatem.	vtilitatem.
lin.13.negata.	negata.
lin.14. veſtigalium.	vectigalium.
Pag.184.lin.9. propterea.	propterea.
lin.vlt.norreis.	horreis.
Pag.186.lin.2.obligationi ab, Eccleſiaſtico.	obligationi, ab Eccleſiaſtico.
lin.32.indicant	iudicat.
Pag.188.lin.16.cum 27.Eccleſiaſtici.	Eccleſiaſtici.
Pag.189.lin.5 Extenſam.	Oſtenſam.

lin.

Errata magis præcipua.	Corrige.
lin.16.cum 17.vincas.	vineas.
Pag. 197. lin. 5. Regionibus & allјs Eccleſiaſtici iuris eſſe.	Regionibus, & alijs, Eccleſiaſtici iuris eſſe.
lin 21 armis quibus.	armis, quibus.
lin.30 Eccleſieſticis.	Eccleſiaſticis.
Pag.200.lin.2.caritate, debetur.	caritate debetur.
Pag.204.in marg. 6. Elem.	eleem.
Pag.205.lin.27. tamem.	tamen.
lin.28 & vti.	ea vti.
lin.32. exercedum.	exercendum.
Pag.206. lin.15.ſoluant.	ſoluent.
Pag. 206.lin.15.œconomicæ.	oeconomiæ.
Pag.212.lin.4. facerent.	faceret.
Pag 213.lin.13.alterius.	alacrius.
lin.15.contingerat.	contigerat.
lin.17. repræheuſione.	reprehenſione.
Pag. 215.lin 2 hebere.	habere.
lin 16. acceptandam obligat.	acceptatam, obligat.
Pag.216.lin.23. fuerint.	fuerit.
Pag.217.lin.1.præſcriptum.	præſcripta.
in marg e.de bapt.paruul.Greg.&c.	de bapt.contra Donat.c.6.alia deleātur.
Pag.218.lin.17. diſcripta.	deſcripta.
Pag.220.lin.19.deſcripra.	deſcripta.
Pag.222.in marg.6 Eccer.	Euer.
Pag.223.in marg. 6 Tumal.	Zumal.
Pag 224.in marg.6.Brul.	Brun.
Pag.225.lin.10. aliqua.	aliqui.
lin. 24.fit.	ſit.
lin.26. etiaſi.	etiamſi.
in marg.c.2.relique t.	reliqu, &.
Pag.226.lin.20.lex aliqua &c.	Deſunt multæ lineæ accipiendæ a ſequenti pagina 227. lin. 3. Nam neq; vſq; ad lin.23. Aſcriptio enim.
Pag.228. lin.24. confondiat.	confodiat.
Pag.231.lin.10.conſer.	conſecr.
lin.12. translata huiuſmodi onere.	translata ab huiuſmodi onere.
Pag.232.lin.16.negari cum magno,	cum negari cum magno.
Pag.234. lin 31 citatos.	citat.
Pag.235.lin.2.dominio.	domino.
Pag 236. lin.31.fiſcalium.	fiſcalium.
Pag 237.lin.8.cum lin.9.oppoſitum.	appoſitum.
lin 11.acquirere,cum.	acquirere cum.
Pag.238.lin.2. traslata.	translata.
Pag.239. lin.13. Pluct.	Placet.
lin.28.cum 29.perſonae.	perſonale.
Pag.241.in marg. coron.	Corn.
Gallicam.	Galliam.
Pag.243 lin.2.Baroium.	Beroium.
Pag.248.lin.9.Dumallium.	Zumallium.
Pag.250.lin.2. alias	alijs.
lin.14. perſonale li, acubi.	perſonale alicubi.
Pag.252.in marg. Gulizonus.	Grilinzonus.
Pag.253.lin.23.cum 24. ſoluendi.	ſoluenti.
Pag.259.lin.30. Eccleſiaſtici d.	Eccleſiaſtici dicto
in marg. 6 Turicoi.	Turrecr.
Pag.262.in marg.Caſter.	Caſtr.
Pag.263.in marg Gueguara.	Gueuara.
Pag.265.lin.14.leg.leg.	leg., leg.
Pag.266.lin.4. leg leg.	leg., leg.

Pag.